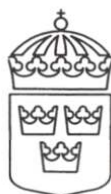

Riksdagens protokoll

1993/94:92

Protokoll
1993/94:92

Onsdagen den 20 april

Kl. 9.00–18.00
19.00–21.37

1 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i konstitutionsutskottet utökades från 19 till 20.

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Val av suppleant i konstitutionsutskottet

Företogs val av en suppleant i konstitutionsutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i konstitutionsutskottet
Harriet Colliander (nyd)

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 14 april.

4 § Anmälan om inkommen skrivelse om begäran om tillstånd till åtal mot riksdagsman

Till riksdagen hade från överåklagare Christer van der Kwast inkommit följande skrivelse:

Till riksdagens talman

Begäran om tillstånd till åtal mot riksdagsman

Det hemställdes om riksdagens medgivande enligt 4 kap. 8 § första stycket regeringsformen att väcka åtal mot riksdagsmannen Per-Richard Molén för mutbrott under utövandet av riksdagsmannauppgifter enligt bifogade gärningsbeskrivning (3 st).

De omständigheter på vilka ansökan grundas framgår av förundersökningsprotokollet som även bifogas. Härutöver hänvisas till näringsutskottets betänkanden och de motioner som omnämns i utredningen.

Härnösand den 18 april 1994

Christer van der Kwast

Bilaga:

Mutbrott

Molén är riksdagsman för Moderata samlingspartiet sedan oktober 1991.

Molén har i mars 1991 i Sundsvall, genom att tillstålla ett tjugotal företag bifogade erbjudande, begärt otillbörlig belöning för tjänster som haft samband med hans kommande uppdrag som riksdagsman.

Molén har vidare under 1991–1993 från sitt bolag Samhällsaspekten i Sundsvall AB, Sundsvall, fakturerat Svenska Cellulosa AB (SCA) sammanlagt 96 000 kronor som därefter uppburits. Beloppet har utgjort otillbörlig belöning för tjänster som hört till Moléns uppdrag som riksdagsman eller haft anknytning till detta uppdrag.

Lagrum

20 kap. 2 § brottsbalken

Skrivelsen bordlades.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1993/94:217 till konstitutionsutskottet

1993/94:244 till försvarsutskottet

1993/94:246 till skatteutskottet

Motionerna

1993/94:U10 till utrikesutskottet

1993/94:Ju39 till justitieutskottet

1993/94:Ub87 till utbildningsutskottet

1993/94:T54–T69 till trafikutskottet

1993/94:U8 till utrikesutskottet

1993/94:Ub52–Ub83 till utbildningsutskottet

1993/94:Fö4 till försvarsutskottet

1993/94:T70 och T71 till trafikutskottet

1993/94:Ub84–Ub86 till utbildningsutskottet

1993/94:Ju35 till justitieutskottet

1993/94:Jo58 och Jo59 till jordbruksutskottet

1993/94:T72 till trafikutskottet

1993/94:Jo60–Jo64 till jordbruksutskottet

1993/94:Bo28–Bo31 till bostadsutskottet

1993/94:Ju36–Ju38 till justitieutskottet

1993/94:Sf38 och Sf39 till socialförsäkringsutskottet
1993/94:N30–N33 till näringsutskottet
1993/94:L13 och L14 till lagutskottet
1993/94:So57 och So58 till socialutskottet
1993/94:Fi16–Fi19 till finansutskottet
1993/94:Jo65–Jo68 till jordbruksutskottet
1993/94:A71 till arbetsmarknadsutskottet
1993/94:U9 till utrikesutskottet
1993/94:N34 till näringsutskottet
1993/94:So59 till socialutskottet
1993/94:A72 och A73 till arbetsmarknadsutskottet

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Näringsutskottets betänkande 1993/94:NU20
Bostadsutskottets betänkanden 1993/94:BoU8, BoU9, BoU14 och BoU15

7 § Socialpolitik – inriktning och anslag

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU20 Socialpolitik – inriktning och anslag (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 1 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Det har nu snart gått tre år sedan regeringen Bildt fick den politiska makten i Sverige. Med tanke på att dagens debatt skall handla om alternativen i svensk socialpolitik och svensk sjukvårdspolitik tänkte jag i mitt anförande försöka göra ett oppositionens bokslut över regeringen Bildt på välfärdens område.

Jag har gått tillbaka och läst in vad regeringen Bildt sade i den första regeringsförklaringen. Enligt den skulle det hända stora saker på fyra stora förändringsområden. Ett av dem var välfärden. Den skulle förbättras bl.a. via en valfrihetsrevolution. Detta arbete skulle inledas, skrev regeringen Bildt i regeringsdeklarationen, med att man skulle prioritera insatser för de sämst ställda.

Regeringsförklaringen hade också en ambition att lägga om familjepolitiken genom ett vårdnadsbidrag. Det skulle bli en återgång till gamla tiders grundtrygghet i socialförsäkringssystemen. Standardtryggheten och inkomstbortfallsprincipen tillhörde historien. Vad blev då resultatet?

Som jag ser det har regeringen inte infriat löftet att satsa på de mest utsatta grupperna i samhället. Regeringen har inte drivit igenom det utlovade systemskiftet från standardtrygghet till grundtrygghet i försäkringarna. Det är bra. Det har i stället funnits en ambition från regeringens sida att diskutera och utreda ett bra och stabilt ålderspensionssystem, ATP.

Regeringen har däremot tagit ett antal steg mot sin s.k. valfrihetsrevolu-

tion. Det har drabbat skolan, sjukvården och omsorgerna. Förändringarna har skett ute i våra kommuner och landsting. De börjar nu märkas i människors vardag.

Det går en principiell skiljelinje mellan socialdemokratin och regeringen i synen på förverkligandet av valfriheten. I vår utveckling av välfärdsstaten ligger också att utveckla valfrihet för den enskilde. Samhället skall garantera val av skola, sjukhus, äldreboende m.m. Men vägen dit är i dag partiskiljande. Regeringen har en definition på valfrihet, och oppositionen har en annan definition av valfrihet.

Den borgerliga vägen med skolpeng och överkompensation av privata skolor leder till segregation mellan människor i unga år. Vi socialdemokrater vill absolut inte ha en segregation av barn i Sverige. Som jag ser det är det en humanitär fråga av mycket stora mått att vi inte får en segregation i Sverige, vare sig av barn i skolan eller av äldre i vuxenlivet och samhällslivet.

Vi socialdemokrater vill garantera alla svenska medborgare valfrihet till läkare, vårdcentral och sjukhus. Men den borgerliga vägen med etableringsfrihet och centralstyrt hushälsarsystem vill vi inte gå. Vi anser att det blir sämre och dyrare. Därför väljer Socialdemokraterna en annan väg när det gäller att förverkliga din och min valfrihet i det svenska välfärdslandskapet.

Herr talman! Jag vill ställa en fråga. Vi får se om det finns några av mina vänner på den borgerliga sidan som vill besvara den. Hur har regeringen och den borgerliga majoriteten resonerat när man har tillåtit etableringsfrihet för enskilda aktörer med obligatoriskt betalningsansvar för kommuner och landsting?

Som privatperson kan jag starta en barnstuga oavsett om behovet finns eller inte. Jag skickar sedan räkningen till kommunen och får betalt. Om jag är doktor kan jag etablera mig var som helst, starta en verksamhet och skicka räkningen till landstinget. Jag vet att jag får betalt oavsett om behovet finns eller inte.

Genom att man har tagit in en sådan förändring i det ekonomiska systemet har man öppnat dammluckor i kommunernas och landstingens ekonomi.

Det som har kännetecknat den svenska ekonomin i kommuner och landsting är totalkostnadskontrollen, dvs. att kostnaderna inte i onödan har farit i väg för sjukvård och andra angelägna omsorger. Detta faktum är, som jag ser det, klart underskattat i den svenska debatten. Det uppmärksammades i samband med att några amerikanska forskare kom till Sverige. De sade att vi för Guds skull inte skulle släppa totalkostnadskontrollen i sjukvården och att vi för Guds skull inte skulle släppa totalkostnadskontrollen i den svenska välfärdsmodellen. Om vi skulle göra detta skulle vi i onödan få höga och dyra kostnader utan att få mer rättvisa i systemet. Jag undrar hur man i tider av problem i Sveriges ekonomi kan ge sig på förändringar där totalkostnadskontrollen släpps i ekonomin och för välfärden.

Gunnar Sträng hade i många år ansvaret för svensk ekonomi. Han var en person som hade båda fötterna i svenska folkets verklighet. Han sade följande. Om kommunerna har ansvaret för att besluta om en utgift för en verksamhet, skall också kommunerna ha ansvaret för att betala den. Det gäller också din och min ekonomi. Om vi köper en sommarstuga eller en bil skall

också du och jag betala den. Det skall inte vara så lättvindigt att räkningen kan skickas till någon annan.

Det är detta som regeringen Bildt gör. Man låter andra fatta beslut om barnomsorg och sjukvård, och så har man den bekväma sitsen att skicka iväg räkningen till kommuner och landsting – som obligatoriskt enligt lagen måste betala denna räkning. Detta kommer i sin tur att leda till att vi i onödan får en dyrare kostnad för den svenska välfärden. Det blir en klart sämre hushållning med svenska folkets skattepengar.

Herr talman! Jag har försökt att skapa en bild av hur de statliga och kommunala nedskärningarna har förändrat svenska folkets levnadsvillkor. Vad har hänt under regeringen Bildt i det svenska välfärdslandskapet? Det har inte varit helt lätt. Jag kan konstatera att förändringarna i våra kommuner och landsting går med en fart av 100 km i timmen, medan den statistik vi har av Välfärdssverige från SCB och Kommunförbundet går i en fart av 10 km i timmen. Det gör att vi beslutsfattare ligger ungefär 90 km efter när det gäller att få grepp om vad som händer. Jag tror att det är angeläget att för framtiden få fram statistiken snabbare så att regeringen och riksdagen snabbt kan följa upp vad som händer.

Det är något av ett tidens tecken att det är en svensk fackföreningsorganisation som har visat ett så stort intresse att den med hjälp av medlemmarnas pengar har påbörjat en stor undersökning för att se vad som händer i kommuner och landsting, där förändringarna sker i en fart av 100 km i timmen. Det är SKTF som gör detta. De har låtit IMU och Testologen ta temperaturen på det svenska välfärdslandskapet.

Före jul besvarade 150 av landets 286 ledande ordförande i kommunstyrelserna ett antal frågor om hur de trodde att det skulle bli 1994. Av undersökningen framgår bl.a. följande. Kommunerna har haft en tid av nedskärningar bakom sig. Undersökningen gäller 1994. I 55 % av kommunerna blir det ekonomiska nedskärningar i barnomsorgen. I 62 % av kommunerna blir det neddragningar till grundskolan. I 43 % av kommunerna blir det mindre pengar till äldreomsorgen. I 84 % av kommunerna blir det neddragningar i de tekniska verksamheterna.

Nu säger inte denna undersökning något om hur det blir med innehållet i barnomsorgen eller vården. Den anger bara en ekonomisk grad. Men jag anser att det är en varningssignal att 75 % av de tillfrågade kommunalpolitikerna säger att de har för litet pengar för att klara de åtaganden som regeringen och riksdagen lägger fast i nationella mål. Det går inte att bara vifta bort att de som sitter nära verkligheten ger denna varningssignal: pengarna räcker inte.

Moderaternas älsklingsstanke är att sänka det totala skattetrycket. Bara 1 % av de tillfrågade ville sänka skattetrycket. Dessutom ansåg ett antal erfarna moderata kommunalpolitiker att detta inte var den nu aktuella frågan. 53 % såg arbetslösheten som den mest angelägna frågan att åtgärda.

En annan väckarklocka är Socialstyrelsens rapport om barnens villkor. Neddragningar och organisationsförändringar i kommunerna har skett samtidigt som arbetslösheten har ökat och hushållens ekonomi försämrats. Det framgår av Socialstyrelsens rapport att det därför är svårt att särskilja effekterna av olika förändringar. Socialstyrelsen varnar för negativa effekter gent-

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

emot flerbarnsfamiljer, ensamstående och ekonomiskt utsatta grupper när kommunerna samtidigt minskar antalet platser i barnomsorgen, avskedar personal och höjer avgifterna.

Socialstyrelsen uppmärksammar också problemet med snabba förändringar i kombination med ekonomiska indragningar. Detta har resulterat i allvarliga brister i planering och utvärdering. Det har vi som har åkt runt i Sveriges kommuner kunnat konstatera. Det går för fort, och framförhållningen minskar. Det går inte att få grepp om konsekvenserna av besluten.

En sammanfattning av regeringen Bildts välfärdspolitik sett ur socialdemokratisk synvinkel blir följande. Den första regeringsförklaringens alla löften har inte kunnat infrias. Satsningen på de sämst ställda uteblev. I stället har den gruppen drabbats hårdast enligt olika undersökningar. Jag tror också att man kan säga att medelklassen har drabbats. Normala löntagares skatter har höjts med 6 000 kr per år. Totalt har det varit fråga om att få in skattepengar från medelinkomsttagare som dig och mig i storleksordningen 30 miljarder kronor. Samtidigt har företagsbeskattningen sänkts med 25 miljarder kronor. Någon har räknat ut att de 5 000 rikaste familjerna i Sverige fick dela på de 25 miljarder kronorna.

Jag tycker att detta är en orättvis fördelningspolitik som inte följer löftet från regeringsdeklarationen att satsa på de sämst ställda grupperna. Löftet att återgå till en grundtrygghet i försäkringarna har inte förverkligats. Det är ett mycket bra misslyckande från regeringens sida. Jag hoppas att återstoden av mandatperioden skall innehålla fler sådana rättvisa misslyckanden.

Löftet om valfrihetsrevolutionen har haft framgång. Det skapas revor i välfärdslandet. Jag läste för en tid sedan biskopsbrevet. Jag konstaterar att t.o.m. svenska kyrkan och dess biskopar börjar varna för "ekonomismen" och nyliberalismen.

Det gäller nu för Socialdemokraterna att ta reda på skadornas omfattning och tänka framåt på en bättre tingens ordning, men med kompassen inställd på målen välfärd och valfrihet.

Med tanke på den viktiga roll som kommunerna och landstingen spelar för välfärden vill vi socialdemokrater återupprätta en sammanhållen välfärdspolitik. Jag kan se ett gap mellan de fina nationella mål som regeringen tagit fram för socialpolitiken och sjukvården, men det är problem med genomförandet i kommuner och landsting. Jag tycker inte regeringen har lyckats väl med sitt förhållande till kommuner och landsting. Tvärtom finns oroande inslag med systemförändringar som hotar kvaliteten och den enskildes rättssäkerhet. Snabba förändringar i styrsystemen har i flera kommuner förpassat de förtroendevalda upp på läktaren. Där sitter de och tittar på när förvaltning och tjänstemän köper och säljer tjänster. Den nya innetrenden är ju köpa-sälj-systemen.

Anställda som har kritiserat kommunala beslut har hotats, omplacerats eller t.o.m. avskedats av kommunledningarna. Kommunledningarna har trampat på yttrandefriheten för de kommunalt anställda. Det är ett allvarligt inslag. Ingen offentliganställd skall tystas för sina åsikters skull eller för kritik av politiskt fattade beslut.

Det är också fel av riksdagen att förse kommunerna med ekonomiska hållhakar. Nu både lockar man med grundavdrag och drar in pengar vid even-

tuella skattehöjningar. Jag såg för övrigt att också socialministern påpekade detta i sitt tal i Skövde i helgen. Jag hoppas att det kommunala skattestoppet nu upphör och att det från år 1995 åter blir en reell kommunalekonomisk frihet.

Herr talman! Den här mandatperioden har därför präglats av motsättningar i politiken när det gäller offentliga eller privata alternativ i välfärden. Jag medger gärna att det tidigare fanns inslag av övertro på offentliga system, men vi har nu inte bara inslag av övertro på privata system utan i de moderata och nyliberala kretsarna också ett närmast religiöst förhållningssätt vad avser konkurrens, marknad, fri etablering och avreglering.

Detta tvingar i sin tur fram låsningar i politiken. Regeringens agerande i husläkarfrågan och i propositionen om fri etablering är sådant som har lett fram till politiska låsningar i utformningen av välfärden. Men som jag ser det gäller motsättningarna främst långtgående nedskärningar och privatiseringar i välfärdssamhället.

De alternativ i svensk politik som Socialdemokraterna kommer att framhålla i valrörelsen är bibehållen välfärd – demokrativägen; eller långtgående privatiseringar – marknadsvägen, och i det sammanhanget är vi kompromisslösa. Vi ställer upp på de svagas sida, på solidariteten och demokratin, och vi vill ha en omsorg på lika villkor för alla. Den skall i huvudsak finansieras offentligt med hjälp av skatter och försäkringar.

SCB har gjort en stor undersökning om svenska folkets inställning i ett antal frågor. Jag kan bl.a. konstatera att 14 % av befolkningen tyckte att husläkarreformen var mycket angelägen. Låt mig inom parentes också nämna att jag i går hörde att en majoritet i Landstingsförbundets styrelse kommer att tillstyrka en motion från oss till Landstingsförbundets kongress om att husläkarlagen skall lyftas ut. Jag hörde dessutom på Radioekot i förrgår att en majoritet av distriktsläkarna i Gävleborgs län inte tycker om husläkarreformen och att flera av dem vill sluta.

Jag tycker mot denna bakgrund att Socialdemokraterna är i mycket gott sällskap. Hela Sjukvårdssverige och en stor del av befolkningen tycker att det var en onödig och felaktig reform. Vi kan åstadkomma kontinuitet och valfrihet på ett betydligt enklare sätt.

SCB:s undersökning visar också på ett starkt stöd för offentlig drift av sjukhus, skolor, tandvård, barnomsorg och hemtjänst. Mycket höga siffror talar för detta. Jag kan konstatera, herr talman, att svenska folket under regeringen Bildts tre år vid makten har blivit alltmer negativt till privata alternativ. Det har här skett en märkbar omsvängning i opinionen. Det skall bli intressant att se hur det borgerliga blocket kommer att hantera ekonomi och välfärd efter valet. Det är särskilt intressant med tanke på de framträdanden som herrar Bildt och Westerberg gjorde under helgen.

Herr Westerberg talade för partiarbetare i Skövde, och han sade då så här:

”Det är kanske djävt att gissa vad Tobisson kan ha i tankarna, men det är inte osannolikt att han tänker sig att ta bort första barnbidraget och slopa flerbarnstilläggen, slopa bostadsbidragen, sänka ersättningsnivån i alla socialförsäkringar till 60 procent, stänga gränsen för flyktingar, slopa utlandsbiståndet och alla statsbidrag till kommunerna.

–Det är vad som krävs för att närma sig de 120 miljarder han tänker sig.”

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Inte långt därifrån, i Växjö, var statsminister Carl Bildts budskap att det nu går bättre för Sverige, att svångremmen ytterligare kan dras åt och att det nu är på tiden att tidigarelägga och öka besparingarna genom förslag i kompletteringspropositionen.

Detta visar, som jag ser det, på två olika förhållningssätt vad gäller svensk ekonomi och svensk välfärd. Det visar också att regeringen framöver inte kommer att kunna hålla ihop, om båda dessa herrar skall hålla fast vid sina deklarationer. Det är en intressant upplysning inför den kommande valrörelsen. Kommer det egentligen att finnas ett verkligt borgerligt alternativ efter valet, och hur skall det i så fall se ut?

Bildts budskap om välfärden skall Socialdemokraterna återge i valrörelsen, men med läsanvisning. Jag har noga studerat Bildts tal och ordval. Han talar om att det handlar om att göra besparingar och effektiviseringar och att man endast på den vägen kan garantera välfärden. Men vad menas med besparingar och effektiviseringar? Ser man närmare på vad det konkret handlar om, finner man att det handlar om att köra sönder viktiga delar av svensk välfärd. Det är det yttersta målet för nyliberalerna, men det göms bakom dimridåer när statsministern håller tal.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, nämna att socialutskottet och därmed riksdagen trots dessa motsättningar kunnat samlas kring viktiga socialpolitiska sakområden. Vi har kunnat göra det i en samsyn om den sociala dimensionen i alkoholpolitiken. Ett enigt socialutskott och en enig riksdag kunde därför skicka med till förhandlarna i Bryssel att vi vill hålla fast vid den sociala dimensionen i svensk alkoholpolitik.

Jag vill påstå att detta gemensamma uppträdande hade stor betydelse för förhandlingsresultatet. Det gör att vi kan behålla den sociala dimensionen i vår alkoholpolitik även vid ett inträde i EG/EU. Utskottet har tidigare gjort och kommer att vidhålla ett gemensamt ställningstagande, från höger till vänster, mot att legalisera narkotikan. Vi vill driva detta nationellt, nordiskt och på Europainivå.

Socialutskottet har också hållit samman om ÄDEL-reformens fullföljande. Vi har varit ute och studerat hur de gamla har det, och vi har varit mycket noga med att det skall följas upp på ett bra sätt. Vi skall gärna återrapportera, om vi ser att olyckor skulle hända.

Vi har besökt de bostadslösa här i Stockholm, och vi har tagit initiativ till en inventering för att ta reda på hur dessa mycket utsatta människor har det. Det handlar inte längre om de gamla snälla alkoholisterna utan om nya grupper: utslagna kvinnor och psykiskt störda som inte har klarats i den öppna vården. Det är angeläget att man klarar problemen i dessa sammanhang.

Vi har i socialutskottet enats om ett tillkännagivande till regeringen om vikten av att klara en fortsatt klinisk forskning inom vården, när den verksamheten i dag hotas av nya styrsystem.

Vi skall innan riksdagen åtskiljs behandla psykiatripropositionen. Den handlar verkligen om en gömd och glömd grupp. Min förhoppning är att utskottet då också skall kunna ta ett gemensamt grepp för att rätta till de revor i välfärden som beklagligt nog finns för denna grupp.

Till sist, herr talman, ber jag att få yrka bifall till socialdemokraternas reservationer.

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den ärade talaren har nu överskridit den anmälda talartiden med nio minuter.

Anf. 3 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! "Hur fan kunde det bli så här?" Förlåt, herr talman, jag vet att man inte skall svära från denna talarstol, men just den här rubriken återfinns över en artikel i ett av förra veckans nummer av Dagens Industri. Det är Anders Isaksson som har skrivit en mycket klarsynt artikel med denna rubrik. Han syftar på just det som Bo Holmberg har beskrivit en del av, nämligen det svenska samhällets problem.

Anders Isaksson beskriver det svenska samhällets problem så här: "en solid, effektiv och rationellt skött stat med en stark valuta blev inom loppet av ett par decennier skuldtynad och svag, kronan devalverades och industrin reducerades till mindre än en femtedel av BNP".

Jag skulle bildligt vilja beskriva de svenska generella trygghetssystemen och det s.k. välfärdsbygget med dess socialförsäkringssystem som ett "socialpolitikens regalskepp Vasa". Vasa, som numera kan ses igen, var ståtligt, imponerande och detaljrikt, med gyllene ornament osv. Hon var en stolthet för Sverige.

Regalskeppet var avsett att skydda Sverige och Sveriges medborgare. Det skulle skänka trygghet. Det var byggt av skickliga och välmenande arkitekter – det var det – men det var också våldsamt överriggat och i grunden helt felkonstruerat. Det är precis vad det svenska välfärds-Vasa också är.

Orden som bar systemet var lika vackra och troskyldiga: solidaritet, rättvisa, trygghet. I själva verket var systemet felkonstruerat, och det var länge sedan det orkade med sina åtaganden. Medborgarna behandlas olika i stället för lika. Antalet bidragstagare växer och allt färre arbetande försörjer allt fler som inte arbetar. Det enda som vuxit de senaste åren är statens skulder.

Regalskeppet Vasa kapsejsade och sjönk omedelbart på sin jungfrutur, och det var bra, för då kom larmet direkt och man kunde lära av misstaget. Tyvärr har inte välfärds-Vasa gjort detta. Den flyter fortfarande. Den har hållits flytande med nya tillbyggnader, flera segel, mera bly i kölen, allt kraftigare länsmpumpar, och nu är den på väg att sänka hela den nation, Sverige, som den skulle skydda och ge trygghet.

Herr talman! Jag skulle vilja säga: Det är dags att rädda Sverige, och då måste vi sänka välfärds-Vasa! Det är dags att vakna, för fortfarande kan vi välja. Men tiden rinner, och vågar vi inte välja nu, finns det faktiskt inga val om några år. Då är det Ackordscentralen som i samråd med Världsbanken tar över. De lägger strikt ekonomiska aspekter på tillvaron, och de är inga humanister. Den som tvivlar på det rekommenderar jag ett studiebesök i t.ex. Uruguay eller Nya Zeeland. Det finns inget självklart i att Sverige skall vara en rik och välmående nation.

Vi som är företagare vet att det finns lagar och paragrafer för vår verksamhet. Ett aktiebolag kan vara skuldtynat och hamna i ekonomiska problem, och då konstaterar man ganska snart att om halva aktiekapitalet är konsumerat är det dags enligt lag att upprätta vad som kallas en kontrollbalansräkning.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Fortsätter man och inte klarar upp situationen, blir det betalningsinställelse, fortfarande snyggt och prydligt, lagligt reglerat. Larmsignalerna finns där. Människor känner till dem.

Klarar man inte det heller, blir det konkurs, och även då finns det lagregler som reglerar det hela. I värsta fall slutar det med likvidation, företaget upphör att existera. Ofta klarar man av en rekonstruktion.

Tyvärr finns inte de här larmsystemen och reglerna för en nation. Sverige borde upprätta en kontrollbalansräkning omedelbart.

Vi i Ny demokrati är oerhört kritiska såväl mot regeringens som mot Socialdemokraternas s.k. välfärdspolitik. Förstår ni inte hur allvarligt läget är? Statsskulden skenar, och Bo Holmberg var upprörd över att regeringen skickar räkningen till kommunerna. Jag kan instämma i upprördheten, men vad jag tycker är mera upprörande är att vi inte ens en gång skickar en räkning. Vi skuldsätter våra barn och deras framtid, och det tycker jag är ansvarslost. Långt över skorstenen in-tecknar vi deras framtida välstånd.

Jag har barn som studerar. Vore jag krass och enbart resonerade ekonomiskt, skulle jag rekommendera dem: Studera färdigt på Handels i Göteborg, lämna sedan Sverige och jobba inom EU! Jag ger dem inte det rådet, för jag tycker att det vore ansvarslost, men när man pratar med ungdomar hör man faktiskt ungdomar som resonerar på det sättet, och det tycker jag är ytterligt oroväckande.

Nej, vi har fortfarande chansen, men då måste vi vakna. Vi måste sluta prata om välfärd, för det handlar om välstånd. Vi måste acceptera att det är pengar och ekonomi det handlar om, för utan det kan vi sitta och prata välfärd hur länge som helst, allt under det att Sverige sjunker.

Grunden för Ny demokrati, den ideologiska grunden för hur denna totalrevidering måste gå till, är tillämpad humanism och en okuvlig tilltro till de enskilda medborgarnas vilja och förmåga.

Djupt i folksjelen har det länge hetat: Du är din egen lyckas smed. Vi kallar det för personlig frihet och hänsyn till andra. Själv är bästa dräng – eller piga – är ett annat känt uttryck. Det är nygamla värderingar, men tyvärr har staten och samhället under decennier skapat ett slags inlärld hjälplöshet som gör att många människor tycker att det är samhället, dvs. alla de andra människorna, som skall ta ansvaret för deras välstånd.

Det är dags att vakna för dem som har den inställningen. Staten har många gånger tagit ifrån människor ansvaret för deras eget liv.

Detta är inte egoism eller, som vulgärpropagandan säger, sköt dig själv och skit i andra, definitivt inte. Det handlar om tillämpad humanism. Men denna totalrevision är nödvändig, och den kommer att svida. Den måste ske tufft men naturligtvis med hänsyn och över tid, även om tiden blir allt knappare.

Bildligt skulle jag vilja dra en parallell. Man behöver inte vara särskilt djupt medicinskt kunnig för att känna till hur man skall hantera kallbrand. Har kallbrand fått grepp i någon av kroppens lemmar, finns det bara en lösning, och det är amputation. Det är en drastisk åtgärd, och även om den sker under bedövning så gör det ont sedan. Patienten känner smärta ett bra tag efteråt.

Nu skulle man kunna säga att den hänsynsfulle läkaren ger morfin i stället.

Det är precis vad vi håller på att göra. Vi ger morfin – det skall inte kännas! Allt mera måste vi amputera efter hand som vi ger morfin. Det finns ingen återvändo. En patient som har kallbrand, och som behandlas med morfin för att det inte skall göra ont, dör. Jag tror att de flesta svenskar hellre överlever med litet smärta än att de smärtfritt tvingas köra rakt in i väggen.

En grundprincip för Ny demokrati är att staten skall behandla alla medborgare lika. Vi tycker att inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemen är djupt orättfärdig och omoralisk, för det är ingen försäkringsprincip. Det är vad man kallar det för, men det är det inte.

Ta föräldraförsäkringen som ett exempel. Där får jag ut mycket mycket höga ersättningar utan att ha betalt i stort sett någon premie alls, och det är en omvänd Robin Hood-mentalitet när höginkomsttagare unnar sig detta på medelinkomsttagares bekostnad.

Staten skall aldrig garantera olika nivåer i levnadsstandard. Staten skall inte garantera individuella behov. Staten skall skydda och värna alla medborgare. Vi kallar det för grundtrygghetsprincipen. Ett annat sätt att uttrycka det är att staten skall garantera golvet, och det golvet skall vara en anständig överlevnad men ingenting mer – punkt.

Allt därutöver är faktiskt mitt och alla andra medborgares eget ansvar att tillsammans med kommunen, facket, företaget, arbetsgivaren, föreningen, försäkringsbolag osv. välja någon av oändligt många individuella lösningar som tillfredsställer mina trygghetsbehov, efter mina behov och efter mina resurser.

Grundtrygghet är en grundprincip, men naturligtvis har den undantag. Ett är t.ex. svårt handikappade och kroniskt sjuka, som naturligtvis måste få en högre hjälpnivå. En annan undantagsgrupp är miljonärer och höginkomsttagare, människor som inte behöver vare sig barnbidrag eller andra bidrag. Varför skall man ge dem det då? Det tycker vi är omoraliskt.

En annan grundprincip är att all hjälp från samhället skall vara hjälp till självhjälp. Kloka kineser var redan för länge sedan klara över det. Hungerande människor kan man ge fisk, och då blir de mätta. Det är vad vi har gjort i Sverige i decennier. Vi i Ny demokrati hävdar att man måste lära människor att fiska. Då klarar de sig själva.

En annan grundprincip är alltså att självkänslan är människans viktigaste och mest oundgängliga fundament. Om man tar ifrån människor självkänslan, dvs. känslan av att klara sig själv, har man underminerat deras liv. Dagens system berövar ofta människor denna självkänsla. Man har skapat ett slags inlärda hjälplöshet.

Det lilla barnet säger ganska snabbt "Kan själv". Det är uttryck för en djup insikt om vikten av att själv få ta ansvaret.

Välstånd handlar ytterst enbart om pengar och ekonomi. När jag sade det på socialhögskolan på 60-talet blev jag nästan lynchad. Det var minst sagt revolutionärt att påstå något sådant då, eftersom 95 % av studenterna var röda i olika schatteringar. Då var det socialism som gällde.

Även socialisterna har tvingats inse att basen för allting i en marknadsekonomi faktiskt är ekonomin. Icke desto mindre kunde man för inte så många månader sedan i olika debatter höra: Rör inte vår anställningstrygghet! Det gällde LAS – som om LAS skulle skapa anställningstrygghet. Det finns bara

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

en anställningstrygghet. Det är lönsamma, livskraftiga företag. Allt annat är chimärer.

Det är inte så många år sedan det framfördes krav på lagstadgad rätt till arbete åt alla som om det skulle hjälpa att lagstadga. Varför inte då lagstadga om lönsamma företag, lagstadga om trygghet osv? Man kan hoppas att morfininjektionen hjälper.

Det finns bara ett fundament, och det är ett lönsamt och livskraftigt näringsliv.

Har vi råd? Nej, vi har inte råd till de välfärdssystem vi beviljar oss i dag. Därför blir man bekymrad när t.ex. socialdemokratin redan lovar att återställa socialförsäkringsnivåerna till de gamla nivåerna. Ingvar Carlsson har sagt att det skall ske så snart ekonomin tillåter. Vad betyder det? Det var längesedan ekonomin tillät någonting.

Det har inte hindrat särskilt många beslut. Pensionsuppgörelsen är ett av de senaste exemplen. Den är inte finansierad, och det verkar som om man tänker genomföra den. Ny demokrati är bland de få som skriker och protesterar allt vad de förmår.

Vårdnadsbidraget är ett annat kusligt exempel på hur man flyttar runt pengar som inte finns.

Husläkarreformen kostar ytterligare 200 miljoner, trots att Bo Könberg förklarade från denna talarstol att den inte skall kosta mer. Exemplet är många. Jag tar bara de här.

Det är kris i Sverige. Vi var Europas rikaste land. Därför måste fundamentet även för socialpolitiken fokusera på att vi skall få råd att ge den välfärd vi vill ha. Det skrämmar mig fortfarande hur få sådana resonemang man hör i debatten. Förhoppningsvis kan denna dag utgöra en brytpunkt. Låt oss slippa höra en debatt som hör hemma på 60- och 70-talet!

Det är faktiskt ett ansvar vi har, och det är en pedagogisk uppgift. Det är synd att säga "Vad var det vi sade" från Ny demokratis sida, även om det skulle vara roligt för en del. Vi har fått rätt många gånger. Vi vill helst inte ha rätt. Vi vill inte säga "Vad var det vi sade" när Sverige håller på att sjunka. Men kom inte och säg att vi inte har slagit larm i tid!

Vi har under hela mandatperioden anvisat större besparingar än något annat parti. Vi har i ord och handling försökt göra besparingar i många budgetposter utan att i de flesta fall få något stöd, varken från regeringen eller från oppositionen.

I valrörelsen hånade man och närmast idiotförklarade oss för att vi ville spara 196 miljarder över sex år. I dag är budgetunderskottet på över 200 miljarder och statsskulden på över 1 200 miljarder. Beloppen tappar sin betydelse. Det är ofantliga belopp. Jag skulle föreslå att man gick över till att räkna underskotten i kilo enkronor. Jag tror att det skulle göra det lättare att förstå vilka ofantliga mängder pengar det handlar om.

Herr talman! Det viktiga är att våga tala om detta. Dess värre är det valår i år, vilket gör att modet att prata klartext sjunker eftersom viljan att bli återvald är större. Jag tror att det är ett förräderi i ett långt perspektiv.

Jag vill återigen ta upp den artikel med rubriken "Hur fan kunde det bli så här?" som jag nämnde i början. Anders Isaksson slår fast att politikerna knappt ens vågar kisa ut över sitt elände. Problemen, kraven och utmaning-

arna är desamma. Det måste till omtänkande, nya grepp och genomgripande förändringar – annars går det åt helvete, skriver Anders Isaksson.

Herr talman! Jag yrkar bifall till gott ekonomiskt omdöme och våra reservationer nr 3 och 10.
(Applåder)

Anf. 4 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall först ta det formella och hänvisa till alla Vänsterpartiets yrkanden i den meningsyttring som är fogad till betänkandet. Jag vill särskilt yrka bifall på några hemställanspunkter. Det gäller mom. 1, generell välfärdspolitik, mom. 2, rättighetslag, mom. 10, ÅDEL-reformen, mom. 31, smittskyddslagen och mom. 37, allmänt anslag till hälso- och sjukvården på 195 miljoner. Där vill jag särskilt poängtera att pengarna inte skall gå till husläkarreformen utan till att avveckla husläkarlagen och andra angelägna ändamål inom sjukvården, exempelvis hemsjukvården.

Jag yrkar också bifall till mom. 57, lägre medelsanvisning till Socialstyrelsen, mom. 80, Barnombudsmannens uppgifter, mom. 82, införlivandet av barnkonventionen i svensk lagstiftning och till sist till mom. 86, som är en meningsyttring om adoptivbarn. Reservationen från Ny demokrati tar upp våra motioner.

Jag vill också anmäla att Vänsterpartiet instämmer i majoritetens förslag angående avskaffandet av husläkarlagen och i de flesta s-reservationerna.

Jag kommer nu huvudsakligen att ta upp socialpolitiken. Därefter kommer Berith Eriksson att fördjupa sig i sjukvården och husläkarfrågan och Jan Jennehag i äldreomsorgen.

Herr talman! Frågan om det generella välfärdssystemet kan man ägna många timmars diskussion och funderande åt. För Vänsterpartiet innebär välfärdspolitik ett solidariskt samhälle där de människor som kan arbeta och försörja sig tar ansvar för människor som på grund av sjukdom eller arbetslöshet inte kan göra det. Det är ett sådant samhälle som vi vill ha och anser att vi kan upprätthålla.

Jag läste nyligen i en artikel av Maciej Zaremba att FN-deklarationen från 1948 faktiskt tar upp rätten till välfärd. Den säger: "Envar har rätt till en levnadsstandard, som är tillräcklig för hans och hans familjs hälsa och välbefinnande, däri inbegripet föda, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala förmåner, vidare rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter, över vilka han icke kunnat råda."

För mig var det en intressant läsning, eftersom jag inte tidigare uppmärksammat att FN faktiskt lägger fast grunderna för välfärdspolitik.

Det var därför intressant att lyssna till föregående talare, Stefan Kihlberg från Ny demokrati, som gjorde en jämförelse mellan Sverige och regalskeppet Vasa och menade att välfärdssystemet i Sverige helt har gått till botten, precis som regalskeppet Vasa.

För mig är det litet överraskande att Stefan Kihlberg tar ett sådant exempel, eftersom det är ett antal hundra år sedan regalskeppet Vasa gick till botten och det förvisso har hänt väldigt mycket sedan dess. Som jag ser det finns det i Sverige en bred flotta av skepp och stora och små fartyg, och det

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

är de som utgör grunden för vår välfärd. De behöver förvisso tas in och put-sas upp mellan varven. Kanske är det också nödvändigt att förändra flottan och lägga ner några av skeppen, men grunden för välfärdspolitiken ligger kvar och bör ligga kvar.

Detta innebär inte att vi i Vänsterpartiet bortser från budgetunderskott och de stora ekonomiska problem som Sverige har i dag, men vi menar att den politik som den borgerliga regeringen hittills har fört har tagit sikte på helt andra besparingar än de som är nödvändiga, helt andra besparingar än sådana som drabbar dem som har det bäst ställt i samhället. Besparingarna hittills har ju gått ut över t.ex. människor som är långtidssjukskrivna, män-niskor som blivit arbetslösa.

Vänsterpartiet menar att det finns stora områden där vi kan spara och se till att budgetunderskottet minskar, men vi kan inte göra det samtidigt som regeringen sänker förmögenhetsskatten och arvsskatten och vidtar en rad andra åtgärder som faktiskt gynnar dem som har råd att betala.

Det är också fel att som Stefan Kihlberg tala om "aktiebolaget Sverige". Jag vänder mig mycket starkt mot jämförelsen mellan Sverige och ett aktie-bolag. Det är helt fel att tro att vi har ett "aktiebolag Sverige". Det finns en grundläggande skillnad mellan ett aktiebolag och ett land, en nation. I ett land har vi ett demokratiskt inflytande till skillnad från i ett aktiebolag, där de som har rösträtt är de som äger företaget. Sverige består av landets medborgare, och vi har rätt att i allmänna val föra fram våra åsikter, vad vi vill ha för politik. Det är en grundläggande skillnad, bland många andra, mellan Sverige och ett aktiebolag.

Däremot kan jag instämma i det Stefan Kihlberg sade om att våga välja. Naturligtvis handlar det om att våga välja, men det handlar om att välja rätt politik.

Jag skall inte fördjupa mig mer i de allmänna diskussionerna om välfärden och välfärdens system annat än att konstatera att vi helt enkelt behöver för-bättra pricksäkerheten i välfärdssystemet. Vi behöver förändra systemet, men inkomstbortfallsprincipen bör bestå, även om taket kan sänkas något. Vi menar att det finns en rad åtgärder som kan vidtas utan att det drabbar dem som har det sämst ställt.

I det här betänkandet har Vänsterpartiet tagit upp rättighetslagstiftningen på det socialpolitiska området. Vi menar att socialtjänstlagen, som ju har varit i funktion i drygt tio år, är en mycket bra lagstiftning, som ger män-niskorna i det här landet en grundläggande trygghet och en grundläggande re-spekt för människor som har sociala eller ekonomiska problem. Men social-tjänstlagen behöver ändå rättas till, och Vänsterpartiets förslag är att social-tjänstlagen skall utgöra en rättighetslag.

Med tanke på föregående talaress uppfattning om behovet av självkänsla undrar jag om Ny demokrati och ni andra har tagit del av vad som hände trebarnsmamman Angela Franzén i Marks kommun. Hon uppbar socialbi-drag men demonstrerade för sina rättigheter och gick ut i massmedia och talade om vad hon tyckte om den behandling hon utsatts för. Därefter fick hon socialbidraget indraget.

Jag undrar vad ni i Ny demokrati och i övriga partier säger när sådant kom-mer på tal. Detta är ju beklagligtvis inte det enda exemplet, utan liknande

saker har inträffat i flera kommuner där man har använt exempelvis Uppsalamodellen. Grundproblemet är ändå detsamma, nämligen att människor utsätts för förnedrande behandling och inte får utöva sina demokratiska rättigheter.

Jag menar att den enda lösningen på problemet är en rättighetslagstiftning, som talar om vad man faktiskt har rätt till. Vänsterpartiet har lagt fram förslag på den punkten.

Det skulle också vara intressant att få höra från Folkpartiets Bo Könberg och Socialdemokraterna vad som hände med förslaget från Socialtjänstkommittén om en riksnorm. Man var ju överens i kommittén, det fanns en majoritet bakom förslaget. I mina ögon var detta ett väldigt bra förslag, och jag hade hoppats få det på riksdagens bord i form av en proposition. Men ingenting om en sådan riksnorm återfinns i det här betänkandet, och det har inte heller kommit något sådant förslag från regeringen. Jag beklagar det.

Herr talman! Frågan om nedskärningar inom den offentliga sektorn har varit föremål för många diskussioner, och det är absolut nödvändigt. Inom Vänsterpartiet menar vi att det behövs nedskärningar inom den offentliga sektorn, men de nedskärningar vi vill se ligger exempelvis på försvarsområdet, inom kriminalvården och inom den statliga byråkratin. Vi vill däremot inte se nedskärningar av de medel som går till barnomsorg eller äldreomsorg i kommunerna. Att nedskärningar ändå drabbar dessa grupper gör att det blir mycket märkligt då vi säger att detta är grupper i vårt land som vi värnar om.

Ett intressant exempel var vad Hans Bergström skrev i DN häromdagen. Han mer eller mindre hånade de människor i vårt land som utifrån barnkonventionen hävdar att barn inte skall behöva vara i så stora grupper. Hans Bergström menade att det var helt fel, att vi kunde jämföra vårt land med Sri Lanka, där man har barngrupper på 30 barn, eller Frankrike, där man har väldigt stora barngrupper. Men han bortser då från vad det handlar om, nämligen att vi skall ha en bra och fungerande barnomsorg, i vilken det finns möjlighet att ta individuell hänsyn och bry sig om varje barn på ett personligt sätt, och inte någon form av barnparkering.

Jag undrar därför var gränsen för barngruppers storlek går. Jag har flera gånger ställt frågan till Bengt Westerberg, men jag har aldrig fått något svar, och inte heller någon annan tycks intressera sig för frågan.

Jag har bara under den senaste veckan varit ute på flera dagis bl.a. i Flen och Norrtälje och i mitt eget bostadsområde på Skarpnäcksfältet. Där är nu grupper på 18 barn det normala, och därutöver talar man nu om att ta in ett nittonde eller tjugonde barn. Personalen är oerhört oroad över hur de skall kunna klara av det här och bibehålla en bra standard för barnen.

Bengt Westerberg har tagit upp frågan om en eventuell skattehöjning med tanke på Socialstyrelsens rapport om barn i nedskärningstider och effekterna av nedskärningarna för barnen. Var kommer det i så fall in? Jag har naturligtvis en förhoppning om att det är vårt förslag om en kommunakut som man från Folkpartiets sida nu vill bifalla. Vårt förslag om en kommunakut innebär just att kommuner som inte klarar av att hålla en bra standard skall kunna få extra bidrag för att inte behöva sänka standarden för barnen.

Jag undrar också vad Socialdemokraterna har för recept för att förbättra

situationen för barnen i nedskärningstider. Har inte också ni en gräns för hur många barn man skall kunna ha i barngrupper?

Herr talman! Jag vill också nämna en del andra förslag som Vänsterpartiet har lagt fram. Ett sådant gäller diskrimineringen av handikappade, som är ett annat problem. Jag hänvisar här till vår meningsyttring.

Jag vill hänvisa till vårt förslag om en pedagogisk kampanj på daghem. Jag vill poängtera att det naturligtvis inte handlar om att ha en pedagogisk kampanj *i stället för* bra och grundläggande resurser på dagis. Vi menar att både och behövs för att stärka personalens situation och förbättra deras möjligheter att ge en bra barnomsorg.

Jag vill ta upp frågan om ersättning för psykoterapi inom den allmänna försäkringen. Hittills har vi i vårt land valt att betrakta psykiska problem som helt artskilda från de somatiska problemen. Jag har väldigt svårt att förstå varför samhällets inställning till dem som går till en psykoterapeut skall skilja sig från inställningen till dem som går till en sjuksköterska eller en läkare inom den somatiska vården. Jag, liksom motionärer från bl.a. Folkpartiet, menar att det vore självklart med ersättning på samma sätt.

Herr talman! Jag vill också nämna smittskyddslagen. Europarådet har ju faktiskt rekommenderat att kontaktspårning skall vara frivillig. Hur kommer det sig att ni i övriga partier accepterar en smittskyddslag som klart och tydligt talar om att det är tvång på kontaktspårning, trots att all erfarenhet visar att det är på frivillig grund som ett bra arbete kan utföras?

Herr talman! Jag nämnde tidigare bidragen till hälso- och sjukvården, icke att förväxla med bidrag till husläkarsystemet.

Jag vill också nämna Kvinnoforum, som gör ett mycket viktigt arbete för kvinnor med missbruk och ett förebyggande arbete, men som har fått sina bidrag minskade av regeringen.

Jag har nämnt medlen till Socialstyrelsen, av vilka Vänsterpartiet har föreslagit en drastisk nedskärning.

Det beror inte på att vi inte anser att det utförs förnämligt arbete och utredningsarbete på Socialstyrelsen. Det anser vi. Vi menar att just det arbetet kan läggas ut på universitet, högskolor och andra. Socialstyrelsen bör koncentrera sig på tillsyn av verksamhet.

Jag vill också nämna Epidemiologiskt centrum.

Subventionering av preventivmedel är ett utmärkt sätt att bedriva förebyggande arbete för att exempelvis förhindra aborter. Andra partier är väldigt angelägna om att förhindra aborter.

Jag vill nämna medel till Folkhälsoinstitutet för åtgärder mot anorexi och bulimi samt stödet till nykterhetsorganisationerna.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis ta upp frågan om Barnombudsmanen. Vi har alla varit överens om att inrätta det ämbetet. Men man vill inte från övriga partier att Barnombudsmannen skall kunna föra enskild talan. Jag har svårt att förstå varför. Det är på det viset som Barnombudsmannen kan hävda sig och inte bara ha en allmän kompetens. Jag menar också att Barnombudsmannen behöver mer medel än det som regeringen har anslagit.

Herr talman! Jag vill ta upp frågan om barnkonventionen. Vänsterpartiet kräver att den inkorporeras i svensk lagstiftning. Det är mycket överraskande att vi inte har kunnat få igenom det kravet. FN:s kommitté för att

följa upp barnkonventionen har rekommenderat Sverige att göra det. Trots detta har regeringen och riksdagen, utom Vänsterpartiet, ansett att man inte skall följa det rådet. Det tycker jag är märkligt.

Jag vill också nämna adoptivbarnens situation. Vi i Vänsterpartiet har i fler motioner pekat på att adoptivbarnen inte bara så länge de är barn kan behöva extra stöd. Det finns adoptivbarn som blivit vuxna men som fortfarande har klara behov av stöd från samhällets sida, och de måste få ett utökad stöd. Därför yrkar jag bifall till meningsyttringen i denna del.

Herr talman! Jag vill också kommentera frågan om bibehållen alkoholpolitik även vid EU-medlemskap, som Bo Holmberg berörde. Jag tror att det är en from förhoppning från Bo Holmberg att så skall vara fallet. Jag tror att det kan komma åtskilligt mer på EU-området. Det finns redan förslag vad gäller införsel av alkohol m.m. som klart strider mot en bra alkoholpolitik.

Herr talman! Slutligen instämmer jag för Vänsterpartiets del i att det är kris i Sverige. Mycket behöver förändras. Valfärden behöver utvecklas, inte avvecklas.

Anf. 5 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Bo Holmberg påstod i sitt anförande att regeringen inte har satsat på de sämst ställda. Jag vill genast korrigera Bo Holmberg på den punkten. Jag vill påminna om att regeringen har lagt fram förslag till en mycket omfattande handikappreform. Regeringen har avsatt 1,6 miljarder till genomförandet av LSS. Detta har också genomförts med mycket stor enighet i riksdagen.

Bo Holmberg sade visserligen i slutet av sitt anförande att vi är eniga om ganska mycket. Men det står i bjärt kontrast till att han vill påstå att de mest utsatta grupperna har ställts åt sidan.

Vi tre parlamentariker från Socialdemokraterna, Folkpartiet och Moderaterna har tillsammans i Psykiatriutredningen enats om ett förslag att just hjälpa dem som vi under vårt utredningsarbete upplevde som de allra sämst ställda i Sverige. Det förslaget har nu följts upp av regeringen, och det ligger en proposition för behandling hos socialutskottet.

Jag är övertygad om att vi kan resonera vidare i förtrolig anda för att komma överens. Detta påstående faller tillbaka på Bo Holmberg själv.

Bo Holmberg talar också om utvecklingen vad gäller valfriheten. Jag kan bara konstatera att en vårdgaranti har införts som gör att man inte längre skall behöva vänta på operation. Det har lett till att i stort sett alla köer har försvunnit.

I början av detta år var det bara ca 150 personer som inte fick behandling i enlighet med vårdgarantins föreskrivna tre månader. Detta skall, Bo Holmberg, jämföras med att det för tre år sedan var köer till en höftledsoperation på upp till 24 månader och 17 månader för starroperationer. Nog har det skett en revolutionerande utveckling beträffande valfriheten.

Den nuvarande regeringen har också likställt privata alternativ med offentliga. Det har lett till att antalet barn i privat barnomsorg mer än fördubblats mellan 1991 och 1994. Valet står med andra ord mellan en socialdemokratisk politik som slår vakt om monopolen och hindrar framväxten av alter-

nativ barnomsorg och en moderat politik som underlättar för alternativ och skapar valfrihet.

Bo Holmberg nämnde sedan husläkarfrågan. Jag skall i mitt anförande ange några principiella synpunkter på det ärende som vi har behandlat i socialutskottet. Min kollega Göte Jonsson kommer senare under debatten att mera i detalj gå in på denna fråga och samtidigt utveckla våra synpunkter på hälso- och sjukvården i övrigt.

När socialutskottet behandlade de ärenden som riksdagen nu skall ta ställning till, bildades en ny allians mellan Socialdemokraterna, Ny demokrati och Vänsterpartiet. Det som då hände är enligt min mening det mest grave-rande exemplet på när principer och löften bryts i iveren att försvåra och hindra valfrihetsreformer i Sverige.

Ny demokrati gick till val på löftet att avveckla landstingen. Den borgerliga regeringen har tagit de första stegen för att på sikt bryta landstingens sjukvårdsmonopol genom att införa ett husläkarsystem med fri etablering. Privata husläkare har rätt att verka på exakt samma villkor som offentliga ställda.

Ny demokrati sade ja till husläkarlagen efter det att partiet fått gehör för en del synpunkter man haft om avgiften för besök hos specialistläkarna. I de förhandlingar som föregick beslutet fick Ny demokrati sina krav tillgodosedda. Således har lagen om husläkare införts med Ny demokratis aktiva medverkan!

Nu, snart ett år senare, har man gått ihop med de socialistiska partierna – observera att man har en gemensam skrivning i betänkandet – och vill nu stoppa fullföljandet av hela denna viktiga valfrihetsreform. Vad Ny demokrati då gör är att man anammar den socialistiska sjukvårdspolitiken, som innebär att landstingen skall ha monopol på all sjukvård och att de fria läkarna helt skall svältas ut.

Det handlar inte bara om att Ny demokrati därmed motarbetar sin egen politik, man bryter också ingångna avtal. Finns det ingen som helst politisk moral kvar hos Ny demokrati?

När husläkarlagen antogs av riksdagen fanns således en överenskommelse mellan de borgerliga partierna och Ny demokrati. Den innebar att en särskild åtgärdstaxa för husläkare skulle införas, att det skulle införas dispensregler för läkare som har annan specialistkompetens än allmänläkarexamen samt att patientavgiften får vara högst 50 % högre vid besök hos övriga specialistläkare jämfört med besök hos husläkare.

I pressen har representanter för Ny demokrati hävdat att regeringspartierna brutit denna överenskommelse. Vad är egentligen sanningen?

Regeringen har den 22 december 1993 utfärdat en åtgärdstaxa. Den uppfyller de krav som ställdes under överläggningarna med Ny demokrati. Socialstyrelsen har också utfärdat bestämmelser för när dispens för läkare med annan specialistutbildning än allmänläkarens skall ges. Dessa bestämmelser är generösa. Krav kan ställas på kompletterande utbildning och praktik-tjänstgöring.

Ett litet kuriosum i sammanhanget är att Husläkardelegationen, som följer genomförandet av reformen, anser att dispensbestämmelserna är för generösa och att de bör skärpas. Många landsting har också infört patientavgifter

där skillnaden är högst 50 % mellan husläkare och övriga specialistläkare. Med andra ord har regeringspartierna således fullföljt sin del av avtalet med Ny demokrati.

Om husläkarlagen upphävs kommer landstingen att få en mycket stor makt att bestämma över läkaretableringar. Den fria etableringsrätten för husläkare och konkurrensneutraliteten mellan privata och offentliganställda läkare skulle upphöra i många landsting. Den enskilde medborgarens rätt att själv välja sin egen husläkare skulle allvarligt ifrågasättas och helt lämnas till landstingspolitikerna att besluta om.

Ny demokrati ger numera ett aktivt stöd för socialistpartiernas ideologiskt grundade motstånd mot etableringsfrihet. Man har inte några egna motiveringar eller reservationer utan skriver en gemensam text med Socialdemokraterna och Vänstern. Är det en utveckling som Ny Demokrati strävar efter, och är det verkligen det man lovade sina väljare?

Vi upplevde samma sak häromdagen, då vi fick ett yttrande från skatteutskottet beträffande vårdnadsbidraget. Även då fanns det en gemensam text från Socialdemokraterna och Ny demokrati. Ny demokrati hade inget eget alternativ, inga egna motiveringar, utan hade skrivit ihop sig med Socialdemokraterna. Det är det nya.

Genom Socialdemokraternas och Ny Demokratis agerande cementeras inte bara landstingens monopol, till men för den enskildes möjlighet att välja. De två partierna blir också ansvariga för att resurserna till den svenska sjukvården minskas med 195 miljoner kronor!

Socialdemokraterna försöker ju hävda att sjukvården i vårt land har fått mindre resurser de senaste tre åren. Det blir därför märkligt när man trots detta grundlösa påstående medvetet minskar dessa resurser med nästan 200 miljoner! Den socialdemokratiska trovärdigheten försvinner lika fort som Ny Demokratis moral!

Herr talman! Den långsiktiga inriktningen för regeringspartiernas välfärdspolitik är att ställa den enskilde i centrum och att öka valfriheten. Alternativ och komplement till den offentliga tjänstesektorn skapar konkurrens, vilket ger förutsättningar för såväl effektiviseringar som kvalitetsförbättringar.

Välfärdspolitiken kräver en stark ekonomisk bas. För att långsiktigt trygga välfärden måste obalanserna i ekonomin undanröjas. Grunderna för den generella välfärdspolitiken ligger fast. Vård, omsorg och service skall erbjudas på lika villkor och med rättvis fördelning.

Socialutskottet, som ställer sig bakom regeringens politik, anser att alla barn och ungdomar skall få växa upp under trygga förhållanden och med god omsorg. Huvudansvaret för vård och fostran måste ligga på familjen, medan statens och kommunernas insatser i första hand skall vara stödjande och kompletterande och bygga på ett nära samarbete med föräldrarna.

Ett nytt statsbidragssystem för primärkommuner har införts. Samtidigt med det nya statsbidraget har ett stort antal specialdestinerade statsbidrag till såväl kommuner som landsting upphört och därmed också de detaljstyrande regler som var förenade med många av dessa bidrag.

Den tidigare statliga detaljstyrningen hade främst sin grund i kraven på rättssäkerhet och likvärdig service för medborgarna. Den bidrog dock till att

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

försvåra förnyelse, effektivisering och lokal anpassning av den kommunala verksamheten.

Huvudsyftena med det nya utjämningsbidraget är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar dels genom att utjämna de ekonomiska skillnaderna mellan kommunerna, dels genom att ge största möjliga handlingsutrymme för kommunerna att själva utforma sin verksamhet. Behovet av flexibilitet och av att kunna utforma verksamheten efter lokala behov har ökat. Begränsade resurser ställer allt större krav på förnyelse och effektivisering.

Det är viktigt att följa upp hur barns och ungdomars hälsa påverkas när hela familjens förutsättningar ändras. Barns och ungdomars situation avspeglar i hög grad samhällets värderingar. Föräldrarnas arbetslöshet och osäkerhet inför framtiden påverkar också barnen.

Socialutskottet ser med oro på uppgifter om att den psykiska hälsan förändrats hos barn och ungdomar i familjer som drabbats av arbetslöshet. I det sociala arbetet med barn och familjer finns positiva exempel på förbättringar men tyvärr också exempel på brister och neddragningar. Därför är det viktigt att öka satsningen på såväl metodutveckling som alternativ inom och utom den offentliga verksamheten.

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag gjort en studie av utvecklingen i landets kommuner för att se hur kommunernas omställnings- och förnyelsearbete har påverkat situationen för barnen. Socialtjänstkommittén har i uppdrag att göra en allmän översyn av socialtjänstlagen. I ett delbetänkande har kommittén lämnat förslag till en precisering av lagregleringen av rätten till bistånd i den del som avser den enskildes försörjning. Betänkandet har remissbehandlats och bereds vidare inom regeringskansliet.

Socialtjänstkommittén skall överlämna sitt slutbetänkande under detta år. Socialutskottet anser därför att regeringens kommande förslag på detta område först måste avvaktas innan riksdagen tar ställning till de krav som motionärerna i dessa sammanhang har fört fram.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 5, 6, 12, 13 och 14, samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson hävdade att jag hade fel i sak när jag i mitt anförande påstod att regeringen Bildt inte har levt upp till den första regeringsförklaringen. I den lovade regeringen Bildt att man skulle satsa på de sämst ställda grupperna i samhället.

Jag vill hålla fast vid mitt påstående att regeringen inte uppfyllt detta löfte på det sätt som kunde utläsas av de ambitioner som man hade och de deklarationer man gjorde.

Jag hänvisade till Socialstyrelsens undersökning om barns villkor. I den finns flera bevis för att man inte på ett bra sätt har klarat att ta hand om flerbarnsfamiljerna, med tanke på den rådande situationen med minskat utbud och höjda avgifter.

Jag hade kunnat lägga till en annan rapport, som nyligen kommit från Socialstyrelsen och som handlar om hur situationen för flyktningbarnen ser ut. Man kan inte påstå att vi på ett bra sätt har klarat av den gruppen.

Jag skulle också kunna nämna socialhjälpstagarnas situation i dag. Ni har

själva kunnat läsa om de hårdnande attityderna gentemot dem som begär socialhjälp. Det lär visst vara så att Svenska kommunförbundet har skickat anvisningar som hårt pressar de socialhjälpstagande att återkommande springa till sina arbetsgivare och fråga om de inte kan få tillbaka jobbet. Till sist blir arbetsgivaren arg och säger: Jag har ju just pratat med dig! Man stressar alltså socialhjälpstagarna.

Jag vet en författare som undersöker 10–20 socialhjälpfamiljer för att se hur socialtjänstens nya attityder gentemot socialhjälpstagarna växer fram i dag. Många kämpar hårt för att klara sig. Men om en spritpåverkad son har suttit och ringt och gett den ensamma mamman en hög räkning, så att hon i sin förtvivlan måste gå till socialtjänsten – då är det nobben! Vi har nyligen kunnat se sådana exempel i TV.

Jag har framför mig, Sten Svensson, fakta från Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum. Åren 1982–1993 drogs hemtjänsten ned från 43 till 38 %, ålderdomshemmen från 14 till 7 % och långvården från 12 till 7 %.

Jag vill påstå att man inte generellt kan hävda att regeringen medvetet har satsat på och lyckats med de mest utsatta grupperna. Jag delar gärna Sten Svenssons uppfattning att det har tagits viktiga initiativ när det gäller de handikappade och LSS, och jag välkomnar Sten Svenssons deklaration att utskottet också skall försöka att gemensamt hävda de psykiskt stördas situation vid behandlingen av den proposition som föreligger. Men de två exemplen räcker inte för att säga att det löfte som regeringen ställde ut i sin första regeringsdeklaration har infriats.

Anf. 7 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Detta beror naturligtvis på vad man menar med de sämst ställda. Vi var fullständigt överens i Psykiatriutredningen, Bo Holmberg, om att de grupper som vi då ägnade oss åt var de mest utsatta i vårt samhälle. Det var exempelvis psykiskt störda missbrukare, och många av dem är uteliggare. Den omständigheten att regeringen har avsatt 1,6 miljarder till LSS-reformen är också ett uttryck för att vi vill hjälpa de mest utsatta grupperna i samhället.

Både för handikappreformen – som kostar mycket mer än bara pengarna till LSS-lagen – och för Psykiatriutredningens förslag måste utrymme skapas genom omprioriteringar inom andra områden, som inte är lika angelägna. Man måste acceptera den utvecklingen, i ett samhällsekonomiskt läge där vi har mycket ont om resurser och där vi måste föra en ekonomisk politik som genererar den tillväxt som är nödvändig för att näringslivet skall kunna fullfölja sin uppgift att bära upp och försörja den offentliga verksamheten.

Jag vill också, herr talman, ställa en konkret fråga till Bo Holmberg, mot bakgrund av innehållet i hans anförande och replik: Varför vill Socialdemokraterna dra bort 195 miljoner från anslaget till hälso- och sjukvården? Det är innebörden av Socialdemokraternas yrkande med anledning av att de vill riva upp lagen om husläkare.

Anf. 8 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna ge Sten Svensson en eloge för det arbete som han har gjort i Psykiatriutredningen och för att han har varit med om att

lyfta fram de psykiskt stördas situation. Jag hade förmånen att börja som ordförande i utredningen, men efter regeringsskiftet trädde Sten Svensson till. Jag kan konstatera att vi gemensamt har kunnat göra en stor syneförrättning i det svenska samhället, att vi har lyft på många stenar och sett att det här är en mycket utsatt grupp, som behöver insatser. Om rehabiliteringen fungerar får dessa människor gå hem till ensamhet, utan sysselsättning, utan socialt nätverk. De åker ner i sina svarta hål igen och kommer tillbaka till behandling. Detta är icke försvarbart – Sten Svensson och jag är helt överens om det. Jag hoppas att riksdagen med anledning av psykiatripropositionen skall lyfta fram denna grupp, så att den psykiska ohälsan kan minska och välfärden öka för dessa människor.

Men detta rättfärdigar inte, Sten Svensson, att ett antal andra grupper har drabbats. De sjuka får väl anses vara en utsatt grupp. De samlade landstingen har sagt att pengarna till hälso- och sjukvården skall minskas realt med 10 % under perioden 1994–1996. Jag har frågat flera landstingspolitiker om de kan bedöma konsekvenserna för de äldre när det gäller tryggheten och kvaliteten i sjukvården när man gör så drastiska neddragningar, men svaren har uteblivit.

Jag vet inte om Sten Svensson vågar påstå att regeringen kan bedöma konsekvenserna beträffande kvaliteten i svensk sjukvård, bl.a. för de äldre, när det nu finns planer på att göra sådana drastiska neddragningar under åren framöver. Jag tror inte det. Det är därför som jag och socialdemokratin påstår att utsatta grupper nu hotas, och att t.o.m. medelklassen hotas, om man fortsätter att köra på som den skånska brigaden i det svenska välfärdssamhället. Vi går inte med på detta.

Varför vill vi inte ge 200 miljoner till svensk sjukvård? Ja, den borgerliga regeringen har infört en husläkarlag, och vi tycker att den är onödig. Det går att klara valfrihet och husläkare utan denna lag. Regeringen vill lägga ut 600 miljoner kronor på tre år, och vi tycker att detta är onödigt. Vi var emot reformen, och därför vill vi inte ge pengar till den.

Anf. 9 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag noterar givetvis med stor tacksamhet Bo Holmbergs beröm beträffande våra insatser för de psykiskt störda. Såvitt jag förstår, är vi överens om att de psykiskt störda är den mest utsatta gruppen i vårt samhälle. Där har vi alltså gjort en satsning i linje med regeringsförklaringen. Bo Holmberg retirerar och säger att man i begreppet utsatta grupper måste räkna in många fler. Det må vara hans sak att göra det, men jag har talat om de mest utsatta grupperna.

Jag konstaterar t.ex. när det gäller sjukvården, som Bo Holmberg nämnde, att det moderata förslaget om införande av en vårdgaranti, som vi drev i valrörelsen både 1988 och 1991, ledde till de förbättringar och den vidgade valfrihet som jag redovisade i mitt anförande nyss. Det har skett förändringar, genom att monopolen inom övriga delar av social verksamhet har brutits. Jag nämnde exempel beträffande den privata barnomsorgen i mitt anförande.

Jag tror att Bo Holmberg försöker vädja till betydligt större grupper än vad som egentligen kan inräknas under begreppet de allra sämst ställda.

På min fråga beträffande de 195 miljonerna svarar Bo Holmberg att han kopplar dem till detta att Socialdemokraterna skall ta bort husläkarlagen. De föreslår ju att regeringen får en beställning att återkomma med ett sådant förslag. Det ärendet skall då processas på sedvanligt sätt, därför att sjukvårdshuvudmännen måste få tillfälle att yttra sig och avge remissvar, varefter Lagrådet skall yttra sig, etc. Det hela kommer alltså att dra ut på tiden. Sedan skall ärendet behandlas på sedvanligt sätt i utskottet.

Med andra ord kommer den nuvarande husläkarlagen att gälla under tiden. Den gäller fram till den tidpunkt då författningar har utfärdats, efter det att riksdagen har fattat ett nytt lagstiftningsbeslut. Under tiden måste det finnas pengar för omställning – det är absolut nödvändigt. Om inte dessa pengar finns, måste pengar tas från något annat område inom hälso- och sjukvården, för att man skall kunna leva upp till lagens krav.

Jag tror att Bo Holmberg har bedragit sig själv. Det kommer att fattas pengar i motsvarande mån, om nu riksdagen mot förmodan skulle besluta att göra den här beställningen att riva upp husläkarlagen. Socialdemokratin har ansvaret för att dessa pengar kommer att saknas inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Anf. 10 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Vi skall i dag fatta beslut om en rad viktiga frågor på socialpolitikens område. Det gäller ärenden som vi har behandlat i socialutskottet under vintern och våren. I enlighet med en överenskommelse vi gjort tänker jag i första hand uppehålla mig vid riktlinjerna för den generella välfärdspolitik. Barbro Westerholm kommer senare att gå närmare in på hälso- och sjukvården, och Lennart Rohdin kommer att ta upp frågor som gäller barn och ungdom.

Herr talman! Först något om förutsättningarna och tillvägagångssätten: Vilket regelsystem vill vi utveckla för att värna medborgarnas trygghet och vård och fostran av barn? Hur skall vi klara av att tillgodose behoven för dem som behöver resurser av god kvalitet inom hälso- och sjukvården? Jag tänker då på de äldre, som blir allt fler, och på de funktionshindrade. Kort sagt: Hur skall vi klara av att tillgodose de grundläggande behoven i det svenska välfärdssystemet?

Regeringen anger i propositionen att grunden för den generella välfärdspolitik ligger fast. Man säger att de ekonomiska trygghetssystemen även i framtiden skall vara allomfattande. Stöd och insatser kan grundas på inkomstbortfallsprincipen, men de kan också vara helt eller delvis beroende av inkomst. Vidare sägs det att lika villkor med rättvis fördelning skall råda vid vård, omsorg och service.

Jag anser det väsentligt att vi kan slå fast dessa principer, som också utskottets majoritet står bakom. Som socialliberal vill jag tillägga att den generella välfärdspolitik tillsammans med den aktiva arbetsmarknadspolitik är det allra viktigaste kännetecknet för vårt land, och den har vi i Folkpartiet liberalerna arbetat för och kommer att arbeta för.

Jag har blivit litet bedrövad då jag har hört tidigare inlägg i debatten. Bosse Holmberg menade att regeringen har agerat för valfrihet oavsett om det har funnits behov av det eller inte och moraliserade över regeringens

hantering av frågorna. Vi som har varit med i debatten om barnomsorgen vet vilket oerhört stort motstånd socialdemokraterna har gjort mot privata alternativ i barnomsorgen. Nu ställer man äntligen upp för dem med en läpparnas bekännelse, men det är inte mer heller!

Stefan Kihlberg i Ny demokrati sade när det gällde välfärden att staten skall garantera "golvet", grundtryggheten, men han undvek noggrant att redovisa vilken nivå "golvet" skall ligga på. Enligt vad vi har sett under de senaste turerna i socialutskottet saknas det inom Ny demokrati något som är grundläggande för demokratin, nämligen ansvar. Jag tror att det också gäller frågan om grundtrygghet.

Till Eva Zetterberg skulle jag vilja säga några ord när det gäller frågan om en rättighetslag. Vi har ju nu en socialtjänstkommitté som arbetar och som skall lägga fram sitt slutbetänkande före årets slut. Kommittén har också lagt fram en del delbetänkanden.

Uppriktigt sagt har jag mycket svårt att förstå Socialdemokraternas reservationer, som Vänsterpartiet har instämt i. Jag skulle vilja fråga oppositionen: Är det strävandena att ställa den enskilde i centrum och öka hans valfrihet och inflytande som irriterar er? Eller är det det faktum att alternativ till den offentliga tjänstesektorn skapar konkurrens som erbjuder både effektiviseringar och kvalitetsförbättringar? Eller är det vårt konstaterande att välfärdspolitiken kräver en stark ekonomisk bas?

Herr talman! Från oppositionens sida gör man även gällande att det pågår en nedrustning inom den svenska välfärdsmodellen och att barns hälsa nu hotas. Ja, man menar att klassamhället är tillbaka. Det är som att höra ekon från 60-talet.

Jag tolkar angreppen från oppositionen så, att man menar att regeringen gör ett medvetet angrepp på välfärdspolitiken. Det är mycket olyckligt med en sådan debatt, som enbart skadar. Den skapar dessutom en fullständigt felaktig bild. Relevanta fakta talar ett annat språk. Men det behövs tydligen en påminnelse till oppositionen om att välfärdspolitiken kräver en stark ekonomisk bas. För att långsiktigt trygga välfärden måste obalanserna i ekonomin därför undanröjas.

Låt mig påminna om att de samlade sociala utgifterna inklusive landstingens och kommunernas utgifter för hälso- och sjukvården, barnomsorgen, äldre- och handikappomsorgen m.m. uppgår till 475 miljarder för det kommande budgetåret, dvs. till 31 % av bruttonationalprodukten. Staten och socialförsäkringarna står för 300 miljarder av de totala utgifterna. Det är alltså stora insatser som man gör från samhällets sida.

Om inte den borgerliga regeringen hade haft mod och styrka att göra den nödvändiga översynen av de automatiska och galopperande kostnadsökningarna i våra sjukvårdssystem hade det varit berättigat med kritik; då hade välfärdsystemet varit i gungning. Vi har tidigare levt med en socialdemokratisk politik och ett system som skapade köer och bidrog till en stor obalans i våra sjukvårdssystem.

Jag vill än en gång framhålla att det är viktigt att behålla den svenska välfärdspolitiken. Men vi har uppenbarligen olika syn på hur vi skall gå till väga för att den skall bevaras. Vi måste vara medvetna om att det stora budgetunderskottet i de offentliga finanserna medför att en femtedel av utgifterna

måste finansieras med upplåning. Med andra ord: Räntekostnaderna får inte växa mer på bekostnad av viktiga välfärdsfrågor och tränga undan viktiga utgifter för vård och omsorg. Det är en politik som vi benhårt håller fast vid från borgerligt håll och från folkpartistiskt håll.

Herr talman! Den generella välfärdspolitiken berör en mycket viktig del i den socialliberala ideologin, och vi har nu ansvar för den i den borgerliga regeringen. Jag menar att frihet aldrig får reserveras för ett fåtal – den måste ges en rejäl innebörd. I regeringen har Folkpartiet liberalerna därför varit med om att genomföra en rad reformer som innebär större frihet för den enskilde. Vi har gjort det möjligt att välja dagis, vi har kortat vårdköerna, vi har åstadkommit ett ökat stöd till de människor som lever i det glömda Sverige – jag tänker då på t.ex. den lag som Sten Svensson tog upp, LSS. Möjligheten att välja husläkare återkommer jag till litet senare i mitt anförande. Det behövs inlevelse i människors vardag. Därför behövs det både hjärta och hjärna i politiken.

Hur skall balans i ekonomin och ett fungerande välfärdssystem åstadkommas? Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att minska budgetunderskottet.

Samtliga offentliga transfereringar är under översyn. En del har redan förändrats, exempelvis socialförsäkringen. Genom en krisuppgörelse med Socialdemokraterna genomförde vi en sänkning av ersättningen. Birgitta Dahl är nu oerhört kritisk till detta och har återkommit till det flera gånger. Men det var faktiskt Socialdemokraternas eget förslag som genomfördes. Från Folkpartiets sida önskade vi ytterligare en karensdag. Det hade varit bättre för de långtidssjuka.

Utredningen HSU 2000 undersöker hur hälso- och sjukvårdens framtida finansiering skall utformas. På lokal nivå ute i landstingen pågår ett förändringsarbete. Tyvärr valde oppositionen att hoppa av utredningen i stället för att vara med och påverka – ett synnerligen egendomligt förfaringsätt från socialdemokratiskt håll. Två delbetänkanden kommer ändå att presenteras litet längre fram.

Rapporten om vårdens svåra val är under remissbehandling.

Alkoholkommissionen har i dagarna lagt fram sitt betänkande. Om vi kunde minska alkoholskadorna skulle vi göra stora vinster både för enskilda och för samhället i stort. Det är min innerliga förhoppning att det kommer att bli så genom en aktiv medverkan från samtliga partier.

Socialdemokraterna säger i sin motion att välfärdspolitiken skall fungera som en enande kraft. Varför väljer man då att ställa sig utanför ett demokratiskt beredningsarbete?

Från Vänsterpartiets sida säger man i en reservation att verksamheten behöver ses över. Det är ju det som regeringen och riksdagen håller på med. Man säger också att det går att utveckla skyddsnät. Jag tycker att det är bra att Vänsterpartiet instämmer i detta. Då tycker jag att man också skall ställa upp på majoritetens förslag i utskottsbetänkandet.

När Socialdemokraterna tar upp barnens uppväxtvillkor är man förvisso ute i ett angeläget ärende, men angreppssättet tyder på en bristande insikt. Barnen är vår framtid, det bästa vi har. Det är vi ganska överens om. Utskottet slår också fast som mål att alla barn och ungdomar skall få växa upp under

trygga förhållanden. Huvudansvaret är föräldrarnas och familjens, men det är viktigt att stat och kommun kan gå in med stödjande och kompletterande insatser och att det numera finns en barnomsorgslag som skall se till att barnen får en barnomsorg när de behöver det.

Nu anklagar Socialdemokraterna regeringen för sänkta ersättningsnivåer i försäkringssystemet. Jag måste då hänvisa till den gemensamma uppgörelsen mellan oppositionen och regeringen.

Jag anser att både regeringen och riksdagen har varit mycket pådrivande i barnomsorgsfrågorna. Som jag nyss nämnde antog vi en barnomsorgslag den 17 december som bl.a. innehöll flera nationella mål. Den tar upp den pedagogiska verksamhet som Eva Zetterberg nämnde i sitt anförande. Ett annat mycket viktigt mål är att göra det möjligt för föräldrarna att i ökad utsträckning själva välja mellan olika alternativ. Därigenom ökar deras inflytande över den omsorg som barnen får.

Självfallet finns det brister i samhället som vi måste vara observanta på. Det är därför viktigt att öka satsningen på metodutveckling och alternativ både inom och utom den offentliga sektorn.

Socialstyrelsen fick regeringens uppdrag att gemensamt med en rad andra organisationer, bl.a. Barnombudsmannen, följa utvecklingen i landets kommuner i och med den ändrade ekonomiska situationen och det förändringsarbete som pågår. Man har lagt fram en rapport, och den analys som Socialdemokraterna kräver kommer i denna rapport. Självfallet kommer rapporten att beredas inom regeringskansliet.

Jag delar inte den uppfattning om rapporten som Bo Holmberg gav uttryck för. Barnomsorgen är en av de större kommunala verksamheterna och också en av dem som har berörts mest av kommunernas besparingar. Trots detta konstaterar man i rapporten att den generella kvaliteten inom barnomsorgen på de flesta håll i landet är god. I kommuner där besparingar och förändringar har varit genomtänkta och förberedda har verksamheten kunnat anpassas till förändrade rammar utan allvarliga kvalitetsförsämringar, men det skall inte undanhållas att det också finns brister. Det måste vi även fortsättningsvis vara observanta på. Barn och ungdom är dock fortfarande en prioriterad grupp enligt rapporten.

Av rapporten framgår även det positiva med lagstiftningen för barn med handikapp. Stödet till dem har förstärkts, och resurserna har inte minskat.

Socialdemokraternas och Vänsterns reservationer har en välbekant prägel. Det finns ett misstroende mot enskilda lösningar och mot valfrihet. Det finns en stark tro på centralstyrning och detaljreglering. Att exempelvis myndigförklara patienten i vården eller tro på den enskildes förmåga är inte att tala om. Politiska beslut skall grundas på kunskap om barns behov säger Socialdemokraterna. Min fråga blir då: Är det socialdemokratiska förtecknen som skall ligga till grund för kunskapen om barns behov?

Socialdemokraterna saboterar nu tillsammans med Ny demokrati en hälsoreform som skapar kontinuitet och förtroende inom hälso- och sjukvården – en första linjens sjukvård närmast människorna. Jag talar om husläkarreformen. Jag anser att alliansen är ett hot mot arbetsron och valfriheten inom primärvården.

Ny demokratis ställningstagande visar på en omognad och brist på politisk

hederlighet. Det har gemensamt träffats en överenskommelse om husläkarreformen och dess inriktning och finansiering, och riksdagen fattade också ett beslut. Nu är man beredd att riva upp det beslutet.

Av en folkhälsorapport till Världshälsoorganisationen framgår det att folkhälsan i Sverige, trots alla illvilliga beskrivningar, är ganska god. För handikappade och utvecklingsstörda – det glömda Sverige skulle jag vilja säga – har livskvaliteten t.o.m. höjts. Min uppfattning är att välfärdssystemet har blivit effektivare. Den borgerliga regeringen har medvetet satsat på välfärd och valfrihet och infriat de löften som man gav. Vi reformerar, och Socialdemokraterna river ner. Om Socialdemokraterna kommer tillbaka till makten är valfriheten i fara.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationerna 5, 6, 12, 13 och 14. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i socialutskottets betänkande.

Anf. 11 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skall ge några kommentarer till Ulla Orring.

Jag minns Tage Erlander. Han sade en gång att socialliberalismen och Folkpartiet är en mycket vacker blomma. Men den passar inte i sällskap med Högern. Den är som vackrast när den är i närheten av socialdemokratiska värderingar. Den sanningen står sig än i dag.

Ulla Orring! Jag menar att det inte finns *en* definition på valfrihet. Det finns inte *en* väg till valfriheten; det finns flera. Jag har definierat socialdemokratins väg till valfriheten. Jag vill konkretisera mina tankegångar på ytterligare ett par punkter.

Varför är vi så tveksamma till en valfrihet som innebär en marknadsanpassning? Jo, därför att det kan leda till en ändrad relation mellan doktorn och patienten, mellan omsorgspersonalen och omsorgstagaren. Varför? Jo, med marknadsinslag motiveras insatserna av ekonomiska intressen. Det är en drivkraft. Konkurrens är en annan.

Om läkare och personal inom barnomsorgen motiveras av sådana drivkrafter är jag rädd att jag kommer att förvandlas från patient till kund. Jag börjar då betraktas på samma sätt som andra varor på den svenska marknaden. Risken är också att jag som patient kan börja ifrågasätta vad det finns för ekonomiska motiv till att jag skall remitteras till en viss vårdgivare.

Diskussionen har redan börjat, Ulla Orring, när det gäller husläkarna. Man undrar varför de är så pigga på att göra undersökningar och på att man skall återkomma?

Det är en aspekt som gör att vi inte vill ha valfrihet på marknaden. En annan aspekt, Ulla Orring, är om man som enskild skall ha valfrihet måste man ha kunskap. Man måste ha kunskap om medicin, doktorer och sjukvårdspersonal. Man måste ha kunskap om vad som är den bästa omsorgen. Den kunskapen finns inte hos mig och Ulla Orring som enskilda människor. Den finns i den medicinska professionen, i sjukvårdssystemet. Gapet mellan den kunskap som finns inom sjukvårdssystemet och den kunskap som den enskilda människan har är mycket stort. Frågan är om vi någonsin kan få en sådan situation där enskilda människor har så goda kunskaper att de kan göra det korrekta valet.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

När det gäller valet av husläkare är det som att spela på lotteri. Läkare har skickat ut bilder på sig själva. Inom en familj har man fått olika husläkare. Ulla Orring, vi är för valfrihet, men vår valfrihet har ett annat innehåll.

Anf. 12 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Bo Holmberg bekräftar att det finns olika syn på begreppet valfrihet – en socialdemokratisk socialistisk syn och en socialliberal syn. Inom socialdemokratien betrör man inte människor att kunna välja. I vårt land har vi fått leva med denna inställning länge. Landstingen, oftast de som är socialdemokratiskt styrda, har fått bestämma på vilka tider vi skall undersökas, vilken doktor vi skall få osv. Därför ser socialdemokraterna med fasa på att i t.ex. mitt landsting har 80 % av befolkningen frivilligt listat sig för en husläkare.

I det socialistiskt styrda Västerbottens läns landsting vågade man inte fullfölja denna linje. Man har förstört alla handlingar och det brev som skulle gå ut till länets medborgare om vilken läkare de har fått. Så är det i de socialdemokratiskt styrda landstingen.

I en artikel i den länstidning som landstinget ger ut är sjukhusdirektören egentligen mycket positivt inställd till det här nya sättet att bedriva sjukvård. Han är övertygad om att vi måste rationalisera för att få utrymme över för att satsa på kompetens och kvalitet. I det avseendet skiljer sig socialdemokratin ifrån en socialliberal uppfattning.

Man tror inte att människorna har en egen kompetens. Den enskilde är inte betrodd att själv välja den läkare den vill ha. Man sprider oro och missuppfattningar till hela sjukvården. Ni tar på er ett mycket stort ansvar för enade med stora kostnader och stora personliga problem, eftersom ni vill radera ett system som vi i riksdagen har fattat ett beslut om att genomföra.

Anf. 13 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vänder mig mot att Ulla Orring argumenterar om hur det var i Sverige för 10, 15 eller 20 år sedan och om hur Socialdemokraterna då såg på frågan. Nu befinner vi oss faktiskt på 90-talet. Jag konstaterar att Socialdemokraterna vill ha valfrihet när det gäller skola, omsorg och sjukvård. Det är dock en valfrihet med ett annat innehåll än vad Ulla Orring vill ha.

Till Ulla Orring vill jag säga att det inte handlar om vad som är rätt eller fel. Jag vill faktiskt göra anspråk på att ha lika mycket rätt som Ulla Orring. Jag tycker inte att regeringen eller Ulla Orring skall vara Guds ställföreträdare på jorden och tala om och döma i vad som är valfrihet på rätt eller fel sätt. Jag kan bara konstatera att vi vill ha olika innehåll i valfriheten. Människorna får värdera vilken valfrihet de tycker är bäst. Jag vänder mig bestämt emot att man pådyvlar oss uppfattningen att vi skulle vara emot valfrihet.

Den ekonomiska basen är viktig. Ja, Ulla Orring, det stora misslyckandet för regeringen Bildt är de ekonomiska felbedömningarna och dikeskörningarna. Finansministern står för efterkrigstidens största politiska misslyckande i svensk ekonomi och därtill har vi den höga arbetslösheten. I det avseendet har regeringen verkligen misslyckats med att ge en bas för välfärden.

Avslutningsvis vill jag säga: Nog är det väl litet av tidens tecken, Ulla Or-

ring, att det går mycket lätt att avreglera för marknadens s.k. aktörer, att sälja ut Domän och att se till att SJ blir bolag. Samtidigt vingklipper man kommuner och landsting ekonomiskt. Man genomför skattestopp, gör indragningar och öppnar dammluckor så att de inte har möjlighet att sköta sin verksamhet på ett bra sätt. Nog är det konstigt att det går så lätt att fixa till det för marknadens aktörer. Men kommuner och landsting, som skall vara aktörer beträffande välfärden och den sociala tryggheten, ges sannerligen inte samma omsorg och får inte möjligheter till ekonomisk styrka och agerande.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 14 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Bo Holmberg och jag lever i olika världar. Jag konstaterar att den svartmålning som Bo Holmberg gör av välfärden i Sverige i dag inte stämmer. Men jag erkänner att det finns svarta fläckar. Storstäderna har stora problem när det gäller äldreården och hälso- och sjukvården. Men dessa förhållanden är inte relevanta för landet.

Jag vill än en gång referera till hälsotidningen i Västerbottens läns landsting. Där säger sjukvårdsdirektören i det socialdemokratiskt styrda Västerbottens läns landsting att man har kunnat tillhandahålla mer vård och service till länsborna för mindre resurser. Man har en fin utveckling av produktiviteten och kan numera beskriva, mäta och påverka produktiviteten i alla verksamheter. Det finns ett ökat engagemang kring kvalitetsfrågorna inom hela organisationen. Man är hoppfull inför framtiden.

Jag bedömer att förhållandena är liknande i många landsting. Vi kan se tillbaka något tiotal år under vilka Socialdemokraterna har haft regeringsmakten. Man har låtit det fortgå med underskott i socialförsäkringssystemet, arbetsskadeförsäkringen osv. Man har inte vågat ta itu med en kursändring. Nu när den borgerliga regeringen har tagit över är man på rätt väg. Socialförsäkringssystemet går ihop. Jag delar således inte Bo Holmbergs svartmålning att man öppnar dammluckor. Om man jämför med andra länder i Europa och med Australien, där jag varit på besök, finner man att vi har ett mycket fint system i Sverige när det gäller att bevara välfärden och att se till att människor får sina behov tillgodosedda. Detta sker tack vare en borgerlig regering med ett socialliberalt styrt socialdepartement.

Anf. 15 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Ulla Orring frågade vilken hänsyn oppositionen tar till individen och valfriheten och vilket intresse vi har av detta. I mitt anförande, Ulla Orring, tog jag upp ett i mina ögon skrämmande exempel på brist på valfrihet och brist på respekt för individen, nämligen Angela Franzén från Marks kommun. När hon offentligt protesterade mot förnedrande behandling i socialtjänsten blev hennes socialbidrag indraget. Tyvärr kan jag räkna upp ett flertal andra exempel där människor befinner sig i ungefär samma situation.

Det finns exempelvis arbetslösa som tvingas att söka arbeten som ligger över deras kompetens och som de inte ens kan få, enbart för att tillgodose de krav som ställs inom socialtjänsten. Exemplet visar väldigt tydligt att man

inte tar hänsyn till individen, inte låter individens självkänsla och möjligheter att komma igen vara det som styr.

Det är just därför som Vänsterpartiet har väckt det här förslaget och aktivt driver frågan om rättighetslagstiftning. Jag tror nämligen att man skulle kunna komma ifrån en del av problemen inom socialtjänsten. Jag är på det klara med att det finns massor av problem kvar att lösa. Men det skulle behövas en ram som klart stadgar var gränsen går, vad man har rätt till och inte rätt till.

Jag efterlyste också uppföljningen av riksnormen. Där har faktiskt Socialtjänstkommittén lagt fram ett betänkande. Man har fört fram ett förslag. Det finns en klar majoritet av Folkpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Varför fullföljer man inte det? Jag tycker att det var ett utmärkt förslag.

Ulla Orring säger att hon inte förstår talet om klassamhälle och ekot från 60-talet. Orsaken, Ulla Orring, är att många av oss ser att klasskillnaderna ökar i dag. Vi ser att barn till familjer som inte har så gott ställt får sämre vård. Det finns t.o.m. undersökningar som visar att de minskar i födelsevikt.

Vi från Vänsterpartiet menar att det är väldigt viktigt att vara observant på de analyser som kommer bl.a. från Socialstyrelsen – vi har ju tidigare varit inne på rapporten från Socialstyrelsen. Alla är vi intresserade av att ta del av resultaten. Bengt Westerberg har t.o.m. sagt att han kan tänka sig skattehöjning, om resultaten som oroar honom faktiskt stämmer.

Ulla Orring har inte på något sätt kommenterat det. Jag frågade om det var en kommunakut som kunde passa in här. Eller hur har man från Folkpartiet tänkt i dessa frågor? Där tycker jag att Ulla Orring har en skyldighet att informera riksdagen.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar den goda viljan, med känsla för den enskilde, hos Vänsterpartiet och Eva Zetterberg. Jag tycker att det är väldigt bra. Jag tycker också att det är konstigt att Vänsterpartiet alltid måste gå i Socialdemokraternas ledband. Det är så tydligt i den socialdemokratiska reservationen 1, som man har anslutit sig till. Det stämmer inte överens med vad Eva Zetterberg här yttrar.

Jag är naturligtvis medveten om att det finns kommuner som behandlar sina socialtjänsttagare på ett – jag skulle nästan vilja säga – oansvarigt sätt. Men det kanske finns en anledning till detta också, det kan jag inte uttala mig om. Det brukar alltid finnas två sidor och två ställningstaganden, vilket sällan kommer fram i debatter i tidningarna.

Socialtjänstkommittén har lagt fram sitt delbetänkande. Där har det fastlagits att man vill tydliggöra kommunens yttersta ansvar i förhållande till annan huvudman. Det innebär att kommunen är ytterst ansvarig även för t.ex. sjukvård, om det inte finns någon annan utväg. Rätten till bistånd tas också upp. Nu bereds frågan i departementet. Vi brukar aldrig i utskottet göra ett ställningstagande under pågående beredning, utan vi avvaktar den beredning som görs efter en remissbehandling.

Eva Zetterberg återkom till Bengt Westerbergs tal i Umeå. Han klargjorde att det inte finns mer pengar att från statens sida skicka ut till kommunerna. Kan inte kommunerna rationalisera och lägga om sina utgifter, då

finns det bara en utväg: att höja skatten. Det är min tolkning av vad Bengt Westerberg sade. Det är tillåtet för kommunerna att höja skatterna om de så behöver.

Jag tycker ändå att kommuner och sjukvård egentligen har varit väldigt effektiva i att omprioritera sina resurser. Jag kan säga att jag som riksdagsrevisor haft tillfälle att granska insatserna inom skolans område. Det visar i stort att man värnar skolbarnen. Det som inte är bra är deras fritidsmöjligheter. Där kan det ses som en möjlighet att man endera omprioriterar eller höjer skatten.

Anf. 17 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Ulla Orring hänför sig till när hon säger att vi går i socialdemokraternas ledband. Självklart är vi överens i många grundläggande frågor. Men vad gäller välfärdspolitiken hänvisade jag just till vår meningsyttring, inte till socialdemokraternas reservation på den punkten.

Visst görs det ett förnämligt arbete runt om i hela Sverige inom skolbarnsomsorg och barnomsorgen i stort. Men de personer som jag träffat kan inte vara unika. Även Ulla Orring måste dagligen eller åtminstone varje vecka träffa personer inom barnomsorgen som lägger ner ett enormt fint arbete men ändå inte räcker till, personer som säger: "Tack och lov att mina egna barn inte längre behöver gå på dagis. Jag är tveksam om jag skulle lämna in min ett-och-ett-halvt-åring eller 2-åring i en barngrupp som består av 19 barn." Det finns grupper som är ännu större. Träffar inte Ulla Orring sådana personer, som trots att de gör sitt yttersta inte anser att de kan ge barnen det de faktiskt behöver?

Varför tar vi inte på allvar det som sägs i barnkonventionen om att "varje land till det yttersta av sina resurser"? Det innebär naturligtvis att Sverige, som har en högre levnadsnivå än många andra länder, har större förpliktelser än andra att faktiskt använda en viss del av sina resurser till just barn.

Jag vill hävda att den regering som säger att vi skall spara men som hittills sparat på resurserna för långtidssjuka, föräldralediga och arbetslösa inte får någon trovärdighet om man samtidigt ger stora vinster till personer, familjer och grupper som har det gott ställt i samhället. Så länge den borgerliga regeringen fullföljer den politiken kommer Ulla Orring gång på gång att få höra talas om ekot från 60-talet av en klasspolitik. Det är precis det som genomförs. Man tar från de fattiga och ger till de rika.

Anf. 18 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg har väl hört vad jag sagt tidigare, att det finns stora skillnader i våra kommuner i Sveriges avlånga land. Jag har erfarenheter av barnomsorg från Stockholmskommuner, Norrlandskommuner och även från Småland, där en socialdemokratiskt styrd kommun inte ville ge kyrkan kommunala medel för att driva en daghemsverksamhet.

Min erfarenhet är att det på de flesta håll finns en stor tillförsikt för barnomsorgen. Men det finns undantag, det vet jag. Det har jag också tagit del av. Men i de flesta kommuner tar man ett stort ansvar för sina barn inom barnomsorgen.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Den rapport som regeringen har beställt från Socialstyrelsen om barns villkor i förändringstider är ett bevis på att regeringen vill se till att barnomsorgen sköts på ett bra sätt, så att föräldrar kan känna trygghet när de lämnar sina barn till barndaghem. Föräldrarna måste naturligtvis vara med i arbetet. Ofta glömmar man bort detta.

Jag måste vidhålla att Vänsterpartiet gärna går i Socialdemokraternas ledband. Att ni instämmer i deras yttrande om inriktningen av hälso- och sjukvården är ett bevis på detta.

Anf. 19 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Ulla Orring ställde ett par frågor. Jag skall försöka att svara på dem.

Eftersom vi är företrädare för ett grundtrygghetssystem när det gäller välfärd och trygghet, undrade Ulla Orring var golvet låg. Jag skall inte vara vit-sig och överföra det i bildlig betydelse. Jag sade faktiskt var golvet ligger. Det handlar om en anständig överlevnad. Om det innebär exakt två, två och ett halvt eller tre basbelopp, kan vi inte säga, och det vore förmåtet att göra det. Vad vi vill slå fast är att systemet skall gälla lika för alla. Det är det enda som vi tycker är moraliskt försvarbart i ett demokratiskt samhälle. Låt mig understryka att trots den underton som finns i Ulla Orrings anförande, att Folkpartiet skulle ha monopol på det goda och på att veta vad som är gott för människor, är inte Folkpartiet ett dugg "godare" än några andra partier. Jag tvivlar inte på något svenskt politiskt partis – när det gäller partier som finns representerade i den här kammaren – goda vilja. Det gör att jag betackar mig för att försöka mig på en rangordning.

Jag förstod inte riktigt Ulla Orring när hon sade någonting om att vi i Ny demokrati inte tar ansvar. Det är precis det vi gör och det som var den röda tråden i mitt anförande. Tala om att ta ansvar! Vi varnar ju för vad som håller på att ske med Sveriges ekonomi. Tala om att ta ansvar för framtiden, för Sverige och för våra barn! Ulla Orring menar att man tar ansvar när man fortsätter att köra med den generella välfärdspolitik. Alla vet ju att det är Folkpartiet som är bromsklossen, som utgör ett hinder. Ett exempel på detta är föräldraförsäkringen. Med en rabiat envishet, som skulle få en fjällämmel att framstå som en vingelpetter, höll man sig fast vid 90 %. Först när det skulle fattas beslut i kammaren insåg man att man inte hade något val, men man tycker fortfarande att det var fel. Det kallar inte jag för ansvarstagande.

Det är okej att vara kamikazeskeppare på välfärdsskeppet Vasa, vilket socialministern är, om det bara är sig själv som man tar livet av. Men att ta livet av en hel nation och knäcka dess ekonomi kallar jag för ansvarslöst.

Vi skall återkomma till husläkeriet, men när det gäller just avtalsbrottet står inte regeringspartierna fast vid den överenskommelsen. Det är därför som vi är så upprörda. Vi känner igen mönstret. Jag kan bara nämna 17-december-kalabaliken. Inte heller då ville socialministern stå fast vid avtalet. Statsministern tvingades ingripa, och det tänker han kanske göra också den här gången.

Anf. 20 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg säger att det inte är säkert att Folkpartiet skall ha monopol på den goda viljan. Jag hoppas verkligen att det inte är så.

Jag hoppas att flera partier, bl.a. Ny demokrati, också visar litet grand av god vilja.

När det gäller min besvikelse kan jag först ta upp detta med grundtryggheten. Stefan Kihlberg talade om en anständig överlevnad. Jag vill då fråga: Vad innebär en anständig överlevnad? Vi i Folkpartiet har hela tiden talat om att systemet skall bygga på inkomstbortfallsprincipen. Man måste ändå kunna ge signal om ett system som innebär att folk i vårt land har en trygghet. Förutsättningarna för en grundtrygghetsprincip som bygger på en anständig överlevnad kan ju ändras från ett år till ett annat, om ni i Ny demokrati får tillfälle att vara den avgörande faktorn.

I maj i fjol fattades beslutet om husläkare. Ny demokrati fick då till stor del igenom en förändring av det ursprungliga förslaget. Jag vill säga till Stefan Kihlberg att regeringen har fullföljt denna överenskommelse i och med att man har fastställt en åtgärdstaxa per husläkare – det var ju ett av era önskemål. Dessutom har det införts dispensregler för läkare med annan kompetens än den som husläkare skall ha. Vidare har de flesta landsting infört patientavgifter som innebär att skillnaden mellan patientavgift hos husläkare och övriga specialistläkare skall vara högst 50 %.

Stefan Kihlberg ger alltså här i dag i denna kammare en mycket felaktig beskrivning. Regeringen har fullföljt det uppdrag som man hade från riksdagen. Men, Stefan Kihlberg, det är Ny demokrati som inte visar den goda viljan och som inte tar ansvar för en demokrati. Man sätter ett system ur spel, vilket medför stora kostnader både för den enskilde och för samhället.

Anf. 21 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Kort kring grundtryggheten: Jag sade uttryckligen att det inte går att slå fast exakt på kronan vad anständig överlevnad innebär. Men det går att diskutera sig fram till detta mellan kloka människor som vill väl. När väl insikten om att man måste bygga system av den här typen börjar att sprida sig kan man diskutera sig fram till vilken nivå som är rimlig.

När det gäller inkomstbortfallsprincipen kan det inte vara statens sak att garantera människornas standard. Det måste rimligtvis finnas utrymme för den enskilde individen att själv bestämma vilken försäkrings- respektive trygghetsnivå som man vill uppnå. Men jag skall inte fullfölja den diskussionen, eftersom den är meningslös. Jag delar inte Ulla Orrings grundläggande värderingar. Hon sitter fast i ett Myrdalstänkande, där staten skall ta ansvaret medan de hjälplösa människorna inte har något utrymme. Ulla Orring beskyller Vänstern för att gå i Socialdemokraternas ledband. Folkpartiet är värre än så. Det är bara en dålig kopia av Socialdemokraterna. Jag måste säga att jag föredrar ändå Socialdemokraterna. De har en rätlinjighet och en konsekvens, och ingenting av Folkpartiets vinglande.

Trots att husläkeriet kommer senare i debatten tog Ulla Orring upp den frågan nu. Det tycker nog inte Leif Bergdahl är särskilt hederligt, och jag kan förstå honom. Vi kom överens om att diskutera den frågan senare i debatten.

Ulla Orring talade om politisk hederlighet. Sedan jag kom in i den här kammaren har jag fått lära mig att det som är hederlighet – jag kallar det för mänsklig hederlighet – utanför politiken är någonting helt annat. Där gäller

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

ord och handslag. Man försöker inte luras genom konstiga texter och man glider inte på sanningen. Det är bara att läsa i betänkandet, Ulla Orring. Detta med åtgärdstaxan är inte korrekt enligt avtalet. Skillnaden skulle bli max 50 %. Men så är det inte, den blev 75 %. Det är hur enkelt som helst att vederlägga. Avtalet är inte uppfyllt. Vi känner igen detta. Vi har lärt oss att leva med det, även om vi blir lika upprörda varje gång.

Jag var själv med vid förhandlingen om barnomsorgslagen och riktlinjer för familjepolitiken i december. Det var samma mönster då. Och vem var det som bröt avtalet? Jo, det var socialministern själv. Tala om hederlighet! Detta är möjligen politisk hederlighet, men vi föredrar äkta hederlighet, mänsklig hederlighet. Och var så säkra på att vi håller våra avtal, men vi kräver att också de som vi ingår avtalen med skall hålla sina. Dessutom är det verkligheten som gäller för oss. När det visar sig att kritiken bara växer mot systemet med husläkare och att det blir dyrt som katten, tycker vi att man skall ändra kursen. Men, som sagt, Folkpartiet går efter kartan. Vi fick i morse veta att doktor Finlay är inspirationskällan för husläkeriet. Ett sådant system behövdes säkert på 70- och 80-talet, men nu är vi på väg in i 2000-talet, Ulla Orring.

Anf. 22 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg är ny i politiken, i varje fall i riksdagen. Jag har varit med några perioder. Men maken till ohederlighet inom politiken har jag icke varit med om. Och tala om att det är ord och handslag som gäller! Min politik har varit att ett givet ord som bekräftats med ett handslag skall gälla. Men så är icke fallet i frågan om husläkarna. Där har ni i Ny demokrati brutit upp. Det tänker jag inte tveka att tala om och inte heller att höja rösten om.

Jag tycker att Stefan Kihlberg skall ta del av de fakta som har framkommit när det gäller åtgärderna med anledning av husläkarreformen. De talar ett annat språk än vad Stefan Kihlberg här ger uttryck för. Men jag förstår att det är mycket generande för ett politiskt parti att uppträda på det sätt som Ny demokrati har gjort.

Anf. 23 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Sverige har ett högt anseende i världen när det gäller välfärdspolitiken, som vi till mycket stora delar har byggt upp i bred enighet.

När vi träffar representanter från andra länder är det inte med så litet stoltshet vi visar upp och berättar vad vi har åstadkommit på området. Ändå måste vi vara ärliga nog att erkänna att våra system för tryggheten och omsorgen inte varit och inte är tillräckligt robusta för att klara påfrestningar på ekonomin och inte minst att motsvara de förväntningar som skapats. Under de gångna åren när en rejäl årlig tillväxt betraktades som självklar gjorde man sig inte så stora bekymmer om varifrån pengarna skulle tas. De fanns där. Jag vågar påstå att man många gånger ganska rutinmässigt byggde på de olika delarna utan att på allvar fundera över om man kunde göra på ett annat sätt som var lika bra eller bättre och som var mer kostnadseffektivt.

Om vi skall kunna behålla en god välfärdspolitik måste vi återfå en tillväxt i ekonomin. Det finns nu många tecken på att vi passerat svackan i lågkon-

junkturen. Antalet företagskonkurser liksom utfärdade varsel har minskat mycket kraftigt, och arbetslöshetskurvan är på väg att sakta vända neråt osv. Det finns en ny optimism som man möter i många sammanhang, även om Socialdemokraterna och Bo Holmberg gör sitt bästa för att vidmakthålla en pessimism fram till valet.

Det ekonomiska läget innebär inte att vi omgående kan ta på oss spenderbyxorna och låtsas som om vi ingenting lärt och ingenting förstått. Det är nödvändigt att vi ser över formerna för olika verksamheter, att vi ser över försäkringssystemen och att vi gör en medveten prioritering, så att de som bäst behöver samhällets stöd också kan påräkna det nu och i framtiden.

I Centern arbetar vi för en större grundtrygghet i försäkringssystemen. Vi menar att det skall finnas en garanterad del som alla, oavsett inkomst, får del av och som betalas via statsbudgeten. Därutöver skall finnas en obligatorisk försäkring som täcker inkomstbortfall upp till en normallön i stället för de högre nivåer som gäller i dag. För en högre ersättning får man, enligt vår mening, ta ett större personligt ansvar. Detta hör inte till utskottets ansvarsområde. Men det hör till helheten i vår syn på välfärdspolitiken, där grundtryggheten också ges ett vidare perspektiv.

I detta sammanhang använder man i bland begreppen en smula slarvigt. Jag har märkt att man t.ex. sätter en generell välfärd i motsatsställning till grundtrygghet. Men det blir i vart fall med våra förslag helt fel. Trots att det heter att vi har en generell välfärd ställs människor många gånger utan stöd eller får ett helt otillräckligt sådant. Det kan vara människor som av olika anledningar saknat eller haft för låg inkomst. Centerns grundtrygghet innebär däremot att alla skall omfattas. Därför blir den i den meningen generell.

Jag vill om möjligt påkalla Bo Holmbergs uppmärksamhet. Han gjorde vad han kunde för att göra ett bokslut för regeringen, som han sade. Det hade varit betydligt mer intressant om han hade gjort ett bokslut för det största oppositionspartiet. Det kan vara något enklare, eftersom det mycket har handlat om att vara emot nödvändiga saneringsåtgärder utan att i egentlig mening presentera några alternativ. Bo Holmberg gjorde än mindre några försöka att presentera ett kommande eventuellt regeringsalternativ eller någon form av visioner.

Herr talman! Det verkliga problemet kan uppstå om Socialdemokraterna återkommer i regeringsställning. Hur skall man kunna leva upp till de utfästelser man har gjort? Är det meningen att man skall låtsas som om ingenting har hänt och återgå till 80-talets låtgåpolitik? Kjell-Olof Feldt försökte ju att stoppa denna politik utan att lyckas. Därför avgick han – som jag betraktar det – i förtid. Om låtgåpolitiken får fortsätta hamnar medborgarna, inklusive barnfamiljerna, i en situation som måste beklagas. Den kan tvinga fram drastiska åtgärder. Jag kan hålla med om att besparingarna i en del fall har lett till att åtgärderna har blivit alltför drastiska, vilket mest har kommit till uttryck i storstäderna. Vad vi nu behöver är en lugnare utveckling, där vi på olika politiska nivåer tar ett långsiktigt ansvar också för framtiden.

Från Centerns sida har vi aldrig dömt ut verksamhet som bedrivs i offentlig regi. Men vi dömer ut synsättet att den skulle vara det enda givna. Vi vill se offentliga och privata vårdgivare arbeta sida vid sida, så att vars och ens starka sidor kan komma till uttryck. På det sättet kan en stimulerande kon-

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

kurrens skapas som driver utvecklingen framåt, både verksamhetsmässigt och i ekonomiskt hänseende.

Vi måste bli bättre på att mäta kvalitet och effektivitet. Det blir en alltmer tydlig uppgift när det gäller omsorgs- och vårdverksamhet. I den måttstocken, som det gäller att hitta, måste den enskildes behov vara mer avgörande än den ekonomiska faktorn.

Centern var pådrivande när det gällde ett nytt statsbidrag till kommunerna. Stora delar av den statliga detaljstyrningen försvann. Vi tror att kommunpolitiker i allmänhet har både kompetens och omdöme att göra riktiga prioriteringar, om de ges ett rimligt ekonomiskt utrymme. En förutsättning är naturligtvis att det finns en fungerande kommunal demokrati, att det finns politiker som har praktiska möjligheter att sätta sig in i frågorna så att de kan göra de riktiga och nödvändiga prioriteringarna och politiker som man kan ställa krav på, vilka kan ställas till svars inför ett val. Då duger det inte med en så hårt nedbantad förtroendemannaorganisation att de uppdrag som finns kvar blir så omfattande att de blir nästintill övermäktiga för fritidspolitiker att greppa. I så fall blir man hänvisad till de uppgifter och åsikter som tjänstemännen har. Dessa kan man inte ställa till svars på samma sätt.

Det har framkommit uppgifter om att barn far illa i tider då familjerna utsätts för påfrestningar genom arbetslöshet och vad därav följer. Detta är egentligen inget att förvånas över men naturligtvis inte desto mindre oroande. Visst har vi från samhällets sida anledning att uppmärksamma detta. Det vet jag att regeringen också gör. Jag är säker på att Bo Könberg senare kommer att kommentera den frågan.

Regeringen har som sin målsättning angett att alla barn och ungdomar skall få växa upp under trygga förhållanden och med god omsorg. I utskottet säger vi att huvudansvaret för vård och fostran måste ligga på föräldrarna, medan statens och kommunernas insatser i första hand skall vara stödjande och kompletterande samt bygga på ett nära samarbete med föräldrarna. Det är mot denna bakgrund regeringens och de borgerliga partiernas familjepolitik skall ses, där vid sidan om barnomsorgen också ett förslag till vårdnadsbidrag har lagts fram.

Även om det i kommunerna har gjorts neddragningar av resurserna också till barnomsorgen, som i en del fall inte varit helt lyckade, står det samlade stödet till barnfamiljerna internationellt sett i särklass.

Jag har läst Socialdemokraternas motion om barnens situation. Där citerar man FN-konventionen om barns rättigheter. Man hänvisar till 4:e artikeln, där det står: "I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser ---."

Efter vad jag förstår av denna motion drar Socialdemokraterna den förklarade slutsatsen att det helt och hållet handlar om ett ökat offentligt ansvar. Det står t.ex. inte ett enda ord om att föräldrarna och familjerna måste ha det grundläggande ansvaret. Det skulle möjligen kunna vara ett förbi-seende, men jag tror inte att det är det. Jag tror att det har sin utgångspunkt i att Socialdemokraterna har en annan uppfattning om vad som är valfrihet. Bo Holmberg får naturligtvis rätta mig, om han tycker att jag har fel, men jag har uppfattat socialdemokratisk valfrihet som att: välj gärna bara du väl-

jer som vi har bestämt åt dig. Jag anser att man i FN-deklarationen måste lägga in en betydligt djupare dimension än vad Socialdemokraterna uppenbarligen gör.

I sin motion hänvisar Socialdemokraterna också till utvecklingen inom barnomsorgen och förklarar att de privata alternativen ökar. Men de drar slutsatsen att det är svårt att hitta exempel på att privatiseringarna har haft en god effekt på ekonomin. Socialdemokraterna säger att privatiseringarna inte har haft någon effekt i det sammanhanget. Jag kan hålla med om att det i de fall det är fråga om ett företag som driver verksamheten med vinstintresse inte är säkert att man kan visa på en god effekt på ekonomin. Men i fråga om föräldrakooperativ är det ett direkt felaktigt påstående. När föräldrar tar hela administrationsansvaret och städansvaret, när de avlöser varandra och när de utför mindre reparationsarbeten, är det givet att kostnaderna hålls nere.

Man säger också i motionen att en del kommuner har förklarat att privatiseringen och de privata alternativen inte är något som växer fram av sig självt. Nej, självklart är det inte så. Under många år motionerade Ulla Tillander och jag om att Socialstyrelsen borde få i uppdrag att informera om hur man kunde utveckla de privata alternativen. Detta förslag mötte ett kompakt motstånd från Socialdemokraterna. Numera har det skett en betydlig förbättring på detta område. Dessutom har många kommuner avsatt särskild personal för att lotsa föräldrarna rätt i den djungel det handlar om när man vill skapa ett eget privat alternativ.

Samhällets skyldigheter mot barn och ungdomar gäller förstås inte minst de handikappade. Det handlar om ett stöd riktat direkt till de unga men också till deras föräldrar. För rörelsehindrade barn och ungdomar håller man på att färdigställa en rekreationsanläggning, Mättinge, som är den enda i sitt slag och som jag särskilt vill nämna här. Färdigställandet av denna anläggning har ett utomordentligt stort värde. Därför noterar jag med tillfredsställelse att ett enigt utskott med sin skrivning har tydliggjort att det anslag som finns för detta ändamål skall användas inte bara till driften utan också till färdigställandet av sådana här anläggningar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med undantag av de reservationer som regeringspartierna står bakom.

Anf. 24 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Rosa Östh var orolig för vad som skulle hända om Socialdemokraterna skulle vinna valet. Det behöver Rosa Östh inte vara. Då kommer vi att föra en politik, som ser till att folk har arbete och som styr in på rättvisans väg. Det är mer än vad denna regering har lyckats med. Det är ett konststycke att under denna period ha drivit upp arbetslösheten till europeisk nivå med 13–14 % arbetslösa, vilket hotar statens ekonomi och medför tragedier för de enskilda. Detta är ett resultat inte bara av lågkonjunkturen utan av felbedömningar från Anne Wibbles sida i den ekonomiska politiken. Så Rosa Östh kan vara alldeles lugn. Får vi makten och möjligheten vill vi skapa ett samhälle där folk befinner sig i arbete i betydligt större utsträckning än i dag och där man slår in på rättvisans väg.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

I min inledning citerade jag Bengt Westerberg, som i ett tal i helgen sade så här:

”Det är kanske djärvt att gissa vad Tobisson kan ha i tankarna, men det är inte osannolikt att han tänker ta bort det första barnbidraget, slopa flerbarnstilläggen och slopa bostadsbidragen, sänka ersättningsnivån i alla socialförsäkringar till 60 %, stänga gränsen för flyktingar, slopa u-landsbiståndet och alla statsbidrag till kommunerna. Det är vad som krävs för att närma sig de 120 miljarder som han tänker sig.”

Jag har inte sett någon centerpartist kliva upp på den politiska scenen och klart deklarerat ett avståndstagande från de nyliberala idéerna om att köra sönder välfärdsstaten. Finns det ingen centerpartist som vågar kliva upp och stå för välfärdsstaten på samma sätt som Bengt Westerberg? Eller vill man ha in mer svångrempolitik? Jag blir inte riktigt på det klara med Centern på denna punkt.

Rosa Östh påstod att Socialdemokraterna inte menar att föräldrarna skall ha ansvar för sina barn. Det påståendet tycker jag minst sagt är litet larvigt. Vi kommer alltid att anse att föräldrarna skall ha ansvar för sina barn. Jag vet inte vilken drake som Rosa Östh egentligen slåss emot.

Till sist, herr talman, vill jag justera våra yrkanden inför voteringen. Självfallet står vi bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 7, 8, 9 och 17.

Anf. 25 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Bo Holmberg har dess värre inte lugnat mig på någon enda punkt, eftersom den politik som han presenterar inte på något sätt visar hur man tänker hantera den drömsituation som han säger sig vilja uppnå. Det socialdemokratiska alternativet till den ekonomiska politiken ger inte några konkreta svar utan bygger i stort sett på det som man kallar dynamiska effekter. Man tror att det och det kommer att uppstå genom den och den åtgärden.

Bo Holmberg sade att Socialdemokraterna vill ha ett samhälle där alla har arbete. Snälla Bo Holmberg, det vill också vi i Centern ha. Det har på ett mycket tydligt sätt demonstrerats av vår arbetsmarknadsminister, av Arbetsmarknadsdepartementet och av den borgerliga regeringen, som har satsat mycket mer än någon annan regeringen har gjort för att hålla arbetslösheten nere. Det är en sak att tala i ord och en annan sak att visa i handling vad man vill åstadkomma.

Lars Tobisson är ett mycket eftertraktat debattobjekt. Jag har inte någon anledning att gå i clinch med Bo Holmberg om vad Lars Tobisson har sagt. Den politik som Centern presenterar och som vi i regeringen står för och som jag i mitt anförande gett uttryck för bekräftar vad det är för politik som vi vill föra.

Bo Holmberg tycker att det är larvigt att hänvisa till att Socialdemokraterna sällan eller aldrig talar om föräldraansvaret. Jag skall inte betygsätta Bo Holmbergs yttranden genom att säga att de är larviga, löjliga osv. I stället grundar jag mina påståenden på den ganska långa erfarenhet som jag har av arbete med och mot socialdemokrater på kommunal nivå och på riksnivå. Där kommer det aldrig till uttryck att man vill ge föräldrarna och familjerna

ett grundläggande ansvar när det gäller att själva göra valet och att ha möjligheter att skydda barnens situation.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 26 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag minns hur det var förra mandatperioden när Rosa Östh i socialutskottet ville ha med en skrivning om att föräldrarna skulle ha ansvaret för barnen. Dåvarande ordföranden Daniel Tarschys sade då: Men snälla Rosa Östh, det har de ju redan! Vi kan väl inte ta med så pinsamma skrivningar.

Jag menar att det är larvigt att påstå att Socialdemokraterna inte skulle anse att föräldrarna skall ha ansvaret för sina barn.

Så några ord om sysselsättningen. Rosa Östh säger att det inte finns någon regering som satsat mer än denna på att minska arbetslösheten. Ja, tacka för det! Ingen annan regering har ju under efterkrigstiden kört upp arbetslösheten så högt! Då är det väl inte en prestation att komma dragande med påståenden om stora insatser. Om jag inte missminner mig har också arbetsmarknadsministern sagt att han minsann inte tänkt administrera en arbetslöshet på över 6–7 %. Men han har suttit ganska länge nu och har då administrerat en arbetslöshet på omkring 14 %. Regeringen har sannerligen inte något att yvas över när det gäller detta med hur man har lyckats med den ekonomiska politiken och sysselsättningen.

Rosa Östh behöver betydligt bättre läsa på när det gäller det socialdemokratiska alternativet. Vi kan gärna återkomma till detta och fördjupa oss i en diskussion.

Jag har under min tid som kommunalpolitiker, landstingspolitiker och rikspolitiker träffat många centerpartister som har varit mycket förnuftiga och som har kunnat diskutera med socialdemokraterna. Det har t.o.m. hänt att de har sagt att socialdemokraterna varit vettiga. Men Rosa Östh har tydligen haft en väldig otur. Hon har bara träffat socialdemokrater som inte haft behov av, eller som inte vågat, prata. De har tydligen varit så skotträdda att de inte ens har kunnat se Rosa Östh i ögonen eller kunnat föra en sakdiskussion. Jag beklagar att Rosa Östh haft en sådan himla otur här i livet. Jag hoppas att det vänder, så att hon kan avsluta det politiska livet med en mera nyanserad bild av socialdemokraterna.

Till skillnad från Rosa Östh kan jag vidare konstatera att socialdemokraterna i Landstingsförbundet stöder oss när det gäller husläkeriet. Rosa Östh har det betydligt jobbigare. Centerpartisterna i Landstingsförbundet säger nämligen nej till husläkarlagen. Samma sak gör kds och Vänstern. Det blir alltså där en majoritet för att den lagen skall lyftas ut för att därmed klara primärvården. Även i de egna leden, Rosa Östh, finns det nog anledning att fundera över hur det är ställt med enigheten och slagkraften.

Anf. 27 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Bo Holmberg gör slut på mitt politiska liv litet i förtid. Jag kommer nämligen inte att sluta med politiskt arbete.

Naturligtvis har Bo Holmberg möjlighet att visa att Socialdemokraterna står för något annat än det som jag uppfattat att de i allmänhet står för. Jag skall gärna erkänna att jag har träffat en och annan socialdemokrat som det

varit möjligt att diskutera med. Vi har kunnat dra en hel del gemensamma slutsatser. Det har faktiskt också inträffat att Bo Holmberg och jag har haft samma uppfattning i vissa frågor. Det lät jag förstå när jag höll mitt huvudanförande. Men Bo Holmberg var då upptagen med andra saker.

När det gäller arbetslösheten vill jag påminna Bo Holmberg om att det i regeringsdeklarationen uttryckligen står att det är arbetslinjen som skall gälla. Det är alltså en mycket medveten satsning från hela regeringen att försöka att hålla arbetslösheten nere. Jag skall inte ta upp allt som är orsaken till nuvarande situation. Det har redan gjorts vid många tillfällen. Att Socialdemokraterna inte är oskyldiga i det fallet har Bo Holmberg tidigare erkänt här i kammaren.

Sedan vill jag ge ett exempel på att Socialdemokraterna säger mycket samtidigt som de inte visar på särskilt mycket i handling. Bo Holmberg sade i sitt huvudanförande att utskottet gemensamt har tagit initiativ i form av ett tillkännagivande till regeringen om att något måste göras för uteliggarna. Men det är inte en ny företeelse att människor inte har någonstans att bo och att de ligger ute på nätterna.

Under många år har det förekommit motioner i det avseendet, inte minst från oss i Centerpartiet. Men under den socialdemokratiska regeringen var det inte möjligt att få till stånd ett tillkännagivande i den här frågan. Det var först när vi fick en borgerlig regering som det blev möjligt. Detta är ytterligare ett bevis på att det inte räcker med enbart vackra ord, Bo Holmberg! Det behövs också handling för att det skall bli resultat när det gäller sådant som man vill åstadkomma.

Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Vad riksdagen i dag har att ta ställning till är ett utomordentligt viktigt område i vårt arbete. Velfärd är ett stort och vitt begrepp. Alla vi från de olika partierna har möjlighet att utforma det arbetet och att anlägga synpunkter som vi tycker är väsentliga.

Många har under årens lopp försökt tvinga fram en äkta solidaritet och en känsla av ansvar för sin nästa. Man har utgått från att individen inte är kompetent att själv trygga sin framtid utan att staten måste ombesörja det. Andra har förfäktat idén att individen är stark nog att se om sitt eget hus och att individen också har praktiska möjligheter att göra det.

Sanningen är som alltid att det inte är fråga om vare sig svart eller vitt utan om något mitt emellan. Jag är övertygad om att det harmoniska samhället, balansgången mellan eget ansvar och gemensamt ansvar, bäst nås genom att trygga familjer byggs upp.

Därför är det glädjande att 1994 är utlyst till FN:s familjeår. Familjen som institution kommer nu att sättas i centrum. Mottot för Sveriges deltagande i familjeåret är att familjen skall fungera som grundval för den svenska välfärdspolitiken. Enligt Programkommissionen skall familjepolitiken medverka till att unga människor integreras i det svenska samhället och lär sig de demokratiska grundvärderingarna. Respekten för människors lika värde och integritet, jämställdhet mellan könen och omsorg om utsatta grupper är också mål för Sverige under familjeåret.

Herr talman! Mycket pekar på att det är just bristen på familjestabilitet

och trygghet som leder till våld, rotlöshet och missbruk, särskilt bland ungdomar. Ett samhälle blir otryggt när umgänget mellan barn och föräldrar inte fungerar.

Familjen är den bästa demokrati- och solidaritetsskolan. Det är den viktigaste enskilda faktor som kan utveckla samhället i positiv riktning. Men skrämmande statistik visar att vi är långt från målet att nå stabila familjer. 80 000 svenska barn har tappat kontakten med en av föräldrarna. 10 % av alla barn beräknas leva i en miljö där någon av föräldrarna missbrukar. 12 av 1 000 barn i storstäderna lever inte alls med sina biologiska föräldrar utan har blivit placerade i fosterhem. Barn utnyttjas sexuellt, misshandlas och våldtas. Detta är avskyvärt.

Sverige har ratificerat barnkonventionen och borde också ta ansvar för att konventionens artiklar förverkligas. Personligen tycker jag att barnkonventionen alltför litet har inlemmats i det svenska rättssamhället. Hade barnkonventionen stått som riktmärke i svensk lagstiftning skulle barn ha fått en helt annan rättsstatus.

FN-konventionen om barnens rättigheter slår bland annat fast att konventionsstaterna särskilt skall vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att "barn utnyttjas i pornografiska framställningar och i pornografiskt material".

Även Aktionsprogrammet för förebyggande av handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, antaget av Kommissionen för mänskliga rättigheter i Resolution 1992/74, slår fast att länder som ännu inte har infört lagstiftning som kriminaliserar att producera, distribuera eller inneha barnpornografiskt material anmodas göra detta.

För barnens skull måste vi kriminalisera innehav av barnpornografi. Allt annat är ett svek mot barnen. Därför är det tragiskt att vi inte partier emellan i Sveriges riksdag kan vara överens om detta.

Barn måste ha en framskjuten plats i tolkningar av lagar. I varje enskilt fall där barn är inblandade måste vi först se konsekvenserna av beslutet. Barn är de mest skyddsvärda i samhället. Just därför att barn inte har någon annan möjlighet än att förlita sig på vuxnas godhet och ansvarstagande måste barns bästa alltid prioriteras.

Herr talman! Vår välfärdspolitik syftar till att värna medborgarnas ekonomiska trygghet vid vård och fostran av barn, vid sjukdom och handikapp, vid arbetslöshet och på äldre dagar. I en ekonomiskt svår situation är det emellertid viktigare än någonsin att prioritera i välfärden. Detta är 90-talets kanske allra största utmaning.

De samlade sociala utgifterna för välfärden är nu ungefär 475 miljarder kronor. Detta motsvarar 30 % av bruttonationalprodukten. En femtedel av statens finanser finansieras med upplåning. Eftersom räntekostnaderna för statsskulden riskerar att successivt tränga undan angelägna utgifter för vår välfärd är det nödvändigt att också sanera finanserna.

Det är här prioriteringarna kommer in. Det finns helt enkelt inte hur mycket pengar som helst till vår välfärd, även om vi ibland skulle önska det. Vi har helt enkelt inte råd med allt som vi skulle vilja ha råd till. Vi kristdemokrater anser att prioriteringarna måste göras till de svagare gruppernas fördel, de som inte är röststarka, nämligen äldre, sjuka och barn.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Ur kristdemokratisk synvinkel vore det djupt oetiskt att överlämna en galopperande statsskuld med åtföljande räntebetalningar till våra barn och barnbarn.

Självä ordet fördelningspolitik kan leda tankarna fel. Det är alltför lätt att glömma att en god fördelningspolitik måste bestå av två delar – dels att den kaka som fördelas är så stor som möjligt, dels att kakan fördelas så rättvist som möjligt.

Det måste givetvis även finnas förutsättningar för att baka kakan. Tyvärr kan det på kort sikt finnas beslutssituationer då motsättningar uppstår mellan målen att få kakan att växa och att fördela den rättvist.

Herr talman! Den viktigaste fördelningspolitiska uppgiften är att skapa förutsättningar för nya riktiga jobb. Med fler människor i arbete kommer kakan att växa samtidigt som de nya jobben i sig är en mycket effektiv fördelningspolitik. Det är den ena delen i fördelningspolitiken.

Den andra delen är att vi, när vi sanerar finanserna, måste se till att de pengar som finns fördelas så rättvist som möjligt. På många områden har detta lyckats. Men ett område där det fortfarande råder en stor orättvisa är inom barnomsorgen. 43 % av föräldrarna till alla barn mellan 3 månader och 6 år får inte del av pengarna till barnomsorgen.

Här är det intressant att lyssna till vår värderade utskottsordförande Bo Holmberg, som lovar att den socialdemokratiska politiken nu skall bli rättvis. Det hälsar jag med tillfredsställelse, inte minst när det gäller barnomsorgen.

Trots att dessa barns föräldrar betalat höga skatter just för att få barnomsorg i någon form, antingen genom kommunal försorg, hemma eller på annat sätt, står de nu utanför samhällets subventioner. Det är således endast tre av fem barn som får ta del av det som alla betalat. Granskar man gruppen ettåringar och tvååringar som får del av samhällets stöd ser man att de är ännu färre. Endast 40 % av alla ettåringar och 60 % av alla tvååringar får tillbaka vad deras föräldrar betalat i form av skatter för barnomsorgen.

Ett sätt att lösa detta och föra tillbaka pengar och beslutanderätt till föräldrarna är införandet av vårdnadsbidraget. Vårdnadsbidraget återför en del av pengarna till denna kategori. Barnfamiljerna själva kan med ett vårdnadsbidrag bättre välja hur deras barn skall tas om hand. Man kan ta större individuell hänsyn till barnens behov. Detta är egentligen en självklarhet.

Huvudansvaret för vård och fostran måste ligga på familjen, medan statens och kommunernas insatser i första hand skall vara stödjande och kompletterande. För att detta skall fungera även ute i kommunerna krävs ett vårdnadsbidrag. Det skall bli intressant att här i riksdagen få vara med om den debatten om någon månad.

Herr talman! När vi talar om prioriteringar och välfärd måste vi ha i åminnelse att det finns ett värde som alltid måste sättas i första rummet, alltid måste vara basen och utgångspunkten, nämligen människovärdet. Att ett samhälle håller människovärdet högt är grundläggande och viktigt. Det gäller allt, från den första början till livets slut. Välfärd är att känna trygghet, att känna framtidstro. Med förnuftiga prioriteringar anser jag, trots att vi har en svår ekonomisk situation, att vi kan komma en lång bit på väg för en

välfärd 1994 och framåt som inte bara är bibehållen utan också kan utvecklas.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med att kommentera Bo Holmbergs inledningsanförande. Gång på gång ute i debatter i vårt land kommer precis samma påstående från Bo Holmbergs parti om att vi har raserat välfärden. Det har till och med utarbetats ett dokument om hur kristdemokraterna har förvaltat sitt pund – en intressant läsning i och för sig. Därför känner man igen en del av de här påhopp.

När det gäller avgifter har man i många kommuner och landsting i vårt land i fullständig enighet antagit vilka avgifter man skall ha. Jag vill påminna Bo Holmberg om det högkostnadsskydd vi har just av det skälet att det skall finnas en högsta nivå för vad man behöver betala för vård och omsorg. Då kanske inte 10 kr eller 20 kr har så stor betydelse. De som är kroniskt sjuka och har ett stort vårdbehov får ändå vården subventionerad över högkostnadsskyddet.

Jag vill också gärna säga att när man läser Kommunförbundets sammanräkningar finner man att det inte alltid är socialdemokratiskt styrda kommuner som ger den högsta andelen vård och omsorg, ibland är det tvärtom.

Jag tror att det är viktigt att vi har en ordentlig grund att stå på när vi kritiserar för att vi skall få en saklig och seriös valrörelse. Vi måste tillsammans försöka åstadkomma en god välfärd. Som politiker måste vi försöka att göra det bästa av den svåra ekonomiska situationen. Vi bör åtminstone ta ett gemensamt ansvar för den.

Anf. 29 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Chatrine Pålsson talar mycket vackert om barnen och deras behov av stabila familjer. Jag vill hävda att kds som parti, ingående i en borgerlig regering, aktivt har medverkat till att fler barn har fått större problem än tidigare på grund av arbetslösheten och andra nedskärningar i vårt samhälle.

Det finns forskningsrapporter som kommit nyligen som visar att barn i familjer med arbetslösa föräldrar mår sämre, får det svårare i skolan, tappar framtidstron och har lägre ambitioner. Det finns alltså en rad exempel som visar att just den politik som Chatrine Pålssons parti aktivt medverkar till bidrar till att barn i Sverige mår sämre än de annars skulle göra.

Jag skulle också vilja ställa några frågor till Chatrine Pålsson. Chatrine Pålsson tog upp barnkonventionen och det önskvärda i att den användes i svensk lagstiftning. Jag minns inte det exakta ordvalet. Men jag är mycket angelägen att få veta om kds har ändrat sig på den punkten. Tänker man rösta med Vänsterpartiet för att införliva barnkonventionen i svensk lagstiftningen? Det är nämligen exakt det kravet som Vänsterpartiet har ställt. Jag är mycket glad om jag har tolkat Chatrine Pålsson rätt och ni har ändrat er och har samma uppfattning som vi i den frågan. Det är ett stort steg framåt. Jag önskar att fler partier tar det.

Herr talman! Till slut har vi frågan om barnpornografin, som i och för sig inte hör hemma här men som berör barn i allra högsta grad. Det är mycket väsentligt att ta upp den. Jag hoppas att vi får igenom en kriminalisering även av innehav av barnpornografi här i riksdagen. Problemet ligger ju inte

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

hos Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, Chatrine Pålsson. Problemet finns hos de borgerliga partierna. Jag undrar vad kds gör och vad ni har åstadkommit för att få med samtliga borgerliga partier på den linjen. Det är ju där problemet ligger.

Anf. 30 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag håller naturligtvis med Eva Zetterberg om att arbetslösheten är ett enormt stort problem för hela samhället, även för barnen. Men jag känner kanske inte att jag är särskilt skyldig till den höga arbetslösheten. Det är tyvärr andra krafter som har styrt den. Hela regeringen är ju oerhört mån om att göra allt som över huvud taget är möjligt för att bringa ner arbetslösheten.

När det gäller barnkonventionen vet Eva Zetterberg att jag alltid har haft mycket stora sympatier för att barnen skall sättas i främsta rummet. Jag ställde en fråga vid en av frågestunderna här till socialministern. Socialministern sade att man just nu är på väg att se över de olika lagarna till förmån för barnen. Jag kände trots allt att det var ett bra besked till svenska folket. Men jag tycker att vi kan göra mer för att lagstiftningen skall bli bättre ur barnens perspektiv.

Anf. 31 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att Chatrine Pålsson talar med klugen tunga. Vänsterpartiet har ju föreslagit att vi skall göra mer för barnen genom att inkorporera barnkonventionen i den svenska lagstiftningen. Man kan göra mycket mer än det, men det är ett grundläggande krav. Om Chatrine Pålsson också är angelägen om det borde det vara en självklarhet att stödja det kravet.

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan om barnpornografin och vad kds som parti gör i regeringskoalitionen.

Jag anser inte att regeringen har gjort allt i frågan om arbetslösheten och stödet till barnfamiljerna. Den har definitivt inte gjort allt eller ens det den borde ha gjort för att minska arbetslösheten. Det drabbar definitivt barnen. Det vet Chatrine Pålsson mycket väl. Sedan kan man som enskild ledamot kanske inte åstadkomma så mycket. Men den borgerliga regeringen har ett tungt ansvar på den här punkten.

Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt, Eva Zetterberg, att jag glömde att svara på frågan om vad kds gjort när det gäller barnpornografin. Vi har på allt sätt försökt att få med de övriga regeringspartierna på ett kriminaliserande av barnpornografin. Vi har gått så långt att vi har sagt att vi gärna söker ett samarbete med Socialdemokraterna här. Det är en oerhört angelägen fråga.

Jag vill avsluta med att säga till Eva Zetterberg att regeringen gör allt som är möjligt för att bringa ner arbetslösheten. Sedan har regeringen och Eva Zetterberg naturligtvis inte samma uppfattning om på vilket sätt det skall göras. Men jag tror att vi är precis lika angelägna om att verkligen åtgärda arbetslösheten i sak.

Anf. 33 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har två kommentarer till Chatrine Pålsson. Jag sade inte i mitt inledningsanförande att välfärdsstaten är raserad i Sverige. Jag sade att vi nu kan se oroande inslag som leder till försämringar för utsatta grupper och en orättvis omfördelning i skattepolitiken.

Det andra jag sade var att jag ser nyliberala hot om att köra sönder välfärdsstaten. Jag citerade Bengt Westerberg som också sett detta. Jag vet att det finns flera politiskt engagerade som är oroade över jättestora nedskärningar och att det mesta skall föras över till en marknad. Jag sade inte att välfärden är raserad.

Chatrine Pålsson och jag har ibland fört djupa diskussioner och t.o.m. kommit in på etik. Rättvisan är ju en viktig etisk princip. Den skall finnas med när vi talar vad som är rätt och vad som är ont. När man grubblar på detta med rättvisa känner jag att det inte räcker att ge alla lika förutsättningar.

Vi vet ju hur det är. Vi föds till denna jord som man eller kvinna, handikappad eller frisk, begåvad eller utvecklingsstörd. Vi föds i familjer som har gott om pengar eller vi kommer till familjer som har ont om pengar. Vi kanske föds i familjer som har alkoholproblem. Det är slumpens skördar som gör att vi inte får samma förutsättningar när vi kommer till denna jord. Vi startar livet från olika utgångspunkter.

Då räcker det inte för mig att säga att vi ger alla lika förutsättningar. I min rättvisetanke ingår att vi måste ha ett samhälle som är berett att genom lagstiftning och ekonomisk utjämning se till att människorna under sin vandring på jorden får ett någorlunda lika resultat utifrån sina förutsättningar. Under vår tid här på jorden måste vi utjämna så att alla får en chans. Därför anser jag att vi skall ha ett samhälle som har ekonomiska resurser att göra en rättvis fördelning.

Jag anser att vi har så pass mycket pengar i detta land, Chatrine Pålsson, att vi kan klara av att ta hand om de äldre, de sjuka och andra utsatta grupper. Jag tycker inte att det är relevant att ställa frågan om hur mycket ytterligare vi skall norpa från svensk sjukvård och äldreomsorg. Vi skall ställa frågan så här i stället: Vad behöver vi i pengar för att på ett rättfärdigt sätt se till att alla äldre får det bra? Jag vet ju att kds gick till val på mer pengar till vården. Jag förstår att det kanske känns som ett misslyckande att man inte lyckades på den punkten.

Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera två av Bo Holmbergs påståenden. Det ena gäller rättvisan. Det förbryllar mig något. Det är naturligtvis riktigt att vi föds olika på grund av olika faktorer.

Men när jag talar om barnomsorgspolitik talar jag om en möjlighet för alla familjer och för alla barn att få välja hur man vill ha sin barnomsorg ordnad. Jag vet inte om jag skall tolka Bo Holmberg så att det vore bäst att samhället tar över fostran av barnen för att vi skall få ungefär samma möjligheter när vi växer upp. Jag vet inte i vilken relevans som Bo Holmberg tog in detta med rättvisan. Alla barn kan självfallet inte födas till samma familjer. Men vi kan på ett helt annat sätt skapa förutsättningar för familjer att få vara famil-

jer. Tycker Bo Holmberg att det är en rättvis fördelningspolitik att hälften av alla svenska barn aldrig får ta del av en enda krona till familjepolitiken och barnomsorgen?

Sedan var det frågan om mer pengar till vården och omsorgen. Naturligtvis har det varit vår strävan att i så hög grad som möjligt skapa resurser. Men nu har vi en ekonomisk situation där vi verkligen har fått bära bördan efter Socialdemokraterna. Vi har gjort allt för att försöka få fram mer pengar. Vi lade till 4,2 miljarder kronor till kommunerna och landstingen i föregående års kompletteringsproposition, men de pengarna fanns inte med i Socialdemokraternas budgetförslag. Jag måste få ställa frågan: Varför, Bo Holmberg, tyckte inte Socialdemokraterna att det var viktigt med pengarna, även om de bara var tänkta för ett år?

Anf. 35 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Det är inte möjligt att i en kort replik försöka vara nyanserad om rättvis principer och etik. Men jag anser, Chatrine Pålsson, att det är mycket angeläget att ha rättvis principerna som utgångspunkt och att etiken skall vara vägledande. Men min poäng var att det sedan måste till politik.

Vi kan hålla oss med en jättefin etik i det här landet och hålla jättefina tal om etik och moral. Men om det inte finns ett politiskt system som ser till att dessa fina principer kommer till förverkligande i människornas vardag blir det bara ett slag i luften. Under denna period har det varit en förfärlig inflation i fina tal om etik och en förfärlig deflation i att leva upp till människors vardag. Det var det sambandet jag ville ta upp.

Precis som jag sade till Rosa Östh tycker jag, Chatrine Pålsson, att det är larvigt att hävda att Socialdemokraterna skulle anse att någon annan än familjen skall ha ansvaret för barnen. Det har aldrig varit så och kommer aldrig att vara så.

Möjligtvis kan jag tänka mig att den dåtida överklassen som hade tillgång till barnflickor och som satt på sina punschverandor osv. inte hade tid med sina barn. Men att hävda att arbetarrörelsen med sin historia, närhet och samhörighet skulle ha en sådan syn är mig helt främmande. Men jag förstår att detta är ett inslag i den politiska debatten, och jag skall inte hetsa upp mig på den punkten.

Däremot hoppas jag att de ambitioner kds har att föra in etiska principer – och att leva upp till dem – skall få större plats i framtiden än vad ni tyvärr har lyckats med i denna regering.

Anf. 36 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Det är viktigt att veta vilken etik vi vill arbeta efter. Etik blir ingenting om man inte talar om vilken etik man vill arbeta efter. Det är väl det som möjligtvis kan skilja något.

Jag vet att Bo Holmberg har ett stort etiskt medvetande, och vi kan på många punkter vara överens om att det är viktigt att etik får mer utrymme – inte minst i denna kammare.

Vidare var det familje- och föräldraansvaret. Jag är glad för det för andra gången i dag klara konkreta beskedet från Bo Holmberg. Uppenbart är det så att svenska folket skulle behöva höra detta flera gånger från Socialdemo-

kraterna. Det har nog varit alltför få gånger. Den klarhet som Bo Holmberg visat i dag när det gäller barnen och familjen kanske mynnar ut i att vi kan komma överens om en rättvisare barnomsorg i framtiden.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 37 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! I dag har riksdagen möjlighet att fatta de inledande besluten för att lämna tillbaka beslutanderätten över hälso- och sjukvården till de politiska församlingarna i landstingen – och därmed också till väljarna i landet. Riksdagen kan i dag se till att de som kan de lokala förutsättningarna också återfår rätten att besluta och planera sjukvården på det sätt som är bäst för människorna.

Vi har i dag chansen att ta bort parenteserna över den period som en klåfingrig borgerlig riksdagsmajoritet skulle centralstyra sjukvården. I utskottet finns en majoritet för att inleda avvecklingen. Jag hoppas att vi för svenska folkets skull, för patienternas skull och för sjukvårdens resurser skull kan samla den majoritet i kammaren i eftermiddag som behövs för att fatta det inledande beslutet.

Jag konstaterar att det finns inget stöd bland patienterna, det finns inget stöd bland allmänheten, det finns inget stöd bland personalen och det finns inget stöd hos sjukvårdspolitikerna för husläkarlagen. Det finns egentligen heller inget stöd i Sveriges riksdag. Men partipiskorna i Moderaterna, Folkpartiet, Centern och kds lyckades åstadkomma en majoritet för att inrätta husläkarlagen den 27 maj förra året.

Vittnesbördan över alla besvärigheter som lagstiftningen redan har ställt till med är oändligt många. Det är allt ifrån sjukhemmet där husläkarna springer om varandra, till pensionären, sommartorparen, som tvingas skicka in en ansökan om att byta husläkare varje gång han och frun flyttar ut till landet. Vidare har vi ambassadpersonalen i Lusaka, Zambia, som jag träffade under påskhelgen. De har fått upprepade påminnelser om att verkligen se till att välja husläkare i Sverige. Det må väl förlåtas dem om de reste en del frågetecken om hur saker och ting står till.

Skall vi verkligen använda våra skattepengar på det här sättet? Tror ens regeringspartierna själva längre på att husläkarlagen är väljarnas vilja?

Herr talman! Också på ett annat område skulle riksdagen i dag kunna ta ett vällovligt steg framåt. Jag syftar då på vårt förslag att upphäva den fria etableringsrätten för specialisläkare och sjukgymnaster. De är de enda yrkesgrupperna i det här landet med fri dragningsrätt på sjukvårdsskatten.

Det är ju en exklusiv och unik ställning som den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten gett dessa grupper. Det är inte många förunnat i samhället att få ha förmånen att få fritt etablera sig och skicka räkning på arvudet till skattebetalarna. Detta faktum skulle man kunna raljera mycket över. Men situationen är alltför allvarlig för det. Sjukvården dräneras nu på välbehövliga resurser enbart för att tillfredsställa de krafter som vill omvandla svensk hälso- och sjukvård till en tummelplats för profitörer och marknadsfanatiker.

Herr talman! Människors hälsa är en av de viktigaste samhällsfrågorna. Till vissa delar kan vi själva påverka vår hälsa genom våra kostvanor, vårt alkoholbruk, rökning, motion osv. Men många viktiga faktorer till ohälsa

råder vi inte över. Det gäller arbetsmiljö, bostäder, sociala faktorer och arbetslöshet. Här har samhället det samlade ansvaret.

Jag vill i det här sammanhanget för kammaren tydliggöra det som är socialdemokratins huvudprinciper för hälso- och sjukvården:

För det första: God och trygg hälso- och sjukvård till alla, oberoende av inkomst. Det skall vara en självklar trygghet för varje individ att det finns en bra hälso- och sjukvård. Ingen skall känna behov av att köpa sig privata sjukvårdsförsäkringar för att få den bästa sjukvården. Den som är sjuk skall alltid få den vård hon behöver, oberoende av sin ekonomi.

För det andra: Valfrihet och inflytande för patienten. Patientens önskemål och behov skall så långt som möjligt styra utformningen av vården. Patienten skall ges stor valfrihet och inflytande över sin egen situation. Patientens rättigheter bör preciseras i hälso- och sjukvårdslagen.

För det tredje: Gemensam finansiering. Hälso- och sjukvården är ingen handelsvara. Ingen kan välja att inte bli sjuk. Därför skall hälso- och sjukvården vara gemensamt finansierad via skattsedeln. Avgifter kan vara ett styrmedel, men får aldrig bli en finansieringskälla.

För det fjärde: Rättvis fördelning – efter behov. Resurserna till hälso- och sjukvården skall fördelas rättvist och efter behov. Det är inte efterfrågan, dvs. hur mycket människor är beredda att betala, som skall vara avgörande utan behovet.

För det femte: Demokratiskt styrd hälso- och sjukvård. En fördelning av resurserna rättvist och efter behov kräver att hälso- och sjukvården är demokratiskt styrd. Marknadskrafterna får inte vara styrande i detta sammanhang.

För det sjätte: Bästa möjliga utbyte av skattepengarna. Eftersom resurserna till hälso- och sjukvården kommer att vara begränsade även i framtiden, är det oerhört viktigt att medborgarnas skattepengar används så att de ger största möjliga nytta för hela svenska folket, oavsett var man bor.

Herr talman! De största hoten mot folkhälsan i dag är landets dåliga ekonomi och arbetslösheten. Den nedgången drabbar möjligheterna att bedriva en välfärdspolitik. Arbetslösheten är ett av de allvarligaste hoten mot folkhälsan.

Ett annat hot är det systemskifte som nu genomförs inom hälso- och sjukvården. Flera genomgripande förändringar är på gång. Det är svårt att finna några bärande ekonomiska eller verksamhetsmässiga argument för det systemskifte som inletts. Det enda skäl som man kan finna till att regering och borgerliga majoriteter ute i landet nu har inletts detta systemskifte är att man vill minska den offentliga sektorns andel och i stället ge spelutrymme för marknadskrafterna.

Detta gäller bl.a. beträffande husläkarlagen, som är ett kostsamt och krångligt sätt att lösa ett enkelt problem. Flertalet landsting hade långt innan husläkarlagen blev aktuell gett den enskilde rätt att välja vilken läkare han eller hon vill gå till. En komplettering av hälso- och sjukvårdslagen med rätt för alla att välja läkare hade varit tillräcklig för att uppfylla de krav på kontinuitet som regeringen sade att husläkarlagen skulle tillgodose.

De delar av lagen som handlar om ersättningsprinciper, listning och läkar-
nas fria etableringsrätt leder till större kostnader, mera krångel och ökad by-

råkrati. De minskar valfriheten genom att tvinga alla människor att vara knutna till en enda läkare.

Vårdcentralernas områdesansvar och lagarbete riskerar att brytas upp som en konsekvens av husläkarsystemet. Distriktssköterskor, undersköterskor och annan personal som i dag svarar för huvuddelen av det förebyggande arbetet blir färre och ges en mindre självständig roll. På många håll sker t.o.m. nedläggningar av mödravårds- och barnavårdscentraler.

Herr talman! Vi vet genom ett stort antal vetenskapliga undersökningar att hälsan är klassbunden. Men det är också så att kvinnor råkar mer illa ut än män.

Under 1980-talet har arbetarkvinnors hälsa försämrats, och risken för alltför tidiga dödsfall är 34 % högre bland dem än bland kvinnor med tjänstemannayrken. Risken för arbetsolycksfall har minskat bland männen men ökat bland kvinnorna. Risken för en kvinnlig icke utbildad arbetare att bli förtidspensionerad på grund av sjukdom i rörelseorganen är tio gånger högre än för manliga högre tjänstemän.

Slutsatsen är att om vi vill ge förutsättningar för en jämlik hälsa, måste vi skapa ett jämlikt samhälle. Vi måste skapa en jämlik uppväxtmiljö, föra en ekonomisk politik som tar sikte på en jämställdhet och jämlikhet och ha en arbetsmarknadspolitik som syftar till att jämna ut skillnader i samhället och mellan regionerna. Endast genom politiska beslut kan hälsa och välfärd fördelas rättvist.

Sverige har undertecknat WHO:s mål "Hälsa för alla". Det övergripande målet är att skillnaderna i hälsotillståndet mellan länder och mellan grupper inom länder år 2000 skall ha minskat med 25 %.

Nu när sex år är kvar till år 2000 anser vi att det finns all anledning för riksdagen att låta utvärdera hur WHO:s 38 folkhälsomål har uppfyllts och föreslår därför riksdagen att hos regeringen begära detta.

Staten har ett ansvar för att skapa förutsättningar för god hälsa. För att riksdagen skall få en överskådlig bild av hur de beslut som fattas påverkar folkhälsan föreslår vi att riksdagen hos regeringen begär att alla propositioner som innehåller förslag som kan ha effekter på folkhälsan skall innehålla en konsekvensbeskrivning av sådana hälsoeffekter.

Herr talman! Den svenska sjukvården har under lång tid stått som en förebild internationellt när det gäller hög medicinsk kvalitet och rättvis fördelning av vården efter behov.

De senaste årens utveckling av vården har visat att den svenska modellen också är mycket kostnadseffektiv. Sjukvårdens produktivitet har ökat kraftigt under senare år. Dess andel av BNP har sjunkit och uppgår nu till 8,5 %. Minskningen har skett trots att andelen äldre i den svenska befolkningen blivit högre och behoven av sjukvård därmed blivit större.

Förnyelsen av organisation och ekonomistyrning inom landstingen samt nya behandlingsmetoder och ny medicinsk teknik kommer att öka produktiviteten ytterligare. Om de resurser som frigörs på detta sätt får stanna inom sjukvården, kan sjukvården möta de växande behov som blir en följd av ökningen av antalet äldre.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till socialutskottets hemställ-

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

lan under mom. 6, 7, 36 och 41 samt därutöver till de socialdemokratiska reservationer som tidigare har redovisats.

Anf. 38 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Före den 1 januari 1970, då den s.k. sjukvårdsreformen infördes, arbetade landets provinsialläkare med prestationsersättning. Förutom en relativt låg fast grundlön, som ofta uppgick bara till mellan en femtedel och en tredjedel av totallönen, fick vederbörande ersättning för varje behandlad eller undersökt patient enligt en detaljerad åtgärdstaxa. Denna åtgärdstaxa ledde till att en provinsialläkare behandlade mellan 20 och 40 patienter dagligen – ibland ännu fler, ibland något färre – förutom nödvändiga hembesök, som arvoderades enligt en separat hembesökstaxa, där betalningen varierade efter avståndet till patienten osv.

Läkare i många andra länder, som Tyskland, Japan och Frankrike arvoderas fortfarande på liknande sätt och tar emot ungefär samma antal patienter som våra provinsialläkare gjorde före 1970. Jag läste för ett tag sedan en beskrivning av en allmänpraktikers dag i Frankrike. Han börjar med 10–12 hembesök på morgonen, och sedan har han 30–40 besök på mottagningen. Så går det till utomlands.

Dagens svenska distriktsläkare har per mottagningsdag cirka tio patienter och gör mycket sällan hembesök. Det finns områden där läkaren inte har gjort hembesök på flera år.

Om vederbörande distriktsläkare etablerar sig som privatpraktiker, händer följande. Han får ingen fast lön utan ersättning enbart på grundval av en detaljerad åtgärdstaxa. I en sådan taxa redovisas hundratals åtgärder.

Distriktsläkaren kunde fram till i år bli allmänläkare. Om han blev det hände följande. Enligt Riksförsäkringsverkets statistik blev han då dubbelt så effektiv som tidigare. Han behandlade då genomsnittligt ungefär 20,4 patienter per dag mot tidigare mindre än 10.

Det förhållandet att åtgärdstaxans försvinnande den 1 januari 1970 förstörde vår sjukvård och dess effektivitet har ingen velat redovisa förrän Ny demokrati trädde fram. Arbetsgivarna tyckte att det var penibelt, likaså arbetstagarerna, Läkarförbundet osv. På statligt håll tyckte man detsamma.

Det som hände under 70-talet kan förenklat beskrivas så som en ganska framstående sjukvårdspolitikert sagt till mig, dock icke offentligt. Han framhöll att vi fördubblade lönerna för läkarna på 70-talet och halverade produktionen. Det ligger något i detta. Trots att antalet läkare och annan personal ökat lavinartat är väntetiderna på många vårdcentraler och sjukhusmottagningar i dag längre än på 60-talet. Jag har till leda påpekat detta i tidningsartiklar och i upprepade debatter, bl.a. i riksdagen. Ingen som intresserat sig för husläkarfrågan borde vara okunnig om den betydelse som vi tillmäter prestationsersättningen.

Ny demokrati vill ha en sjukvård som baseras på en allmän obligatorisk sjukförsäkring vilken sätter patienten i centrum.

Patienten själv skall få avgöra vilken vårdgivare som skall anlitas. Någon plats för husläkare finns inte inom vårt sjukvårdspolitiska program. Vi tror att svenskarna är kompetenta att gå till en öronläkare när de har besvär med örat, att gå direkt till en ögonläkare när de har besvär med ögat och direkt

till en gynekolog när de har gynekologiska problem. Det behövs inte någon grundvakt som sorterar och bestämmer om man får gå vidare.

Vid upprepade tillfällen har vi påpekat att vi är emot ett husläkarsystem, särskilt den folktopartistiska urmodellen med centralstyrning och detaljreglering. Jag har t.o.m. kallat den för en stalinistisk modell och som väntat blivit avhånad i vederbörlig ordning i Folkpartiets tidning Nu. Bengt Holgersson, socialdemokratisk talesman i sjukvårdsfrågor, använder även han beteckningen stalinistiskt när han i svenska Dagbladet kritiserar husläkarsystemet. Så det smittar det här ordet.

Vår grundinställning torde inte ha varit obekant för någon när vi för ett år sedan väckte vår motion med anledning av husläkarpropositionen. Vi påtalade att om vi "inte i huvudsak får gehör för våra viktigaste krav förbehåller vi oss rätten att yrka avslag i utskottet". Vilka var då våra krav, som vi sedan förhandlade om?

Det viktigaste kravet var att en åtgärdstaxa infördes, detta för att uppnå dynamiska effekter. Våra krav baserade sig till stor del på utredningar och skrifter från Läkarförbundet, där man angav att åtgärdstaxans del av husläkarnas inkomster skulle utgöra cirka 20-25 %. Om den nu föreslagna åtgärdstaxan ger en procent, skulle jag bli mäkta förvånad. Det gällde alltså att en rejäl del av inkomsten skulle komma från åtgärdstaxan, för att få fart på det hela och uppnå de dynamiska effekterna.

Regeringspartierna gick med på en åtgärdstaxa som en tredje ersättningsdel för husläkarna, utöver den s.k. kapitationsavgiften och patientavgiften. Man gick med på våra krav på grund av att "den särskilda kompetensen hos husläkare som har specialistkompetens inom annan specialitet än allmänmedicin bör utnyttjas", dvs. om en husläkare var ögonspecialist skulle han även kunna verka som ögonläkare, vilket han inte kan i dag. Han skulle kunna skaffa sig instrument och ha en del ögonpatienter. Ute i glesbygden kan man ofta inte försörja sig på heltid som ögonläkare, öronläkare osv. Det skulle alltså bli mer av mångfald, om man såg till att specialisterna kunde skaffa sig instrument och göra ingrepp.

Den här åtgärdstaxan skulle även uppmuntra husläkarna att själva bistå sin patient i stället för att skriva remiss till sjukhus. Det skulle bli av särskild betydelse i glesbygden.

De som vill kontrollera vad som stod i skriften kan läsa socialutskottets betänkande 1992/93:SoU22. Jag ger alltså en referens, så att det går att kolla upp att jag inte står här och ljuger.

Resultatet av allt detta blev en åtgärdstaxa med 14 åtgärder inom allmänmedicinens ram. Det fanns inga åtgärder inom t.ex. ögon- och öronsjukdomar. Det bidde alltså inte ens en tumme! Vi hade blivit grundlurade.

Åtgärdstaxan tog jag upp igen i december, när regeringen lade fram en proposition om bl.a. fri etablering för specialistläkare. Då ingick en del som gällde åtgärdstaxan, och jag skrev att det var en Potemkimkuliss. Riksdagen beslutade att åtgärdstaxan skulle skickas till Husläkardelegationen för komplettering. Vad gjorde då regeringen? Jo, den skickade åtgärdstaxan till trycket. Där finns den tydligen nu.

Vårt andra huvudkrav i förhandlingarna när vi släppte igenom husläkarreformen var att patienten utan extra kostnad skulle kunna direkt gå till en

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

specialistläkare. Under ärendets gång hade man talat om att det skulle bli 200-300 % dyrare att gå till specialistläkare. Vi nådde inte ända fram, utan vi uppnådde att patientavgiften fick vara högst 1,5 gånger patientavgiften hos husläkare, dvs. en 50-procentig höjning om man går till specialisten direkt.

Hur länge respekterades då detta förhandlingsresultat? Inte särskilt länge. Redan efter ett halvt år, i samband med propositionen om specialistläkare m.m., kom det förslag om att taxan för nyetablerade specialister skall vara 75 % högre än den för husläkare. De som vill kontrollera det här kan läsa proposition 1993/94:75.

Vi var faktiskt tvungna att gå med på den här förhöjningen, trots att det stred mot husläkaruppgörelsen, för att förhindra att utbetalningen av privatläkarnas ersättningar hamnade hos landstingen i stället för hos Försäkringskassan.

Det tredje huvudkravet som vi hade för att släppa igenom husläkarpropositionen – det var någon gång i maj 1993 – var att husläkaren skulle ha ersättning för hembesök. Vad är det för en husläkare som inte kommer hem till ett hus? Det kravet fick vi inte gehör för, och fortfarande kan vi konstatera att husläkarna i Sverige inte får någonting extra när de gör hembesök. Därför torde antalet husläkarbesök i hemmet bli minimalt. Det blir sannolikt ungefär det som i dag gäller för distriktsläkare.

I dag blev jag uppringd av en doktor i Gävleborgs län som hade gjort en undersökning bland distriktsläkarna där. Av dem var 80 % mot husläkare.

Sedan vill jag poängtera att avskaffandet av husläkarlagen inte innebär att husläkarna försvinner, vilket många har missförstått, utan det innebär att landstingen själva skall få avgöra om de vill ha husläkare eller inte. De som har husläkare kommer med stor sannolikhet att ha dem kvar.

Vägen till målet att avskaffa husläkarna har varit lång och krånglig. Jag skulle vilja använda en term som används inom medicinsk litteratur, nämligen serendipity. Det anspelar på en folksaga från Serendip, gamla Ceylon, där jungfrurna med sina oljelampor väldigt ofta gick vilse i mörkret och vandrade omkring i djungeln och hade en massa olika äventyr för sig. Men till slut kom de till målet. Vår väg till det här beslutet har varit en irrfärd, och jag ångrar faktiskt en del inslag, att vi över huvud taget gick med på att släppa igenom propositionen för ett år sedan.

Jag hoppas nu att riksdagen beslutar att avslå husläkarlagen och pengarna, 200 miljoner kronor, som ibland har varit villkorade och ibland inte – jag vet inte vad sista budet är. I alla fall vill vi avslå husläkarlagen och se till att spara 200 miljoner kronor i år. Sedan kan det bli ytterligare besparingar längre fram, om husläkarlagen avskaffas.

Anf. 39 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Den allmänna sjukförsäkringen organiseras i Västeuropa på i huvudsak tre sätt. Ett sätt är ett centralt ransoneringsystem, där vården är både statligt finansierad och statligt producerad och där det finns grindvakter som ser till att kvalificerade vårdtjänster bara erbjuds dem som verkligen behöver det. Typexempel här är England, Irland, Portugal och Spanien. Socialutskottet var på utskottsresa till England och Irland i fjol sommar och tittade på just de här sakerna.

Motsatsen till det är den decentraliserade marknadsmodellen, där medborgarna är individuellt anslutna till arbetsanknutna eller geografiskt baserade sjukkassor. Där väljer patienten fritt läkare, och sjukkassan betalar räkningen. Typexempel här är Tyskland, men liknande system finns i Frankrike, Holland och Belgien.

Till de här modellerna och i de här länderna finns sedan privata försäkringsalternativ och privat vård i varierande grad och utformning, vilket även innebär att det finns en stor kvalitetsskillnad mellan den offentliga och den privata vården.

Den tredje modellen är det decentraliserade system som vi har i Sverige och som finns också i Danmark och Italien, där huvudansvaret för sjukvården ligger på självstyrande regionala organ.

Även i dessa system finns grindvakter som ser till att patienter som behöver kvalificerad vård remitteras vidare.

I Sverige har den offentliga vården hittills varit likvärdig för alla, vilket vi verkligen bör fortsätta att värna om.

Oavsett organiseringsform står sjukvården i de olika västländerna inför samma kostnadsdrivande utmaningar, nämligen en stigande medellivslängd, en snabb medicinsk utveckling som skapar nya behov att tillgodose och en familjestruktur med yrkesarbetande kvinnor som inte vill stanna hemma och vårda gamla och sjuka. I länder med ransoneringssystem försöker man möta problemen med mer marknad och i marknadsorienterade länder med fler regler.

Införandet av husläkarreformen och köp-sälj-modellen är ett rationaliseringsförsök här i Sverige som visar sig vara direkt dåligt. Husläkarlagen har varit i kraft endast några månader, men det kommer redan alarmerande uppgifter. Ett exempel är uppgiften om att en läkare raggat upp ca 3 000 unga friska patienter. Vid utskottsutfrågningen framfördes farhågor om att läkare sjukskriver i ökad utsträckning för att hålla sig väl med sina patienter så att de inte väljer en annan husläkare.

I går kom en rapport från Gävles distriktsläkare om att hälften av läkarna mår väldigt dåligt. Gävleborg var ett av de landsting som i pressen listade och angav hur många patienter som hade tecknat sig hos de olika läkarna – ett slags tio-i-topp-lista. Det upplevdes väldigt negativt av läkarna.

Jag tillhör själv Gävleborgs landsting och vet att man hade kommit väldigt långt i utvecklingen av vårdlag där. Själv tillhör jag vårdlag Grön på Södertulls hälsocentral. Systemet hade fungerat i flera år. I laget ingick läkare, distriktssköterskor och annan vårdpersonal.

Jag har också kontakt med Västerbotten eftersom jag kommer där ifrån och mina gamla föräldrar bor kvar där. De ställde sig väldigt undrande. De sade: "Vadå välja? Det finns ju bara en läkare här". Vad är det för valfrihet? Många hälsocentraler ute i landet har bara en läkare.

Vi anser att de pengar som regeringen hade avsatt till husläkarreformen behövs i andra delar av hälso- och sjukvården. Eva Zetterberg har tidigare i dag preciserat vad Vänsterpartiet har avsatt pengar till i sitt budgetförslag. Pengarna skall i första hand användas till en avveckling av husläkarreformen och i andra hand till andra delar inom hälso- och sjukvården. Vi kommer

naturligtvis att yrka bifall till vår meningsyttring under mom. 37. Om borgarnas reservation faller röstar vi med reservation 13.

Vi ger kds en chans att få mer pengar till sjukvården. Vi tycker – det kanske de tycker själva också – att det är bättre att ta pengar härifrån än från exempelvis bostadsbidragen, vilket kds föreslår i en rapport.

Jag vill fråga Centerpartiet hur det känns att rösta emot era egna i Landsförbundet i denna fråga. Hur klarar ni ut sveket mot era egna – de sakkunniga politikerna ute i landet?

Herr talman! Sjukvården är inte en marknad vilken som helst. Att försöka skapa en marknad är ingen framkomlig väg. Att bygga vidare på den typ av vårdlag som hälsocentralerna redan hade genomfört i olika delar av landet verkar däremot vara en bra framkomlig väg. En annan framkomlig väg är att riva gränser mellan kliniker på sjukhus och öka samarbetet mellan specialister och kliniker. På det sättet finns det en möjlighet att sätta patienten i centrum och använda sjukvårdsresurserna mer effektivt än om man försöker skapa en köp-sälj-modell som också drar växande administrativa kostnader.

De första initiativen på vägen mot att utveckla den modellen har tagits, men ännu återstår mycket utvecklingsarbete. Mycket prestige och konkurrens, främst på specialistnivå, måste motarbetas om man skall kunna uppnå ett gott samarbete inte bara inom ett sjukhus utan också mellan olika sjukhus och vårdinrättningar.

Fortfarande känner sig exempelvis hjärtspecialisterna på Sahlgrenska i Göteborg trampade på tårna när patienter som remitterats från ett annat sjukhus har diagnostiserats och förberetts av det sjukhusets specialister.

Det krävs också en större samsyn mellan vårdgivare och politiker vad gäller prioriteringar. Det måste bli bättre när det gäller insikter och prioriteringar av åtgärder för att förtidspensionärer skall få en ökad livskvalitet eller kunna återvända till arbetslivet. Jag kom i kontakt med ett exempel där två sjukhus på grund av att man ville hävda sitt profilområde underkände och gjorde om varandras diagnoser. Det är ett slöseri med resurser.

Det är ett slöseri med resurser att förtidspensionärer i onödan får gå kvar hemma trots att deras sjukdom eller skada skulle gå att åtgärda med exempelvis vissa operationer.

Anf. 40 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! När jag lyssnade till Bo Holmberg fick jag uppfattningen att han landade med fallskärm i Sverige dagen efter valet. Allting som hade inträffat dessförinnan var han tydligen helt omedveten om.

När jag lyssnade på honom litet längre fram i anförandet tog han upp frågan om etik och moral och ställde dessa begrepp i relation till de nödvändiga besparingar och rationaliseringar vi måste göra eftersom budgetunderskotten är höga och statsskulden mycket mycket stor. Socialdemokraternas talesman i socialpolitiska frågor ställer ut löfte efter löfte till väljarna, samtidigt som han vet att han inte kan infria dessa löften. Är det etik, Bo Holmberg? Det är bara en fråga.

För mig är politisk etik att försöka tala om för väljarna hur det är, och att även försöka tala om obekväma saker och situationer.

Herr talman! Under 1980-talet såg vi i den ena tidningen efter den andra mycket alarmerande rapporter från svensk sjukvård.

I en av de artiklar som jag har med mig här i kammaren står det: Jan åkte till England för att få vård. Den person som uttalar sig i artikeln säger vidare: Hemma i Sverige kunde ingen hjälpa mig. Till slut stod han inte längre ut med smärta och ovisshet. Han gick då i stället till banken och tog ett lån, åkte till England och opererades. Detta var det glada 1980-talet.

I en annan tidning från den 23 september 1986 står det: Hjärtpatienter dör i väntan på prognos. Den som intervjuas säger där: Det blir inte roligare av att man vet att patienter dör varje år i väntan på att bli undersökta.

I en annan tidningsartikel från Svenska Dagbladet den 28 mars 1988 står det: Tomma operationssalar trots kö.

Jag kan fortsätta att referera. För den som landade i fallskärm dagen efter valet 1991 måste det ändå vara ganska intressant att få en redovisning av vad som hände under 1980-talet.

I Svenska Dagbladet den 6 augusti 1989 stod det: Tio år i kö med utslitna och värkande höftleder.

I ett nummer av Göteborgsposten från 1989 kunde man läsa: Våra hjärtpatienter dör i kö.

I Expressen 1990 skrev man: Varje natt under fem år grät Gudrun Johansson, 78, av smärta i sin rygg.

Detta hände under 1980-talet, under den stora krisens tid i svensk sjukvård. Vad gjorde den socialdemokratiska sjukvårdsministern? Jo, hon kallade till överläggningar och presenterade ett förslag om en rikskö. Alla köande ute i landet skulle placeras i en enda rikskö, och i och med det skulle rättvisan vara uppfylld, eftersom ingen kunde gå förbi den andre i kön. Tänk, mina vänner i kammaren, vilken katastrof det skulle ha varit för detta kösamhälle om dåvarande socialminister Gertrud Sigurdsen hade fått igenom sitt förslag om en rikskö! Vi lyckades stoppa dessa tokigheter.

Det var då inte fråga om att man fick vård oberoende av var man bodde. Det var en sinkadus om man bodde i rätt landsting – om kapaciteten inte fanns i det egna landstinget kunde man få åka till Carlanderska i Göteborg eller till Sophiahemmet och bli opererad. Ofta var det så att socialdemokratiskt styrda landsting vägrade utnyttja de privata resurserna.

Var detta vård på lika villkor? Jag vill ställa frågan till socialdemokraterna i kammaren med anledning av deras skrivning i reservation 2. Man skriver där: "Under lång tid har den svenska sjukvården stått som en förebild internationellt när det gäller hög medicinsk kvalitet och rättvis fördelning av vården efter behov." Stämmer det med vad jag refererade om att man under 1980-talet i vissa fall fick ta banklån för att få sitt hjärta opererat?

Det intressanta, ärade kammarledamöter, är att sjukvårdskrisen under 1980-talet inträffade efter det att svensk sjukvård under 1970-talet hade haft en mycket kraftig expansionsperiod. Landstingsskatten steg från i genomsnitt 7:99 kr år 1970 till 12:61 kr år 1980. Trots detta hade vi under 1980-talet en kris inom sjukvården, beroende på att vi inte tog till vara resurserna på rätt sätt.

Bo Holmberg säger nu att vi på nytt skall höja skatterna – det är tydligen det enda rätta och riktiga. Jag vill då återigen fråga Bo Holmberg: Har inte

Bo Holmberg lärt sig ett dugg av problemen från 70- och 80-talen? Det är inte skattehöjningar som löser problemen, utan frågan är hur man hanterar de resurser man har.

Vi vet också att effektiviteten och produktiviteten sjönk under den period då resurserna ökade. Vi vet att bristen på valfrihet samtidigt blev mer omfattande och att vi också hade en utomordentligt stor brist på kontinuitet. En av de mest välkända, kritiska synpunkterna från svenska patienter var att man vid olika tillfällen inte fick träffa samme läkare. Det var i resonemanget kring det problemet som tanken på husläkarsystemet föddes. Det måste ju vara en fördel för patienten att ha lagstadgad rätt att få komma till samma läkare, att kunna välja läkare och att kunna uppnå kontinuitet.

Socialdemokraterna säger nu att vi skapar kris och problem och att valfriheten skulle skapa kris och problem. Frågan är vilken som är politikernas roll i det här sammanhanget.

Jag vill åter ta upp Socialdemokraternas reservation nr 2. Man hänvisar där till vad som är politikernas roll: "Frågor om utbud, kvalitet, väntetid och valfrihet är sålunda exempel på vad som faller inom den politiska sfären." Det är intressant att notera. Under 1980-talet, när vi hade en utomordentligt begränsad valfrihet, var det politikerna som bestämde över köerna. Det är precis den roll som svensk socialdemokrati i dag vill ge tillbaka till politikerna.

Detsamma gäller valfriheten. Bo Holmberg säger: Ja, men snälla nån – patienterna känner ju inte till hur sjukvården fungerar, de kan ju inte operera, de vet ju inte hur läkarna skall lägga snittet! Därför skall de alltså inte ha någon valfrihet. Om de hade valfrihet skulle de ju kunna fråga läkaren varför de blir placerade på ett sjukhus och inte ett annat. Jag undrar då: Vet sjukvårdspolitikerna bättre vad som är bra för den enskilde?

Man ställer sig återigen frågan: Vad är det för människosyn som över huvud taget styr den socialdemokratiska sjukvårdspolitiken?

1980-talet skapade en ganska aktiv sjukvårdspolitisk debatt. Det var då som vi från moderat håll krävde en vårdgaranti. Vi återkom med detta krav år efter år. 1991 kom vårdgarantin – det var ett av de första förslag som den borgerliga regeringen lade fram. 1991 hade vi långa köer. I dag har vi inga köer till de viktiga specialiteterna.

Husläkarreformen och den fria etableringen är ytterligare reformer som Sveriges riksdag har fattat beslut om för att skapa flexibilitet, valfrihet, ytterligare möjligheter till flexibilitet och konkurrens. Vi vet att detta ger positiva effekter. Det innebär att vi sätter patientens ställning i centrum, faktiskt framför politikernas ställning.

Socialdemokraterna går nu ut och säger att detta köp-sälj-system är något utomordentligt fult. Sedan tror man att man har hittat ett begrepp som skall misskreditera alternativ i vården. Att köpa och sälja sjukvård!

Men analysera då vad som har hänt på de platser där detta system tillämpas, så att man betalar för en utförd prestation. Vad som har hänt är att den som producerar har tvingats att i första hand se till patientens bästa i större utsträckning än innan, då man fick sina patienter ändå. Dessutom har man tvingats konkurrera med kvalitet och med effektivitet.

Jag är emellertid den förste att erkänna att det finns en rad brister i de

system som prövas i olika sammanhang. Det krävs därför förändringar, och det krävs förbättringar i systemen. När vi skall växla om från ett stelbent, byråkratiskt system till ett mjukare tar det sin tid att växa in i det nya. Totalt sett är ändå effekterna positiva.

Jag skall, herr talman, läsa ur ytterligare ett par tidningsartiklar, tagna ur Aftonbladet i juli 1993, således från en tidpunkt då vi hade haft den nuvarande regeringen under ett par år.

Den 27 juli skriver man: Vårdköer utan slut och korridorer överfulla med patienter var bilden av svensk sjukvård under valrörelsen 1991. Nu är köerna nästan borta.

Den 25 juli skriver man: Produktiviteten ökar markant, köerna minskar, och antalet behandlade och intagna patienter växer. Samtidigt är en vård med ett mänskligare ansikte på väg att ersätta den gamla, militäristiska ordningen. Långsamt börjar den storskaliga, sjukhusfixerade och läkarstyrda svenska sjukvården förändras, och alternativa vårdformer börjar upptäckas.

Det är ganska intressant att se på den utveckling som har skett. Det här, herr talman och ärade kammarledamöter, innebär inte att jag inte är öppen för att se de problem som finns inom sjukvården – sådana finns, och vi skall arbeta för att lösa dem. Men vi skall inte lösa dem med gamla förstelnade metoder, utan vi skall lösa dem på det mänskliga planet. Där är patientens kunskap som sig själv viktig. Vi skall inte undervärdera den enskilde patientens möjlighet att välja.

Herr talman! Från Moderaterna vill vi ha en allmän obligatorisk sjukvårdsförsäkring. Det innebär att den skall vara allmän och obligatorisk. Man får vård oberoende av var man bor och oberoende av inkomst. Valfriheten för patienten stärks.

Läkare, sjukgymnaster och andra får en friare etableringsmöjlighet. Man skiljer på finansiering och produktion. Forskning och utveckling kan på ett helt annat sätt aktivt och positivt finnas med i bilden inom sjukvården. Man kan samordna sjukvårdsförsäkringen med andra allmänna försäkringsformer.

Om vi växlar om till ett sådant system skulle vi kunna få världens bästa sjukvård. Vi skulle kunna ta till vara det som är positivt i det nuvarande systemet – det finns mycket positivt – och samtidigt förena det med fördelarna i försäkringssystemet. Då skulle vi kunna få en sjukvård som skulle vara mycket stark inför framtiden.

Herr talman! Så till husläkarfrågan. Hans Karlsson säger att riksdagen nu skall lämna tillbaka beslutanderätten till landstingen. Ställer Harriet Colliander upp på det? I Ny demokratis partiprogram står det att landstingen skall slopas. Ligger det i linje med Ny demokratis partiprogram att återföra den frihet som patienterna har fått till en politisk beslutanderätt i landstingen? Jag tror att väljarna kan vara intresserade av ett besked på den punkten.

Hans Karlsson säger att det inte finns något stöd för detta system. Det är absolut fel. Det finns ett ganska starkt stöd för systemet. Det ser vi genom att så stor andel har valt att lista sig. Vi vet att det i samband med att nya system införs blir en del gnäll och problem. Men dem skall vi försöka lösa.

Hans Karlsson säger att läkarna nu springer omkring på sjukhemmen. Det

var också intressant att höra. Ett av de viktiga argumenten från socialdemokratisk sida har varit att det inte finns några läkare på sjukhemmen. När vi fick husläkarsystemet springer de helt plötsligt omkull varandra på sjukhemmen.

Jag frågar mig: Är det inte bättre att de springer omkull varandra på sjukhemmen än att de inte finns där? Om man vill samordna kan man ju göra det om de gamla på sjukhemmen vill välja samma läkare.

Men om det nu är så, Hans Karlsson, att gamla Hilda och gamla Ulla inte tycker om en läkare, vad är det då för fel i att Hilda och Ulla får välja en annan läkare eller varsin läkare, bara därför att de bor på ett sjukhem? Det är återigen en märklig människosyn från socialdemokratiskt håll.

Sedan säger Hans Karlsson att om man skall upphäva bestämmelserna och införa valfrihet för etablering blir det en tummelplats för profitörer. Det uttrycket får stå för Hans Karlsson själv. Det sägs om en yrkeskår som har en av de längsta utbildningarna i Sverige, och en yrkeskår där vi faktiskt har en mycket stark kontroll genom olika samhällsinsatser. Distrikssköterskor, personal på mödravårdscentraler och andra finns med i detta system.

Varför skulle inte arbetarkvinnorna ha rätt att välja sin husläkare? De som hamnar i produktionen och blir förslitna har verkligen ett behov av att ha kontinuitet i sin läkarvård. Helt plötsligt skulle nu de vara de som allra minst skulle ha nytta av husläkarsystemet. Personligen anser jag att det är precis tvärtom. Det är kanske en av de viktigare grupperna i detta sammanhang.

Herr talman! Så till Ny demokrati. Den 4 maj 1993 justerade vi betänkandet om husläkarpropositionen. Det skedde efter mycket långtgående samtal med Ny demokrati. Vi tog varandra i hand och sade: Nu håller vi detta.

Den 9 december 1993 justerade vi betänkandet om arvoden till privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster. Vi tog och gav.

Leif Bergdahl från Ny demokrati sade: Vi fick inte ut till fullo vad vi hade räknat med i husläkarpropositionen, men vi accepterar ändå det som finns i detta betänkande när det gäller åtgärdstaxa och de andra delarna. Jag kan ge sidhänvisningar i betänkandet.

Vi tog varandra i hand och sade: Nu kör vi vidare, eftersom detta ligger i linje med både det som Ny demokrati vill och vad de borgerliga partierna vill för att förstärka patientens valfrihet.

Den 24 mars 1994 justerade vi det betänkande som ligger på bordet i dag. Vad hade hänt? Vartenda handslag var värdelöst! Vad innebär då detta?

Leif Bergdahl och Socialdemokraterna säger: Husläkarna får ju vara kvar. Ja, det får de. Men det förslag som nu ligger innebär att patientens lagstadgade rätt att välja alternativ husläkare försvinner.

Det innebär att läkarnas lagstadgade etableringsrätt försvinner.

Det innebär att landstingsmonopolet återinförs.

Det innebär, såvitt jag förstår, att den åtgärdstaxa för specialistläkare som Leif Bergdahl har slagit vakt om i sammanhanget också försvinner som en konsekvens av detta – jag vill fråga Leif Bergdahl om det.

Det innebär att taket på en och en halv gånger patientsättning försvinner, eftersom landstingen kan gå in och bestämma.

I detta betänkande är gränsen för politisk inkonsekvens nådd!

På s. 7 i betänkandet står följande utifrån Ny demokratis motion. ” – – –

landstingens rätt att beskatta medborgarna för sjuk- och tandvårdsuppgifter bör upphöra i samband med en på sikt införd allmän obligatorisk sjukvårdsförsäkring." Landstingens rätt skall alltså upphöra.

I Ny demokratis reservation som är föranledd av denna motion där man kräver slopade landsting står bl.a.: "Den av landstingen kontrollerade monopoliserade sjukvårdsproduktionen måste öppnas och utsättas för konkurrensspress." Det är i analogi med motionen.

Men så vänder vi på bladet, och vad hittar vi väl där? Jo, på s. 37 och 38 har Ny demokrati fullständigt accepterat den genuint socialdemokratiska texten.

Där står följande: "Varje landsting måste ges rätt att organisera primärvården efter lokala förutsättningar utan centrala påbud. Det finns, enligt utskottet, inga skäl att lagstiftningsvägen centralstyra och detaljreglera landstingens primärvård. De delar av husläkarlagen som handlar om ersättningsprinciper, listning och läkarnas fria etableringsrätt leder enligt utskottet till ökade kostnader, krångel och byråkrati."

Nu vill jag vädja till nydemokraterna: Det finns fortfarande utrymme för att förnuftet skall kunna segra. Var och en som läser detta betänkande och ser den fantastiska inkonsekvensen måste fråga sig: Vad handlar det om?

Man måste ställa sig frågan: Är det möjligen opålitligheten som i framtiden skall bli Ny demokratis främsta varumärke?

Från regeringspartierna kommer vi att arbeta vidare med att förbättra sjukvården och effektivisera den. Vi skall se till att människor får vård på lika villkor och att patienten sätts i centrum. Det är det som är det viktiga.

Herr talman! Med detta ber jag att få instämma i det yrkande som Sten Svensson avgav här i kammaren tidigare under dagen.

Anf. 41 TREDJE VICE TALMANNEN:

Den ärade talaren har överskridit sin anmälda taletid med nio minuter.

Anf. 42 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att korrigera vad Göte Jonsson sade när han försökte citera mig. Jag har inte sagt att läkarna springer på varandra på sjukhemmen. Däremot har jag sagt att de springer om varandra, och det är en viss skillnad. Det indikerar – om inte Göte Jonsson förstod det – att det är ineffektivt att ha det på det sättet.

Göte Jonsson är inte bättre än andra moderater på historieskrivning. Att påstå att det är den borgerliga regeringen som har kapat alla köer, osv, är inte särskilt trovärdigt. Socialdemokratin, både på nationell och regional nivå, tog tag i det problemet långt innan den borgerliga regeringen tillträdde. De flesta köer var borta redan hösten 1991.

Göte Jonsson slår sig för bröstet och påstår att det finns ett stort stöd både för husläkarlagen och andra lagar som regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten har infört. Det är möjligt att Göte Jonsson har andra källor än jag att ösa ur – alla de undersökningar som har gjorts av patientattityder visar nämligen att allt fler ställer upp på den socialdemokratiska sjukvårdspolitikerna och vill att vi skall se till att ha en sjukvård som är rättvist fördelad, där plånboken inte skall styra och där marknadskrafterna inte skall få härja.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Det vore kanske bra om Göte Jonsson kunde tala om från vilka källor han har fått beskedet att svenska folket tycker att regeringens politik är bra på det här området.

Anf. 43 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ber först om ursäkt för att jag inte höll min talartid. Jag räknar med att talmannen låter nåd gå före rätt.

Det är möjligt att jag är dum, Hans Karlsson, men jag har svårt att se vad det för skillnad på om läkarna springer om varandra eller i kull varandra, vilket uttryck det nu var som jag använde. Hans Karlssons uttalande tyder ju ändå på att det finns många läkare som springer på sjukhemmen. Om de springer om varandra måste det finnas mer än en. Men socialdemokratisk kritik har ju, som jag sade tidigare, gått ut på att det inte finns några läkare.

Jag tycker att det vore ärligare om Hans Karlsson och andra socialdemokrater sade: Vi tycker att det är bättre att vi som sjukvårdspolitiker och riksdagsmän bestämmer. Jag accepterar det; det är en socialistisk grundsyn. Men att man försöker finna vägar att smita ifrån sin socialistiska grundsyn har jag väldigt svårt att acceptera. Jag skäms inte för min grundsyn. Varför skulle Hans Karlsson skämmas för sin?

Erkänn att ni socialdemokrater vill ha en så stark politikerstyrning att det inte är Hulda eller tant Ulla på sjukhemmet som skall bestämma vem som skall springa på det sjukhemmet, utan att det är s-märkta landstingspolitiker som skall göra det!

Hans Karlsson sade att det inte alls är sedan vi fick den nuvarande regeringen som köerna har minskat. Det är bara att titta på köstatistiken! Där framgår ju vilka beslut som har fattats och vilka effekter dessa har fått.

Jag slår mig inte alls för bröstet. Jag är ödmjukt tacksam för de sjuka människornas räkning att vi fick en annan regering 1991. I annat fall hade vi fortfarande haft köerna kvar. Jag slår mig inte för bröstet; jag konstaterar bara att detta är ett faktum.

Sedan frågade Hans Karlsson vad jag stöder mig på när det gäller den allmänna uppfattningen om att det behövs förändringar i sjukvården. Jag har en statistisk uppgift här framför mig, som visar att det 1990 var en mycket stor procent, uppemot 60-70 %, som ansåg att det behövdes omfattande förändringar i svensk sjukvård. Detta var innan vi kom med husläkarreformen, den fria etableringen och annat.

Nu görs stora förändringar just för att kunna tillmötesgå de önskemål som en mycket stor majoritet av svenska folket gav uttryck för 1990. Detta gör att jag tror att vi är på rätt väg med den svenska sjukvårdens inriktning – för patienternas bästa.

Anf. 44 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag framhårdar i att påstå att vår sjukvårdspolitik innehåller mer av valfrihet och rättvisa än den som Göte Jonsson står för. Men det är naturligtvis en subjektiv värdering, lika subjektiv från min sida som från Göte Jonssons.

Beträffande hur människor ser på hälso- och sjukvården hänvisade Göte Jonsson till en undersökning från 1990. Det är möjligt att det vid den tiden

gavs sådana uttryck. Men vi kan konstatera att människor 1994 tycker att en socialdemokratisk hälso- och sjukvårdspolitik är bra och att de systemskiften som nu genomförs runt om i landet inte är bra. Dessa uppgifter tycker jag talar för sig.

Jag vill avsluta det här replikskiftet med att citera ur en tidning. Det har ju Göte Jonsson gjort flitigt.

I senaste numret av Landstingsvärlden, skriver moderaten och läkaren Håkan Unnegård från Hudiksvall:

"Husläkarlagen medför konsekvenser som man inte tagit med i beräkningen. Till dessa hör risk för sämre kvalitet, avskaffat områdesansvar, samarbetet med distriktssköterskorna samt konsekvenser med dataregistrering som blir följden av denna lag. — — —

En solidarisk sjukvård riskerar alltså att stympas så att kvalitetsfrågor, solidaritetsfrågor och integritet blir lidande. Liksom mycket av det som kommer från folkpartiet är det en katastrof".

Håkan Unnegård slutar med att skriva: "Alltså anser jag att alla partier som har en gnutta solidaritet och ekonomiskt ansvar bör arbeta för att husläkarlagen rivs upp. Detta har (s) lovat. Vilka fler kan göra det?"

Anf. 45 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Sjukvårdspolitik och sjukvårdspolitiska beslut är ju faktiskt inte en varannandagsfråga. Jag visade på en mycket omfattande statistik från 1990 som gjordes i perspektivet av 1980-talets misslyckanden. Nu har en hel del gjorts för att förbättra situationen.

Då säger Hans Karlsson att det säkert låter annorlunda om vi går ut och frågar i dag och att han har ett visst belägg för det. Har Hans Karlsson tänkt på att det kanske beror på att vi fick en borgerlig regering som vidtog nödvändiga åtgärder för att komma ur 80-talsproblemen?

De enskilda människorna har ju ganska svårt att sätta sig in i om det är landstingspolitikerna, riksdagen eller någon annan som har fattat de övergripande besluten i de sammanhangen, och det respekterar jag. Men det finns också undersökningar gjorda i samband med listningar hos husläkare som visar att en mycket stor procent tycker att det är bra.

Hans Karlsson hänvisade till Gävleborg. Jag såg också i det inslaget på TV att en mycket stor procent av läkarna nu är missnöjda med sitt jobb. För drygt två år sedan gjorde Läkarförbundet en liknande undersökning. Då visade det sig att 70-80 % av läkarna i primärvården var missnöjda med jobbet. Så där har inte skett någon förändring. Vad som framkom i de nu aktuella intervjuerna var att vi har fått ett system som vi är på väg att växa in i, men nu skall det kanske ändras igen. Detta var kvintessensen i kritiken.

Hans Karlsson sade att han tror att den socialdemokratiska politiken är bäst. Att tycka det må ju vara förunnat Hans Karlsson, andra socialdemokrater och även en och annan specialist som framträder och har en annan uppfattning än jag har. Det är ju detta som är styrkan i demokratin: att vi har olika uppfattningar.

Jag menar att vi moderater och övriga regeringspartier har ganska starka fakta bakom oss när vi jämför med problemen på 1980-talet. Vi har vidtagit åtgärder och ser nu att många av problemen är lösta. Samtidigt som jag säger

till mina väljare att vi nu har löst en rad problem vill jag säga att en rad problem återstår. Dem skall vi också lösa med förnuft, samtal och konsekvens, så att patientens bästa sätts i centrum.

När det gäller valfriheten, Hans Karlsson, står det faktiskt i den socialdemokratiska reservationen att det är politikerna som skall bestämma. Där ser man skillnaden mellan Hans Karlssons syn på valfrihet och min.

Anf. 46 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Det var en ordentlig bredsida som Göte Jonsson avfyrade mot mig.

Först skall jag meddela att vi inte står bakom större delen av Socialdemokraternas motiv för att avslå husläkarpropositionen, utan vi ställer bara upp i sak.

Därefter kommer jag till uppgörelserna, där det var fråga om handslag osv. Tycker Göte Jonsson att det har blivit en åtgärdstaxa värd namnet? Har den inneburit, som vi diskuterade, att 20–25 % av inkomsterna för en husläkare kommer från åtgärdstaxan? Jag skulle bli förvånad om det var 1 % – jag tror att det är mindre. Jag skulle vilja se ett exempel på en enda husläkare i Sverige som använder åtgärdstaxa i dag. Mig veterligt finns det ingen sådan.

När det gäller specialistläkarna är jag mycket tacksam mot Göte Jonsson för en sak. Han rentvår min heder när han säger att jag förstör för specialistläkarna och att det nu är fritt fram att höja arvodet, så att det får vara mer än 50 % dyrare att gå till en specialistläkare. Jag är själv specialistläkare, och jag har blivit påhoppad av herr doktor Göran Sjönell – som har en mängd olika relationer till folktopiledningen – för att jag skulle ha drivit den här frågan i egen sak. Men nu har vi svart på vitt att jag förlorar på husläkarreformen, och det tackar jag Göte Jonsson för. Han har rentvått min heder.

Till sist vill jag ta upp frågan om vem som bryter avtal. Ni fortsätter ju att bryta avtal. Vi kom i december överens om specialistläkarna, om doktorer i det inre stödområdet osv., och riksdagen fattade ett beslut. Men nu läggs proposition 220 fram, där regeringen går emot det hela. Så här har det fortsatt hela tiden. Det har varit konsekventa avtalsbrott från motpartens sida, och sedan skyller man på Ny demokrati och säger att vi är opålitliga.

Anf. 47 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Leif Bergdahl uppfattar det jag sade som en bredsida mot honom personligen – det var egentligen inte meningen. Men Leif Bergdahl måste förstå att vi är ganska besvikna. Här har vi vid två viktiga tillfällen varit överens om tagen, först och främst vad gäller husläkarpropositionen. I det sammanhanget gav jag Leif Bergdahl en eloge i kammaren. Jag sade att vi hade givit och tagit och att Leif Bergdahl på ett konstruktivt sätt hade bidragit till att ett bra förslag om husläkarna kunde läggas fram. Vi fattade beslut med bred majoritet. I propositionen och betänkandet ingick att det skulle göras en uppföljning av vissa tillkännagivanden till regeringen.

De viktiga delarna i de tillkännagivandena har sedan kommit igen, framför allt i propositionen och betänkandet 1993/94:SoU14 om ersättning till privatpraktiserande läkare. Ny demokrati väckte motioner, och vi gick åter-

igen in i en förhandling. Vi tog och vi gav, och vi var överens om hur åtgärds-
taxan skulle hanteras och om en del andra frågor. Vi var överens i kamma-
ren, och beslut fattades.

Om Leif Bergdahl då hade varit besviken på oss för att vi inte hade upp-
fyllt överenskommelsen borde han väl ha haft en reservation till SoU14, men
där finns inte en enda reservation från Ny demokrati. Däremot finns det en
rad socialdemokratiska reservationer. Jag vill framför allt peka på reserva-
tion 9, där Socialdemokraterna skriver:

”Enligt utskottet innebär förslaget om införande av en särskild åtgärds-
taxa för husläkare ytterligare svårigheter för sjukvårdshuvudmännen — — —.”

Socialdemokraterna reagerade mot åtgärdstaxan, men Ny demokrati ac-
cepterade skrivningarna i betänkandet. Det är detta, Leif Bergdahl, som gör
att vi är besvikna. Vi hoppas att ni i Ny demokrati, trots detta, i det här läget
är beredda att stödja förslaget om husläkare, så att vi sedan kan gå vidare
också när det gäller den fria etableringen.

Anf. 48 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag är inte besviken på Göte Jonsson. Han fullgör sitt värv
som politiker och som talesman för regeringspartierna. Men innerst inne hål-
ler han med mig — jag är helt övertygad om att Moderaterna inte vill ha huslä-
kare.

Vi hade ingen reservation när det gällde åtgärdstaxan i december därför
att riksdagen fattade beslut om att den frågan skulle skickas till Husläkarde-
legationen och kompletteras. Bo Könberg har sagt att detta har gjorts. Var-
för skulle vi reservera oss när vi fick igenom kravet att förslaget om åtgärds-
taxa skulle bearbetas? Jag satt med på ett sammanträde i Husläkardelegatio-
nen för två tre veckor sedan, och jag frågade om man hade fått åtgärdstaxan
för bearbetning. Det hade man inte.

Jag blev påhoppad av herr statsminister Bildt i fråga om delpensionen,
därför att jag skulle ha brutit avtal och överenskommelser. Vi lät en opartisk
jurist, en mycket hedervärd man, gå igenom det här, och det visade sig att
det inte fanns något avtal. Vi kan låta KU granska alltihop. Jag kan göra en
anmälan, och så får KU avgöra vem som ljuger och vem som talar sanning.
Jag är beredd på en sådan granskning, och jag är övertygad om att man kom-
mer fram till det jag har sagt här i dag. Ni har brutit avtalen.

Anf. 49 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är inte van vid att vi i politiska sammanhang, efter att vi
har kommit överens om saker och ting, skall anlita jurister för att kontrollera
att det hela håller. Om man vill sysselsätta jurister vore detta ju en ganska
specifik uppgift, men vi arbetar inte på det sättet.

Det framgår klart av betänkandena vad som gäller. Nu sade Leif Bergdahl
själv att åtgärdstaxan har arbetats fram och att Husläkardelegationen har
varit inkopplad. Frågan är i varje fall på väg dit. Jag sitter inte i Husläkarde-
legationen och vet inte vad som behandlas där.

Detta är inte att svika avtal. Avtalet är ju knutet till uppgörelsen i betän-
kandena, och det är det viktiga i det här sammanhanget.

När det gäller specialistläkartaxan och taket för dessa läkares krav i fråga

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

om egenavgiften, ställde jag en fråga till Leif Bergdahl och Hans Karlsson, om de i konsekvens med att riva upp husläkarförslaget också skall riva upp det lagstadgade tak som riksdagen har beslutat i fråga om specialistläkartaxan, som är relaterad till husläkartaxan. Detta är nämligen oklart. Jag har inte fått något besked, vare sig från Leif Bergdahl eller från Hans Karlsson. Jag skulle kunna tänka mig att ni har olika uppfattningar om själva konsekvensen av det beslut som ni kanske är överens om att fatta.

Anf. 50 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Ja, Ny demokrati vill att landstingen skall avskaffas. Vi hade förväntat oss att HSU 2000, som behandlar frågor om hur sjukvården skall bedrivas och organiseras i framtiden, skulle ha varit klar innan beslut om husläkarreformen fattades. Såvitt jag förstår blir landstingen kvar. Om man ser till den proposition som har lagts fram om vuxentandvård innebär den att landstingen kommer att cementeras. Det är då frågan om man vill ha någonting som är centralstyrt från staten, eller om man vill ha någonting som är styrt från landstingen. Såvitt jag förstår består landstingen av folkvalda, där folkviljan kommer till uttryck, och landstingen kan besluta om de vill ha husläkeri eller en annan typ av primärvård som passar de olika regionerna. Jag tror inte att husläkeriet passar i glesbygdsregionerna i Sverige.

Det var bra att landstingen fick bort sjukvårdsköerna. Systemet för husläkeri var utomordentligt, men jag undrar om regeringen riktigt tror på det nu. Det systemet skulle man klara, men nu skall flera hundra miljoner kronor skjutas till som något slags smörjmedel. Om det är så bra, kan man väl klara det utan pengar från staten.

Vi vill alltså förhindra utvecklingen av en reform som tyvärr har visat sig få ett antal negativa konsekvenser, som vi inte kunde förutse vid de tidigare beslutstillfällena.

Tvångsinslaget för såväl landstingen som för patienterna har vid tillämpningen visat sig vara mycket större än vi räknade med. Landsting som inte vill vara med i reformen skall tvingas in i systemet. Patienter som inte vill vara med skall tvingas in, och läkare som inte vill vara med skall tvingas in. Det handlar alltså om centralstyrning och detaljreglering, och staten skall skjuta till extra mycket pengar för detta.

Det har också visat sig att fungerande, effektiva vårdenheter slås sönder. I stället för att genomföra en välbehövlig rationalisering av landstingen avskedar man personalen längst ned i organisationen. Det är alltså vårdbiträden och sjuksköterskor som går arbetslöshet och förtidspensionering till mötes.

Våra grundläggande principer i Ny demokrati är faktiskt konkurrens och valfrihet för medborgarna. Men vi finner inte att husläkarssystemet lever upp till de principerna. Vi tycker inte att husläkarreformen är ett första steg i den riktningen utan ett snedsteg, som vi beklagar att vi tog tillsammans med regeringen.

Jag säger som Leif Bergdahl: Vi stöder hemställanspunkten om husläkarlagens avskaffande men vi delar inte till alla delar uppfattningarna i motivtexten.

Anf. 51 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jo, Harriet Colliander, ni står bakom uppfattningarna i motivtexten – det finns ju ingen motivreservation. Och i motivtexten hänvisar man ju till att landstingen skall bestämma – de landsting som Harriet Colliander vill avskaffa! Att lägga nya uppgifter på en organisation som man vill avskaffa – det är en politik som jag inte förstår. Det måste ju ändå strida mot mycket av ett partis vilja, sinne och kärna!

Så säger Harriet Colliander att det blir centralstyrt när vi i Sveriges riksdag fattar beslut om att införa husläkare. Då är frågan, Harriet Colliander: Varför fattade vi det beslutet? Jo, för att lagfästa patientens valfrihet. Det var motivet. Och för att lagfästa läkarnas och vårdgivarnas valfrihet när det gäller etablering.

Harriet Colliander vill ha ett försäkringssystem. På den punkten delar jag hennes uppfattning – ett försäkringssystem skulle vara bra för sjukvården. Men skall inte ett beslut om ett framtida försäkringssystem fattas centralt? Vill vi ha ett försäkringssystem måste vi ju verkligen fatta centrala beslut som inkräktar på landstingens valfrihet!

Harriet Colliander sade att husläkarna inte passar i glesbygd. Det är ju i glesbygd som husläkarsystemet passar väldigt bra enligt vad som har visat sig; där har man nu kunnat besätta tjänster som det inte gick att besätta tidigare.

Harriet Colliander sade också att landstingen inte får bestämma. Nej, det får de inte. Jag trodde inte att Harriet Colliander hade någonting emot att de landsting hon vill avskaffa fick sin bestämmanderätt litet inskränkt – det är riktigt att de får det.

Harriet Colliander sade vidare att patienterna inte får bestämma. Det är ju det de får! De får en lagstadgad rätt att bestämma. Och om de inte vill lista sig kan de anmäla det; de kan gå till en privatpraktiserande läkare. Läkarna får också ökad möjlighet att bestämma, vilket de inte får om Harriet Colliander vid dagens omröstning stöder den socialistiska sjukvårdspolitiken. Det är då som de landsting som Harriet Colliander vill avskaffa också får bestämmanderätten över läkarna.

Jag tycker att detta är ett mycket märkligt sätt att agera, och jag vill vädja till Harriet Colliander att tänka över situationen och låta förnuftet segra i omröstningen.

Anf. 52 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att det är en centralistisk tvångslagstiftning som regeringen har åstadkommit på det här området.

Landstingen vill vi ha bort, men det finns enligt vad jag förstår inte någon vilja på regeringssidan att lägga fram förslag om att landstingen skall avskaffas. Propositionen om vuxentandvården bekräftar, som jag sade, att landstingen blir kvar. Då är det bättre, menar vi, att besluten om sjukvården fattas så nära människorna som möjligt – enligt den bekanta subsidiaritetsprincipen. Landstingen består av folkvalda. Det är då möjligt att det är folkviljan som kommer till uttryck när man regionalt bestämmer sig för om en typ av sjukvård passar i den egna landsdelen eller inte.

När det gäller glesbygden handlar vår kritik om åtgärdstaxan. Om huslä-

Prot. 1993/94:92

20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

kare hade kunnat fungera som specialister hade det inneburit en dynamik i systemet. Det förvånar mig att ni inte har tagit kontakt med oss för att åstadkomma en litet mera frihetlig husläkarreform än den här tvångslagstiftningen. Det hade varit möjligt om ni hade velat det. Tillsammans hade vi kunnat åstadkomma en bra åtgärdstaxa som husläkarna hade kunnat använda. Det hade kunnat vara en öppning från er sida.

Anf. 53 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Det hjälper inte, Harriet Colliander, att man ställer sig upp och säger: Jag hävdar att det här är negativt för valfriheten. Då måste Harriet Colliander som ordförande i Ny demokrati lägga fram bevis för detta. Men det kan inte Harriet Colliander göra.

Vad Harriet Colliander däremot gör är att hon tar ett steg åt vänster. Och det är ingen liten tur hon gör, utan det är ett rejält steg åt vänster hon tar. Vad man gör är att man på nytt inför landstingsmonopolet i primärvården, på nytt låter landstingen bestämma ersättningsnivåerna och på nytt låter landstingen diktera vilken läkare patienterna skall gå till.

Harriet Colliander och Ny demokrati har skrivit under de motiv som Socialdemokraterna har framfört. Just de tänkesätten var orsaken till de problem vi hade i svensk sjukvård under 1980-talet. Ni är på väg in i en sjukvårdspolitik som – det är historiskt belagt – misslyckades under 1980-talet, därför att den var för centralstyrd och för monopolistisk. Och med centralstyrd menar jag politikerstyrd.

Om ni bara hade tagit kontakt med oss hade allt varit gott och väl, sade Harriet Colliander. Men, snälla Harriet Colliander, vi har ju suttit och förhandlat vid behandlingen av varje proposition. Och vi har kommit överens! Vad mer begär Harriet Colliander?

Anf. 54 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Riksdagen skall i dag bl.a. ta ställning till om husläkarlagen skall upphävas eller inte. En nej-koalition bestående av ny- och socialdemokrater samt vänsterpartister har lagt förslaget om ett avskaffande på vårt bord. Hans Karlsson sammanfattade mycket skickligt innehållet i det yrkandet för någon timme sedan när han konstaterade att om man röstar för det förslaget tar man första steget tillbaka mot att landstingen åter får planera och besluta om all sjukvård. Det har utretts mycket väl, tycker jag, av Göte Jonsson i replikskiftena med Harriet Colliander.

Herr talman! Först skulle jag vilja säga några ord om den allmänna utvecklingen av socialpolitiken och välfärdspolitiken. Jag tänkte då anknyta till Bo Holmbergs inlägg, där han gjorde ett försök att göra ett bokslut över vad den borgerliga regeringen har åstadkommit. Han gjorde det under tre rubriker: vad som har hänt med de sämst ställda, vad som har hänt med socialförsäkringarnas standardtrygghet och vad som hänt i fråga om valfrihet och konkurrens inom ramen för välfärdspolitiken.

På en av dessa punkter var han uppenbarligen mycket nöjd med regeringen och vad som har gjorts. Det rörde närmast det ansvarsområde som i första hand jag har, nämligen socialförsäkringsområdet. Men det hade naturligtvis varit honom främmande att ge ett sådant beröm – det var vad det

egentligen var – alldeles oreserverat. I stället gick han en omväg runt det genom att påstå att regeringen hade hotat med någonting helt annat men att den nu hade gjort någonting bra. Att bara konstatera att det var bra hade väl varit att gå alldeles för långt!

När det sedan gäller frågan om valfriheten tycker jag att delar av hans beskrivning stämmer. Det stämmer att vi har infört valfrihet för de offentligfinansierade sociala tjänsterna. Det är i dag oerhört mycket mera valfrihet för den stora och viktiga del av svenskt samhällsliv som rör offentligfinansierade tjänster inom skola, vård, omsorg, etc. På den punkten har regeringen genomfört vad som utlovades och tagit rejäla steg i riktning mot en valfrihetsrevolution. Skillnaden är förstås bara den att Bo Holmberg inte tycker om den riktningen. Han säger visserligen att han är för valfrihet, men han blir nästan upprörd om någon skulle antyda att svenska socialdemokrater är litet tveksamma i sin hållning till valfriheten.

Bakgrunden till denna tveksamhet har möjligen att göra med era gärningar. På den punkten är det bara att följa skriften; man känner er genom era gärningar. Socialdemokraterna har med några få undantag gång på gång gått emot reformer för att öka vanliga människors valfrihet.

Herr talman! De som har det bra ställt i ett samhälle har alltid haft en valfrihet. Överklassen har alltid haft tillgång till husläkare. Överklassen har alltid haft möjlighet att välja skola. Det regeringen gör genom införandet av skolpengen och av ett husläkarsystem är att utsträcka denna möjlighet till att omfatta alla människor. Då börjar ni att tala om köp-och-sälj, trots att det i husläkarsystemet är precis samma ekonomiska villkor för den offentliga och den privata verksamheten. Ni försöker ge sken av att det är plånboken som styr, om vanliga människor får bestämma vart de vill gå.

Om man inför skolpeng för att se till att fler människor än de som är barn till välbeställda föräldrar skall ha möjlighet att välja tycker ni att det ökar segregationen. Vi säger att det minskar segregationen. På den punkten finns det alltså en mycket klar skillnad mellan exempelvis socialliberalismen och socialdemokratin. Vi är för ökad valfrihet för s.k. vanligt folk. Ni är för valfrihet för landstingen och kommunerna.

Den fråga som vi skall diskutera i dag skall vi diskutera i valrörelsen i höst, och väljarna skall förstås få fälla utslaget när det gäller vilken modell vi skall ha.

Den tredje punkten som Bo Holmberg tog upp när han skulle göra bokslut över den nuvarande regeringen var frågan om de sämst ställda. På den punkten är vi kanske inte så överens om bilden och historieskrivningen. När Bo Holmberg försöker göra detta bokslut finns ordet operationsköer – där gamla och sjuka väntar – inte med i bilden av vad som har hänt med de sämst ställda.

Det som har hänt med de handikappade genom regeringens och framför allt Bengt Westerbergs förslag om en ny handikapplag finns inte med i bilden av vad som har hänt med de sämst ställda under den period som bokslutet omfattar. Vad har hänt med de pensionärer som har de lägsta inkomsterna när vi har förstärkt KBT? Behovet av särskilda insatser på socialbidragsnivå har minskat kraftigt under den nuvarande regeringens tid. Detta finns inte heller med i Bo Holmbergs bokslut. Regeringen lade nyligen fram ett förslag

om en stor psykiatrireform som jag har haft glädjen att föreslå för regeringen. Den handlar verkligen om några av de mest bortglömda. Jag tror inte ens att det förslaget fanns med i bokslutet.

Nästa gång Bo Holmberg skall göra detta bokslut finns det några punkter som han kan ta med. Då får vi se hur det ser ut. Jag har full förståelse för att han inte vill nämna dessa områden. Det innebär ju betydande framgångar för regeringspolitiken.

Herr talman! Jag skall gå över till frågan om husläkarna.

Vi har nu hört företrädare för Socialdemokraterna, Ny demokrati och Vänsterpartiet utveckla varför det är så bra att avskaffa husläkarlagen. Vad man än säger om den redogörelsen förefaller motiven inte att sammanfalla med varandra. Nu har det tydligen gått så långt att Ny demokratis nyblivna partiledare har kommit på att de ord som står i betänkandet – som Leif Bergdahl har skrivit under – inte gäller. Om debatten fortsätter är det möjligt att vi kan komma till en punkt då inte heller själva att-satsen gäller. I så fall har debatten haft en del gott med sig.

Jag vill nämna några ord om bakgrunden till husläkarreformen. I flera undersökningar som gjordes under 1980-talet konstaterades det att mycket fungerade väl i svensk sjukvård. Det fanns dock ett stort antal brister som borde rättas till. Bl.a. i den rapport som Studieförbundet Näringsliv och Samhälle beställde av utländska forskare häromåret framhölls det att Sverige hade en svagt utvecklad allmänläkarvård.

Riksdagen beslöt den 27 maj i fjol att ett husläkarsystem skulle införas i Sverige. Införandet skulle äga rum under två år – 1994 och 1995. Beslutet innebar att en ändring gjordes i hälso- och sjukvårdslagen, på regeringens förslag, och att en särskild husläkarlag infördes.

Genom riksdagens beslut fastställdes de övergripande riktlinjerna för husläkarverksamheten. Landstingen gavs en stor möjlighet att påverka utformningen av husläkarsystemet. Det gällde bl.a. sådana saker som vad åtagandet skulle omfatta utöver ett minimiåtagande, ersättnings storlek och hur listningen skulle gå till.

Vad som fastställdes på central nivå – och som Socialdemokraterna gång på gång påstår är en detaljreglering eller en centralstyrning – var några fundamentala principer. Det handlade om rätten för varje svensk att välja en egen husläkare, rätten för läkare med rätt utbildning att fritt etablera sig och konkurrera om patienterna samt att konkurrensneutralitet skulle råda mellan olika driftsformer. Det är egentligen den detaljreglering som husläkarlagen innebär. Därför handlar dagens votering om ifall dessa principer i framtiden skall gälla i hela vårt land eller inte. Svårare än så är det inte.

Flertalet landsting har förstås fattat beslut om att införa ett husläkarsystem. Intresset hos allmänheten förefaller vara stort. Mer än 70 % har aktivt anmält sig. Endast 1 % har avstått från att välja husläkare, vilket man enligt lag har rätt att göra.

SCB gjorde nyligen en undersökning som har återopats av flera här. Man frågade människor vad de tyckte om husläkarreformen. 14–15 % tyckte att den var mycket angelägen. Ytterligare en stor grupp tyckte att det var en positiv reform men inte lika angelägen. Sammantaget över 60 % var för reformen. Det är faktiskt samma undersökning som Hans Karlsson redovisade

för någon halvtimme sedan. Den som vill kan titta på den och se om det är jag eller Hans Karlsson som har rätt.

Valfriheten i den svenska husläkarreformen är mycket stor, både vid en internationell jämförelse och vid en jämförelse med hur det tidigare har varit i vårt land.

Under senare tid har vi hört i debatten – bl.a. av den socialdemokratiske sjukvårdstalesmannen Bengt Holgersson – att detta med husläkare är stalinism. Jag känner Bengt Holgersson sedan länge. Vi har träffats, samarbetat och ibland motarbetat varandra i Landstingsförbundet under många år. Jag undrade litet över var han hade fått detta ifrån, men i dag har det avslöjats. Leif Bergdahl har nu berättat att han tror att det är han som har inspirerat Bengt Holgersson till analysen att möjligheten att fritt välja husläkare, däribland privata husläkare, är stalinism.

Uttalandet säger väl en del om herrarnas kunskaper om Sovjetstaten och stalinismen och ungefär lika mycket om deras kunskaper om husläkarsystemet.

I husläkarsystemet har den enskilde rätt att välja en egen husläkare och byta denne när han eller hon vill. Dessutom har man rätt att avstå. Man har rätt att besöka övriga speciallistläkare. Jag vill dock påpeka att reformen i första hand syftar till att erbjuda patienten en kontinuitet i läkarkontakten.

Riksdagens husläkarbeslut innebär också att distriktssköterskor får möjlighet att skriva ut läkemedel. Detta är ett resultat av en försöksverksamhet i Jämtland. Vi går nu vidare på den punkten och ser till att den möjligheten vidgas för distriktssköterskorna.

I de landsting som har infört husläkarsystemet har läkartillgången blivit bättre, och i stort sett har man för första gången lyckats få läkare till områden där det tidigare har varit mycket svårt eller omöjligt att få en fast verksam läkare – detta trots att man tidigare har försökt med både etableringsbegränsningar och lockrop av olika slag. Husläkardelegationen anser att systemet redan har infriat det högt ställda målet att göra allmänläkaryrket mer lockande. Samtliga landsting har uppgivit att man har tillräckligt med läkare för att tillgodose befolkningens behov av husläkare.

Ett av de steg som togs på vägen till riksdagens beslut var att Sveriges läkarförbund, när man grubblade över varför så många hoppade av distriktsläkaryrket, kom fram till att man skulle rekommendera ett husläkarsystem. Det systemet ligger mycket nära det som riksdagen har fattat beslut om. Skillnaden är möjligen att läkarförbundet hade velat ha avsevärt fler regler som var fastställda på riksplanet och mycket färre på landstingsplanet. Det visar den kritik som riktas från det hållet. Förslagen ligger mycket nära varandra när det gäller de övriga ingredienserna i dem.

Det är också intressant att notera att Husläkardelegationen framhåller att den enskilde medborgarens ställning har stärkts inom sjukvårdssystemet genom den valfrihet som husläkarreformen och möjligheterna för den enskilde att byta husläkare innebär.

I de diskussioner som regeringspartierna hade i fjol med Ny demokrati i socialutskottet, när husläkarsystemet infördes, kom man överens om några saker på grundval av förslag från Ny demokratis sida. Man kom överens om att en åtgärdstaxa skulle införas, att generösa dispensregler för läkare med

annan specialistkompetens skulle gälla så att de skulle kunna bli husläkare samt att patientavgiften skulle vara högst 50 % högre vid besök hos övriga specialisläkare. Vad har då hänt på dessa punkter?

Frågan har redan varit föremål för en viss diskussion här i salen. Ny demokratis del av den diskussionen har varit ganska förvirrad, medan Göte Jonssons inlägg på den här punkten har varit mycket klargörande.

De olika delarna av överenskommelsen har förstås uppfyllts av regeringspartierna. Vi kan ta dem steg för steg. Det har införts generösa dispensmöjligheter som har kunnat användas av ca 700 läkare som har en annan specialitet. Dispensmöjligheterna har möjligen varit för generösa, om man skall tro Husläkardelegationens ställningstagande häromveckan. Man konstaterade att det kanske räcker nu. Vi kan diskutera om det var lagom eller inte, men man kan knappast påstå att regeringen inte har uppfyllt den delen.

Det har införts en spärr på 50 % för övriga specialister. Därutöver har regeringen i propositionen om etableringsfrihet för övriga specialister, som riksdagen behandlade i december, skrivit in att för läkare som etablerar sig därefter är gränsen 75 %. Man kan förstås diskutera om det var klokt eller inte.

Det som är intressant för dagens diskussion är att Ny demokrati och Leif Bergdahl godkände detta i denna kammare i december. Det ena av de två exemplen på att regeringen inte skulle ha uppfyllt vad man från regeringspartierna har kommit överens om i socialutskottet har Leif Bergdahl – utan att jag har kontrollerat det förmodar jag att det gäller även Harriet Colliander m.fl. nydemokrater – röstat för bara för några månader sedan.

Det tredje exemplet gäller åtgärdstaxan. Man kan naturligtvis alltid diskutera hur en sådan skall se ut. Efter riksdagens beslut i maj i fjol har regeringen återkommit till riksdagen och redovisat hur en sådan taxa borde se ut, i samma proposition som jag nyss åberopade. I det sammanhanget har regeringen skrivit följande på mitt förslag: "Ett begränsat antal åtgärder, inledningsvis ett femtontal bör ersättas enligt särskild taxa." Utskottet och riksdagen gjorde i december i fjol inga invändningar mot denna uppläggning. Man avrundade med att det bör ankomma på regeringen att efter samtal med Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Sveriges Läkarförbund fastställa vilka åtgärder det skall gälla. Jag har gjort det, Leif Bergdahl.

Det är inte alls så att taxan är på väg att tryckas. Den har tryckts för länge sedan. Efter riksdagsbeslutet i december i fjol har vi genomfört detta. Hur många åtgärder innehåller den åtgärdstaxa som riksdagen inklusive Leif Bergdahl och Harriet Colliander har godkänt skall innehålla ett femtontal? Den innehåller 15 åtgärder. Det är möjligt att det skulle ha kunnat vara 14, 17 eller 22 i stället. Men det är en sällsynt usel grund för att hoppa av från en uppgörelse och t.o.m. nästan skryta om det. Detta har skett i svensk politik under de senaste månaderna.

Göte Jonsson har övertygande visat hur ett ställningstagande från Ny demokratis sida i dag till förmån för Socialdemokraternas yrkande om återinförandet av landstingens veto över privat husläkaretablering strider mot Ny demokratis valprogram. Jag har nu visat att de undanflykter och skenmanövrar som Leif Bergdahl har ägnat sig åt i den här frågan den senaste månaden

inte har något fog. Ingen kan hindra någon ledamot i den här församlingen att rösta emot sina väljare och emot de uppgörelser man har ingått. Men det är inte speciellt bra för svensk politik.

Leif Bergdahl var också inblandad i frågan om delpensionen, som redan har nämnts i denna debatt. Vad som har hänt är att Leif Bergdahl på en presskonferens har skrutit med att han har hoppat av från en uppgörelse som han har träffat och som han för knappt ett år sedan berömde i denna kam-mare. När journalisterna frågade varför han har hoppat av hittade han på några undanflykter. Man kan bara gå tillbaka till riksdagsprotokollet och kontrollera punkt efter punkt. Man kan framför allt konstatera att i december i fjol godkände Leif Bergdahl det här.

Den omröstning som vi skall ha om en liten stund gäller om det skall vara individens frihet och läkarnas frihet, i den mån de har rätt utbildning och kan få patienter, som skall gälla eller landstingens frihet. Var Socialdemo-kraterna och Vänsterpartiet står i den frågan är uppenbart sedan gammalt. Jag har inget klander att rikta mot dem på den punkten. Däremot kanske man skall fundera över om man verkligen skall lägga fram motioner år efter år för att riva upp systemet eller om man skall acceptera riksdagsbeslut och inte trassla till fullföljandet. Det får Bo Holmberg, Hans Karlsson m.fl. tala med personalen inom vården om. Däremot är det litet svårt att se på vilket sätt nydemokraterna har förberett sina väljare för detta, men det är en sak som får stå för dem.

Vi skall rösta om huruvida vi skall ge ytterligare 195 miljoner till sjukvår-den eller inte. Socialdemokrater, vänsterpartister och nydemokrater går emot förslaget. Om de vinner finns det risk för att sjukvården kommer att få 195 miljoner mindre.

Herr talman! I höstens val ställs de borgerliga partiernas arbete för att öka valfriheten för medborgarna i den offentligt finansierade välfärden mot So-cialdemokraternas kategoriska motstånd mot bl.a. skolpeng och mot rätten att välja husläkare. I valet får därmed medborgarna avgörandet i sin hand om valfriheten skall öka eller minska i vårt land.

Anf. 55 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att hålla med Bo Könberg om att det är olyckligt med snabba kast inom sjukvården. Det kan uppstå en frustration hos de människor som arbetar inom sjukvården. Samtidigt måste man fråga sig om inte ansvaret därvidlag faller tillbaka på regeringen och Bo Könberg i första hand. Från socialdemokratiskt håll var vi faktiskt beredda att försöka träffa en bred uppgörelse om hur husläkarfrågan skulle lösas. Det var inte möjligt. Vi kunde inte få med några av våra krav. Det var en annan inrikt-ning av politiken som skulle vara vägledande. Det kunde vi naturligtvis inte ställa upp på.

När det gäller bevekelsegrunderna för husläkarlagen pekade Bo Könberg på en undersökning som visade att vi hade en mycket svag utveckling av all-mänläkarnivån. Detta var inget nytt som framkom. Det visste vi sedan tidi-gare. Det pågick ett arbete runt om i Sveriges landsting för att styra över resurser från den slutna vården till primärvården långt innan husläkarlagen var ett faktum. I det avseendet slog husläkarlagen in öppna dörrar.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Avslutningsvis vill jag kommentera en annan del av Bo Könbergs anförande. Det gäller redovisningen av dessa överläggningar och förhandlingar mellan nydemokrater och regeringen. Jag tycker för min del att det var mycket avslöjande och upplysande. Att den typen av överläggningar och förhandlingar har förekommit har oftast förnekats. Vi har nu fått svart på vitt att det har varit fråga om många förhandlingar, överläggningar och avtalsöverenskommelser mellan regeringen, Ny demokrati, Folkpartiets socialdepartement m.fl.

Anf. 56 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Hans Karlsson säger att Socialdemokraterna var beredda att träffa en bred uppgörelse om husläkarna. Som kammaren vet är jag en anhängare av breda uppgörelser i stora samhällsfrågor. Jag försöker få sådana på en mängd olika områden. Jag är glad varje gång det går att etablera en samsyn om ett bra förändringsarbete. Eftersom Hans Karlsson var med vid en del av överläggningarna känner han till problemet med att socialdemokratin inte var beredd att göra minsta lilla avvikelse från kravet på att landstingen skulle ha vetorätt mot privata etableringar. På en mängd andra punkter resonerade vi oss samman. Både Bo Holmberg och jag beskrev efteråt samtalen som goda och bra på alla sätt, utom när det gäller den här punkten.

I Landstingsförbundet hade partierna sommaren innan varit överens om att man skulle ha ett husläkarsystem/familjeläkarsystem i Sverige. Alla partier som är representerade där var överens, möjligen med undantag av Vänsterpartiet. När Hans Karlsson säger att Socialdemokraterna var beredda att träffa en bred uppgörelse menar han en bred uppgörelse på partiets egna villkor. Sådant förekommer ofta i politiken. Det är inte alltid det kan leda fram till någonting, eftersom man måste komma överens med någon annan.

Det är ingen hemlighet, Hans Karlsson, att det i riksdagens socialutskott har förts samtal och överläggningar om husläkarfrågan och etableringsfriheten. Det har beskrivits i talarstolen i båda dessa ärenden. Det har påmint om det i dag. I dag har en part i de samtalen, nämligen Ny demokrati, slagit sig samman med Hans Karlsson och hans partivänner och vänsterpartisterna. Konstigare än så är det inte.

Anf. 57 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är inte alltid så lätt att göra en historieskrivning. Det vi sade nej till, Bo Könberg, och som kanske förstörde möjligheterna att komma någonstans med en bred uppgörelse på det här området var regeringssidans villkor för en helt fri etablering. Det kunde vi naturligtvis inte ställa upp på.

Hur husläkarlagen uppfattas är en fråga som väljarna skall få avgöra i höst. Jag ser fram mot det med mycket stor tillförsikt, inte minst med tanke på alla de rapporter som kommer från olika delar av landet, de besvärigheter, byråkratier osv. som uppstår i kölvattnet på husläkarlagen.

Jag läste i dagens DN att man i Gävleborg gjort en undersökning där en kommentar från många läkare var: Allt var toppen hos oss tills husläkarreformen kom och förstörde mycket av det vi hade byggt upp. Det kan möjligtvis vara ett inlägg från en part i sammanhanget, men faktum är att det stäm-

mer väl överens med många reaktioner som jag fått runt om i landet från både personal och patienter.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

Anf. 58 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Om ord skall betyda någonting får Hans Karlsson vara litet varsammare med dem. Att säga att man från socialdemokratiskt håll som enda synpunkt hade att det inte fick vara en totalt fri etablering kommer förstås att vilseleda framtidens historieforskare, om de inte söker någon annan källa.

Vi diskuterade i samband med husläkarlagen ett antal olika krav. Det finns ingen total etableringsfrihet. Man måste uppfylla vissa utbildningsvillkor. Annars måste man ge dispens, reglera och tala om vad som egentligen gäller. Man måste ha en viss mängd patienter. Man skall ersättas på ett visst sätt, som i huvudsak handlar om ersättning per patient. Det finns krav på samverkan, jour etc. Om ordet total skall betyda någonting skall Hans Karlsson vara litet mera varsam med det.

Anf. 59 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna till Bo Könberg ge ett erkännande för att Folkpartiet står upp för den generella välfärdspolitiken och standardtryggheten i försäkringarna. Det hoppas jag också framgick av mitt anförande mycket klart och tydligt.

Jag försökte också vara tydlig och säga att det finns olika vägar att ge valfrihet för de enskilda. Jag kritiserade regeringen för att man inför skolpeng och överkompenserar privata skolor, vilket leder till segregation. Jag kritiserar regeringen för att man inför etableringsfrihet och husläkarlag som leder till sämre och dyrare vård i förlängningen. Jag kommer att kunna leda i bevis att detta får de nackdelarna. Då handlar det inte om att vi är emot valfrihet, utan det innebär att vi definierar valfrihet på olika sätt. Jag är angelägen om att få fram det.

Så några kommentarer till husläkarförslaget. Bo Könberg säger att det är en ohelig allians när Ny demokrati nu skall stödja ett socialdemokratiskt förslag. Men det är tydligen en helig allians när Ny demokrati stöder regeringen. Även om kds fick en viss gloria kan man väl inte säga att välsignelsen och heligheten finns där när Ny demokrati stöder regeringen. Däremot är det fruktansvärt oheligt om Ny demokrati av sakskäl någon gång skulle råka stödja Socialdemokraterna. Jag vänder mig mot detta sätt att se på det hela.

Vi anser att husläkarförslaget kom 10–15 år för sent. Det river sönder primärvården och det man är på väg att bygga ut. Vi anser att vi fick stöd av hela Sjukvårdssverige på denna punkt, inklusive en majoritet i Landstingsförbundet och Läkarförbundet. Jag har inte mött någon människa i detta land som har klagat på sitt förhållande till vårdcentralen, möjligheten att gå dit med sina barn och få välja. Man kunde därtill välja att gå till ett sjukhus eller en specialist.

Man måste väl också, Bo Könberg, orka ha mer än en målsättning i huvudet samtidigt. Valfrihet är ett mål, men det är också ett mål att ha befolkningsansvaret inom primärvården, att se till att det finns mer än läkare där, att upprätthålla folkhälsopolitik, att ha ett samverkansarbete så att läkarna

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

kan tala med barn och på ett bra sätt klara vården. Det är också mål. Väger man samman allt, menar vi att allt talar för att inte införa den här reformen.

Bo Könberg och andra har lyckats rätt bra. Det fanns ju husläkare på gång i 17 landsting.

Anf. 60 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Husläkare skulle ha varit bra för 10–15 år sedan, sade socialutskottets ordförande just nu. Då är vi tillbaka på 1979, om jag räknat rätt i huvudet. Då röstade Bo Holmbergs alla partivänner i riksdagen mot att införa husläkare. Om de gjorde det därför att de då ansåg att det hade varit bra för 15 år sedan eller att det skulle komma att vara bra om 15 år erinrar jag mig inte. Men det var i alla fall inte bra då, precis som det inte är bra nu heller.

Bo Holmberg säger att vi är överens om valfrihet men att vi vill gå olika vägar för att nå dit. Jag tror inte att det hos svenska folket underlättar förståelsen för och insikten om innehållet i de olika vägarna, om vi försöker sätta samma etikett på dem och använda samma ord. Jag kan förstå att Bo Holmberg gärna vill använda ordet valfrihet även om det som inte är valfrihet. I och för sig kan man kalla saker vad man vill, men ibland krånglar det till möjligheten att föra ett rationellt samtal. Därför skulle jag föreslå Bo Holmberg i all vänlighet att inte kalla det för valfrihet som inte är valfrihet. Det blir kanske litet lättare att diskutera sammanvägningar mellan olika mål här i livet och vilka värden de kan ha.

Bo Holmberg skall också visa att etableringsfrihet för husläkare, dvs. att de skall kunna konkurrera med av landstingen anställda läkare och välja om de skall fortsätta att arbeta för landstinget eller bli privata, blir sämre. Jag ser fram emot en diskussion om det.

Bo Holmberg gör ett nummer av att jag skulle ha talat om en ohelig allians om det som just nu händer i denna sal. Det är möjligt att jag använde det uttrycket, men jag talade kanske mer om en nej-koalition. Jag skall gärna använda uttrycket ohelig allians. Däremot har jag naturligtvis aldrig använt uttrycket helig allians om några uppgörelser mellan regeringen och Ny demokrati. Men om vi nu ändå skall diskutera detta vill jag säga att det väl inte är så svårt för en erfaren politiker som Bo Holmberg att förstå att det är en viss skillnad vad gäller politisk heder och annat om partier som strävar åt samma håll gör upp om att resa en bit på vägen tillsammans. I det här fallet gäller det Ny demokrati, som vill avskaffa alla landsting och bara ha privatsjukvård i landet, som gör upp med dem som vill ha en viss – inte total – etableringsfrihet. Det är en skillnad mellan en sådan uppgörelse och en uppgörelse mellan parter som tycker helt olika. Det är därför, Bo Holmberg, som uttrycket ohelig allians har kommit in i språkbruket.

Anf. 61 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Bo Könberg är säkert också beläst i statsvetenskap och politisk idéhistoria och vet att begreppet valfrihet faktiskt inte föddes med den här generationen politiker. Ordet valfrihet kom efter franska revolutionen och har varit ett klassiskt begrepp i utvecklingen av de moderna demokratierna.

Bo Könberg vet säkert också att förhållningssättet från de olika politiska ideologierna till begreppet valfrihet skiftar. Socialdemokratin litar på demokratin och vill demokrativägen åstadkomma valfrihet. De konservativa har mer sett på valfriheten för marknaden, inte samhället och demokratin.

Jag vill gärna hävda att varken Bo Könberg eller jag kan säga att vi vet den absoluta sanningen på vad som är den rätta valfriheten. Det är en värderingsfråga. Jag gör lika stora anspråk som sjukvårdsministern på att ha rätt. Ingen av oss kan säga att vi kan spela en domarroll i det avseendet. Bo Könberg skall absolut inte säga att vi vill ge valfrihet åt landstingen och kommunerna. Då kunde jag lika gärna säga att Bo Könberg vill ge en näringspolitisk valfrihet, nämligen att etablera vårdbolag. Det är samma demagogi.

Vi vill garantera den enskilde valfrihet. Jag vill påstå att jag hade större valfrihet före husläkarreformen än efter. Då kunde jag gå till vilken vårdcentral som helst, till vilken specialist som helst, till vilket sjukhus som helst. Nu dimper det ner ett papper i brevlådan som man skall anteckna sig på. Antecknar man sig inte, förs man på en läkare. Det finns familjer som har tre läkare men som inte bett någon av dem. Det var helt onödigt att krångla till det. Vi hade kunnat sätta oss ner och diskutera igenom en valfrihet för den enskilde medborgaren utan att bygga upp en centralstyrning kring det hela, som dessutom leder till ökade kostnader för sjukvården och till en risk för att det fina som finns inom primärvården slås sönder.

För 50 år sedan, Bo Könberg, beslutade riksdagen att ge ett nationellt stöd för att alla barn och mödrar skulle få en god hälsovård. 50 år efteråt tas detta nationella stöd bort från mödrahälsovården och barnhälsovården. Det finns inte längre någonting sådant. Det skall vara en frivillig överenskommelse mellan den enskilde husläkaren och landstinget. Det är genom en godtycklig överenskommelse som våra barn och våra mödrar skall garanteras mödra- och barnhälsovård. Det reagerar vi emot.

Anf. 62 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det allra sista gjorde mig kanske mest bekymrad, om det hade varit sant rent innehållsmässigt. Men eftersom det inte är sant, gjorde det mig mer bekymrad att Sveriges riksdags socialutskotts ordförande har så bristande insikter i en del av en verksamhet som han är satt att ha ansvar för. I samband med husläkarlagen har det naturligtvis inte skett några förändringar på den här punkten.

Det är klart att om man har den verklighetsbild som Bo Holmberg har – och jag utgår ifrån att han verkligen har den, eftersom jag känner honom som en hederlig person – så tror han väl att det är så. Med den verklighetsbilden är det inte så konstigt att han är emot husläkarna. Då har han väl en likartad verklighetsbild när det gäller en rad andra områden som har anknytning till den här frågan.

Jag skulle ha påstått att det fanns någon absolut sanning om valfriheten. Det finns det förvisso inte. Jag gör mycket sällan, om ens någonsin, anspråk på att känna till några absoluta sanningar. Det jag försökte att resonera om var konkreta frågor. Är det så – jag ställer frågan retoriskt, eftersom Bo Holmberg inte har rätt till någon ytterligare replik, men vi kan kanske återkomma – att man har mer valfrihet eller inte om privata husläkare kan för-

bjudas av landstinget? Är det så, att det blir mer valfrihet om skolpengen dras in och bara de föräldrar som har någorlunda hyggligt ställt kan skicka sina barn till privata skolor? Detta skall det föras en ordentlig debatt om i valrörelsen mellan oss och socialdemokratin. Jag skulle tro, Bo Holmberg, att flertalet av svenska folket har en uppfattning om vad valfrihet innebär som ligger närmare min, utan att jag kan påstå att det är någon absolut sanning.

Anf. 63 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte bemöta alla de anklagelser som Bo Könberg kom med. Det mesta står att läsa i protokollet som kommer i morgon. Jag skulle bara vilja ta upp detta med delpensionen.

Det gjordes en utredning om delpensionen och hur det hela hade gått till. Det var en mycket hedervärd jurist, som tidigare arbetade i konstitutionsutskottet och som kunde dessa saker, som gjorde denna genomgång. Utredningen visade entydigt att det inte fanns någon överenskommelse.

När det gäller åtgärdstaxan beslutade riksdagen i december om att frågan skulle handläggas av Husläkardelegationen. Bo Könberg sade själv att den skickades i väg för tryckning. Nu säger Bo Könberg att frågan om åtgärdstaxan har överlämnats till Husläkardelegationen. Jag deltog i ett sammanträde för ungefär tre veckor sedan. Jag frågade specifikt om detta, och då hade frågan ännu inte kommit till Husläkardelegationen. Det är i så fall någonting som har hänt efter det senaste sammanträdet.

Detta är frågor som vi naturligtvis har olika uppfattningar om. Det finns ju organ som kan granska om regeringen följer riksdagens beslut. Jag kan skicka över alltihop för granskning av konstitutionsutskottet. Jag väntar med spänning på den rapporten.

Det finns en bok som används som kurslitteratur vid universitetet. Den heter Hur man ljuger med statistik. Det är en mycket bra bok. Det finns inte någon bok som heter Hur man ljuger med politik, men Bo Könberg skulle med de exempel som han tar upp kunna författa en sådan bok.

Anf. 64 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Om det fanns en sådan bok, skulle man kunna ta med Leif Bergdahls inlägg ganska ograverade.

Leif Bergdahl sade att han inte vill bemöta alla anklagelser. Jag ställde ett par frågor till honom, nämligen: Är det så, eller är det inte så, att Leif Bergdahl och övriga ledamöter i Ny demokrati i december i fjol röstade för förslagen i det betänkande som sedan dess har tryckts? Har Leif Bergdahl röstat för att nyetablerade privatläkare kan få ta upp till 75 % mer betalt än husläkare? Har Leif Bergdahl röstat för förslagen i ett utskottsbetänkande som var grundat på en proposition, där det står att det inledningsvis är fråga om ett femtontal åtgärder? Det vore kanske bra om Leif Bergdahl i stället för att tala om sitt förflutna när det gäller delpensionen – det diskuterar jag gärna med honom – svarade på frågorna.

Anf. 65 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Av två onda ting har vi varit tvungna att välja det minst onda, dvs. 75 % extra avgift för besök hos nyetablerade specialister. Det andra

värre onda var att vi ville undvika att privatläkarna hamnar i klorna på sin värste konkurrent, landstinget.

I denna proposition ingick även vissa bestämmelser för specialistläkare i glesbygd. Detta fattade riksdagen beslut om. I proposition 220, som jag i går skrev en motion i anslutning till, går Bo Könberg själv ifrån det beslut som riksdagen har fattat. Han föreslår i stället att en av dessa delåtgärder inte skall effektueras av regeringen. Vem är det som bryter överenskommelser?

Anf. 66 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Leif Bergdahl svarade faktiskt på den ena frågan. Han bekräftade att man hade röstat för de 75 procenten. Han anförde argument, och det är fullt tillåtet. Vi får alla göra avvägningar då och då i livet. Men han bekräftade att ett av de två argument som har använts av Ny demokrati för att skyla över, nämligen att flertalet i partigruppen skall rösta emot uppgörelsen och sin egen övertygelse, var falskt. Det har Leif Bergdahl bekräftat.

Då återstår alltså frågan om åtgärdstaxan. Jag vill återigen säga att regeringen redovisade i december att det inledningsvis skulle bli ett femtontal åtgärder, enligt förslagen i ett betänkande som Leif Bergdahl har godkänt. Jag ställer frågan en gång till: Är det så, eller är det inte så? Detta måste väl ändå vara möjligt att utreda.

Sedan går Leif Bergdahl vidare och hittar på en tredje sak. Nu när han har fått fly från de områden som han under några veckor har försökt att inta i den allmänna debatten, är det någonting annat som inte stämmer. Mig verkar det som att detta det enda skäl som man åberopar för att man bryter den uppgörelse som träffades i utskottet i fjol. Det kan vi förstå också diskutera, och när vi har gjort det, kommer Leif Bergdahl att fly undan till någonting annat.

Sanningen är att av de tre olika åtgärder som diskuterades i december, förutom de två första som vi har klarat ut, kommer två att åtgärdas precis som det var sagt genom den proposition som Leif Bergdahl sist nämnde. Den tredje åtgärden skulle vi enligt uppdraget överväga, och det har vi gjort. Leif Bergdahl har en annan uppfattning på den punkten.

Her talman! Jag vet inte om det längre är meningsfullt att diskutera. Jag tror att kammaren och de som lyssnar till denna debatt har fått klart för sig att om Ny demokrati och Leif Bergdahl om en stund kommer att rösta emot förslaget att behålla husläkarlagen och ge landstinget vetorätt när det gäller privata husläkare, har de inga skäl att åberopa som har med överenskommelsen med regeringspartierna att göra. Det är i så fall någonting annat som ligger bakom.

Anf. 67 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Beteckningen husläkare är ju väldigt förförisk. Det är en beteckning som inte innehåller vad den lovar. Den anspelar på gamla tiders läkare, då burgna familjer kunde ha en alldeles egen läkare som kom hem till deras hus. Jag håller med Bo Holmberg om att behovet av denna reform för länge sedan är överspelat. Man hade rätt att välja sjukhus och läkare innan husläkarreformen. Genom att det byggdes upp vårdlag hade patienterna

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

vid de flesta hälsocentraler möjlighet att ha samma läkare. Jag har haft samma läkare vid min hälsocentral sedan 1991.

Inom sjukvården i dag är det husläkaren som har blivit grindvakten. Det är han som beslutar om patienten skall remitteras till en specialist, om patienten skall kosta på en provtagning etc. Det är husläkaren som har det ekonomiska ansvaret och fattar beslut för patientens räkning. När man lyssnar till Bo Könberg och regeringsföreträdarna får man en känsla av att medlen är oändliga, att det alltid är patientens vilja som styr, att patienten bara kan välja läkare och att det blir som patienten säger. Det är ju inte sant.

Som ansvarstagande politiker skall jag kunna ta tillbaka ett beslut, om det visar sig att beslutet inte är bra. Jag skulle inte stå fast vid mitt beslut bara för att visa att jag följer en överenskommelse. Det finns ett annat liknande problem inom Bo Könbergs område i socialförsäkringsutskottet. Det handlar om nedskärning av ersättning för långtidssjuka. Politiker måste kunna ändra uppfattning, om det visar sig att de beslut de har fattat är helt felaktiga.

Anf. 68 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Ja visst, Berith Eriksson, är det klart att politiker skall kunna ändra sig om man har gjort någonting som man tycker borde göras annorlunda, precis som alla människor i vardagslivet skall kunna ändra sig om de har fattat beslut som de tycker är felaktiga. Men naturligtvis har man ett extra stort ansvar när stora förändringar äger rum. Det finns partier som har rakt motsatta värderingar som exempelvis Vänsterpartiet och Ny demokrati, vilka vill göra stora förändringar i systemet. Då får man självfallet fundera över vad det får för effekter för en eventuell framgång för majoritetsyrkandet i betänkandet vid en votering och om det i så fall kommer att råda stor osäkerhet fram till valet. Det är ju valet som kommer att avgöra om vi får en socialdemokratisk utveckling mot minskad valfrihet i offentlig sektor eller om vi får en utveckling mot ökad valfrihet.

Berith Eriksson sade också att ordet husläkare låter förföriskt. Det var väl trevligt. Det var inte mitt och inte heller de andra kamraternas huvudsyfte när vi funderade på ett lämpligt namn på detta att öka kontinuiteten och den personliga kontakten i svensk primärvård. Vi talade en del om familjeläkare som ett tänkbart begrepp. Skälet till att vi valde namnet husläkare var närmast att alla människor i vårt land inte har familj. 25–30 % av alla hushåll består av en person etc. Men man kunde också ha kallat det för något annat. Det väsentliga på den här punkten är innehållet.

Det som Berith Eriksson sade stämmer väl med det som jag sade tidigare, att förr i världen hade den som var burgen – för att använda Berith Erikssons uttryck – möjlighet att skaffa sig husläkare. En stor del av välfärdspolitiken handlar om att se till att det som tidigare var förbehållet de mest välbeställda skall vara möjligt för hela folket att efterfråga. Det är detta som husläkarreformen egentligen handlar om.

Anf. 69 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Bo Könberg sade att alla inte har familj, och att man därför inte kunde använda namnet familjeläkare. Men det är mer felaktigt att an-

vända namnet husläkare, för min husläkare kommer ju definitivt inte hem till mitt hus.

Naturligtvis har politiker ansvar. Men de har först och främst ansvar dels för patienterna, dels för samhällsekonomin.

Jag håller med Bo Holmberg om att valfriheten var större innan husläkarreformen. Det är också samhällsekonomiskt mycket sämre med denna reform.

Anf. 70 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Namnfrågan tycks intressera Berith Eriksson. Jag har i och för sig inget emot att diskutera den, men jag är mer intresserad av substansen. Berith Eriksson sade att husläkaren definitivt inte kommer hem till hennes hus. I så fall har hon väl inte fått någon särskilt bra husläkare. En viktig del i husläkarreformen att betona är något som i stor utsträckning har försvunnit i svensk primärvård under ett par decennier, nämligen att det då och då är bra om husläkaren kan komma hem till oss – även till Berith Eriksson.

Om det nu går vägen i dag, vilket jag hoppas, och vi slipper en seger för Berith Erikssons yrkande om att återge landstingen vetorätten om husläkare kommer Berith Eriksson snart att ha en husläkare som också kommer hem de förhoppningsvis få gånger som hon blir dålig.

Anf. 71 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Verkligheten är sådan att landstingen blir kvar. Jag kan inte se någon vilja till förändring från de politiska partierna. Jag har gjort en test på detta i Regionberedningen. Där är det bara Ny demokrati och Moderaterna som faktiskt vill avskaffa landstingen.

Bo Könberg talade så vackert om konkurrensneutralitet. När det gäller vuxentandläkarvården är det snarare så, att man slår vakt om landstingen, där speciallisttandläkarna kan konkurrera ut de privata. I denna fråga skyddar regeringen landstinget. Man står litet grand på olika ben.

Statsskulden har nu sprängt biljonvallen, budgetunderskottet närmar sig 200 miljarder och i dag ökade den långa räntan med 0,5 %. Utlandet tror knappast på Sverige längre. I detta läge har man mage att införa en reform som innebär mer krångel och mer byråkrati till höga kostnader. Det finns de som säger att detta kommer att kosta uppemot 1 miljard innan landstingen ute i landet har fått de pengar som de behöver.

Vad är det då som säger att den folkvalda regeringen vet bäst? Vad är det som säger att inte landstingen eller t.o.m. kommunerna vet bäst? Helsingborg har en alldeles utmordentlig modell. Stockholm införde husläkeri innan lagen trädde i kraft. Det finns alltså en valfrihet att göra på det sätt som folkviljan ger uttryck för.

Jag upprepar att denna reform har fått negativa konsekvenser som vi inte hade räknat med. Det är nämligen vårdpersonalen i botten som åker ut. Husläkarsystemet är centrerat på husläkaren. Detta ger egentligen ingen valfrihet, i ordets rätta bemärkelse, för någon. Därför säger Ny demokrati nej till denna Könbergska tvångslagstiftning. Den ger inte valfrihet, utan krångel och byråkrati till priset av hundratals miljoner kronor, kanske uppåt en miljard. Det har inte Sverige råd med.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 72 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag noterade med tillfredsställelse att Harriet Colliander inte försökte upprepa de numera vederlagda påståendena om att regeringspartierna inte skulle stå fast vid den uppgörelse som träffades i socialutskottet.

Det är litet märklig logik när Harriet Colliander tycker att det inte är tillräckligt mycket konkurrensneutralitet mellan privat och offentlig sektor. Eftersom det är ett mål som vi båda säger oss eftersträva är det ju en litet märklig åtgärd att ta bort den lagstiftning som försöker åstadkomma konkurrensneutralitet. Allting här i livet lyckas ju inte, men vi får sträva vidare och försöka göra det bästa vi kan på denna jord. Vi har nu haft en urusel konkurrensneutralitet och en vetorätt mot privata husläkare eller privata specialister över huvud taget. I två omgångar har vi ökat konkurrensneutraliteten mycket kraftigt – husläkarlagen nu och etableringsfriheten i december. Därför är det en litet märklig åtgärd att föreslå att man skall ta bort konkurrensneutraliteten. Att då försöka påstå att någon annan person – i detta fall jag – i något annat sammanhang har gjort något annat som man inte tycker om, hjälper väl inte i det här fallet. Hur vore det om Harriet Colliander tog ställning i själva sakfrågan? Vill hon eller vill hon inte ha landstingsveto mot privata etableringar?

Herr talman! Om det åter blir landstingsveto mot privata etableringar blir det naturligtvis ingen konkurrensneutralitet alls. Då kan man t.o.m. förbjuda konkurrenter att etablera sig.

Anf. 73 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag bara konstaterade att regeringen talar med klivna tungor om landstingens vetorätt och om konkurrensneutralitet.

Landstingen består av folkvalda. Jag trodde att de gav uttryck för folkviljan. Folk i vissa regioner kan vilja ha husläkeri eller någon annan typ av primärvård. Jag tycker inte att sjukvården skall vara centralstyrd och detaljreglerad på det sätt som Bo Könberg vill. Detta ger bara krångel och byråkrati. Det kostar massor. Sverige har inte råd med det i dag. Man har slagit sönder en god, fungerande sjukvårdsorganisation. Det har inneburit att vårdpersonal längst ner i botten har fått gå ut i arbetslöshet eller blivit förtidspensionerad.

Anf. 74 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Harriet Colliander snuddade vid en mycket central och väsentlig fråga, nämligen avvägningen mellan frihet för medborgarna och var besluten skall fattas i en demokrati som vår etc. Det är ett mycket viktigt ämnesområde. Jag skulle gärna föra den debatten.

Låt mig i denna stund påminna om att Harriet Colliander såvitt jag förstår har gått till val på att hon – till skillnad från mig – vill avskaffa landstingen och vill ha maximalt med privat sjukvård. Därför är det litet märkligt att hon nu funderar på att rösta på ett sådant sätt att landstingen får bestämma. Det har ingenting att göra med att landstingen eller kommunerna i vårt land skulle vara mindre folkvalda än riksdagen. De är lika folkvalda. Utan frågan är om riksdagen kan ta ställning – eller låta bli att ta ställning – till vilka rättigheter och skyldigheter som patienter, läkare och annan vårdpersonal har

i vårt land. En riksdagsmajoritet, i vilken Harriet Colliander ingick, har tagit ställning för att något vidga medborgarnas valfrihet och etableringsfriheten för privata husläkare. Detta vill hon nu ta tillbaka. En liten stunds eftertanke kanske inte vore så dumt.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 75 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Först ber jag om ursäkt, om jag skulle något överskrida min taletid. Det har i denna debatt rests frågor, som jag gärna skulle vilja kommentera men som inte fanns med i mitt ursprungliga anförande.

Jag vill understryka att vi liberaler vill ha en hälso- och sjukvård, där den enskilde står i centrum. För att den enskilde skall få sina vårdbehov tillgodosedda utan onödig väntan krävs insatser av hög kvalitet, där den vårdsökande patienten har makten, dvs. kan välja vårdgivare och är den som fattar beslut om vilken behandling som skall göras efter information om vilka vårdalternativ som står till förfogande och vilken nytta och vilka risker som dessa alternativ medför.

Hälso- och sjukvårdslagen betonar att den enskilde har denna rätt. Tidigare var det vårdgivaren som hade makten över vilken behandling som skulle ges. Mot denna bakgrund är husläkarreformen så viktig. Den flyttar makten från landstingen, de som tidigare har fattat beslut om hur hälso- och sjukvården skall vara organiserad, till den enskilde, som kan välja den vård som vederbörande trivs bäst med.

Jag är förvånad över Leif Bergdahls resonemang. I den debatt som fördes för snart ett år sedan, när beslutet om husläkarreformen fattades, sade Leif Bergdahl så här:

”Jag förstår givetvis den oro som många distriktsläkare känner. Det är något nytt för dem att sköta ett företag osv. Men jag tror att de flesta av distriktsläkarna kommer att trivas mycket bra som husläkare. De slipper att bli styrda av landstinget och övriga organisationer. De kan göra detta i egen regi.”

I dag låter det alltså tvärtom. Kanske Leif Bergdahl har fallit i den fälla som han själv i debatten för nästan ett år sedan varnade för, nämligen att bortse från det faktum att de som är nöjda med en reform inte hörs, eftersom hälsan tiger still. Av hans inlägg kan man utläsa hur han varnar för risken med att bara lyssna på de missnöjda, eftersom det är de som brukar höra av sig. Men det verkar som om Leif Bergdahl har hamnat i denna fälla.

Harriet Colliander tog upp en annan aspekt, som jag tycker är oroande mot bakgrund av vad som står i hälso- och sjukvårdslagen. I hennes inlägg kommer patienterna bort. Hon talar mycket om personalen, och den är viktig för att tillgodose patienternas behov. Men det är ändå de vårdsökande som skall stå i centrum. De är dessutom skattebetalare och har rätt att få den mest kostnadseffektiva vården.

Jag saknar i denna debatt en historieskrivning, en redogörelse för vad som ligger bakom systemskiftet inom hälso- och sjukvården, varav husläkarsystemet är en del. Systemskiftet betingas av kritiken mot köer, det bristande kostnadsmedvetandet i vården, bristen på kvalitetskontroll samt bristen på kontinuitet, vilket är negativt för de vårdsökande men också för vårdgivaren, eftersom patienten är den bästa läroboken när det gäller att följa ett

medicinskt skeende. Man kan lära sig väldigt mycket genom att följa ett medicinskt förlopp. Kritik har även riktats mot bristen på patientinflytande.

Allt detta lyfte Läkarförbundet fram i sitt förslag om en husläkarreform. Det lät på någon här som om Läkarförbundet var emot reformen. Så var inte alls förhållandet. Läkarförbundet drev självt på reformen. Det gjordes också försök med ett husläkarsystem, vilket visade sig billigare. Här i Stockholm var husläkarsystemet 18 % billigare än primärvården i övrigt. Man tycks ha glömt bort betydelsen av kontinuitet och av att läkare och patienter känner varandra väl. Försöken resulterade i nöjda patienter, en bättre vård samt en personal som tyckte att det var bättre att arbeta i detta system.

Det lät på Berith Eriksson som om man inte hade något val i glesbygden och att där rådde läkarbrist. Men så är det inte längre. Det har omvitnats av flera här. I Västerbottens län har 83 % av invånarna frivilligt valt husläkare. Jag tror att det vore oerhört negativt att inte genomföra denna reform. Sedan får man naturligtvis rätta till de brister som dyker upp under vägen. Just detta är Husläkardelegationen satt att följa.

Eftersom patienterna liksom har kommit bort i denna debatt, vill jag avslutningsvis lyfta fram patienter med sällsynta sjukdomar, patienter som varken husläkare eller länssjukhus har kompetens att sköta. Det har i vår riksdag väckts många motioner om hur man skulle kunna tillgodose dessa patienters behov. Dessa motioner har alltid avslagits med motiveringen att detta är en sak för landstingen. Jag har studerat Socialstyrelsens och Landstingsförbundets katalog över var i riket man behandlar dessa sjukdomar. Visst finns många sjukdomar upptagna där men inte dem som det har motiverats om här i riksdagen. Det har handlat om tortyrskador, spelberoende, psykiska problem sedan man har gjort sig fri från sekter osv. där det behövs högspecialiserad kompetens. Jag vill därför understryka vikten av att HSU 2000 tar sig an även denna uppgift. Det står i betänkandet men inte såsom ett tillkännagivande. Det gäller här patienter som är i stort behov av specialistinsatser.

Anf. 76 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tog upp problemet med hälsocentraler med endast en läkare, Barbro Westerholm. Då finns det inte speciellt mycket att välja mellan. Jag tog Dorotea såsom exempel. Skall man sedan välja en annan läkare, får man åka fem mil eller längre för att ta sig till en annan läkarcentral. Invånarna i Dorotea var litet förvånade och undrade vilka läkare de skulle välja mellan när det fanns bara en läkare.

Naturligtvis skall man sätta de vårdsökande i centrum. Den diskussionen pågick långt före husläkarreformen, vilket jag har sagt vid ett par tillfällen. Jag har sedan 1991 tillhört samma vårdlag i Gävle och har haft samma läkare. Jag kände mig tvingad att teckna mig hos en läkare, eftersom jag annars hade blivit tvångstecknad hos en annan läkare.

Den här läkaren berättade för mig att många av de gamla patienterna, som inte riktigt hade förstått detta, hade blivit tvångstecknade hos en annan läkare. De var väldigt förtvivlade och sade till sin läkare: Jag har ju haft dig i många år, kanske i 20 år, men helt plötsligt får jag inte komma till dig längre.

Det är klart att man kan byta läkare igen. När man lyssnar på Barbro Wes-

terholm låter det som det inte redan fanns en valfrihet. Men en sådan har ju funnits tidigare också.

Sedan till detta med kostnadsmedvetandet. I och med husläkarreformen flyttades det här över till den enskilde läkaren. Eftersom vi inte har hur stora vårdresurser som helst får den enskilde inte själv avgöra och, utifrån den redogörelse över vad som finns tillgängligt, säga vad han eller hon vill ha. Så fungerar det inte. Och så kan det inte fungera i framtiden heller, såvida vi inte får obegränsade resurser.

Anf. 77 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Det är beklagligt om det i en del landsting inte har framgått hur man väljer sin husläkare. Det har ju funnits valfrihet och varit en strävan att låta folk fortsätta hos den läkare som man är van att gå till, om man nu vill fortsätta hos vederbörande.

Berith Eriksson har gått hos samma doktor ganska länge. Men det finns ju områden, t.ex. glesbygdsområden, där man har haft läkare en vecka i taget. I exempelvis ett storstadsområde söder om Stockholm har en distriktsläkare stannat i genomsnitt tio månader på sin vårdcentral. Det har då varit litet si och så med kontinuiteten.

Genom husläkarsystemet ingås ett kontrakt mellan patient och läkare som innebär att läkaren åtar sig att ställa upp på patientens behov och att läkaren värnar om kontinuiteten.

Så till frågan om kostnadsmedvetenheten. En fördel med det här systemet är att en form av medicinsk revision byggs in. När denna har utvecklats helt och fullt bör läkaren ha god information om vad de olika åtgärder som vidtas kostar i pengar. Så har det varit med husläkarsystemet i t.ex. England.

Anf. 78 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Husläkarsystemet i England studerade jag i fjol somras. Det vore helt katastrofalt om vi skulle gå mot en sådan utveckling.

Den typ av hälsocentraler som Barbro Westerholm nämner i sina exempel har säkert funnits. Men det har också funnits, och de var i växande, vårdcentraler av den typ som jag har nämnt – det gäller då min egen vårdcentral. Mot bakgrund av den rapport som kom i går från Gävle och av de samtal som jag haft med läkarna på nämnda hälsocentral kan jag säga att det står fullt klart att man slår sönder fungerande vårdlag.

Jag har bara uppgifter från en av Gävles vårdcentraler. Men gjorda undersökning gällde hela Gävleborgs läns landsting. Undersökningen visar att mer än hälften mår väldigt dåligt till följd av införandet av husläkarsystemet i Gävleborgs län. Man måste således i den här diskussionen också fundera över om det inte hade varit vettigare att bygga vidare på just vårdlagsmodellen i stället för att införa hela den här tvångsbiten när det gäller husläkare.

Anf. 79 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt debatten om tvång. Det här innebär ju en lagstadgad valfrihet för patienterna.

Jag har bott i England, och jag har utnyttjat systemet där. Jag har också studerat det vid ett flertal tillfällen och funnit klara fördelar. Visst finns det

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

alltid skönhetsfläckar att polera bort i ett system av det här slaget. Men det engelska systemet infördes redan på 50-talet. Det har alltså kommit för att stanna, och det har visat sig vara väldigt omtyckt av patienterna. Systemet har inneburit att man också haft valfrihet när det gällt att välja husläkare med litet olika inriktning.

Jag har inte läst rapporten från Gävleborgs län. Det är säkert viktigt att den kommer Husläkardelegationen till del. När ett sådant här system införs kan man säkert möta problem. Men de problemen är till för att lösas. Grundtanken om ett husläkarsystem är det dock inte något fel på. Det är genomförandet som kan ha brister här och var.

Anf. 80 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Först tackar jag Barbro Westerholm för hennes sakliga inlägg fritt från aggressioner. Det värmdes verkligen.

När det gäller de exempel som Barbro Westerholm här valde kan jag säga att det säkert hade varit möjligt att hitta värre uttalanden. Jag skall i alla fall bemöta Barbro Westerholm här.

Tidigare trodde jag på husläkarsystemet. Jag trodde att det skulle bli en mycket stor andel privata husläkare. I dag vet vi dock att 80 % av husläkarna är landstingsanställda. Jag hade nog hoppats på motsatsen, dvs. bortemot 20 % landstingsanställda och 80 % privata läkare.

Anf. 81 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag skall bemöta den sista kommentaren. Det här är väl också kopplat till hur läkarkåren vill ha det. Såvitt vi förstår, efter att ha tittat på detta, vill många läkare vara kvar i det offentliga systemet. Men vi får väl se var vi på sikt landar.

Anf. 82 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag har med stort intresse följt dagens debatt och kommer nog inte att ägna särskilt stor del av mitt inlägg åt just husläkarfrågan. I stället skall jag tala litet grand om den svenska hälso- och sjukvården, som under de senaste åren faktiskt har genomgått många positiva förändringar – och då av en storleksordning som vi knappast har upplevt förut.

De olika landstingen har valt sina egna vägar för att ge sin befolkning en god hälso- och sjukvård. Gränser som förut förhindrat människor att söka vård i grannkommunen eller grannlandet har försvunnit. Effektiviseringar och ändrade rutiner har plötsligt brutit den långa perioden med långa köer där många människor i brist på vård inte överlevt.

Exempelvis de s.k. Dagmarpengarna gav förutsättningar för en sådan här utveckling som gynnat de väntande i sjukvårdsköerna. Ett ökat samarbete mellan sjukvård och försäkringssystem har därmed visat sig gynnsamt. Nu kommer ytterligare möjligheter att utveckla detta samarbete genom den proposition som ligger på riksdagens bord.

Centerpartiet har under det gångna året arbetat fram ett program för den framtida hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvårdslagens intentioner om en sjukvård väl fördelad över landet är ett grundkrav.

Vi vill skapa ett stort inflytande för patienterna när det gäller vårdval. Ty-

värr saknas det i dag en form av kvalitetsutvärdering av olika vårdinsatser på olika kliniker och vårdcentraler. Det är därför kanske svårt att tillfredsställa kraven på den valfrihet som vi eftersträvar. De olika försöken ute i landstingen har varit halvhjärtade, och de privata vårdalternativens marknadsföring har till stora delar bara berört tillgänglighet, lokalernas trivsamt, personalens trivsel o.d.

Detta har dock visat sig ge effekter, då den ökade konkurrensen också har medfört att de offentligt drivna vårdenheterna börjat känna sig mera medvetna om behovet av patienthänsyn, vad gäller både tillgång och tillmötesgående men också från tillgänglighetssynpunkt. Det fria valet har inneburit att de flesta har valt sin vård så nära arbetsplats eller hem som möjligt. Detta förhållande är i stort likvärdigt även i ett internationellt perspektiv.

Centern står fast vid en offentlig finansiering av sjukvården. De förslag som föreligger rörande en sjukvårdsförsäkringslösning har vi inte kunnat acceptera. Över huvud taget anser vi att så få dramatiska förändringar som möjligt bör ske inom sjukvårdsorganisationen och finansieringen.

För att kunna erbjuda en differentierad vård inom regionerna krävs nog ett befolkningsunderlag som inte bör understiga 250 000 personer. Att låta kommunerna driva sjukvården innebär enligt vårt synsätt att olika kommunalförbund skall ersätta dagens system med landsting. Detta skulle innebära ett minskat demokratiskt inflytande. Det vi inom Centern diskuterar är förändringar i de regioner som har förts fram i Regionberedningens förslag. Det innebär försöksverksamhet i vissa regioner, med förändrade gränser och med bibehållen beskattningsrätt för att finansiera sjukvården inom regionen.

Centern anser att det bör finnas demokratiska system för fördelning av resurserna till vården. I många landsting provas s.k. köp-sälj-system. Utvärderingar av effekterna av dessa försök finns ännu ej i någon större utsträckning. Många går också ifrån ett sådant system och ersätter det med ett annat sätt att klara produktionen inom vården. Alltför mycket av marknadskrafternas inslag i vården och alltför stora nedskärningar och staket kan om det vill sig illa förstöra vårt sjukvårdssystem. Besparingarna har hittills visat sig framgångsrika, men det finns uppenbarligen en smärtgräns.

Ibland har brister i samarbetet mellan sjukvårdsinrättningen och kommunerna inneburit att äldre människor på ett orättfärdigt sätt fått åka runt mellan eget boende och en vårdplats. Sådana brister måste bekämpas. Vi får inte tillåta att sjukvårdens resurser används på detta förnedrande sätt. Mångfald och konkurrens skapar nya infallsvinklar, och vi anser att det ger möjligheter som inte utnyttjats tillräckligt tidigare.

En ökad samverkan mellan vårdens olika huvudmän har jag delvis berört tidigare. Lokalt fungerar det väl på många håll men borde kunna göra det på alla orter. Där detta skett har rehabiliteringsåtgärder inneburit avlastningar för både akutsjukvård och primärvård. Patientens situation har också förbättrats då samverkande åtgärder har kunnat snabba upp ett återfrisknande.

När nu husläkarlagen beslutats i riksdagen har de flesta landsting genom intensivt arbete och kanske till stora kostnader försökt att förverkliga möjligheterna till en familjeläkare eller husläkare. I dag kommer detta beslut att

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

tas upp för en ny omröstning. Nydemokraternas vankelmod och populistiska vilja har med ens förändrat majoritetsförhållandet inför denna lag. Förtroendet för Leif Bergdahl saknas numera fullständigt.

Jag kan inte annat än beklaga att de beslut som vi har fattat i riksdagen inte längre kan gälla. Förtroendet för riksdagen och politikernas arbete stärks inte av ett sådant beteende. Jag yrkar därför bifall till de reservationer till detta betänkande som är avgivna av regeringspartierna.

I Västerbottens läns landsting har den socialdemokratiska majoriteten utan hörande av landstingsfullmäktige gått ut och bränt de brev som just skulle sändas ut rörande fördelningen av länsborna till husläkare. På fredag skall man avgöra vad husläkarreformen egentligen skall stå för. Vad kommer att hända där om riksdagen nu beslutar att bifalla vår reservation?

Herr talman! När det gäller alla de personalgrupper som är verksamma inom sjukvården anser vi från Centern att det förebyggande arbete som distriktssköterskor och mödravårdspersonal gör är värdefullt och måste behållas. Ett utökat folkhälsoarbete med tonvikt på förebyggande insatser bör utvecklas. I det arbetet bör samverkan ske mellan kommuner och landsting samt med organisationer på den lokala nivån. Detta kan understödjas av arbete även regionalt.

När det gäller det pågående utredningsarbetet i HSU 2 000 har vi med förvåning upplevt att de två partierna Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har hoppat av under utredningens gång. Detta innebär ett naturligt avbräck i ett utredningsarbete. Trots detta planerar vi att komma med några betänkanden under våren. Dels föreligger ett stort internationellt material som förtjänar att finnas med i sjukvårdsdebatten, dels finns det anledning att söka lösningar för forsknings- och utvecklingsarbetet inom sjukvården. Leif Bergdahl är ledamot i den utredningen men har tyvärr inte deltagit i arbetet med någon större intensitet.

Förnyelsearbetet i landsting och kommuner med att hitta lösningar som förenar rättvis fördelning med mångfald och valfrihet måste fortsätta. Här bör huvudmännen tillåtas att utforma olika lösningar anpassade till lokala och regionala förhållanden, så länge systemen tillgodoser befolkningens behov av vård och patienternas grundläggande rättigheter.

I detta betänkande behandlas även anslagen till Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet. Jag har i en sjupartimotion krävt något som borde ha varit självklart, nämligen att Samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer skall få samma status som andra samarbetsorgan som fördelar statsbidrag. Det gäller t.ex. samfundens fördelning av deras statsbidrag. Genom att revisorer finns utsedda borde denna fördelning kunna ske utan att pengarna först skall passera Folkhälsoinstitutet och sedan fördelas av samarbetsnämnden. Detta arbete bedrivs på uppdrag av regeringen, men tillåts alltså inte denna självständighet.

I årets budgetförslag framgår det över huvud taget inte hur stort anslaget är. Detta kan jämföras med de anslag som fördelas genom Socialstyrelsen. Där anges för varje organisation vilka anslag som avses. Utskottet och även riksdagen anförde i fjol att man antog att regeringen övervägde vilka former dessa statsbidrag till nykterhetsrörelsens organisationer skulle få. Jag utgår från att detta anges i regleringsbrevet och att anslaget inte har minskat utan

är lika stort som föregående år, närmare 18 miljoner kronor. Det är synnerligen osäkert för alla dessa organisationer att inte kunna planera för sin framtid, då dessa uppgifter saknas i budgetförslaget. Tidigare år har dessa uppgifter alltid funnits med, så att organisationerna redan i januari har kunnat planera för sin verksamhet.

Samarbetsnämndens arbetssätt är reglerat enligt regeringens direktiv. Detta förfarande talar för att regeringen inte tagit detta uppdrag på fullt allvar. Jag förutsätter att regeringen tar hänsyn till dessa ståndpunkter när nästa budgetförslag skall förberedas.

I sken av Alkoholkommissionens förslag, som lämnades förra veckan, borde naturligtvis anslagen till nykterhetsorganisationerna öka. Det krävs mycket förebyggande arbete på alla plan om vi skall kunna klara de påfrestningar som det innebär om alkoholpriserna sänks och tillgängligheten ökar.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 5, 6, 12, 13 och 14 som har avgivits av regeringspartierna och därutöver till utskottets hemställan.

Anf. 83 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag lyssnade med förvåning på Karin Israelssons anförande. Å ena sidan innehöll det en argumentering som i stora stycken var emot den sjukvårdspolitik som den borgerliga regeringen står för. Å andra sidan yrkade Karin Israelsson bifall till de reservationer som de fyra regeringspartierna har skrivit.

Detta är på något sätt symtomatiskt för Centerpartiets förhållningssätt till sjukvårdspolitiken. Jag vet att Centerpartiet i Landstingsförbundets styrelse har gått med oss på ett i princip likartat yrkande som det vi framställer här i kammaren när det gäller att avveckla husläkarlagen. Det vore naturligtvis bra om vi för den framtida valdebatten fick veta vilket ben Centerpartiet egentligen står på i den här frågan.

Anf. 84 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har i Hälso- och sjukvårdsutredningen i uppdrag att utreda tre olika modeller för den framtida hälso- och sjukvården. Det kanske inte är någon hemlighet att Moderaterna står för en modell och att Folkpartiet och Centerpartiet står för en något annorlunda modell, med en förändring av nuvarande landstingsmodell. I ett sådant förändringsarbete finns det utrymme för de förslag som vi diskuterar i dag med husläkare och med en ökad valfrihet både för patienterna och för vårdgivarna.

Jag vet att svensk sjukvård tjänar på att vi får en ökad konkurrens, både när det gäller vårdgivare och huvudmannaskap samt för att patienterna skall kunna få den bästa sjukvården.

När det gäller husläkarförslaget är jag också medveten om att våra företrädare i Landstingsförbundet har en annan uppfattning. De har ändrat sig den senaste perioden. Men vi som företräder Centerpartiet i riksdagen företräder också regeringens linje i den här frågan och anser att det finns fördelar i ett husläkarsystem. Vi har tidigare i Centerpartiet talat om familjeläkare och en utformning som skall ge den här ökade valfriheten och en kontinuitet i läkarförsörjningen.

Som glesbygdsbo har jag sett att husläkarförslaget har inneburit att vi har fått en helt annan spridning av läkarresurserna. Förut hade vi inte en läkare att välja på, nu finns det kommuner där vi har ett par läkare att välja emellan. Där finns också privatetableringar, vilket innebär att vi kan få specialistkompetens på betydligt närmare håll.

Anf. 85 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Karin Israelsson säger att det finns fördelar i husläkarsystemet. Det var i och för sig inte överraskande eftersom hon och hennes partikamrater har röstat för det. Men någon mer övertygande argumentation kunde jag inte upptäcka. Detta kan man mer tolka som: Härtill är jag nödd och tvungen.

Det stämmer väl överens med de reaktioner som man möter hos centerpartister runt om i landet.

Anf. 86 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Under behandlingen av husläkarförslaget har Centerpartiet varit med och påverkat det förslaget i en riktning som gör att vi nu har accepterat det. Vi tycker att det är en godtagbar modell för att se till att vi får kontinuitet och en god läkarförsörjning.

Vi beklagar att det arbete som nu pågår ute i landet skall slås sönder genom det beslut som eventuellt kommer att fattas här under eftermiddagen. För landstingens möjligheter till en god planering, och inte minst för att sjukvårdspersonalen skall känna en viss trygghet, behövs det en stabilitet från riksdagens sida när det gäller att stifta lagar och att sedan stå fast vid dem.

Jag tror att den oron är det största bekymret för vår sjukvårdspersonal i dag. De vet inte vad som kommer att gälla i morgon. Det gör att de känner en mycket stor otillfredsställelse i sitt arbete.

I husläkarlagen medges en stor frihet för varje huvudman, i det här fallet landstingen, att ordna för att husläkarorganisationen i det egna landstinget överensstämmer med de behov som man har i landstingsområdet. Det har också inneburit att vi har olika modeller och att verkningarna av dessa modeller slår mycket olika.

Det är möjligt att den socialdemokratiska regin i Gävleborg har tillämpat husläkarlagen på ett sådant sätt att läkarna nu upplever det på det här viset. Men det skall vi inte beskylla riksdagen för. Den enskilda huvudmannen har kunnat organisera det på olika sätt. Den friheten finns.

Anf. 87 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Husläkarreformen har nu införts i många landsting till stora kostnader och under vånda. Det var vad Karin Israelsson sade. Sedan ställde hon en fråga till Ny demokrati om hur deras förhållande gentemot väljarna kommer att bli.

Men jag ställde en fråga till Centerpartiet i mitt huvudanförande. Hur blir ert förhållande gentemot era förtroendevalda och era väljare? Det går en skiljelinje mellan Centerns riksdagsledamöter och Centerns landstingspolitiker. Landstingspolitikerna är de som har det direkta ansvaret för sjukvårdsfrågorna.

Sedan frågade Karin Israelsson vad som händer med Västerbotten om er reservation vinner i dag?

Då vill jag fråga om det var ett uttalat hot i den valfrihetsyra som de borgerliga partierna pratar om i dag.

Anf. 88 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag får tacka för Berith Erikssons omtanke när det gäller de interna ställningstagandena i Centerpartiet.

Jag har full förståelse för att landstingspolitikerna bevakar sina områden. Jag är inte alldeles övertygad om att våra kommunalpolitiker har samma uppfattning som våra landstingspolitiker i alla frågor. Det finns inte heller alltid en överensstämmelse mellan det vi tycker på riksplanet och det som tycks i andra politiska sammanhang. Det tror jag är något som de allra flesta partier får uppleva i de frågor där man går in och ändrar revir, driftsformer och liknande. Jag tvivlar inte alls på att Centerpartiet kan klara av den här diskussionen. Det kommer vi naturligtvis att göra.

När det gäller Västerbottens situation tycker jag att man handlar oöverlagat. Vi har nu valt våra husläkare. Det har inneburit en ganska stor kostnad för landstinget att organisera den delen. Sedan bränner landstinget upp alla brev som skall gå ut till hushållen och tala om vilken läkare man har fått innan beslutet ens är fattat i riksdagen. Det är inget hot emot landstingspolitikerna hemma. Det är bara ett stort frågetecken som jag vill påtala för att belysa hur man hanterar de uppdrag som man har fått från riksdag och regering.

Husläkarlagen gäller fortfarande. Den kommer att gälla till dess att regeringen har kommit med ett nytt förslag. Det sker troligtvis inte förrän till hösten. Fram till dess måste man arbeta efter de lagar och förordningar som gäller. Jag ifrågasätter därför socialdemokraternas sätt att hantera detta i hemlänet.

Anf. 89 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Detta är naturligtvis intressant för oss alla. Den här frågan kommer ju upp på Landstingsförbundets kongress i juni. Det blir ju en ledstjärna för kommande beslut.

Sedan vill jag också passa på att påpeka att Vänsterpartiet röstade nej till husläkarlagen. Om inte er reservation vinner – för då röstar vi inte med er för mer pengar – kommer vi att rösta för att det skall finnas pengar under avvecklingstiden.

Anf. 90 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det kanske inte är första gången som partier i Landstingsförbundet har haft en annan uppfattning än moderpartierna i riksdagen. Jag tror nog att vi skall kunna hantera det. Det kan vi nog diskutera internt i partiet. Efter dagens omröstning vet vi alla vad som har hänt. Då kan vi ta ställning efter det.

Anf. 91 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Det finns en reformprocess som haft större konsekvenser för svensk sjukvård än de allra flesta andra, men som sällan lyfts fram i ljuset.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Det är 70-talets ändrade anställningsregler och anställningsförhållanden för dem som arbetar i sjukvården, i synnerhet för läkarna.

Årsarbetstiden kortades successivt, och närvaron på arbetet blev alltmer sönderstyckad genom lagar, förordningar och fackliga avtal. Belöning för att man arbetat extra många timmar per år togs bort. Svenska läkare har betydligt kortare årsarbetstid, i alla fall i närvaro av patienterna, än i de flesta andra västländer.

Plikten att ansvara för en patient mera långsiktigt blev allt svårare att leva upp till. Det har blivit allt vanligare att föra över problem till en kollega.

Den dåliga kontinuiteten är mycket kostsam och en mycket viktig faktor för låg kostnadseffektivitet just därför att sjukvården till stor del är kontinuerlig. Den kräver överförande av information till nästa man eller kvinna i stafetten.

Den dåliga kontinuiteten är till mycket stor nackdel för patienten, för personalen och i vissa stycken även för läkaren. Det är t.ex. svårare att upprätthålla och utveckla kunskandet.

Ett annat karakteristiskt drag för sjukvården på 70- och 80-talen var läkarbristen. Det var en anledning till att en del läkaruppgifter fördes över till andra personalgrupper. Vi har i Sverige en unik kvot mellan antalet läkare och antalet övrig personal i primärvården. Det är två-tre gånger fler övriga anställda per läkartjänst i Sverige jämfört med andra västländer. Det leder bl.a. till en risk för dubbelarbete och därmed ineffektivitet, och det leder till en risk för att patientunderlaget blir för litet om en person har ett för smalt verksamhetsområde.

Husläkärsystemet är en god hjälp för att minska nämnda problem. Läkarna får och tar ett större ansvar för kontinuiteten. Det är till stor fördel för patienten. Effektiviseringar i primärvården underlättas. Vidare kan husläkärsystemet underlätta rekrytering av läkare till primärvården och till distrikt som tidigare haft stora problem att få läkare. Det har visat sig tydligt.

Husläkardelegationen har nu konstaterat att det finns ett fullt antal husläkare i landet och vill skärpa dispensreglerna – som bl.a. Bo Könberg nämnde. Det gör man med all rätt. Primärvården går mot en fortsatt utveckling i positiv riktning med idealt sett vårdcentraler med 3–4 allmänläkare – husläkare – där andra specialister eventuellt kan vara konsulter. Det blir ett gott samarbete med distriktssköterskor och andra inom primärvården liksom med berörda i kommunerna.

Visst kan husläkarlagen kritiseras. Det motsatta vore orimligt. Men karakteristiskt tycks vara att vissa anser lagen vara alltför detaljstyrande. Andra anser att den är för litet detaljstyrande. Båda åsikterna finns inte sällan inom samma parti. Jag tror att det råder delade uppfattningar inom alla partier. Min uppfattning är att lagen i stort sett är ganska lagom. Den borde få fortsätta att gälla. Sedan får den fortsatta utvecklingen inom primärvården avgöra om lagen behöver ändras i någon mindre del senare.

Ny demokratis agerande i denna fråga är svårbegripligt och upprörande. Ny demokrati vill avskaffa landstingen. Leif Bergdahl har ofta framhållit nackdelen med dubbelt huvudmannaskap för sjukvården. Han har ofta framhållit att landstingen har alldeles för stor makt över läkarna. Genom att rösta för avskaffande av husläkarlagen ges landstingen ökad makt igen. Det

blir bl.a. en risk för försämrade möjligheter till konkurrensneutralitet mellan privata och landstingsanställda läkare.

Husläkärsystemet är under genomförande. Förslaget att nu upphäva lagen har vållat starka reaktioner bl.a. inom Läkarförbundet. Förbundet har tidigare kritiserat lagen. Av ledaren i senaste numret av Läkartidningen framgår följande: Att fortsätta med den politiska cirkusen i riksdagen vore ett svek mot både medborgarnas tillgång till en god primärvård och de involverade läkarnas arbetssituation.

Distriktsläkarföreningens ordförande är upprörd: Sjukvården måste hanteras seriöst. Som det verkar nu kan man inte lita på politikerna. Läkarna behöver arbetsro. Arbetssituationen blir helt omöjligt för dem om politikerna skall ändra förutsättningarna gång på gång.

Herr talman! Det kan rimligen inte vara en procentsiffra i en specialisttaxa som gör att Leif Bergdahl och andra i Ny demokratis riksdagsgrupp gör ett lappkast – även om det har framstått så inför massmedia. I så fall kan man inte skilja på huvudsak och detalj, på huvuddiagnos och bidiagnos. Det är allvarligt och ansvarslost i en så viktig fråga som denna i rådande läge.

Vad är den verkliga orsaken till att Leif Bergdahl och company aviserat ett lappkast, går emot en tidigare överenskommelse och tänker rösta mot ett beslut som de tidigare röstat för? De positiva effekter och tendenser som redan nu kan ses under införandet av husläkärsystemet borde ligga i Ny demokratis politiska inriktning; förbättrad kontinuitet, förbättrad effektivitet, förbättrad rekrytering av husläkare, distriktsläkare och allmänläkare till glesbygden. Landstingens makt minskas något i denna sektor, varigenom det inte blir en alltför divergent organisation i olika landsting, men samtidigt ges landstingen möjlighet att anpassa systemet till egna behov. Vad är det som har hänt som gör att Leif Bergdahl och company byter fot och sätter sin politiska heder på spel? Vad är den verkliga orsaken? Det går endast att spekulera. Objektiva, registrerbara fakta saknas.

Anf. 92 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Pontus Wiklund argumenterar mot de snabba kasten i sjukvårdspolitiken på samma sätt som andra borgerliga företrädare har gjort. Då vill jag på nytt erinra om att det hade sannolikt varit möjligt att nå en överenskommelse om det hade funnits en vilja att nå en överenskommelse med ett brett parlamentariskt stöd. Men någon sådan vilja har inte kunnat upptäckas. Det leder naturligtvis till dessa konsekvenser när alternativen ställs mot varandra och det inte sker en gemensam diskussion.

Vidare vill jag ta upp kds inriktning. Kds gick till val på att ge mer resurser till vård och omsorg. Det har kds fått backa tillbaka från. Det är på sitt sätt uppseendeväckande när en del av pengarna används till att skapa byråkrati i stället för att gå till vård och omsorg. På något sätt hänger inte kds politik ihop på det området heller.

Det är väl något långsökt att ta husläkarlagen till intäkt för att vi nu inte har någon egentlig läkarbrist längre. Den utvecklingen såg vi klara tendenser till innan lagstiftningen beslutades i riksdagen. Det har mer att göra med det faktum att sjukvårdssektorn inte har expanderat på senare tid på samma sätt som tidigare år.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 93 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Förvisso har det varit snabba kast. Jag tycker också att det har gått litet för fort under senare år. Men det beror på det utgångsläge som rådde när denna regering tillträdde. Det beror också på att vi på grund av minskade resurser har varit tvungna att snabbt få en bättre kostnadseffektivitet. Här kommer också kds tal om ökade resurser in. Det är riktigt att vi lovade att arbeta för att öka resurserna. Men den bedrövliga ekonomi som stat, landsting och kommuner snabbt visade sig ha, har gjort att vi har varit tvungna att ta en annan linje, nämligen att arbeta intensivt för ökad kostnadseffektivitet. Jag menar att husläkarreformen är ett led i detta. Primärvården har, i viss mån, inom vissa områden varit litet skyddad från denna effektivisering som man annars arbetar så intensivt med inom sjukvården. Husläkarsystemet underlättar effektivisering även i primärvården.

Beträffande frågan om att rekrytera läkare till primärvården är det alldeles riktigt att det håller på att bli ett läkaröverskott. Men det karakteristiska för husläkarsystemet är att det är lättare att få läkare till distrikt där det tidigare har varit stora svårigheter att rekrytera. Det blir en bättre spridning på läkarna. Det ser vi som en mycket stor framgång.

Anf. 94 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Utgångsläget var att det rådde en resursbrist i statens, landstingens och kommunernas kassakistor.

Det är naturligtvis uppseendeväckande när kds i stället för att förstärka resurserna deltar i det skattesänkningssystemskifte som den borgerliga regeringen har iscensatt. 25–30 miljarder kronor har överförts från statens budget till kapitalägare, aktieägare, höginkomsttagare osv. Hade kds verkligen haft ambitionen att göra något åt resurserna inom hälso- och sjukvården, hade det naturligtvis varit konsekvent att inte ställa upp på skattesänkingskampanjen för de välbeställda.

Anf. 95 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Nog får man väl misstänka att Hans Karlsson lider av argumentnöd om det ämne vi faktiskt borde diskutera när han i stället kommer in på den allmänna ekonomiska politiken.

Jag kan upprepa det många har sagt tidigare. Vi har ett ansvar för hela Sveriges ekonomi. Vi har ett ansvar för den svåra arbetslösheten som finns. Vi måste få i gång Sverige ekonomiskt och skapa arbetstillfällen. Då krävs det även vissa förändringar i skattesystemet.

Anf. 96 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Vi har talat om husläkeriet och en del om politisk heder. Jag skulle i detta ärende vilja gå in på det senare ämnet.

Ny demokrati har hittills stått vid sitt ord. Vi har aldrig brutit någon överenskommelse, vad som än sagts om det. Delpensionsfrågan är ett sådant exempel. Vi gjorde upp med regeringspartierna för snart ett år sedan om husläkeriet. Vi fick igenom en del av våra ändringsförslag – jag tror det var tre av fyra. Ett handslag beseglade den uppgörelsen. För handslaget stod från vår sida Leif Bergdahl.

Så kommer vi till verkställandet av husläkarreformen, och i dag har de flesta av oss runt om i landet redan valt husläkare. Hela Sverige har ställt om, i varje fall mentalt, men snart vet väljarna bara att man inte kan lita på sina politiker.

I detta läge grips vår egen ledamot i socialutskottet plötsligt av någon sorts nypåkommen klarsyn. Utan att ha andats om det t.ex. till utskottets kansli eller sin egen riksdagsgrupp ställer han sig bakom en socialdemokratisk motion, som inte ens socialdemokraterna själva hade tagit på allvar. Sossarna tappade hakan. Också jag gjorde det, trots att min haka är ganska stor, men jag tänkte att vi väl ändå skulle slippa att se detta.

Sedan granskades och ändrades inte detta agerande av riksdagsgruppen, vilket är illavarslande. På min tid som gruppledare hade vi alltid goda skäl för vårt agerande. Nu behövs inte det, utan det liknar mest ett "hawaii-lir", med vöteringar i pausen.

När Harriet Colliander som gruppledare fick höra talas om Bergdahls nya infall hade hon i detalj kunnat kontrollera med utskottskansliet vad som hade skett. Det är så man måste göra i sådana här fall. Utskottskansliet är i sådana här frågor något mera bevandrat än riksdagsman Bert Karlsson från Skara, som är rådgivare i ärendet.

I stället skall nu mina f.d. polare, efter att internt ha varit mycket kritiska mot agerandet från sin egen representant i utskottet, rösta för tokigheterna. I det här läget tycker jag faktiskt att de nydemokratiska riksdagsmännen får kamma till sig.

Sunt förnuft, personlig frihet, hänsyn till andra, privatisera staten, lägg ned landstingen och rationalisera kommunerna – det var sådant som vi gick ut till väljarna med. Vi sitter här som riksdagsmän därför att vi hade ett bra program, som jag själv i hög grad har varit med om att utarbeta. Jag kan garantera att de som valde in oss inte gjorde det för att vi skulle delta i något politiskt mygel, i någon SIFO-taktik eller i löjliga hugskott. De ville rösta på företrädare för vilka ett handslag räcker för en uppgörelse, personer som kör med raka puckar och inte med några slingerbultar.

Ny demokrati skall givetvis stå för sina avtal, och de som inte gör det borde skämmas. Men i stället kan det i dag bli så att de som står för träffat avtal – t.ex. jag själv – får skämmas över vad det egna partiet försöker ställa till med. Vi har här hört att man inte ens själv kan reda ut eller förklara skälen till sitt agerande. Man har gjort pytt i panna av dem som har försökt att försvara detta egendomliga agerande från vår sida.

Kom ihåg att vi allihop sitter här med ett personligt ansvar i Sveriges riksdag! Observera också att det som man nu föreslår skall röstas bort är sådant som man själv förut har suttit och röstat fram! Vi attackerade ute på gator och torg politikens idioti, och nu skall vi själva ställa oss bakom något liknande. Det är dags för ridå, herr talman!

Jag vill också säga till alla intresserade, inklusive företrädare för pressen, att det ibland påstås att jag har sparkats eller något sådant. Jag har inte sparkats, men jag har avgått, och nu kanske en del av er börjar förstå varför.

Anf. 97 ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Betänkandet "Socialpolitik – inriktning och anslag", som vi nu debatterar, berör många frågor. Den fråga som jag vill lyfta upp handlar inte om husläkare utan om missbruk av anabola steroider.

Debatten kring anabola steroider och missbruk av testosteron är relativt ung i vårt samhälle, men problemen är långt ifrån nya eller okända. Redan i slutet av 1800-talet dök de första fallen av missbruk av anabola steroider upp inom cykelsporten i Frankrike. Sedan dess har spridningen av preparaten ständigt ökat, och tillgången till medlen har varit stor.

Hittills har problem med missbruk av anabola steroider till största delen tillskrivits idrotten. Ära, pengar och hjälteroller har hägrat så högt att många använt de medel som står till buds för att försöka nå toppen av eliten. På idrottsarrangemang runt om i världen i dag testas både män och kvinnor innan tävlingarna för att arrangörerna letar efter spår från preparaten. Då och då upptäcks också missbruk. Ingen av oss här har väl ännu glömt Ben Johnson i OS i Seoul 1988.

Kontrollerna är effektiva, men den tekniska utvecklingen och möjligheten att komma runt kontrollerna gör att själva missbruket fortfarande har ett försprång jämfört med de tester som görs, även om utvecklingen av testerna knappar in på försprånget.

Syftet med kontrollerna är gott, då dessa syftar till att bygga upp ett så heltäckande kontrollsystem att idrottsutövaren avskräcks från att dopa sig. Risken att bli ertappad skall vara stor, och straffet för den som ändå dopar sig skall vara kännbart. De som missbrukar anabola steroider måste ställas inför frågan: Är det värt riskerna?

Men spridningen av anabola steroider har nu vuxit långt utanför idrottens gränser. Unga och friska människor, oftast pojkar, experimenterar alltmera med sina kroppar för att se större och starkare ut.

Vad är det för samhälle som ligger bakom det ökade missbruket av anabola steroider?

Är det så, som man i Forskningsrådsnämndens tidskrift Källa nr 43, "Liten, större, störst", funderar kring: att muskler ger makt i en maktlöshetens tid – med massarbetslöshet och ökad internationell oro? Eller har problemen andra rötter och handlar om samhällets normer eller brist på normer och om den unga människans famlande efter identitet?

Misstankarna och teorierna är många, men vi vet nu att missbruket har spritt sig i allt vidare kretsar och blivit ett omfattande samhällsproblem, som kryper allt längre ner i åldrarna.

På annonspelare och i reklam glorifieras stora män med platta tvättbräds-magar och svällande muskler. De nya mansidealen är inte enkla att leva upp till, och framför allt tar det lång tid, om man över huvud taget lyckas.

Att försöka hitta genvägar till grova armar och svällande ben blir för många naturligt. Visst har vi tidigare haft stora och starka förebilder i vårt land. Problemet nu är att det här "biffiga" mansidealet slår igenom samtidigt som det väller in billiga och lättillgängliga dopningspreparat i landet, framför allt från de f.d. östländerna. Det finns ett utbud och en stor efterfrågan.

Under det första halvåret 1993 beslagtogs den svenska tullen fyra gånger så mycket anabola steroider som under hela 1992. Praktiskt taget all hor-

mondopning i vårt land beror på olaglig införsel i landet. Det finns i dag många professionella smugglare, som säljer anabola steroider vid sidan av annan drogförsäljning. Preparaten är inte bara lättillgängliga utan också mycket billiga.

Sommaren 1993 visade en enkät bland 1 384 skolungdomar i Falkenberg att 10 % av pojkarna mellan 15 och 16 år använt anabola steroider. Man räknar med att det nu finns mellan 50 000 och 100 000 missbrukare i vårt land.

I dag är det förbjudet att försälja och inneha anabola steroider. Men det är fortfarande tillåtet att bruka medlet. Då Polisen gör ingripanden i fall där den har anledning att tro att det kan finnas missbruk av anabola steroider med i bilden är dess möjligheter att utreda det obefintliga. Den har ingen laglig rätt att t.ex. ta urinprov eller blodprov för att hitta spår av ämnet.

Allt oftare har Polisen anledning att tro att missbruk av anabola steroider ligger bakom andra våldsbrott, och misstankarna ökar i takt med att bruket sprider sig.

Inom forskningen växer intresset för de många gåtor som är förknippade med missbruket. Kan anabola steroider ge personlighetsförändringar och förvandla en helt vanlig, normalbegåvad kille till en våldssverkare? Skapar missbruket beroenden som kan jämföras med det som narkotika, nikotin och alkohol skapar? Är missbruket av anabola steroider pojkarnas version av flickornas anorexi – en kroppsfixering som för pojkarnas del kännetecknas av en brinnande önskan att bli större, och helst störst?

Redan nu vet vi att många av dem som börjat missbruka anabola steroider senare övergår till att missbruka annan narkotika. Steroiderna gör att man känner sig sömnig och slö, och för att orka träna så mycket som man vill träna och för att bli piggare tar man amfetamin. Och precis som narkotika-missbruket blir missbruket av anabola steroider sin egen motivation. För att uppnå samma effekt måste man öka doserna allt eftersom tiden går och beroendet ökar.

Vad en lång tids missbruk av anabola steroider leder till med kroppen är ännu svårt att säga. Men vi vet i dag att höga doser av anabola steroider påverkar flera faktorer i vår kropp som leder till både hjärt- och kärlsjukdomar. Det ökar risken för diabetes och högt blodtryck, det ger tecken på leverskador, det ökar riskerna för cancer, det kan ge impotens och ibland t.o.m. sterilitet.

Missbruket av anabola steroider, precis som missbruk av alkohol och narkotika, förstör unga människors liv och begrepp om vad som är rätt och fel, vad som är viktigt och vad som är det verkliga livet.

I den motion som jag har väckt tillsammans med Widar Andersson och Martin Nilsson vill vi få en kriminalisering också av bruket av anabola steroider. Vi vill det därför att missbruket i dag inte alls bara handlar om ett problem inom idrottsrörelsen, som den själv måste hantera. Tvärtom, idrottsrörelsen kan till viss del upptäcka dem som är engagerade hos den och som missbrukar medlen, och det är bra. Men problemet är så mycket större än så och är därför ett gemensamt samhällsproblem för oss.

Vi skall inte acceptera missbruk i vårt land. Vi vet att en passiv hållning till missbruk av olika slag gör att gränser sprängs och passeras, att vi lär oss att tåla mer och mer och så småningom i värsta fall slutar uppröras. Det är

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

viktigt att vi säger ifrån och att vi på allvar tar tag i de problem som finns runt omkring oss. Eftersom anabola steroider nu missbrukas på samma sätt som annan narkotika, att syftet inte alltid är att orka prestera mera inom sin idrott utan bara att se större ut, har det blivit ännu mera angeläget att vi har samma regler som för annat missbruk.

Om Polisens arbete mot missbruket skall bli verkningsfullt, måste den ha medel och möjligheter att ta reda på om det finns ett bakomliggande missbruk av anabola steroider vid misstänkta fall som den kommer i kontakt med.

Om hotet mot de missbrukande att åka fast skall ha någon verkan, måste de som missbrukar naturligtvis veta att det kommer att bli mycket besvärligt, att straffet kommer att bli så påtagligt att de skall tycka att det finns skäl att låta bli.

När drömmen om att få stå högst på prispalen, om att få vara störst i skolan, om att få tillgång till de stora vinstpengarna, om att få vara starkast i ett bråk, om att få inge respekt väger tyngst, kommer det aldrig att finnas någon anledning att låta bli medlen. Hotet om påföljder för dem som använder anabola steroider måste vara tydligt.

Anabola steroider är ett läkemedel och skall bara användas efter läkares rekommendation och under deras kontroll. En kriminalisering av bruket är nästa naturliga steg i arbetet för att minska det totala missbruket i vårt land. Det förebyggande arbetet mot missbruk handlar om alla ungas möjligheter till ett hyggligt liv, ett liv utan droger och beroenden som skapar tvångstan-
kar och begär som står över vänner, familjen och kärleken.

Det finns mycket kvar att ta reda på kring anabola steroider och de olika biverkningar och konsekvenser som medlet för med sig. Det är viktigt att forskningen fortsätter med det. Men vi vet redan i dag tillräckligt mycket som är starka skäl nog att låta missbruket av anabola steroider lyda under samma lagstiftning som annan narkotika.

Herr talman! I väntan på ännu en utredning kommer missbruket att fortsätta att sprida sig, till vanliga unga människor som i längtan efter något som de inte har försöker hitta genvägar till förverkligandet av sina ideal och drömmar. På vägen dit både förstör de sig själva och gör andra illa. Det är slöseri med folk att låta det fortsätta, och det är inte ett sådant samhälle som vi vill ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår motion So434.

Anf. 98 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till de två socialdemokratiska reservationerna 8 och 9, som rör äldreomsorgen och handikappomsorgen.

Äldreomsorgen är ett viktigt område, därom är vi nog alla överens. Veldig många människor, 325 000, får del av de tjänster som ges inom äldreomsorgen, varav ungefär 250 000 får sina tjänster från hemtjänsten. Det kostar ungefär 50 miljarder om året. Samtidigt vet vi att behovet av tjänster – hemtjänst, ålderdomshem, särskilda boendeformer – sannolikt kommer att öka under resten av 90-talet, därför att andelen äldre äldre ökar, och det är de som har de allra största behoven.

Hur möter man då den utvecklingen i Sverige i dag? Jo, resurserna minskar för äldreomsorgen. Det avsätts en miljard mindre i resurser under 1993, och sannolikt fortsätter minskningen under 1994. Kommunförbundets ordförande, moderaten Joakim Ollén, har sagt att i den planering som ligger mellan 1992 och 1995 kommer resurserna till äldreomsorgen att minska med 7 %. Som jag sade, ökar samtidigt antalet äldre.

Vad blir följden av det här? Jo, följden blir sannolikt en sämre äldreomsorg, vad avser både kvalitet och omfattning. Vi har redan sett en del av konsekvenserna. Det står i den borgerliga majoritetstexten att bland dem som får hemtjänst ökar andelen personer över 80 år. Det är möjligtvis sant, men samtidigt skall man då veta att antalet 80-åringar som får hemtjänst nu minskar, i jämförelse med hur det var för några år sedan, likaså andelen av dem som är över 80 år.

Vilka är det då som får mindre hjälp? Jo, framför allt lågutbildade och kvinnor. Vi har begärt i vår socialdemokratiska reservation att regeringen skall göra en analys av det här. Hur kan det komma sig att de som har den sämsta hälsan, nämligen de lågutbildade och kvinnorna, får mindre hjälp nu när resurserna tryter? Jag tycker att det är rimligt att göra en sådan analys, för att sedan kunna lägga fram förslag om hur man skall fördela resurserna på ett rättvisare sätt än vad som görs i dag. Detta har inte den borgerliga majoriteten gått med på.

En annan sak som man slås av är att det är väldigt olika i olika kommuner i Sverige. Det skiljer sig mellan norr och söder, men inte bara det. SKTF visar att det också finns en avsevärd skillnad mellan moderatledda kommuner och socialdemokratiskt styrda kommuner. Det förvånar inte mig. Moderaterna prioriterar inte äldreomsorgen, det har jag lärt mig under min politiska gärning, och det visas i den undersökning som SKTF har gjort.

Däremot är utvecklingen en annan i de socialdemokratiskt styrda kommunerna, generellt sett. Det borde mana till eftertanke hos de övriga borgerliga partierna. Går det att bedriva en god äldreomsorg ihop med Moderaterna? Jag tycker att verkligheten, utifrån SKTF:s undersökning, visar att det inte gör det. Moderaterna prioriterar inte äldreomsorgen.

ÄDEL-reformen genomfördes med ganska knapp majoritet här i kammaren. Den var en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet. Det har i allt väsentligt blivit en bra reform. Det var nödvändigt att samlas ansvaret för äldreomsorgen för att vi skulle kunna möta 90-talet.

Det viktigaste är att byggandet av särskilda boendeformer har ökat, men också att en hel del av de medicinskt färdigbehandlade har kunnat tas om hand i lämpligare vårdformer.

Allt är inte fullföljt. Det ligger fortfarande folk kvar på medicinklinikerna som inte borde ligga där. De borde i stället få del av kommunens äldreomsorg. SKTF har också pekat på det.

Mot bakgrund av de nedskärningar som sker är det svårt för kommunerna att möta upp och fortsätta den positiva utveckling som kom direkt efter Ädelreformen.

Det finns ett par andra områden som inger betänkligheter. Det är områden där det fortfarande råder en oklar ansvarsfördelning. Ett sådant område som vi pekar på i vår motion är rehabiliteringen.

Det är viktigt att ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting vad gäller rehabiliteringen klargörs för att den inte skall försvinna i det gränsland som finns.

Jag har pekat på de nedskärningar som sker inom äldreomsorgen. De påverkar också en annan väsentlig del, nämligen anhängigvården. Vi vet sedan länge att anhängiga gör en stor insats inom äldreomsorgen. Utvecklingen under de senaste åren tyder på att vi sliter alltför mycket på de anhängiga. Det rör sig nämligen om ett samspel mellan samhällets insatser och de anhängigas insatser. Det behövs avlastningsplatser. Om anhängiga skall kunna orka med måste de ha tillgång till avlastningsplatser. Det skall finnas ordentligt utbyggd dagverksamhet för att anhängiga skall kunna orka med.

Mycket tyder nu på att detta nödvändiga samspel mellan anhängiga och den kommunala äldreomsorgen inte alltid fungerar tillfredsställande beroende på de nedskärningar som sker ute i kommunerna. Jag kan tänka mig hur kommunerna resonerar. När man har ont om pengar och ser att det finns anhängiga läggs en för stor börda på de anhängiga. Jag tror att det är en dålig strategi, därför att man sliter ut dem. Till sist blir det samhället som får ta hela ansvaret.

Man borde se över denna problematik. Anhängiga gör en ovärderlig insats, och det är frågan om den egentligen kan öka mer volymmässigt.

Jag vill säga något om valfrihetsrevolutionen, som de borgerliga pratade om. I praktiken har denna valfrihetsrevolution handlat om privata alternativ. Man har öppnat för privata producenter. Det har rört sig om ett ovanifrånperspektiv när det egentligen borde ha rört sig om en valfrihetsrevolution utifrån medborgarnas perspektiv. Man borde låta medborgarna välja vilka alternativ de tycker är bäst utifrån sina utgångspunkter.

Jag tror inte att medborgarna uppfattar att det har hänt inom äldreomsorgen. Tvärtom har nedskärningarna inneburit sämre valfrihet.

Det har funnits privata alternativ redan tidigare. Socialstyrelsen har tittat på hur man har handlat de privata entreprenaderna ute i våra kommuner. Där finns omfattande brister. Jag skall läsa högt:

”Socialstyrelsen har granskat ett 50-tal avtal som slutits med entreprenör som åtagit sig att driva särskilda boendeformer. Avtalen kommer främst från storstadsregioner eller större städer. Granskningen visar att avtalen i många avseenden är bristfälliga främst ur rättssäkerhetsaspekten. Mest uppseendeväckande är bristen på krav på insyn, kontroll och kvalitet i entreprenadverksamheten samt planer på uppföljning av verksamhetens överensstämmelse med gällande lagstiftning och mål för äldre- och handikappomsorgen. Inte heller berörs länsstyrelsens tillsyn annat än undantagsvis. Uppgifter saknas oftast om vem som ansvarar för omprövning av biståndsbeslut, när ett behov förändras, vem som ansvarar för dokumentation och hur handlingarna skall förvaras. Sekretess och tystnadsplikt regleras långtifrån alltid. Få avtal innehåller krav på vilken utbildning och kompetens som erfordras för att utföra arbetsuppgifterna. Avtalen förnyas som regel automatiskt utan egentlig utvärdering av verksamheten. I några fall var avtalstiden anmärkningsvärt lång – upp till 10 år.”

Vi har pekat på de här problemen gång efter annan. Nu pekar också Socialstyrelsen på dem. Vad ämnar regeringen göra? Det är väl ingen tillfreds-

ställande situation? Det kan knappast vara det om man inte kan följa upp, om man inte har någon insyn och om man inte vet hur kvaliteten i dessa alternativ är.

Till sist vill jag säga litet grand om handikappolitiken. Vi är överens om den handikappreform som genomförs. Det är en oerhört viktig reform, men den är inte allt. De generella insatserna ligger i botten på handikappolitiken. Det finns oroande tendenser ute i kommuner och landsting för tillfället. När man ökar klasstorlekarna och barngrupperna på dagis, försämrar kollektivtrafiken och försämrar färdtjänsten så minskar möjligheten till integrering i barnomsorgen och i skolan och möjligheterna för barn med funktionshinder att kunna delta i verksamheten på så lika villkor som möjligt.

När färdtjänsten och kollektivtrafiken försämrats minskar möjligheterna att delta i idrott, kultur och vettiga fritidsarrangemang. Det är just det som händer i inte bara en utan väldigt många kommuner. Det tillhör också den samlande handikappolitiken. Visst är de individuella åtgärder vi har genomfört positiva, men vi måste se till helheten när det gäller handikappolitiken! Där finns också en annan, tyvärr mer negativ, sida.

Anf. 99 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Liksom Jan Andersson skall jag uppehålla mig något kring äldrevården.

Utskottet skriver på s. 39 i betänkandet att vård och omsorg skall erbjudas på lika villkor och med rättvis fördelning. Det står också att utskottet än en gång vill understryka detta. Utskottet påminner också om sitt uttalande från förra året att det är viktigt att det kommer fram förslag till på vilket sätt vården av gamla och patienter i livets slutskede kan förbättras.

Socialstyrelsen har ett särskilt ansvar här. Rapporten om ÄDEL-reformen skall förhoppningsvis resultera i justeringar.

Vi kan dock fundera över på vilket sätt man skall kunna förbättra inom vård och omsorg om det inte får kosta mer. Det är väl den frågan som Socialstyrelsen går bet på.

Under senare tid har jag fått anledning att intressera mig för äldrevården. Vid samtal med personal på sjukhem, servicehus och kommunal socialförvaltning är det ett problem som alltid tas upp. Det tas upp av personal på alla nivåer. Det är frågan om när en patient är färdigbehandlad.

Här har vi inte en vård på lika villkor. Landstingen och kommunerna har fått minskade medel. Resurser för rehabilitering minskar. Vissa kommuners kunskap om rehabilitering av gamla och handikappade är dålig. De geriatriska klinikerna får inte rustas ned ytterligare. Det måste bli slutsatsen.

Herr talman! Utskottet skriver också att det finns anledning att överväga justeringar vad gäller avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende.

Det är gott och väl med justeringar, men i första hand borde man förstås få kommunerna att följa lagen. Det är väl känt att lagens bestämmelser om det s.k. förbehållsbeloppet inte följs. Det kan aldrig ha varit riksdagens avsikt att lagen skulle kunna tolkas på så olika sätt. Vi kan se en grupp av kommuner som tillämpar lagen korrekt, och där den enskilde har ett förbehållsbelopp i alla former av boende. Sedan finns det ett antal kommuner som

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

tillämpar lagen i fråga om särskilt boende men inte när det gäller ordinärt boende. En annan grupp av kommuner bryr sig inte alls om förbehållsbe-
lopp.

Detta är inte vård och omsorg på lika villkor och med rättvis fördelning.

Det har aldrig varit riksdagens mening att kommunerna i praktiken skall få göra som de vill i det här stycket. Det finns äldre som har förmåga att hävda sin rätt, men det gäller med naturnödvändighet långt ifrån alla.

Att regeringen tänker tala med Svenska kommunförbundet om tillämpningen av lagen är sannerligen på tiden. Budskapet kan bli enkelt: Vi kan inte ha en ordning som innebär att riksdagsbeslut gäller såvida icke kommunen anser annorlunda.

Anf. 100 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Mycket av det som Jan Andersson har sagt bygger på antagandet att folk har lätt för att glömma. Faktum är att det kaos som 80-talet lämnade efter sig är bakgrunden till den strama besparingspolitik som den nuvarande regeringen har tvingats föra. Det är en ganska otacksam uppgift, men att den är nödvändig framgår av det förhållandet att oppositionen har tigit om eller samtyckt till många av de besparingsåtgärder som regeringen har vidtagit.

Regeringens uppgift på det sociala området är att slå vakt om välfärden, de sociala skyddsnäten, samtidigt som man har haft i uppgift att sanera ekonomin. Båda de här uppgifterna är lika viktiga, och på litet längre sikt är den ena uppgiften en förutsättning för den andra. Utan en ordnad samhällsekonomi kan man inte heller räkna med en bärkraftig välfärd i samhället.

I ett samhälle som har höga ambitioner i sin definition av välfärd, som vårt svenska samhälle har, måste det också finnas en realistiskt grundad insikt om vad det kostar. Det är en ökad insikt av det här slaget som gör att vi nu tvingas se över de sociala trygghetssystemen, kanske söka nya lösningar och ge större utrymme åt initiativ som inte bara är offentliga.

Det finns många exempel på utmärkta privata alternativ också inom äldreomsorgen, men Jan Andersson vill inte se det positiva utan letar efter det negativa. Man känner igen debatten från barnomsorgens område.

På det här sättet har det öppnats nya möjligheter. Människors kreativitet och initiativförmåga har bättre kommit till sin rätt. Kostnadsmedvetandet har blivit en faktor av flera som har påverkat planering och utförande. Samtidigt har vaksamheten gentemot sänkningar i standarden skärpts. Ambitionen har helt enkelt varit att få ut mer av satsade pengar också kvalitativt.

När det gäller äldreomsorgen har det faktum att antalet äldre ökar varit ett grundläggande inslag i planeringen. Samtidigt ökar också de krav som äldre har rätt att ställa. Eftersom levnadsåldern stiger förlängs också den tid då man efterfrågar sjukvård.

Sammantaget gör detta att de äldres välfärd blir allt viktigare att slå vakt om, och behoven varierar med åldern.

Ett uttryck för livskvalitet är att människor vill bo kvar hemma i sina bostäder så länge som möjligt. En tyst förutsättning för att det skall vara möjligt är i många fall de anhörigas insatser. Dessa insatser är ovärderliga, det har vi i Centern betonat år efter år. Skulle de värderas i pengar, skulle insat-

serna motsvara miljardbelopp. Det finns många kommuner som har upptäckt hur värdefull anhängigvården är och som stöder den genom någon form av ersättning. En annan förutsättning är att det finns möjligheter till avlastning.

Det var mycket intressant att höra Jan Anderssons inlägg om anhörigas insatser, vilka också han betonade var ovärderliga. Det är inte så ofta vi hör socialdemokrater formulera sig så.

Det är emellertid inte alltid som det finns anhöriga. I sådana fall utgör hemtjänsten det stora skyddsnätet, och därför är det också viktigt att den fungerar.

Den insats som hemtjänsten gör är viktig på många olika sätt. Det är inte bara fråga om att städa av, laga mat och göra inköp. Insatsen består också i att hon eller han förmedlar en personlig kontakt med den äldre, som sitter ensam och som känner sig övergiven.

Jan Andersson antydde att hemtjänsten har skurits ner, men inte heller det är korrekt. Sanningen är att den har ökat kraftigt i omfattning under de senaste åren.

Den tid kommer för många äldre då de inte längre kan bo ensamma, och då är det viktigt att länkarna i vårdkedjan finns och fungerar. I ett sådant skede är det nödvändigt att samhället ställer upp med olika boendeformer som återigen ger en viss valfrihet.

Riksdagens revisorer har granskat äldreboendet och avgivit en rapport som man kallar Särskilda boendeformer för äldre. Vad man speciellt anmärker på är att det finns för mycket av byråkratiska regler, som motverkar lokala lösningar. Det man framför står också i överensstämmelse med riksdagens intentioner.

Det här är exempel på att beslut som fattas här i riksdagen många gånger har svårt att nå ut. Ett konkret sådant exempel är riksdagens beslut om ålderdomshem, och i fråga om barnomsorgen vet vi hur svårt det var att få ut kunskap om de olika beslut som fattades om alternativ inom barnomsorgen.

Vad gäller äldreboenden i stort kan man konstatera att det har skett en mycket kraftig satsning på olika boendeformer. Målet är att skapa ett varierat utbud av äldreboende, och denna satsning sker i medvetande om att det finns olika behov.

Också valfriheten, som är ett högt prioriterat mål, ställer krav på olika omvårdnadsformer. För många äldre kommer en tid då det blir omöjligt att klara sig i det egna hemmet, trots hjälp från hemtjänsten. Samhället bör då ha en beredskap för den livssituationen. Det har, som jag nämnde, också skett en kraftig utbyggnad av olika former av äldreboende, såsom servicehus, ålderdomshem och gruppboende.

En äldre människas behov av hjälp kan ytterligare accentueras, och då räcker inte alltid den vård som erbjuds på den här nivån i vårdkedjan, även om det finns exempel på att anpassningsgraden är större inom ålderdomshemmen än inom flera andra boendeformer. Också i det läget måste samhället, om det gör anspråk på att vara ett välfärdssamhälle, erbjuda hjälp.

Vården av de äldre i ett samhälle är i själva verket en ganska bra mätare på hur allvarligt man tar på talet om människors lika värde och andra höga principer. Vården av de äldre och de mycket vårdkrävande är ju inte direkt,

omedelbart och kortsiktigt lönsamma investeringar, men på litet längre sikt är de lönsamma. Motsatsen skulle skapa ett hårt och kallt samhälle. Det är därför vi i Centern lägger stor vikt vid frågor som rör de äldre, och det gör också regeringen.

I det här perspektivet är det också viktigt att vårdkedjans yttersta länk, sjukhemmen, fungerar, att de har den rätta kapaciteten.

Herr talman! En mänsklig syn på människans behov av vård och värme när livet närmar sig sitt obevekliga slut måste innebära att hjälpbehovet också omfattar den situation då hopp om tillfrisknande och överlevnad inte längre finns, vilket också Jan Jennehag tog upp. Människan kan vara oerhört ensam i livets slutskede, och då måste sjukvård och äldreomsorg vara rustade för att också i en sådan situation ge den hjälp och det stöd som krävs.

Herr talman! Med detta vill jag instämma i det yrkande som Rosa Östh framförde tidigare i debatten.

Anf. 101 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Ulla Tillander beskrev 80-talet som ett kaos för äldreomsorgen och den nuvarande situationen som närmast ett lyckorike. Vi går tillbaka och tittar på vad som hände under 80-talet. Då skedde en oerhört kraftig utbyggnad av t.ex. hemtjänst och färdtjänst. Däremot minskade antalet särskilda boendeformer. Men totalt sett skedde en mycket kraftig utbyggnad av äldreomsorgen.

Om vi tittar på personer över 80 år ökade stadigt insatserna i takt med att antalet 80-åringar ökade. Nu ser vi en annan trend. Antalet 80-åringar som får hjälp minskar. Hemtjänsten för dem minskar ganska kraftigt. Den ökar inte alls.

För det andra minskade resurserna med 1 miljard förra året, och det är inte litet. Kommunförbundets Joakim Ollén beräknar att det blir 7 % i minskning mellan 1992 och 1995. Det är sannerligen inte en ökning av resurserna inom äldreomsorgen. Det påverkar naturligtvis kvaliteten.

För det tredje: Ulla Tillander säger att det minsann finns bra privata alternativ. Ja, det tror jag alldeles säkert. Det var inte detta jag polemiserade mot. Det jag polemiserade mot var det som framkom i Socialstyrelsens rapport, nämligen att det brister i de allra flesta avtal mellan kommuner och de privata alternativen. Det är dålig insyn, dålig kontroll, brist på sekretess och annat.

Tycker Ulla Tillander att det är tillfredsställande? Det vi vill är att man gör någonting åt dessa avtal så att man får en ordentlig insyn och en ordentlig kontroll.

Till sist till de särskilda boendeformerna. Det är sant att de har ökat, men det har sannerligen inte skett med Centrerns hjälp. Ökningen skedde på grund av ÄDEL-reformen, som Centern var emot.

Det är det kommunala betalningsansvaret och det stimulansbidrag som Socialdemokraterna och Folkpartiet gemensamt drev igenom här i kammaren som gjort att antalet särskilda boendeformer för äldre ha ökat.

Anf. 102 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det finns många bra privata alternativ. Jag kan nämna ett av många. Det är också ett där Socialstyrelsen har gjort en utvärdering. Det

finns i Solna kommun. Utvärderingen är finansierad av bl.a. Socialstyrelsen. Där har det privata äldreboendet fått högsta betyg.

Sedan måste jag återkomma till frågan om hemtjänsten, som Jan Andersson återigen tog upp. Jan Anderssons kritik på detta område är inte korrekt. Jag upprepar det. Han säger att antalet personer som får hemtjänst har minskat. Han antyder med ett sådant sätt att uttrycka sig att antalet hemtjänsttimmar också har minskat. Men det är definitivt inte sant.

I verkligheten har det skett en kraftig ökning under senare år. I början på 80-talet var antalet hemtjänsttimmar ungefär 50 miljoner. Men nu i början på 90-talet är siffran uppe i mer än 100 miljoner. Det är väl en ökning om något!

Dessutom har antalet personer som får hjälp kvällar och nätter också ökat. Så sent som 1988 var den siffran lägre än 13 %, men i dag är den över 20 %. Om Jan Andersson tvivlar på dessa siffror går det bra att läsa om dem i den rapport som jag nämnde, nämligen den rapport som har kommit från riksdagens revisorer.

Dessa siffror visar otvetydigt att antalet hemtjänsttimmar inte har minskat, utan de har mer än fördubblats. Däremot är det kanske riktigt att prövningen av behovet har blivit noggrannare. Det visar just det faktum att hjälpen till de allra äldsta med det stora behovet av hjälp har ökat kraftigt. Den mesta hjälpen går nu till dem som verkligen är i behov av hjälp.

Anf. 103 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det verkar som om Ulla Tillander och jag är överens. Om Ulla Tillander lyssnat till mig, hade hon hört att jag sade att det skedde en väsentlig ökning under 80-talet.

När Ulla Tillander nu använder siffror går hon tillbaka till 1980. Märk väl: Under 80-talet skedde en oerhört kraftig utbyggnad av hemtjänsten. Därom är vi överens. Det som har hänt i början på 90-talet är något annat. Jag har inte tittat på antalet hemtjänsttimmar. Om de ökar eller ej vet jag inte exakt. Men jag är ganska säker på att de absolut inte ökar lika mycket som under 80-talet.

Däremot minskar för första gången antalet personer över 80 år som får hemtjänst. Siffrorna är exakt 154 364 personer för år 1990, och 148 407 personer för år 1992. Det har alltså skett en väsentlig minskning. Man skall ha i åminnelse att antalet personer över 80 år samtidigt har ökat. Det är en oroande utveckling att detta trendbrott har skett.

Sedan pekar Ulla Tillander på ett gott privat alternativ. Jag sade att sådana säkert finns. Men det jag frågade Ulla Tillander om var: Tycker de borgerliga att det är tillfredsställande att det brister i så gott som alla avtal mellan kommunerna och de privata entreprenörerna? Det brister i insyn, kontroll, osv.

Vi har här sagt att regeringen måste göra någonting när Socialstyrelsen har pekat på detta problem. Tycker inte Ulla Tillander att det är ett problem? Hon har faktiskt inte svarat på frågan.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 104 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Självfallet skall man se över det hela där det finns problem. Men samtidigt måste jag mot bakgrund av Jan Anderssons mycket negativa beskrivning av privata alternativ säga följande.

Vi tror obetingat på en äldreomsorg som är så beskaffad att samhället ställer höga krav på nivån i omsorgen. Sedan får olika intressenter – både privata och offentliga – tävla om vem som kan uppnå det bästa resultatet kvalitativt och kvantitativt inom givna ramar.

När det gäller siffrorna om hemtjänst till de äldre har antalet hemtjänsttimmar ökat betydligt också under senare år. Jag nämnde att det var 50 miljoner hemtjänsttimmar i början på 80-talet. Nu när vi är inne i mitten av 90-talet är antalet timmar betydligt över 100 miljoner. Det måste man väl ändå anse vara en påtaglig ökning. Dessutom ökar antalet äldre över 80 år som får hemhjälp, Jan Andersson.

Anf. 105 FANNY RIZELL (kds):

Herr talman! Det har varit en lång debatt om vårt samhälles välfärd. Vi skall snart fatta beslut om en del saker som omformulerar en del av samhällets uppgifter.

En av de mest angelägna uppgifterna är ansvaret för vården och omsorgen av våra äldre. Ulla Tillander har nyss talat mycket bra om boende, om hemtjänst, om anhörigvård och om vård i livets slut. Jag ser att riksdagsledamöterna står här och trampar och vill fortsätta med votering, så jag skall inte upprepa det. Men det var mycket bra.

Låt mig dock nämna några detaljer. En stor del av de äldre, människor som inte vågar, orkar eller kan göra sin röst hörd i samhället, har inga föreningar eller organisationer som för deras talan. Det är därför mycket angeläget att vi, samhället, lyfter fram deras behov. Det är tyvärr inte alltid de som har starka företrädare i samhällsdebatten som bäst behöver samhällets stöd.

Flera förslag som innebär att man kommer att lyfta fram och förbättra situationen för svaga grupper har vunnit gehör under mandatperioden. Barnombudsmannen och den nu förslagna Handikappombudsmannen är exempel på det. Men fortfarande saknas det en äldreombudsman.

Vi har inget forum för äldre. Inget forum dit äldre, anhöriga eller personalen i äldreomsorgen kan vända sig för att få sina åsikter beaktade. En äldreombudsman skulle kunna ta till vara deras intressen bättre än vad som görs i dag. Ombudsmannen skulle också kunna göra utredningar och föreslå åtgärder för att förbättra för de äldre. Kristdemokraterna har flera gånger motionerat om tillsättandet av en äldreombudsman.

Herr talman! I dag ger de medicinska framstegen allt större möjligheter att bota och lindra sjukdomstillstånd. Även mycket gamla människor kan hjälpas. Äldre människor kan behöva sjukvård under lång tid, och de kan behöva en kvalificerad sjukvård.

Många, kanske de flesta, får adekvat vård. Men om man har svårt att få förståelse för sina behov och önsknings, om man vårdas på för låg nivå, om man blir nekad intagning till eller blir för tidigt utskriven från en vårdinrättning, kan det vara svårt att få klagomålen prövade.

Den som upplever kommunens sjukvård och omsorg som otillräcklig har inte heller någon nationell instans att vända sig till där klagomålen blir objektivt bedömda – så långt det nu går. Kanske kan frågan om äldreombudsmannen formuleras vid ett nationellt forum där även de som är missnöjda med utebliven vård eller alltför korta vårdtider kan framföra sina åsikter. Framför allt kan äldreombudsmannen bli en talesman för röstsvaga gamla.

Herr talman! Mitt anförande var mycket kort. Det innehöll en liten del av en mycket stor fråga.

Anf. 106 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Denna dag har varit en intressant dag. Vi har i åtta timmar talat om hushållssystemet. Det är intressant att höra hur vissa ledamöter ur regeringspartierna kritiserar oss i Ny demokrati för att vi har ändrat oss. Det är möjligt att man har uppfattat det som att vi har gjort något som är formellt fel. Det är mycket möjligt att den kritiken är befogad. Men jag kan aldrig tänka mig att det formella är viktigare än sakpolitiken. Det är ju just det som riksdagen har kritiserats för, nämligen att det formella ofta är viktigare.

Ny demokrati var ett parti som skulle införa sunt förnuft i politiken, och vi skulle representera väljarna.

Vi har nu funnit att vi kanske gjorde fel när vi fattade vårt första beslut i detta ärende, speciellt med tanke på att förslaget ändrades under hanteringsgången. Vi fick inte riktigt det vi hade begärt.

Man kan också undra varför vi här i dag i åtta timmar har diskuterat denna fråga. Vad är det för mening att diskutera om vi inte har möjlighet att ändra oss? Jag trodde debatter var till för det. Jag trodde att man skulle lyssna till olika argument. Men i riksdagen får man inte ändra sig fyra veckor innan, utan att det omedelbart blir en svekdebatt.

Jag skulle vilja förorda att man i fortsättningen inte lade ned så mycket tid på de meningslösa debatterna. Tänk om ett företag skulle använda sin arbetskraft på detta sätt. Jag garanterar att det företaget skulle gå i konkurs. Vore det inte bättre att i fortsättningen skicka in protokollen från de olika partierna. Då har man rösträkningen omedelbart klar, och vi slipper detta skådespel.

Vi har faktiskt lurat alla de som sitter på läktarna att tro att vi kanske kan ändra oss här och att debatten verkligen betyder någonting. I ett företag, när man diskuterar olika frågor, bollar man saker och ting mot varandra. Därefter fattar man ett beslut. Men tydligen är det inte så i riksdagen.

Jag frågar därför: Vilken heder är det vi pratar om, Ny demokratis eller riksdagens? Det får ni fundera på.

(Applåder)

Anf. 107 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka kammarens förtjusning över att se riksdagsman Karlsson här. Han har aldrig varit här så mycket som just i dag.

Jag vet att det är ovanligt att man begär replik på någon i sitt eget parti. Men vi har ju varit med i Guinness rekordbok förr.

Låt oss se vad som har inträffat. Ny demokratis representant i socialut-

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

skottet har sjabblat. Hela Ny demokratis riksdagsgrupp vet om det. Så snacka inte om att ändra sig, Bert Karlsson! Det är ni själva som skall ändra er, hela gänget.

Vad vi annars är på väg att göra är att förlora den politiska heder som jag anser att vi faktiskt har byggt upp här i riksdagen. Varför skulle vi göra det? Skulle det vara för rubrikernas skull? Jag tror att även herr Karlsson tycker att det räcker med rubriker – för dagen i alla fall. Tag ansvar och var litet tuff! Det brukar vi vara.

Tala inte om sakpolitik! Bert Karlsson själv är ju den som inte bryr sig om sakinnehåll. Att driva sakpolitik handlar om kunskap.

Det är faktiskt dags för Ny demokratis riksdagsledamöter att ändra sig. Är det någon dag som debatten skulle kunna ha någon vettig betydelse, kan det vara just i dag. Men det beror på er.

I detta anförande instämde Lars Moquist (nyd).

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (den generella välfärdspolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (s)
3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

122 för res. 1

11 för men.

171 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

152 för utskottet

131 för res. 1

21 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 2 nyd, 2 -

För res. 1: 119 s, 10 v, 2 -

Avstod: 21 nyd

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 2 (en rättighetslag)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

291 för utskottet

12 för men.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 18 kds, 23 nyd, 2 -

För men.: 10 v, 2 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 8 kds, 4 v

Prot. 1993/94:92

20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Mom. 3 (inriktningen av hälso- och sjukvården)

1. utskottet

2. res. 2 i motsvarande del (s)

Votering:

173 för utskottet

131 för res. 2

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 2: 119 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 4 (sjukvårdsproduktionen)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottet hemställan

2. hemställan i res. 3 (nyd)

Votering:

278 för utskottet

22 för res. 3

4 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 7 v, 4 -

För res. 3: 22 nyd

Avstod: 1 nyd, 3 v

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 2 i motsvarande del (s)

Kammaren godkände utskottets motivering med acklamation.

Mom. 5 (folkhälsoaspekter)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

173 för utskottet
130 för res. 4
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 23 nyd, 2 -
För res. 4: 119 s, 9 v, 2 -
Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 5 v

Mom. 6 (upphävande av lagen om husläkare m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (m, fp, c, kds)
Votering:
152 för utskottet
151 för res. 5
1 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 20 nyd, 10 v, 3 -
För res. 5: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 2 nyd, 1 -
Avstod: 1 nyd
Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 7 (dispens från lagen om husläkare)

1. utskottet
2. res. 6 (m, fp, c, kds)
Votering:
152 för utskottet
151 för res. 6
1 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 20 nyd, 10 v, 3 -
För res. 6: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 2 nyd, 1 -
Avstod: 1 nyd
Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 8 (upphävande av lagen om läkarvårdsersättning och lagen om ersättning för sjukgymnastik)

1. utskottet
2. res. 7 (s)
Votering:
172 för utskottet
131 för res. 7
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 29 fp, 24 c, 19 kds, 23 nyd, 2-

För res. 7: 119 s, 10 v, 2-

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 7 c, 7 kds, 4 v

Prot. 1993/94:92

20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Mom. 10 (Ädelreformen m.m.)

1. utskottet

2. res. 8 i motsvarande del (s)

3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

121 för res. 8

10 för men.

172 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

175 för utskottet

119 för res. 8

10 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 23 nyd, 2-

För res. 8: 117 s, 2-

Avstod: 10 v

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 11 och 12 (hemtjänsten m.m.)

1. utskottet

2. res. 8 i motsvarande del (s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 13 (nationella mål för handikappolitiken)

1. utskottet

2. res. 9 (s)

Votering:

172 för utskottet

131 för res. 9

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 22 nyd, 2-

För res. 9: 119 s, 10 v, 2-

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 1 nyd, 4 v

Mom. 15, 16 och 17 (behovsprövade barnbidrag m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 i motsvarande del (nyd)

Votering:

281 för utskottet

23 för res. 10

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 10 v, 4 -

För res. 10: 23 nyd

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 31 (smittskyddslagen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

292 för utskottet

11 för men.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 28 fp, 25 c, 19 kds, 23 nyd, 3 -

För men.: 10 v, 1 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 5 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 37 (Allmänt bidrag till hälso- och sjukvården)

1. utskottet

2. res. 13 (m, fp, c, kds)

3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

146 för res. 13

12 för men.

146 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 13.

Huvudvotering:

142 för utskottet

162 för res. 13

45 frånvarande

Kammaren biföll res. 13.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 21 nyd, 2 -

För res. 13: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 2 nyd, 10 v, 2 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 41 (fördelningsgrund för statsbidrag till tolktjänst)

1. utskottet

2. res. 14 (m, fp, c, kds)

Votering:

154 för utskottet

150 för res. 14
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 23 nyd, 9 v, 3 -
För res. 14: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 1 v, 1 -
Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Mom. 57 (medelsanvisningen till Socialstyrelsen)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:
293 för utskottet

11 för men.

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 23 nyd, 3 -

För men.: 10 v, 1 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 4 v

Mom. 62 (bidrag till RFSU)

1. utskottet
2. res. 17 (s)

Votering:
172 för utskottet

131 för res. 17

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 22 nyd, 2 -

För res. 17: 119 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 1 nyd, 4 v

Mom. 68 (dopning)

1. utskottet
 2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. So434 (s)
- Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 80 (Barnombudsmannens uppgifter)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 82 (barnkonventionen)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Riktlinjer för ett
nytt tillståndss-
system för
alkoholdrycker,
m.m.*

Votering:
289 för utskottet
14 för men.
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 75 m, 29 fp, 25 c, 18 kds, 22 nyd, 2 -
För men.: 1 s, 1 kds, 10 v, 2 -
Frånvarande: 19 s, 5 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 1 nyd, 4 v

Mom. 86 (utredning om adoptionsfrågor)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:
285 för utskottet
13 för men.
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 75 m, 28 fp, 24 c, 18 kds, 20 nyd, 2 -
För men.: 1 nyd, 10 v, 2 -
Frånvarande: 20 s, 5 m, 5 fp, 7 c, 8 kds, 2 nyd, 4 v

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Riktlinjer för ett nytt tillståndssystem för import, export, tillverkning och partihandel med alkoholdrycker, m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU22 Riktlinjer för ett nytt tillståndssystem för import, export, tillverkning och partihandel med alkoholdrycker, m.m. (prop. 1993/94:136).

Anf. 108 PETER KLING (nyd):

Herr talman! I socialutskottets betänkande SoU22 behandlas en partimotion från Ny demokrati som i stort sett handlar om avreglering inom alkoholområdet. Vår man i socialutskottet har inte yrkat på något i det här fallet, eftersom det har hänvisats till Alkoholkommissionen. Jag sitter själv med i Alkoholkommissionen. Vi är klara med vår rapport. Från Ny demokratis sida har vi inte fått något gehör i Alkoholkommissionen. Det är anledningen till att jag har begärt ordet.

Det är märkligt att vi folkvalda aldrig går folkets ärenden. I denna kammar vill 73 % ha kvar Systembolaget. I verkligheten vill minst 60–70 % av folket inte ha kvar Systembolaget. Det är alltid så i politiken att här i kammaren går man tvärsen mot strömmen, dvs. tvärsen mot vad människorna ute på gatan tycker.

Herr talman! Jag skall inte tala länge. Jag yrkar att regeringen bör lägga förslag om att upphäva förbudet att sälja vin och starköl i vanliga livsmedelsbutiker m.fl. försäljningsställen.

Jag vill också yrka bifall till motion So272 yrkande 3, 6 och 7-22, dvs. hela motionen.

Det av Peter Kling under överläggningen framställda särskilda yrkandet hade följande lydelse:

1. beträffande *riktlinjer för ett nytt tillståndssystem* att riksdagen med anledning av motion 1993/94:So272 yrk. 1 som sin mening ger regeringen till känna följande:

Regeringen bör lägga förslag om att upphäva förbudet att sälja vin och starköl i vanliga livsmedelsbutiker m.fl. försäljningsställen.

Anf. 109 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt som Peter Kling säger att Alkoholkommissionen är klar med sitt betänkande. Det avlämnades förra veckan. Trots de forskningsrapporter som föreligger och allt det arbete som Alkoholkommissionen har lagt ner på att få fram underlag för sina beslut, har Peter Kling ändå inte förstått att alkoholen utgör vårt största sociala och hälsopolitiska problem. Han vidhåller att full frihet skall råda. I allt annat skadepreventivt arbete är det de generella åtgärderna som ger effekt. Det gäller inte minst på alkoholens och tobakens område. Vi har sådana restriktioner som innebär att vi skyddar människor ifrån den skadliga inverkan som både alkohol och tobak kan ha.

Den proposition som ligger till grund för det här betänkandet var ettställningsarbete dels från Alkoholkommissionen, dels från riksdagen. Den tidigare propositionen som rörde direktimport av starköl godtogs inte av riksdagen. Den återförvisades till regeringen. Nu har man återkommit med en proposition. Under tiden har förhandlingarna med EU avslutats och EES-avtalet har trätt i kraft.

I dessa avtalssammanhang har vi avstått från att behålla Vin & Sprit AB:s monopol. I stället har vi valt att inrätta en s.k. tillståndsmyndighet som skall sköta om de tillstånd som krävs för att man skall direktimportera alkohol och distribuera den till restauranger och försäljningsställen. Systembolaget har vi fått behålla vid förhandlingarna. Vi är mycket glada över att det var möjligt. Jag vet att det var mycket bekymmersamt ända in i det sista innan vi fick det beskedet. Vi som eftersträvar en låg alkoholkonsumtion skulle naturligtvis helst ha sett att vi skulle ha kunnat behålla alla våra monopol. Tyvärr medges det inte i dessa sammanhang. Vi har fått avstå när det gäller Vin & Sprit AB.

När det gäller den framtida inriktningen av Vin & Sprit AB:s verksamhet ansåg Alkoholkommissionen att det bolaget skall vara helt statligt ägt. Det tycker jag är en riktig inriktning. Därigenom kan vi också ge riktlinjer för hur Vin & Sprit AB skall hantera sin verksamhet.

Det pågår just nu ett utredningsarbete om vilka riktlinjer som bör gälla för den nya tillståndsmyndigheten. Det krävs naturligtvis ett ganska långtgående lagförslag för att reglera myndighetens samtliga funktioner. Det är

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Riktlinjer för ett
nytt tillståndssystem för
alkoholdrycker,
m.m.*

viktigt att man har den alkoholpolitiska bakgrunden i de sammanhang som tillståndsmyndigheten skall agera i. Det skall naturligtvis vara en aktiv tillsyn på nationell nivå för att garantera att försäljningen av alkohol sker ansvarsfullt. Att de lagar och bestämmelser som finns på alkoholområdet också efterlevs tror jag är mycket viktigt i dessa sammanhang.

Vi vet att de privata vinstintressena ur alkoholpolitisk synpunkt skapar bekymmersamma situationer om försäljningen släpps fri. Monopolställningen har ju gjort att vi har sluppit vinstintressena i svensk alkoholpolitik.

Herr talman! Jag har inget yrkande i sammanhanget. Jag finner mig i att utskottet har funnit detta väl avvägt och kommer naturligtvis, när förslaget till lagen så småningom kommer till riksdagen, att ha synpunkter på lagens utformning och se till att de alkoholpolitiska målen finns med i det arbete som då kommer att bedrivas från tillståndsmyndighetens sida.

Anf. 110 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag måste bemöta Karin Israelsson. Skillnaderna mellan Karin Israelsson och Peter Kling är tydligen väldigt stora. Jag tror, Karin Israelsson, faktiskt på den stora massan utanför riksdagen. Jag tror att det är tänkande och självständiga individer. Vi är inte någon överförmynderigrupp som kan styra massan med lagar, förbud och enorma regleringar. Jag tror på individens tänkande. Därifrån vill jag skapa lagar som är trovärdiga och som människorna utanför den här kammaren kan följa på ett vettigt sätt. Där är det stora åsiktsskillnader mellan Karin Israelsson och mig, det vill jag sannerligen påpeka.

Jag tycker inte att vi är några översittare som har intelligens långt över den vanliga människans. Jag tror att individen kan klara av detta själv. Vad vi politiker bör göra är att upplysa och utbilda folk om problemen. Sedan bör individen själv ta ansvar. Där skiljer vi oss åt. Jag anser att människorna på gatan inte är en grå trist icke-tänkande massa.

Anf. 111 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det finns undersökningar som visar att det finns en majoritet för att behålla Systembolaget, inte minst i skenet av den diskussion som har varit under EU-förhandlingarna. Det har funnits en god service, ett stort utbud av produkter som skall säljas, och man har fått de råd som kan tänkas behövas.

Alla de forskningsrapporter om vi fått i Alkoholkommissionen har visat på problem. I t.ex. Värmland och Bohus län har man fått sluta med starkölsförsäljningen i livsmedelsbutikerna efter ett halvår på grund av de stora sociala och hälsopolitiska problemen. Dessa var så pass påtagliga att de sociala myndigheterna inte klarade av dem.

Det finns få länder i världen som inte har någon typ av restriktioner kring sin alkoholförsäljning. Vi har inte sådana därför att vi vill vara överförmyndare utan därför att alkohol är beroendeframkallande. Därför krävs olika åtgärder.

Anf. 112 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag ser fortfarande en stor skillnad mellan Karin Israelssons och vårt tänkande. Jag anser att Systembolagets monopol klart strider mot

EES-avtalet. Jag skall återge ett stycke av EES-avtalet: De avtalsslutande parterna skall säkerställa att statliga handelsmonopol anpassas på ett sådant sätt att ingen diskriminering med avseende på anskaffnings- och marknadsföringsvillkor föreligger mellan medborgarna i EG-medlemsstaterna och medborgarna i EFTA-staterna.

Denna passus visar helt klart att vi är diskriminerande. Jag kan inte i en vanlig livsmedelsbutik köpa förutom goda ostar och kex en flaska vin, utan jag hänvisas helt till Systembolaget och måste gå till den affären. Är inte detta diskriminering jämfört med andra medborgare i Europa, så vet inte jag vad diskriminering är, Karin Israelsson.

Sverige kommer att anklagas för detta i domstolarna. Det är förhoppningsvis fler individer än Peter Kling i Sverige som tycker att detta är diskriminering.

Vi vill från vårt parti ha ett ämne i skolan som handlar om tobak, alkohol och narkotika, ett kunskapsrelaterat ämne där man upplyser folk om vad det handlar om, att det är skadligt att dricka för mycket och påverkar samhälls ekonomin. Men vi vill ytterst släppa ansvaret till individerna. Vi tror nämligen på individerna, och vi tror på kunskap i samhället. Det är där skillnaden är, Karin Israelsson. Vi tror inte på att det skall sitta en grupp människor och styra uppifrån, stifta hundratals lagar och regleringar som folk dessutom inte tror på utan tycker är löjliga. De följer inte lagarna. Är det så svårt att förstå det?

Anf. 113 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är nog fler än Peter Kling som har upptäckt att det är stora skillnader mellan oss två. Det har varit så sedan den första dag vi hade en alkoholpolitisk debatt. I övrigt finns det också stora skillnader.

När vi har förhandlat med EU om att få behålla vårt Systembolag har vi gjort det på hälsopolitisk grund. Det har vägt tyngre i vågskålen än det som Peter Kling tar upp. Den konkurrensneutralitet som Peter Kling hänvisade till rör inte den enskilde individen utan försäljningen till Systembolaget. Där skall det finnas en konkurrensneutralitet. Där har Systembolagets policy varit att se till att så många märken som möjligt skall kunna säljas via provförsäljningar. Man har anpassat sig så långt det har varit möjligt till de krav som ställs i EES-avtalet.

Nu finns EU-avtalet, en skriftlig bekräftelse på det hela. Det tycker jag är väldigt viktigt.

Att man skall undervisa om detta i skolan är ingen nyhet. Det har funnits sådan undervisning i skolorna i många år, långt före det att Peter Kling kom till riksdagen. Det var genom Centerpartiets initiativ som detta infördes i samband med den nya alkoholpolitiken 1977. Det har givit resultat. Men vi har också sett att information inte ger de effekter som restriktioner ger. Det är en mycket stor skillnad. Det finns inte en forskningsrapport som Peter Kling skulle kunna bygga ett sådant påstående på – i varje fall har den inte presenterats för oss i Alkoholkommissionen. Tvärtom visar alla utredningar och informationsinsatser att det inte är tillräckligt. Det behövs också restriktioner.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Riktlinjer för ett
nytt tillståndssystem för
alkoholdrycker,
m.m.*

Anf. 114 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Med anledning av det aktuella betänkandet om partihandelsmonopolets avskaffande och min och mina medmotionärers motion So43 vill jag kommentera betänkandet i den del det rör avskaffandet av partihandelsmonopolet.

Förslaget är ett resultat av EES-avtalet och EU-förhandlingarna. Det är ett resultat som man har anledning att beklaga, för sannolikt kommer det att innebära ökad alkoholkonsumtion och därmed ökade skador. Vi har därför i motionen protesterat mot den föreslagna lösningen och i första hand föreslagit ett bibehållande av partihandelsmonopolet och i andra hand ett överförande av monopolet till Systembolaget.

Åtminstone borde andrahandsyrkandet ha varit realistiskt att förhandla om med EG respektive EU. Accepteras Systembolagets monopol avseende detaljhandelsförsäljningen kan jag inte förstå varför det inte hade varit möjligt att acceptera ett partihandelsmonopol för Systembolaget. Utskottet kommenterar på denna punkt inte utlandstillverkad alkohol men jämväl det svenska starkölet. Jag tycker att utskottets argumentering är svag. Den präglas mer av att uppnå en friare konkurrens än av angelägna socialpolitiska motiv. Jag ställer frågan: Varför?

Norge, som i princip har samma alkoholpolitik som Sverige, har fått ett bättre resultat. Norge avser inte genomföra några ändringar alls, eftersom frågan inte har varit uppe till förhandling. Den har behandlats som offentlighetsprincipen i Sverige. Det innebär att vi kommer att bryta samstämmigheten i alkoholpolitiken mellan våra nordiska länder. Det är djupt beklagligt, eftersom vår alkoholpolitik har varit så framgångsrik.

Utskottet framhåller att den totala alkoholkonsumtionen måste minska, därför att missbruk och överkonsumtion medför höga kostnader för samhället och stort lidande för den enskilde. Samhällets kostnader beräknas uppgå till 80–100 miljarder kronor årligen. Sveriges riksdag ställde sig i maj 1985 bakom WHO-målet och beslutade om en 25-procentig minskning av konsumtionen av ren alkohol per invånare fram till år 2000.

Alkoholpolitiska kommissionens ordförande Ingemar Mundebo uttalade nyligen på kommissionens presskonferens att Sverige inte kommer att kunna uppnå det målet på grund av en liberaliserad alkoholpolitik, däribland sänkt alkoholpris i framtiden. Att inte släppa in privatkapital i alkoholnäringen har varit en grundpelare i vår alkoholpolitik. Den pelaren försvinner när privatkapital släpps in i partihandelsledet på det sätt som föreslås i propositionen.

Den liberalare alkoholpolitiken, bl.a. genom direkt starkölsförsäljning från bryggeri till restaurang, får redan konsekvenser. Det inbjuder till en häftigare marknadsföring. Nu kommer nästa steg i liberaliseringen när vi genom dagens riksdagsbeslut öppnar för bryggerier även utanför Sverige att direktförsälja till restauranger. Hur mycket mer rabatterad alkohol kommer då inte att serveras? Det kommer knappast den nya kontrollmyndigheten att kunna förhindra. Det hade varit bättre att ta vara på möjligheten att ge Systembolaget detta monopol. Det hade minskat intresset hos olika producenter att driva en tuff och aggressiv marknadsföring mot restaurangerna.

Nu är vi där vi är. Jag förstår att utskottet har funnit att vi inte kan ta oss

ur ingånget och föreslaget avtal, trots de brister som det har. Utskottet skriver: "Med hänsyn till att Sveriges förhandlingar med EU inte resulterat i en överenskommelse i anslutningsfördraget utan i en viss skriftväxling, som inte binder EU-domstolen, är det av stor vikt att det regelverk som nu skapas, beaktar inte bara alkoholpolitiska synpunkter utan också de konkurrensrättsliga aspekterna."

Nu måste vi i stället se framåt. En i nuläget liberaliserad alkoholpolitik måste framöver kompenseras med precis motsatta åtgärder, dvs. med ökad restriktivitet på andra områden. Annars blir det precis som Mundebo har sagt. De kristna socialdemokraterna är inte beredda att medverka till att riva upp riksdagens beslut om minskning av alkoholkonsumtionen.

Det här betyder, menar jag, att högprislinjen måste bevaras "till varje pris", som man skulle kunna säga. En stor mängd svenska och internationella undersökningar visar att högt pris är det effektivaste sättet att minska alkoholkonsumtionen. Högprislinjen förutsätter att införselrestriktionerna behålls. Sveriges förhandlingsresultat med EU är här tillfredsställande genom anknytningen till den danska situationen. Där har man nu klarat att behålla sina införselrestriktioner i över 20 år. Ändringar framöver av denna kompromiss förutsätter att de beslutas enhälligt av EU. Här får Sverige vid ett medlemskap enligt min mening inte vika sig!

Från de kristna socialdemokraternas sida hälsar vi med glädje Alkoholkommissionens förslag om att höja åldersgränsen till 20 år för servering på restaurang. Det är mycket angeläget nu för att kompensera de liberaliseringar som jag tidigare har talat om. Det är beklagligt att den alkoholpolitiska kommissionen på denna punkt inte är enig. Men än finns tid till eftertanke före propositionsskrivandet.

Samtidigt instämmer jag i utskottets förslag i betänkandet, att vi här i dag inte skall riva mer i olika bestämmelser och regler, utan att vi skall vänta ut en proposition om helheten i alkoholpolitiken. I den meningen är det ju att beklaga att vi nu genom EES-avtalet och i viss utsträckning genom hänvisningarna till EU föregriper en kommande proposition om helheten.

Vi bör således efter dagens tvingande beslut ställa in oss på att fortsätta åtgärder som sammantagen effekt måste innebära en skärpning av alkoholpolitiken. Annars kommer vi inte att klara Världshälsoorganisationens mål om en 25-procentig sänkning av alkoholkonsumtionen från 1985 fram till år 2000, ett mål som från folkhälsosynpunkt är mycket angeläget att uppnå.

Jag tackar talmannen för ordet.

Anf. 115 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Genom EES-avtalet har Sverige förbundit sig att tillämpa EG:s regelverk. För att detta skall vara trovärdigt i EG:s ögon slår utskottet fast i sitt betänkande: "Utskottet anser vidare att en sammanblandning av en monopoliserad detaljhandel och en konkurrensutsatt partihandel bör undvikas."

När det sedan gäller övriga alkoholpolitiska frågor har ju den alkoholpolitiska kommissionen arbetat i drygt två år och lagt fram ett omfattande material. Den offentliga debatten om dessa förslag har redan börjat. Tidigare, under fjolåret, lade kommissionen fram ett delbetänkande om serveringsbe-

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Riktlinjer för ett
nytt tillståndssystem
för
alkoholdrycker,
m.m.*

stämmelserna. Denna del har varit ute på remiss tillsammans med ett betänkande från den s.k. LHD/LVM-utredningen, som har behandlat frågor om överförande av tillståndsgivningen från länsstyrelserna till kommunerna.

Allt detta material kommer nu att samlas. Regeringen har meddelat sin avsikt att under hösten i år lägga fram ett samlat förslag på hela alkoholpolitikens område. Så länge utskottet inte förfogar över detta fullständiga underlag finns det inte anledning att ta några nya initiativ, utan vi måste först avvakta detta material. Denna bedömning har alltså gjorts av ett enhälligt socialutskott.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (riktlinjer för ett nytt tillståndssystem)

Yrkanden:

1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkande (nyd) och mot. So272 yrk. 6 (nyd)

Votering:

275 för utskottet

22 för yrk. och mot.

2 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 72 m, 29 fp, 25 c, 18 kds, 9 v, 3 -

För yrk. och mot: 22 nyd

Avstod: 1 m, 1 kds

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Liisa Rulander (kds) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 4 (övriga alkoholfrågor)

Yrkanden:

1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. So272 yrk. 3, 7-22 (nyd)

Votering:

278 för utskottet

22 för mot.

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 74 m, 29 fp, 25 c, 19 kds, 9 v, 3 -

För mot.: 22 nyd
Frånvarande: 19 s, 6 m, 4 fp, 6 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Barn och ungdom

9 § Lag om Allmänna arvsfonden

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU23 Lag om Allmänna arvsfonden (prop. 1993/94:124).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

10 § Barn och ungdom

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU30 Barn och ungdom.

Anf. 116 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Just när jag skulle börja hålla mitt anförande sade en av riksdagens ledamöter, om jag hörde rätt, att det man inte kan säga på tre minuter inte är värt att lyssna på. Jag skall därför hålla mig till tre minuter för detta anförande.

Det har varit en lång dag för alla oss som har varit engagerade i socialutskottets betänkanden. Det finns förvisso mycket mer att säga om de frågor som gäller barn och ungdom, men det blir fler tillfällen att ta upp dem.

Herr talman! Jag är väldigt glad över utskottets majoritetsskrivning i betänkandet om den första frågan som gäller sexuella övergrepp mot barn. Den utgår från flera enskilda motioner men också från en flerpartinotion av representanter för samtliga riksdagspartier. Vi har genom olika förslag visat hur samhället kan stärka skyddet för barn som råkat ut för sexuella över-

grepp. Jag ser med tillfredsställelse att utskottets majoritet har tillstyrkt motionen, där vi begär att regeringen återkommer med förslag på området.

Herr talman! Däremot har Vänsterpartiet egna yrkanden på några andra punkter, vilka tyvärr inte har tillstyrkts. Det gäller exempelvis ungdomens hus och åtgärdsprogram mot utslagning av barn och ungdomar, och hur man skall ta upp frågorna för att förhindra utslagning och att barn driver omkring på gator samt att andra problem uppstår. Det är ett viktigt område. Jag beklagar att utskottet inte har tillstyrkt vår motion och inte heller de socialdemokratiska motionerna.

Herr talman! Jag vill även nämna den flerpartimotion som gäller utbildning i barnkunskap. Den har delvis blivit tillgodosedd men inte fullt ut. När vi skrev den motionen, utgick vi från det faktum att det i dag i stor utsträckning är frivilliga organisationer som står för utbildningen till poliser, till militära organisationer samt till jurister och andra som vill ha en fördjupad kunskap om barn och barns villkor. Vi anser att samhället måste ta ett betydligt större ansvar än i dag, naturligtvis tillsammans med de frivilliga organisationerna, och se över utbildningen för att prioritera barn och ungdom.

Ny demokratis förslag om en internationell konferens om filmvåld – Ny demokrati har på den punkten reserverat sig – är bra, men däremot tycker jag inte att det är riksdagens uppgift att fatta beslut om konferenser. Jag biträder alltså utskottets hemställan på den punkten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan beträffande sexuell övergrepp mot barn samt till min meningsyttring beträffande de punkter som jag här har berört.

Anf. 117 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Vi behandlar i dag socialutskottets betänkande över ett antal motioner rörande villkoren för barn och ungdom. I de flesta fall gäller det yrkanden som har framställts tidigare, i några fall flera gånger tidigare. Kamraren behandlade så sent som i oktober socialutskottets betänkande över en rad av dessa förslag. Riksdagen ställde sig då bakom utskottets hemställan.

Åtskilliga av förslagen ingår i de uppdrag som Socialtjänstkommittén har fått i direkt uppdrag att behandla. Det gäller inte minst de utsatta barnens och ungdomarnas förhållanden och de åtgärder som detta föranleder. Utskottet har vid tidigare behandling hänvisat till att Socialtjänstkommitténs arbete bör avvaktas innan några nya initiativ tas. Socialtjänstkommitténs betänkande kommer redan i sommar, dvs. om ett par månader. Utskottet vidhåller därför sina tidigare ställningstaganden.

Flera motioner har särskilt uppmärksammat de utsatta barnens och ungdomarnas förhållanden mot bakgrund av de senaste årens ekonomiska utveckling och det förändringsarbete som har bedrivits i landets kommuner. Åtskilliga rapporter har också kommit med oroväckande inslag under de senaste åren.

Regeringen gav redan efter sommaren 1992 Socialstyrelsen i uppdrag att, med anledning av det förnyelse- och omställningsarbete som pågår i kommuner och landsting, i samråd med andra myndigheter följa utvecklingen av barns villkor i samhället. En första rapport gällande utvecklingen under 1992 avlämnades för ett år sedan, och i dagarna kom slutrapporten, som beaktar

utvecklingen också under det gångna året 1993. Utskottet har även här ansett att pågående arbete bör avvaktas.

Herr talman! Jag utgår från att vi får anledning att återkomma till Socialstyrelsens rapport Barns villkor i förändringstider, när regeringen har berett rapporten och de förslag som där framläggs. Jag vill bara göra ett par allmänna kommentarer till rapporten och den välkomna uppmärksamhet och debatt som den har väckt.

Rapporten bekräftar att de problem som vi ser på flera håll också är en direkt följd av den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Den understryker att det inte finns någon automatisk motsatsställning mellan å ena sidan kravet på att det förs en ansvarsfull ekonomisk politik för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för en väl fungerande välfärd och å andra sidan de berättigade krav på insatser som våra barn och ungdomar kan ställa. Det är väl känt att en ekonomisk politik som inte främjar tillväxt och jobb närmast ofrånkomligt slår hårdast mot de sämst ställda. Dit hör särskilt de utsatta barnen och ungdomarna.

Rapporten visar också att en genomtänkt och förberedd förnyelse av den kommunala verksamheten har kunnat ske utan allvarliga förändringar i verksamheten eller för dem som den riktar sig till. Det gäller i stora delar av landet. Däremot visar den, inte helt överraskande, att drastiska och ogenomtänkta nedskärningar i flera fall har haft klart oönskade effekter. Särskilt visar den att generella nedskärningar slår hårdast mot speciellt utsatta grupper i utsatta boendeyrömden. Boendesegregationen är här en betydelsefull förklaring.

De problem som redovisas i Socialstyrelsens rapport avser framför allt områden i våra storstäder och i vissa av deras förortsområden. Förändringen av statsbidragen till kommunerna, som har inneburit en större frihet att göra prioriteringarna i kommunerna, innebär också ett större ansvar att göra de nödvändiga prioriteringar som de av riksdagen fastställda nationella målen förutsätter. Jag räknar med att vi snart får tillfälle att ta del av de åtgärder som regeringen finner nödvändiga med anledning av rapporten och dess slutsatser.

Jag finner det emellertid glädjande med den omfattande uppmärksamhet som diskussionen kring rapporten och de förhållanden som den belyser har givit upphov till. Jag tror att det i inte så liten utsträckning är en följd av att barnens intressen nu sätts i fokus på ett helt annat sätt, inte minst såsom en följd av FN:s barnkonvention och den inrättade funktionen såsom barnombudsman.

Herr talman! Uppmärksamheten kring sexuella övergrepp mot barn har blivit allt starkare – inte nödvändigtvis därför att de har blivit fler utan snarare därför att det stora mörkertalet har blivit allt tydligare. En lång rad åtgärder på detta område vidtas sedan flera år av bl.a. Socialstyrelsen. Så sent som i sitt betänkande i oktober hänvisade utskottet till den viktiga roll som nu också den nyinrättade barnombudsmannen har på detta område.

I en mycket välskriven och välavvägd flerpartimotion har en rad förslag framlagts om insatser för utbildning och fortbildning samt forskning och metodutveckling. Utskottet finner att regeringen bör överväga de förslag som framläggs i motionen och återkomma till riksdagen med förslag om insatser.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

Barn och ungdom

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

11 § Konsumentpolitiska frågor m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU21 Konsumentpolitiska frågor m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 118 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Riksdagen behandlar i dag regeringens proposition angående anslag för budgetåret 1994/95 beträffande konsumentpolitiken och därtill 17 motioner, allt samlat i lagutskottets betänkande nr 21. Vi socialdemokrater har till betänkandet fogat fem reservationer, som jag senare skall kommentera.

Nuvarande mål för den statliga konsumentpolitiken lades fast av riksdagen 1986. Målet för konsumentpolitiken är att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser och att stärka konsumenternas ställning på marknaden. För att nå målet har man utvecklat den lokala konsumentverksamheten samt givit stöd till utsatta grupper. Vi socialdemokrater anser att det därtill fordras en väl fungerande lagstiftning samt en myndighetsorganisation.

1992 tillsatte regeringen Konsumentpolitiska kommittén, som i januari 1994 överlämnade sitt betänkande SOU 1994:14. I denna utredning föreslås att målen kompletteras med att främja en från miljösynpunkt hållbar utveckling.

En i utredningen varande majoritet föreslår också en delning av Konsumentverket, vilket vi socialdemokrater, Vänsterpartiet samt Centerpartiets ledamot i utredningen har reserverat oss mot. Vi befarar att delningsalternativet kommer att skapa otydlighet och ge upphov till oklarheter i rollfördelningen både för konsumenter och producenter samt bland de anställda inom verksamheten både i deras interna arbete och i deras kontakter med t.ex. konsumentvägledare, näringsliv och frivilliga organisationer.

Den framtida konsumentpolitiken kommer att diskuteras, när en proposition från regeringen föreligger. Därför avstår jag från att diskutera utredningens förslag mer i dag.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera våra socialdemokratiska reservationer. I reservation 1 beträffande anslag till Konsumentverket vill vi socialdemokrater peka på att också regeringen i budgetpropositionen har ansett att EES-avtalet ställer krav på insatser från Konsumentverkets sida i form av bl.a. ökad marknadskontroll. Som framhålls i propositionen blir Konsumentverket i och med EES-avtalets ikraftträdande tillsynsmyndighet enligt flera nya lagar, som träder i kraft samtidigt med EES-avtalet. Nya insatser kommer att krävas med bl.a. systematiska kontroller på produktsäkerhetsområdet. För budgetåret 1994/95 kommer tillsynen framför allt att

omfatta hushållsapparater, maskiner för personligt bruk, textilier och leksaker.

Vi socialdemokrater menar att det är anmärkningsvärt att dessa väsentligt utökade arbetsuppgifter inte föranlett något förslag från regeringen om höjt anslag till Konsumentverket. I budgetpropositionen finns det endast ett påpekande från regeringens sida om att det är viktigt att Konsumentverket avsätter tillräckliga resurser för verksamheten.

Som framhålls i motion L704 innebär regeringens förslag en väsentlig anslagsminskning, om man tar hänsyn till engångsanslaget på 10 miljoner kronor för informations- och utbildningsinsatser i samband med att skuldsaneringslagen träder i kraft.

Med hänsyn till vikten av att Sverige redan nu fullföljer sina åtaganden enligt EES-avtalet och utför den marknadskontroll som förutsatts anser vi socialdemokrater att riksdagen utöver vad regeringen har föreslagit bör anvisa 2 885 000 till Konsumentverket, ett belopp som överensstämmer med Konsumentverkets kostnadsberäkningar för marknadskontroller under det kommande budgetåret.

Inom begreppet marknadskontroll ryms också, som framhålls i motion L704, frågan om prisinformation. Sådan information är enligt utskottets mening viktig för att stärka konsumentpolitiken och ge hushållen möjligheter att utnyttja sina resurser på ett effektivt sätt.

Genom prisinformationslagen har ett utomordentligt konsumentpolitiskt instrument tillskapats. Enligt vår mening är det därför allvarligt att prisinformationslagen fortfarande, två år efter lagens ikraftträdande, inte efterlevs i tillräcklig omfattning. Förutom de brister som det pekas på i motionen när det gäller efterlevnaden av lagen inom livsmedelshandeln finns det också andra branscher där näringsidkarna inte följer lagen. Enligt uppgift visade hösten 1993 bara var tredje bensinstation här i Stockholm bensinpriset så att det lätt kunde synas från vägen, trots att det finns en särskild överenskomst mellan Svenska Petroleum och Konsumentverket om just prisskyllning.

Med utgångspunkt i rådande förhållanden på marknaden anser vi socialdemokrater att ökade insatser från Konsumentverkets sida är nödvändiga för att få en bättre efterlevnad av prisinformationslagen.

I reservation 3 tar vi socialdemokrater upp anslagen till konsumentorganisationer.

Enligt vår mening är det mot bakgrund av vad som anförts av Konsumentpolitiska kommittén uppenbart att det finns ett stort behov av omedelbara ökade insatser från olika konsumentrörelser när det gäller t.ex. ekonomisk rådgivning, konsumentinformation, utbildning och opinionsbildning.

EES-avtalet innebär att behovet förstärks ytterligare. Trots att det ursprungliga stödet genom riksdagens beslut förra året utvidgades till att användas på andra områden än inom livsmedelspolitiken har anslaget i stort sett varit oförändrat ända sedan inrättandet år 1990. Vi socialdemokrater anser att tiden nu är mogen för en förstärkning av anslaget.

Speciellt viktigt är stöd till Konsumentrådets verksamhet och dess utveckling på lokal organisationsnivå.

I reservation 4 behandlas konsumentforskningen.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

Konsumentpolitiska frågor m.m.

De farhågor som vi socialdemokrater tidigare i olika sammanhang framfört beträffande konsumentforskningen har nu genom Konsumentpolitiska kommitténs betänkande också här bekräftats. Enligt vår mening krävs det inte några ytterligare överväganden för att få kommitténs slutsatser vidimerade om att forskningen på det konsumentpolitiska området är eftersatt.

Som vi anför i motion L711 kräver vi att resurser mer eller mindre omgående avsätts för hushållsekonomiskt inriktad forskning och dessutom att ett särskilt program initieras. Fasta resurser krävs också för hushållsekonomiskt inriktad forskning vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna.

I reservation 5 behandlas utvärderingen av miljömärkningen.

För oss socialdemokrater är det anmärkningsvärt att regeringen inte heller i årets budgetproposition närmare redovisar en utvärdering av det arbete som hittills bedrivits med miljömärkningen. Som vi konstaterat flera gånger tidigare har det uppenbarligen förelegat betydande svårigheter när det gäller att få i gång systemet med den frivilliga miljömärkningen. Att arbetet försejats har lett till att konkurrerande märkningssystem kommit till stånd på grund av att vissa branscher inte ansett sig kunna invänta Miljömärkningsstyrelsens beslut.

Vidare är det nu helt uppenbart att de ursprungligen fastställda ekonomiska ramarna för verksamheten inte håller. Utgångspunkten för överenskommelsen mellan staten och SIS var att miljömärkningen efter en övergångsperiod skulle vara självbärande.

Enligt vad som redovisades redan i förra årets budgetproposition anser Miljömärkningsstyrelsen att denna förutsättning visat sig oréalistisk. Enligt vad styrelsen nu framfört visar erfarenheterna att miljömärkningen inte kan bli självfinansierad och hänvisar i sammanhanget till erfarenheter från de nationella miljömärkningssystemen såväl i Tyskland som i Kanada, där verksamheten till största delen finansieras genom statsanslag.

Redan mot denna bakgrund framstår det enligt vår mening som motiverat att en utvärdering kommer till stånd. Därtill kommer att Sverige genom ett tillägg till EES-avtalet med största sannolikhet kommer att förpliktas införa också EG:s miljömärkningssystem. Innan riksdagen tar ställning till hur detta skall ske är det enligt vår mening angeläget att en utvärdering av det nuvarande systemet görs av regeringen och därefter redovisas för riksdagen i lämpligt sammanhang.

I reservation 6 tar vi upp behovet av konsumentpolitiskt samarbete mellan EU och EFTA. Vi socialdemokrater delar såväl motionärernas som Konsumentpolitiska kommitténs uppfattning och förordar att regeringen omgående tar initiativ till ett ökat samarbete internationellt och mellan EU och EFTA.

Herr talman! Med detta vill jag framföra att vi socialdemokrater står bakom samtliga reservationer. Men jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5 och 6 samt avslag på reservation 2. För övrigt yrkar jag bifall till hemställan i lagutskottets betänkande.

Anf. 119 LARS ANDERSSON (nyd):

Herr talman! Ny demokrati har under hela mandatperioden anvisat större besparingar än något annat parti gjort. I ord och handling har vi försökt göra

besparingar i fråga om många budgetposter. Detta har vi gjort utan att i flertalet fall få stöd av vare sig regering eller opposition.

Beträffande anslaget till Konsumentverket vill vi i Ny demokrati minska anslaget med ytterligare 2 % jämfört med regeringens förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.
(Applåder)

Anf. 120 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Betänkandet om konsumentpolitik handlar dels om anslag till konsumentområdet, dels om ett antal motioner från allmänna motionstiden.

Med hänsyn till de förändringar som sker i vårt samhälle och i vår omvärld är en översyn av dagens konsumentpolitik nödvändig. I utredningen Konsumentpolitik i ny tid har en sådan översyn gjorts. Utredningen remissbehandlas för ögonblicket.

Det finns därför ingen anledning att föregripa regeringens ställningstagande till utredningen och remissbehandlingen.

Av de sex reservationer som fogats till betänkandet handlar två om anslaget till Konsumentverket. Socialdemokraterna vill höja anslaget, medan Ny demokrati vill minska anslaget. En rimlig slutsats beträffande propositionens förslag är att det är rätt nivå. Det är riktigt att Konsumentverket har fått nya arbetsuppgifter i form av en utökad marknadskontroll.

I propositionen anges också att det är viktigt att verket avsätter resurser för att kunna utöva kontrollen. Det är inte en ovanlig situation, Bengt Kronblad, att ett statligt verk anmodas prioritera verksamheter inom givna ramar.

Det finns anledning att nämna anslaget på 10 miljoner kronor för information och utbildning i samband med införandet av skuldsaneringslagen. Det är ett nytt anslag som kan förefalla högt. Men jag förutsätter att beräkningar har gjorts inom regeringskansliet och att det behövs information och utbildning motsvarande nämnda belopp.

Reservationerna 3 och 4 handlar om konsumentorganisationerna och konsumentforskningen. Båda dessa områden behandlas i den konsumentpolitiska utredningen. Från majoritetens sida vill vi invänta regeringens förslag med anledning av utredningen och remissvaren.

Reservation 5 handlar om miljömärkning av varor. Med all sannolikhet kommer Sverige att behöva ett tillägg till EES-avtalet för att uppfylla EG-kraven på miljömärkningsområdet. Övervägningar inom regeringen finns om hur man kan införliva det nordiska system som vi har i EG-regelsystemet.

Till sist reservation 6 som tar upp införlivandet av EES-avtalet i EG:s regelsystem. Även denna fråga behandlas i Konsumentpolitiska kommittén. Frågan är därmed aktualiserad i regeringen och kommer att behandlas i regeringens översyn av konsumentpolitiken.

Det är något förvånande, tycker jag, att Bengt Kronblad och Socialdemokraterna yrkar på förändringar av anslag och även på andra områden med tanke på att Bengt Kronblad har suttit med i just den konsumentpolitiska utredningen. Han vet mycket väl att det är god sed i utskotten att man avvaktar en utredning och ett regeringsförslag med anledning av utredningen.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

Konsumentpolitiska frågor m.m.

Därför är jag mycket förvånad över att Bengt Kronblad och Socialdemokraterna går in med yrkande om förändringar och mer pengar för de olika områdena redan nu.

Det är inte alltid mer pengar som löser problemen. Man kan genom olika omprioriteringar och olika åtgärder även få ett effektivt och väl fungerande system med de pengar som finns.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner.

Anf. 121 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Fru Gard tar upp till diskussion om man kan prioritera. Självklart har man möjlighet att prioritera. Men man måste också se över vilket behov som föreligger. Det är det vi gör i den socialdemokratiska politiken. Vi tittar på var ett behov finns. När vi ser att det är stort vill vi också lösa de problem som finns genom att göra satsningar som behövs för att skapa en grundförutsättning för en aktiv konsumentpolitik.

Fru Gard talar om att hon är förvånad över att jag som ledamot i Konsumentpolitiska kommittén tar upp en del av de frågor som förekommer där. Som ledamot kunde man konstatera att det finns ett stort behov av en aktiv konsumentpolitik. Det är därför som vi redovisar de här förslagen. I övrigt hänvisar jag till det jag tidigare sade i mitt inledningsanförande.

Anf. 122 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! I den konsumentpolitiska utredningen föreslår man en annan organisation av Konsumentverket. Det är viktigt att man inte låser fast sig med mer pengar och låser fast den organisation som finns i dag, utan att man avvaktar.

Jag är mycket förvånad över att Bengt Kronblad inte vill följa den sed som jag mycket riktigt påpekade tidigare att man har i utskotten. När en utredning har lagts på regeringens bord, avvaktar man tills regeringen kommer med förslag. Det tycker jag är en princip som Socialdemokraterna även i detta fall kan ansluta sig till.

Anf. 123 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Det vi diskuterar i dag ligger inom ramen för det budgetpropositionen har tagit upp. Det är det, fru Gard, som vi skall diskutera.

Man kan vara förvånad på litet olika sätt. Förslaget av en majoritet i Konsumentpolitiska kommittén, att Konsumentverket skall förändra sin organisation, förstår jag mycket väl medför att man med ett visst intresse väntar på att få se på vilket sätt regeringen avser att skriva sin proposition. En majoritet i utredningen innebär nämligen inte att det finns underlag för en majoritet här i riksdagen. Ett av partierna som utgör underlag för regeringspartierna sitter med i utredningen och är tillsammans med oss och Vänsterpartiet emot en delning av Konsumentverket. Jag förstår att det betyder stor oklarhet. Jag förutsätter att vi inte kommer till riksdagen med sådana förslag som man får tillbaka på grund av ett avslag. Jag kan inte tänka mig att Centern byter sida, även om partiet i riksdagen utgör regeringsunderlag.

Anf. 124 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Självfallet behandlar vi budgetpropositionen och ett antal motioner som är väckta med anledning av den. Men jag tycker att det är väl värt att följa regeringens förslag när det gäller anslagen. De är med all säkerhet nog övervägda. Man skall kunna lägga fram dem, som man har gjort till Konsumentverket.

Mera pengar löser inte alla problem, Bengt Kronblad. Socialdemokraterna tror ofta det. Men det är inte så. Man kan effektivisera och man kan omorganisera inom den organisation man har. På så sätt kan man också få mer utträttat. Kanske får man släppa en del verksamheter under en tid. Det är mycket möjligt. Men då får man se till att man får ekonomisk möjlighet att fullfölja de nya och viktiga uppdrag som man är ålagd att fullfölja.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Livsmedels-
kontroll m.m.*

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § Livsmedelskontroll m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU22 Livsmedelskontroll m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 125 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla anslagen till Livsmedelsverket för budgetåret 1994–1995 samt några motioner på livsmedelsområdet.

När det gäller medelsberäkningen för Livsmedelsverket tillstyrker vi socialdemokrater regeringens förslag. Verket kommer genom EES-avtalet och arbetet med att harmonisera vårt regelverk med EG:s att få utökade arbetsuppgifter. Vi anser ändå att det är möjligt att utföra det arbetet inom den givna budgetramen.

På ett par punkter i betänkandet vill vi socialdemokrater gå längre än de borgerliga ledamöterna i utskottet. Det gäller innehållsdeklarationer och ursprungsmärkning av livsmedel, men också Sveriges agerande internationellt.

Det finns ute i samhället en stark oro för vad de livsmedel som vi importerar innehåller. Man vill veta var livsmedlen har producerats. Man vill veta om det är risk för att det finns rester av bekämpningsmedel eller antibiotika

kvar. Man vill veta att det man äter kommer från salmonellafria områden, osv.

Den kanske viktigaste informationen som man som konsument efterfrågar är innehållsdeklarationer, så att allergiker kan känna sig trygga när de gör sina inköp. Sverige har Europas bästa märkning när det gäller allergiframkallande ämnen, och den vill vi behålla även efter en eventuell EU-anslutning.

Det är viktigt att dessa synpunkter tas till vara och drivs i EES-samarbetet. Vi bör här från riksdagen ge tydliga signaler om vart vi vill komma när det gäller dels kvalitet på våra livsmedel, dels tydlighet i produktinformationen till konsumenterna.

Sverige bör i EES-kommittén driva frågan om att förbättra varumärkningen för livsmedel, och då främst för allergiframkallande ämnen och ämnen som kan ge upphov till cancer. Helt klart är att en allmän översyn och en modernisering av EG-direktiven på dessa områden måste till. Här kan och bör Sverige bli en pådrivande kraft.

I våra reservationer vill vi ge dessa synpunkter och krav regeringen till känna. Vi socialdemokrater står bakom reservationerna 2 och 3, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 3. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 126 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag ber att få inleda med att yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande 22. Jag har inget yrkande om det sänkta anslaget till Livsmedelsverket. En bred majoritet i lagutskottet är ense om att anslå de medel som har föreslagits i årets budget.

Det finns två reservationer som behandlar märkningen av livsmedel. Det har tidigare förts många diskussioner om märkning av livsmedel. Nu har Socialdemokraterna i en särskild reservation velat betona vikten av detta. Centern har i många år väckt motioner om ursprungsmärkning samt bättre märkning och kontroll av importerade livsmedel.

Socialdemokraterna har länge haft krav på ökad import av livsmedel, bl.a. för priskonkurrensen. När det har framförts krav på märkning och kontroller har det betraktats som handelshinder. Jag noterar med tillfredsställelse denna förändring i den socialdemokratiska attityden till livsmedel och de bra livsmedel och bra märkningsregler som vi har i Sverige.

När det gäller allergikerna har Livsmedelsverket konstaterat att de regler på livsmedelsområdet som följer av EES-avtalet i vissa fall ger bättre regler än vad vi har i dag och i andra fall sämre regler än de vi har i dag. Det är därför Livsmedelsverket kommer att göra en utvärdering av frågan om märkning för att bl.a. klara av att ge en bättre information till allergikerna.

Att detta är en viktig information vet jag själv som allergiker. Det är inte ens så att den märkning som vi har i dag räcker för att ge oss som är allergiker ett betryggande skydd. Det krävs också en betydande egenkunskap. Det vet jag av egen erfarenhet och som förälder till allergiska barn.

Detta finns det heller inga delade meningar om. Det står i majoritetstexten att utskottet inte har någon annan uppfattning än motionären om att det är ett berättigat konsumentkrav att få veta vad livsmedel innehåller. Det har

också tagits initiativ från regeringen till överläggningar med branschen, vilket även redovisats i detta betänkande.

Företrädare för handel, producenter och livsmedelsindustrin har gått med på att förbättra den frivilliga märkningen och lämna ytterligare information, något som inte på något sätt står i strid med de gällande reglerna. Det är viktigt att man kan gå vidare på den vägen.

Jag noterar att frågan om märkningen av livsmedels ursprungsland och allergiframkallande ämnen i innehållsdeklarationer i övrigt är en vidare fråga än EES-avtalet och EU. Vi får ju också livsmedel från andra håll i världen. Därför är det viktigt att detta arbete på sätt som sker bl.a. i nordisk samverkan drivs vidare så att vi får bra information om alla livsmedel som kommer till vårt land.

Jag har också noterat i de pressmeddelanden och de rapporter som förevarit om förhandlingarna om ett EU-medlemskap att Sverige har kunnat upprätthålla de krav på en bra livsmedelsproduktion som vi har i vårt land.

Detta finns inte redovisat i utskottets betänkande. Det är naturligt, eftersom avtalet i dess helhet inte har förelegat när vi i lagutskottet har behandlat ärendet. Men det är viktigt att också den frågan följs upp, så att vi har kvar den trygghet för våra livsmedel som vi i dag kan känna.

Herr talman! Därmed yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 127 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Det gläder mig att vi är överens om en så viktig sak som just livsmedlen. Det är riktigt som Bengt Kindbom säger att vi får en alltmer internationaliserad jordbruks- och livsmedelspolitik. Importen av mat kommer att öka. I och med detta kommer också kraven på kunskap hos konsumenterna att öka. De får en helt annan valsituation.

Det är bara upplysta, medvetna och kunniga konsumenter som kan vara en motvikt till den konkurrensutsatta marknaden. Just livsmedelsområdet är kanske det svåraste området.

I det betänkande som behandlades före middagspausen fanns det ett förslag om att 5 miljoner kronor skulle förvaltas av Konsumentverket för att just användas till framför allt information på livsmedelsområdet.

Det vore mycket lämpligt om en sådan organisation som Sveriges konsumentråd kunde få en framträdande roll när det gäller att få pengar från Konsumentverket, så att man kan gå ut till organisationerna på lokal nivå och fördjupa kunskaperna. Men jag tror att motionen med detta förslag avsågs.

Anf. 128 LARS ANDERSSON (nyd):

Herr talman! Till betänkande LU22 har Ny demokrati en reservation som handlar om anslaget till Livsmedelsverket. Ny demokrati föreslår en anslagsminskning med 2 % i förhållande till det som regeringen föreslagit. En sådan måttlig anslagsminskning torde inte nämnvärt påverka verksamhetens art eller omfattning, allt med hänvisning till det nuvarande samhällsekonomiska läget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

13 § Anslag till domstolsväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU21 Anslag till domstolsväsendet (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 129 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Kammaren har nu att debattera anslagsfrågan för Domstolsverket för kommande budgetår och i anslutning till det ett antal motioner med olika frågor som sammanhänger med domstolarnas verksamhet.

Inledningsvis konstaterar jag att det som i flera år skrivits om Domstolsväsendet, nämligen att arbetsläget är ansträngt, gäller dess värre alltfört. Domstolarna har en besvärlig arbetssituation. I de allra flesta fall kan man notera ett ökat antal ärenden. De s.k. balanserna ökar. Från ingendera parten – om jag får uttrycka mig på det sättet om de båda blocken – handlar det om några yrkanden om anslagsäskanden med siktet att tillföra domstolarna mer pengar på grund av deras arbetsbörda.

Från den socialdemokratiska gruppens sida har vi gjort ett antal reservationer. I vår första reservation, reservation 2 i betänkandet, tas Domstolsverkets styrelsesammansättning upp till diskussion. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Från oppositionens sida, i samband med att Domstolsverket omorganiserades, har vi fört fram att vi vill ha den sammansättning av Domstolsverkets styrelse som tidigare gällt, dvs. med folk från domstolarna och med ett par personer som kan sägas representera allmänintresset.

I samband med att riksdagen behandlade frågan om Domstolsverkets organisation blev det majoritet för ordningen att ledamöterna i Domstolsverkets styrelse i huvudsak skall rekryteras bland dem som är verksamma inom domstolarna. De skall dessutom vara domare. Det är det främsta kriteriet. Det är inte alldeles enkelt att förstå vilka tankar som döljer sig bakom detta. Men jag kan inte värja mig för tanken att det finns någon idé om att domstolarna inte skall ha kontakten med allmänheten, utan att det i stället skall bli ett slags domstolsvärld utanför det som normalt gäller i statliga verk och myndigheter där man har en sedvanlig styrelse. I fortsättningen kan det kanske bli ett rådgivande organ, dvs. en kontaktmöjlighet.

Vi socialdemokrater anser att resonemanget när det gäller vår principiella syn, dvs. att allmänintresset skall vara representerat i Domstolsverkets styrelse, alltfjämt har bäring. Vi yrkar därför bifall till vår reservation som innebär ett tillkännagivande till regeringen.

I detta sammanhang vill jag också beröra de fackliga representanterna i styrelsen. Vi anser att det är av stor betydelse att de inom verkets område verksamma fackliga organen har möjlighet att vara representerade i styrelsen. Den fackliga medverkan i styrelsen sattes det punkt för i samband med att styrelsens sammansättning ändrades. Jag ställde då frågan till utskottets ordförande Britta Bjelle, som inte är här nu, varför det var så viktigt att fösa ut de fackliga representanterna ur Domstolsverkets styrelse. Samma resonemang kan också föras beträffande Tjänsteförslagsnämnden, reservation 3 i betänkandet.

Det kan vara intressant att konstatera att Britta Bjelle så sent som 1992 motionerade om att det skulle införas en tjänsteförslagsnämnd inom polisväsendet. Motiveringen då var – bortsett från en del organisatoriska administrativa frågor – att man skulle få mer facklig representation i rekryteringsprocessen när det gällde vissa chefer inom polisväsendet, om man införde en tjänsteförslagsnämnd lik den som då fanns inom domstolsväsendet. Frågan är vad det är som gjort att det blivit så viktigt att inte låta de fackliga representanterna eller företrädarna vara med i detta verks styrelse eller i andra verks styrelser. Möjligtvis kan företrädaren för majoriten ge svar på detta. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Något utförligt tänkte jag även beröra reservation 5, som tar upp anslaget till domstolarna. Inledningsvis sade jag att det inte rädde någon oenighet om det. Men det gör det i den meningen att det finns en majoritet i utskottet för en ökning av anslaget till domstolarna på 10 miljoner kronor. Dessa 10 miljoner kronor skall användas för att man skall kunna avdöma de ekobrottsmål som vi räknar med kommer till stånd därför att insatserna mot ekobrottsligheten kan ökas på olika sätt.

Visserligen motsatte sig företrädarna för regeringen i förra veckan denna anslagsökning. De säger att vi inte har råd, eller vilka nu argumenten är. Men förra veckan tillförde ju ändå riksdagens majoritet ytterligare pengar. Regeringen var sedan inte sen att någon dag efter tala om att ytterligare insatser skulle göras för ekobrottsbekämpandet. Verksamheten organiserades på det sätt som vi socialdemokrater föreslagit. Visserligen sades det ingenting om att mer pengar tillkommit. Men det var väl dessa ytterligare pengar som skulle användas.

I analogi med detta kan jag tänka mig att det känns litet besvärligt för regeringsföreträdarna. Regeringen har ju nu gett ut en vitbok – eller svartvit bok – om ekobrottsligheten och sagt att så mycket skall göras. Men såvitt jag förstår skall regeringsföreträdaren här i kammaren yrka avslag på de 10 miljoner kronor som skulle kunna tillföras Domstolsverket för avdömande i den ökning av antalet ekobrottsmål som rimligen bör bli resultatet av de intensifierade ansträngningar som nu görs för att bekämpa ekobrottsligheten. Från riksdagsmajoritetens sida har regeringen "tvingats på" 128 miljoner kronor för insatser. I andra sammanhang har det blivit ett par hundra miljoner kronor inom skattebrottsområdet. Det är väl dessa pengar som regeringen nu skall använda när regeringen nu äntligen säger sig vilja prioritera bekämpandet av ekobrottsligheten. Det måste vara ganska svårt att få detta att gå ihop för företrädarna för regeringen. Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Reservation 6 handlar om renodling av domarrollen. Jag inskränker mig till att säga att det är beklagligt att regeringen inte utnyttjar de möjligheter som finns till en renodling av domarrollen, för att öka kapaciteten i dömandet och för att låta annan icke juristutbildad personal inom domstolarna ta över den större del av det arbete som de är kompetenta nog att klara. Om man kunde delegera i större omfattning till icke juristutbildad domstolspersonal skulle man frigöra resurser bland domarpersonalen och på så sätt öka avdömandet av målen. Det är viktigt med hänsyn till de ökande balanserna. Jag ber att få yrka bifall också till reservation 6.

Anf. 130 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Beträffande anslag till domstolsväsendet, som detta betänkande handlar om, har Ny demokrati föreslagit en 2-procentig nedskärning av anslaget, dvs. med 1 300 000 kr, detta för att ålägga Domstolsverket krav på produktivitet och effektivitet. Det skulle, enligt vår mening, vara lämpligt i samband med att en ny organisation och nya arbetsformer införs inom verket.

Herr talman! I moderatmotionen Ju411 föreslås en utökning av Sollefteå domkrets, detta för att förstärka Sollefteå domkrets. Dessutom skulle kommuninvånarna i Ragunda, Ytterlänns, Dal, Styrnäs och Torsåker få närmare till tingsrätten i Sollefteå. Likaså skulle Backe, Rossön och Hoting, som tidigare ingått i Sollefteå domkrets, kunna återföras dit.

Vi inom Ny demokrati tycker att argumenten är försvarbara, därför att de som bor inom uppräknade församlingar skulle få närmare och därmed bättre service när de behöver besöka tingsrätten i olika ärenden. Hela Sverige skall leva, sades det i regeringsförklaringen hösten 1991. I det ingår väl att sörja för att närhet till myndigheter och service bör prioriteras i Norrlands inland. Ett enigt justitieutskott anser ju att de skäl för inskrivningsmyndigheternas knytande till domstolarna som anfördes 1972 i princip alltjämt har bäring. De skall alltså finnas kvar vid tingsrätten i Sollefteå.

Dessa tankegångar är inte nya, utan delar av denna uppfattning framfördes i Domstolskommitténs betänkande, Ny domkretsindelning för underrätterna 1967. De tankegångarna skulle man kanske kunna aktualisera igen.

Herr talman! Ny demokrati föreslår återigen en försöksverksamhet med en särskild ungdomsdomstol. Tyvärr har utskottsmajoriteten inte förstått vad det handlar om, när man i sin motivering säger att brottmålsprocessen, i likhet med andra processer, ställer särskilda krav på aktörerna. Självklart är det så – jag delar den åsikten. Men idén med ungdomsdomstolen är att granska tonårsbrott innan de når tingsrätten. En insiktsfull ungdomsdomstol skulle sannolikt få många ungdomar att avstå från vidare kriminalitet. I denna lekmannadomstol skulle exempelvis ungdomar tjänstgöra som domare, åklagare och försvarare. En annan modell skulle kunna vara att komplettera domstolen med barn- och ungdomsexperter och att förundersökningen skulle omfatta en psykosocial bakgrund, för att utreda bakomliggande orsaker.

Idén har framförts och presenterats för den socialdemokratiska justitieministern Sten Wickbom i slutet på 80-talet. Det är synd att nuvarande regering och dess justitieminister är så kallsinniga till att hitta nya och fräscha metoder för att försöka lösa den alltmer tilltagande ungdomskriminaliteten.

Jag vet att många engagerade människor i Malmö har arbetat med dessa idéer. Det skulle vara angeläget att just Malmö, med den svårtade segregering som finns där, fick bli försöksort för en sådan här verksamhet.

Tyvärr är även denna regering, liksom den tidigare, så stockkonservativ att den inte kan se värdet av förändringar och idéer för att komma till rätta med ungdomskriminalitet. Det är ett problem som oroar alla, men ledande politiker kan inte vidga vyerna och pröva något nytt. Det är inte att undra på att svensk ungdom är måttligt intresserad av politik.

Jag skulle vilja komplettera det som Göran Magnusson sade beträffande

att oppositionen fick majoritet för att tillföra domstolarna ytterligare 10 miljoner kronor för satsningar mot ekobrott. Det är ju bra att oppositionen tillför pengar på angelägna områden och att regeringen vill ta åt sig äran av det – då är beslutet rätt fattat. Det är inte något nytt. Oppositionen beslutade häromåret om en finanspolis, som regeringen sedan försökte ta åt sig äran av. Det visar bara att det finns en hel del kunnande och beslutsvilja i oppositionen som är bra.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Anslag till
domstolsväsendet*

Anf. 131 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till alla moment i utskottets hemställan, utom mom. 7, där jag yrkar bifall till reservation 5. Beträffande övriga reservationer yrkar jag alltså avslag.

Skälet till att utskottsmajoriteten inte vill minska anslaget till Domstolsverket, vilket Ny demokratis företrädare vill göra i reservation 1, är att regeringen nyligen har gett verket i uppdrag att utforma förslag till ny organisation, innebärande största möjliga decentralisering till domstolarna av de löpande arbetsuppgifterna. Att i det läget skära ned på medelstillsdelningen är oklokt. Det är bättre att avvakta de förväntade positiva effekterna av den tänkta decentraliseringen.

I reservationerna 2 och 3 tas sammansättningen av Domstolsverkets styrelse respektive Tjänsteförslagsnämnden återigen upp. I utskottsbetänkandet 1993/94:JuU10 behandlas båda dessa frågor. Riksdagen har alltså helt nyligen ställt sig bakom ett utskottsbetänkande som i dessa avseenden sammanfaller med vad utskottsmajoriteten anför i det betänkande som vi nu behandlar. Det vore klart olämpligt att komma med nya regler flera gånger per år. Detta är i varje fall mitt främsta skäl för att gå på majoritetslinjen.

Reservation 4 innehåller krav på utökning av Sollefteå tingsrätt. Eftersom det inte synes vara aktuellt med några nedläggningar av de mindre tingsrätterna – frågan behandlades som bekant så sent som förra året i anledning av ett antal motioner – saknas motiv för bifall till förslaget.

I reservation 6 dras en lans för renodling av domarrollen. När det gäller hovrätterna har en del ändringar införts i hovrättsinstruktionen, som innebär möjlighet att delegera vissa beslut som är under beredning till fiskaler, fiskalaspiranter och domstolsbiträden. För övriga domstolar finns det anledning att avvakta pågående reformarbete till följd av Domstolsutredningens förslag, som kan komma att få stor betydelse för arbetsformerna. I det rådande beredningsläget tycker jag, som utskottsmajoriteten, inte att det är nödvändigt med något uttalande av riksdagen.

Karl Gustaf Sjödin vill, som framgår av reservation 7, införa ett system med särskilda ungdomsdomstolar, där ungdomar skulle tjänstgöra som domare, åklagare och försvarare. Utskottet har inte gått ifrån sin negativa inställning till förslaget, som också kom till uttryck så sent som i höstas. Utskottsmajoriteten ansåg då, som nu, att det inte kan komma i fråga, särskilt inte i ungdomsmål, att frångå kravet på utbildning och kompetens hos aktörerna i brottmålsprocessen eller andra processer. Det är det förslag som har lagts fram och som har behandlats.

Nu talar Karl Gustaf Sjödin om att det inte skulle röra sig om riktiga domare, utan om en försöksverksamhet utan någon rättsverkan. Det är nya

argument för ett nytt förslag, med någon sorts övningsverksamhet för ungdomar. Om det är det som Karl Gustaf Sjödin menar, förstår jag över huvud taget inte varför han motionerar i riksdagen. Om sociala myndigheter, skolor och andra skulle vilja ordna en sådan här övningsaktivitet finns det, såvitt jag förstår, ingen lag som hindrar det. Det kanske t.o.m. kan vara positivt att lära ungdomar litet grand om vad lagar och förordningar innehåller. Men i den skepnad som förslaget har lagts fram här finns det inget annat än avslag som är lämpligt.

Domstolarna tilldelas enligt regeringens proposition 2 533 888 000 kr, dvs. två och en halv miljard. Utskottsmajoriteten plussar på med 10 miljoner.

I reservation 5 redovisar företrädarna för regeringspartierna i utskottet skäl för att det bör räcka med regeringens förslag. Av de skälen yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Göran Magnusson var i sitt anförande för en stund sedan ganska generös. Han talade för de 10 miljonerna. Han ville också ha beröm för först 178 miljoner och sedan 200 miljoner. Det är uppenbart att socialdemokraterna har gott om pengar, och det får vi väl vara tacksamma för!

Till sist, herr talman, vill jag meddela att jag med stor tillfredsställelse kommer att delta när kammaren avslår ett antal motioner angående inskrivningsväsendet m.m. Jag är själv en av dem som har motionerat. Skälet till att jag ändå med glädje avslår min egen och andras motioner i det aktuella ärendet är att ett befarat förslag från regeringen angående inskrivningsväsendet aldrig kom till riksdagen. Detta faktum utgör grund för ett gott betyg för de ansvariga inom regeringen.

Till sist: Av ett utdelat rättelseblad framgår det riktiga datumet för justeringen av betänkandet, nämligen den 12 april och inte den 29 april, som ännu inte har inträffat.

Anf. 132 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag glömde att yrka bifall till reservationerna 4 och 7 i betänkandet. Jag ber att få göra det nu.

Det är riktigt att ungdomsdomstolen inte är någon riktig domstol, men jag har framfört förslaget eftersom man söker efter lösningar för att komma åt ungdomskriminaliteten. Det här är en idé som i dag är ungefär sju år gammal. Det är ingenting nytt, och det är många som har velat pröva det här. Det är synd att den idén avfärdas. Jag tycker faktiskt att politiker i ledande ställning skall göra allt för att underlätta för dem som vill ändra på attityder och moral i stället för att slå ned på det och säga att man funderar i andra banor.

Det här förslaget har framförts till den föregående regeringen, och det har framförts till Gun Hellsvik, som kommer från Skåne, men alla har varit ganska kallsinniga. Det tycker jag är synd – man måste vara positivt inställd till alla förändringar på det här området. Även om detta inte är en domstol i egentlig bemärkelse skulle det vara ett sätt att försöka intressera andra och även ungdomar för moral- och etikfrågor och frågor som gäller kriminalitet. Det är bara att beklaga att inte nuvarande regering och dess justitieminister eller utskottets majoritet förstår värdet av detta.

Anf. 133 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Karl Gustaf Sjödin fortsätter att tala om två olika saker, och det gör det litet svårt att föra en diskussion.

När det gäller förslaget som är väckt i en motion och som även återfinns i reservationen vill jag upprepa att det inte finns någon annan möjlighet än att avslå det.

När det gäller ett allmänt resonemang om åtgärder som kan vidtas för att öka kunskapen om lagar och förordningar, om efterlevnad, rättssystem och annat vill jag bara upprepa vad jag sade tidigare: Det är säkert lovvärt och kan göras till föremål för många olika organisationers verksamhet. Jag finner inte något som helst hinder för det i den lagstiftning som gäller – det är bara att önska Karl Gustaf Sjödin lycka till i det fortsatta propagandaarbetet.

Anf. 134 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att justera mina yrkanden något. Jag drar tillbaka mitt yrkande om bifall till reservation nr 6. Vi står naturligtvis bakom den, men jag drar tillbaka yrkandet för att underlätta kammararbetet.

Jag råkade tydligen också av misstag yrka bifall till reservationen 5. Det yrkandet drar jag med stor glädje tillbaka.

I själva sakfrågan angav Anders Svärd inte något som helst skäl till att allmänintresset och de fackliga intressena inte längre skulle kunna vara representerade i Domstolsverkets styrelse. Motivet för att man inte skulle ändra sig på den punkten var i stället att det var så kort tid sedan man införde den här sammansättningen. Jag tycker för min del att ju snabbare man kan åstadkomma en förändring beträffande Domstolsverkets styrelse, desto bättre är det. Det är angeläget att så snabbt som möjligt se till att Domstolsverkets styrelse får en sammansättning som vilken annan myndighetsstyrelse som helst. De resonemang som ligger bakom att befattningshavarna inom verket också skall dela ut pengarna och göra prioriteringarna är inte bärande. Man bör därför så snabbt som möjligt rätta till det här.

När det gäller det särskilda anslaget för att döma i mål av ekobrottskaraktär är det bara att konstatera att alla de ord som regeringen och regeringsföreträdarna uttalar om prioritering av ekobrottsbekämpningen i regel inte följs av handling, i varje fall inte av ytterligare pengar. De ökade resurser som har tillförts bekämpningen av ekobrottsligheten, inklusive finanspolisen för ett par år sedan, har tillförts genom majoriteter som har skapats här i kammaren. Det är naturligtvis bra att det är möjligt att åstadkomma detta.

Nu säger Anders Svärd att det inte beror på någonting annat än att oppositionen – ”som vanligt”, tror jag att Anders Svärd sade – har gott om pengar. Anders Svärd har ju erfarenhet av att vara i opposition, så det är kanske därifrån den erfarenheten är hämtad. Men det handlar inte om att ha gott om pengar. Det finns ju inte mer pengar inom oppositionen. Vad det här handlar om är att använda de pengar som finns på de områden som är allra mest angelägna, och ekobrottsbekämpningen är ett angeläget område.

Prot. 1993/94:92

20 april 1994

*Anslag till
domstolsväsendet*

Anf. 135 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Jag tror inte att jag sade "som vanligt", men gjorde jag det får jag väl stå för det. Men det var inte det som var poängen. Vad jag försökte säga var att i en budget på drygt två och en halv miljard innebär inte ett tillägg på 10 miljoner någon större förändring. Vi är då nere på detaljnivå; det är ett belopp som ryms inom felmarginalen. Bl.a. av det skälet tycker jag att det är fullt tillräckligt med det som regeringen har föreslagit. Det handlar om att använda de pengar som finns på det bästa sättet och till de mest prioriterade områdena, och det finns det möjligheter till.

Anf. 136 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Bara en helt kort replik.

Det är naturligtvis alltid en poäng att säga att det är fråga om ett anslag på två och en halv miljard och att 10 miljoner då inte har någon betydelse. Men för ett eller annat år sedan tillförde regeringen litet extra pengar på domstolsområdet – det handlade kanske om 20 eller 30 miljoner kronor – och det ansågs vara en väldigt kraftfull insats för att förbättra arbetsläget för domstolarna. Även om 10 miljoner är ett något lägre belopp är även det betydelsefullt för att förbättra arbetsläget, om kampen mot ekobrottsligheten blir framgångsrik så att måltillströmningen ökar.

Anf. 137 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Göran Magnusson säger att det alltid är en poäng att tala om stora anslag. Jag skulle snarare vilja påstå att det är ungefär lika poänglöst som att föreslå ett tillägg på 10 miljoner.

Anf. 138 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! I detta betänkande behandlas bl.a. sammansättningen av Domstolsverkets styrelse. I det ärendet har Bengt Rosén och jag i en motion föreslagit att Domstolsverkets styrelse skall ombildas till en rådgivande nämnd. Där skall representanter för domarkåren, kanslipersonalen och Advokatsamfundet samt externa administrativa experter ingå. Jag yrkar bifall till motion 1993/94:Ju407.

Skälet till att vi har dristat oss att föreslå detta är att vi tycker att den utformning som Domstolsverkets styrelse fick efter det senaste riksdagsbeslutet är sådan att det knappast finns någon anledning att ha kvar styrelsen i den gamla bemärkelsen. Det vore bättre att ombilda Domstolsverket till ett "enrådsverk", där beslutsfunktionerna övertas av generaldirektören.

Enligt verksförfordningen har Domstolsverkets styrelse några få beslutsbefogenheter. Man kan lämna budgetförslag, fastställa vissa taxor och i vissa fall avge yttranden. Men dessa beslutsbefogenheter kan utan nackdel överlämnas till generaldirektören.

Vi tycker att det vore en poäng om man i stället utnyttjade kapacitet från en styrelsegrupp, att det i stället blir en rådgivande nämnd. Det vore en poäng att det däri ingår en övervägande andel domare men också kanslipersonal och representanter för Advokatsamfundet.

Detta stämmer också ganska bra med förslaget från Kommittén med uppdrag att se över förvaltningsmyndigheternas ledningsformer m.m.

Man kan undra varför jag vill yrka bifall till denna motion när justitieutskottet har avstyrkt den, men jag tycker att det är intressant att i hela riksdagen pröva hur stödet för en sådan förändring är.

Det finns i detta betänkande också ett avsnitt om domstolsväsendets tjänsteförslagsnämnd. Även i denna fråga har Bengt Rosén och jag i en motion kommit med ett annorlunda förslag jämfört med propositionen, nämligen att kanslipersonal skall ingå i domstolsväsendets tjänsteförslagsnämnd. Vi tycker att det är ganska märkligt att man i den tid som vi nu lever i, med så mycket tal om jämställdhet, inte ser till att representanter för den yrkesgrupp som utgör 60 % av de anställda inom domstolsväsendet får vara med i en tjänsteförslagsnämnd. Därför tycker vi att man skall se till att regeringens förslag ändras i detta stycke.

Bengt Roséns och min motion sammanfaller med det som står i reservation 3 i detta betänkande. Därför duger det bra för mig att i denna fråga yrka bifall till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Med sikte på
hållbar utveckling*

14 § Med sikte på hållbar utveckling

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU19 Med sikte på hållbar utveckling (prop. 1993/94:111).

Anf. 139 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! I kväll skall vi behandla jordbruksutskottets betänkande nr 19. Det heter Med sikte på hållbar utveckling. Det tar upp regeringens proposition 111. Den har samma namn men också ett tillägg: Genomförande av besluten vid FN:s konferens om miljö och utveckling – UNCED. UNCED är den engelska förkortningen.

Vi har väckt en socialdemokratisk motion med anledning av denna proposition. Den har av olika skäl placerats under den allmänna motionstiden, men det är alltså en motion som avser just den här propositionen.

Detta är den tredje debatten vi har om UNCED. Intresset tycks avta för varje gång. Det är få personer här i kammaren just nu. Jag kan notera att det är få debattörer från jordbruksutskottet. Det beklagar jag.

Sammanfattningsvis kan man säga att Riomötet och hela UNCED-processen naturligtvis var en framgång.

När jag var i FN i höstas talades det oerhört mycket om UNCED och Riomötet. Det var på mångas läppar. Man hänvisar ofta till begreppet "hållbar utveckling". Jag bedömer att konferensen verkligen har satt sig – om man kan uttrycka sig så – internationellt. Det har den också i stor utsträckning gjort här hemma. Framför allt i kommunerna kan man lägga märke till att det faktiskt talas om ett så knepigt begrepp som Agenda 21.

Jag var i Motala i går. Den kommunen arbetar mycket aktivt med detta. Min egen kommun, Marks kommun, har kommit mycket långt och arbetar

intensivt med att försöka forma en lokal Agenda 21, som ju Riomötet uppmanade att man skulle göra. Ungdomsorganisationen Q 2000 och många andra folkrörelser är engagerade.

Jag tror att orsaken till detta är det helhetsperspektiv som mötet hade i fråga om miljö och utveckling. Man har verkligen ansträngt sig i processen för att också få en lokal förankring. Jag vill ta tillfället i akt att också harangera regeringen för ett mycket aktivt informationsarbete när det gäller att engagera kommunerna i detta arbete. Det är mycket positivt.

Om man ser till sakfrågorna här hemma finns det naturligtvis en hel del positivt att säga. Många frågor har tagits upp i samband med Rio-mötet, men det finns också mycket som man har anledning att undra över. Jag talar då om det nationella perspektivet.

Från regeringen flödar informationen, orden och begreppen, men vi märker ofta att detta är mycket bristfälligt genomtänkt när det når ut till verkligheten. Det ser vi i rapporter från många olika håll. Vi kan se det när det t.ex. gäller kretsloppspropositionens hantering. Vi kan se det när det gäller propositionen om biologisk mångfald och i flera andra propositioner. Orden är som sagt många. Men hur är det med handlingen, och hur ser verkligheten ut?

Jag vågar påstå att en närmare granskning visar att orden säger en sak och handlingen något annat. Vilka är resultaten? Vi kan börja med att ta upp att regeringen i UNCED-skrivelsen hösten 1992 lovade att den proposition som skulle följa på den skrivelsen skulle innehålla en serie konkreta åtgärder. Men så blev det inte. Den proposition som vi nu skall debattera innehåller en samling principer, riktlinjer och bedömningar. Det stämmer inte. Man kan redan här ställa frågan: Kan man lita på regeringen? Ändå har denna proposition – som rimligen borde vara en skrivelse – en titel som handlar om genomförande av beslut. Det finns inte mycket till genomförande i propositionen.

Vi kan litet mer konkret gå in på olika områden som har anknytning till Rioproessen. Låt oss titta på klimatkonventionen! Regeringen har i alla de propositioner som har kommit, som jag har kunnat upptäcka i alla fall, missat att påpeka att målsättningen att få ner koldioxidutsläppen till 1990 års nivåer år 2000 också innefattar att vi därefter skall minska utsläppen. Det är angeläget, och det har vi tidigare varit överens om. Det finns aldrig med. Detta får vi påpeka varje gång i utskottet.

Det finns många vackra ord i anslutning till klimatkonventionen, men hur är det med skatterna på exempelvis energin? Hur är det med koldioxidskatten? Regeringen drev våren 1992, efter en utredning, igenom att koldioxidskatten skulle sänkas. Regeringen erkänner själv att det har blivit en ökad oljeanvändning och att det har blivit en hämmad introduktion av biobränslen. Verkligheten är inte så vacker som orden.

Socialdemokraterna sade nej till det förslaget. Vi argumenterade för en bibehållen koldioxidskatt med 25 öre per kilo samt ett tak för att skydda den mest energikrävande industrin, så att inte den skulle behöva flytta utomlands till följd av denna skattekonstruktion.

Nu gör Olof Johansson, miljöministern, ett utspel om höjda koldioxidskatter. Det gör han tydligen inför valrörelsen. Varför detta hattande? Det

är svårt att förstå. Står inte Centerpartiet och regeringen för sina tidigare beslut? När kommer regeringens nya förslag om det här? När får vi en chans att behandla förslaget om en höjning av koldioxidskatten i riksdagen? Man kan också fråga varför Socialdemokraternas förslag inte godtogs vid den förra behandlingen. Det innebar en högre koldioxidskatt. Det hade medfört en budgetförstärkning som var 2 miljarder kronor större än med regeringens förslag.

Man måste ställa frågan: Kan man lita på regeringen? Kan man lita på Centerpartiet?

I klimatpropositionen talade regeringen om att man skulle införa en koldioxidskatt på elkraft. Men det har bara lett till en utredning, och ännu har det inte kommit några förslag. Det är vackra ord. Men hur blir det i verkligheten?

I den här UNCED-propositionen talar man om att miljökonsekvensbeskrivningar skall bli en allmän regel i propositioner. Strax därefter lägger regeringen fram en proposition om avreglering av elmarknaden. Där saknas varje form av miljökonsekvensbeskrivning. Kan man lita på regeringen?

I samma proposition säger regeringen att det skall läggas fram en samlad och skärpt miljölagstiftning. Den skall bli effektivare och lättare att överblicka och tillämpa. Vad händer? Jo, vi får separata propositioner för genetik och strandskydd, för att ta de senaste exemplen. Regeringen säger en sak och handlar på ett annat sätt.

Man har talat mycket vackert om skatteväxling och miljöskatter. Det skulle bli ett genombrott i finansplanen. Men det har bara blivit ett utredningsuppdrag trots att det redan har gjorts många, många utredningar. Hur är det med miljöskatterna? Jag tror inte att en enda miljöskatt har höjts under den borgerliga regeringens tid till skillnad från under den socialdemokratiska regeringen. Man talar vitt och brett om miljöskatter. Hur är det i verkligheten? Kan vi lita på regeringen den här gången?

Man har också talat om att man skall förbjuda blyad bensin. Redan förra året föreslog vi detta. Nu först tycks regeringen få ändan ur vagnen och komma med ett förslag. I verkligheten har vi dock inte sett något resultat. Skall vi ta det på allvar denna gång?

Det har utlovats en redovisning av 500 miljoner kronor till Östeuropa. Jag har själv arbetat med frågan i utrikesutskottet. Vi har ännu inte sett någon redovisning från regeringens sida. När kommer den redovisningen?

I många sammanhang har man talat om att miljön i jordbruket skall bli bättre. I detta betänkande citeras propositionen där man talar om jordbrukets enorma betydelse för t.ex. produktion av etanol och andra produkter som sedan kan användas i Miljösverige. Men det sägs inte ett enda ord om en miljövänlig jordbruksproduktion. I stället vill man ta bort prisregleringsavgifterna, och vi skall få billigare bekämpningsmedel och handelsgödsel. Det får naturligtvis en negativ miljöeffekt. Det sägs vackra ord om jordbruket, men verkligheten ser helt annorlunda ut.

Vi kan tala om det ekologiska jordbruket. Centerpartiet och en hel del andra partier har inte intresserat sig särskilt mycket för det tidigare. Nu börjar man dock prata om det ekologiska jordbruket. Man går så långt i propositionen att man säger att det är strategiskt. Att man använder ordet "strate-

giskt" innebär att det är otroligt viktigt. Nu har man lyckats samla sig till en satsning på totalt – om jag har räknat rätt – 20 miljoner kronor. I vår motion har vi föreslagit 50 miljoner kronor till det ekologiska jordbruket. Detta har länge varit en mycket viktig linje i socialdemokratisk jordbrukspolitik. Därmed har jag inte sagt att vi inte har någon skuld i att det här inte har introducerats mycket tidigare. Det har vi säkert. Men när regeringen talar så vackert om att det ekologiska jordbruket skall införas och vi sedan aldrig får se något resultat så blir frågan: Kan man lita på den här regeringen?

Vi kan ta den biologiska mångfalden i skogsbruket som exempel. Man sade med mycket vackra ord att produktions- och miljömål skall likställas. Det är fantastiskt fina tankar. Vem som helst kan sluta upp kring detta. Vilka medel har man då anvisat? Man har faktiskt inte anvisat några medel. Det här skall genomföras frivilligt av markägarna. Jag undrar hur många som tror att detta på frivillig väg kommer att genomföras så att vi i verkligheten kan likställa dessa båda mål.

Socialdemokraterna har föreslagit att vi skall ha en naturvårdsavgift och vissa miljöregleringar. Den här naturvårdsavgiften skall också användas för att betala reservat. Moderaterna och Centerpartiet – de båda markägarpartierna – tycker inte att näringen själv skall stå för sådant utan att skattebetalarna skall göra det. När det däremot gäller industrins utsläpp av olika slag och därmed förknippade kostnader för miljön passar det inte längre. Då skall industrin stå för kostnaderna. Men detta skall inte gälla jordbruket. Det är en märklig verklighet, och orden är märkliga i det sammanhanget.

Begreppet kretsloppet är pedagogiskt och bra. Men när man skall genomföra det blir det krångligt och svårt att hänga med. Många kommuner protesterar. Det är illa genomtänkt, och man har inte sett till hur det skall fungera i verkligheten.

I UNCED-propositionen talas det också om att man skall öka sysselsättningen genom att använda miljöåtgärder. Hur ser det ut i verkligheten? Jag har inte sett att regeringen på någon enda punkt har arbetat med miljön som argument för att öka sysselsättningen eller för att lösa problemen med arbetslösheten. Vi Socialdemokrater har i vår partimotion föreslagit 660 miljoner kronor till Naturvårdsverket för att man skall kunna skaffa fram gröna jobb. Centerpartiet talar. Men var finns handlingen?

Hela den proposition som det här betänkandet utgår ifrån är mycket allmänt hållen. Det finns ytterst litet av konkretion i den. Det finns därför anledning att med dessa exempel rikta allvarlig kritik mot regeringen på denna punkt.

Till betänkandet har vi fogat några reservationer. Jag vill börja med att behandla reservation nr 2. Med det upplägg som propositionen har kan vi inte ställa upp på och godkänna den huvudsakliga inriktningen av arbetet med att genomföra Riobesluten i Sverige. Propositionen är alldeles för allmänt hållen. Den saknar konkretion, och stämmer inte med vad man lovade hösten 1992. Vi vill se konkretare mål, konkretare strategi och medel som visar att man kan uppnå målen.

Därför är vårt förslag att regeringen måste återkomma med det man hösten 1992 lovade att man skulle redovisa – ett konkretare förslag. Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Reservation nr 4 är en parallell till reservation nr 2. Reservation nr 4 handlar om förslaget att godkänna den huvudsakliga inriktningen av den svenska strategin för det globala samarbetet för hållbar utveckling. Regeringen har begränsat sig till ordet "strategi". Även i det här fallet är skrivningen i propositionen mycket allmän. Det finns många krav på utredningar men väldigt litet av konkretion. Det stämmer inte heller med de löften som man gav hösten 1992. Vi har samma krav i det här fallet. Regeringen måste återkomma med det som man en gång har lovat att man skulle presentera. Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Reservation nr 1 rör en mängd konkreta punkter. Eftersom tiden har runnit i väg skall jag begränsa mig till framför allt en punkt. Vi står fast vid kravet på en kommission som skall följa upp Rioproccessen. Det har vi gjort hela tiden. Miljöministern har lovat att återkomma och att man skall tänka på förslaget. Tro det den som vill. I propositionen sägs att man kanske kan ta upp den här idén senare. Man måste naturligtvis ställa sig frågan om man kan lita på Centerpartiet. Nu har vi stöd av en remissopinion, inte minst från utlandet. Det framgår av det material som ambassaderna har skickat in att det är mycket vanligt med en sådan kommission. Vi kräver nu i vår reservation att vi skall få en kommission. Vi har också en del andra krav. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

För att spara på kammarens tid vid voteringen i morgon yrkar jag inte bifall till reservation nr 3. Reservationen handlar om koldioxidutsläpp, en konvention om spridning av spårämnen m.m. Vi står naturligtvis bakom den reservationen även om jag inte yrkar bifall till den här.

Anf. 140 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! De svåra miljöproblemen är globala till sin karaktär. Därför är det nödvändigt med ett internationellt samarbete för att lösa dem. Sverige har konsekvent genom åren kraftfullt och lyckosamt agerat för att Förenta nationerna i ökande grad skall engagera sig i miljöfrågorna. För miljöns skull bör Sverige dessutom bli medlem i EU så att vi även kan påverka det viktiga europeiska miljöarbetet.

Sverige har spelat en hedersam roll för FN:s miljökonferenser i Stockholm 1972 och i Rio de Janeiro 1992. I Rio antogs principer i den s.k. Riodeklarationen och ett handlingsprogram för det 21:a århundradet, den s.k. Agenda 21. I Rio undertecknades också två konventioner, nämligen om biologisk mångfald och om klimat, samt antogs skogsprinciper.

I dag behandlar vi regeringens strategi för det fortsatta arbetet med att förverkliga målet om en hållbar utveckling. Den utgår från Riodeklarationen och Agenda 21. Tidigare har riksdagen behandlat frågor om kretsloppsanpassning, klimat, biologisk mångfald och skogspolitik. Regeringen bereder vidare frågor om bl.a. miljöbalken och miljöskulden.

Regeringen vill stödja kommunerna i arbetet med att utarbeta lokala handlingsprogram för en hållbar utveckling, s.k. lokala Agenda 21. Regeringen kommer också att se till att miljökonsekvensbeskrivningar görs systematiskt och konsekvent i större utsträckning än hittills.

För att den skall ge en bra överblick över miljöarbetets inriktning är propositionen allmänt hållen och innehåller inga konkreta förslag till ställnings-

taganden i riksdagen. Propositionen ger en bra inriktning i det fortsatta arbetet.

Som representant för Folkpartiet liberalerna gläder det mig särskilt att man har betonat betydelsen av ekonomiska styrmedel, miljörelaterade skatter och skatteväxling. Vi liberaler har i många år varit pådrivande för införande av miljöavgifter. Redan 1968 motionerade folktopisten Sören Norrby om detta, och vi fick under det första decenniet mycken kritik. Numera har idéerna dock accepterats av övriga partier. Tyvärr har vi förlorat värdefulla år, men opinionsbildning för radikalt nytänkande tar tid. Nu skall vi ta itu med bl.a. skatteväxlingen.

Siktet är alltså inställt på en långsiktig och hållbar utveckling, som kan uppnås med en förbättrad resurshushållning och förändrad livsstil.

Herr talman! Arbetet är alltså på gång på många fronter. Berndt Ekholm tar upp många frågor som behandlats i andra utskott och i andra sammanhang. Jag skall inte ta upp kammarens tid med att gå in på de konkreta frågor som Berndt Ekholm räknade upp. Det finns en lista över olika miljöavgifter på s. 28 i propositionen. Jag skulle vilja fråga om Berndt Ekholm verkligen med utgångspunkt från sitt internationella arbete skulle kunna påstå att det finns länder som har infört fler miljöavgifter än Sverige. Jag tror att vi har kommit ganska långt. Det gäller faktiskt också att gå i takt med andra länder.

Berndt Ekholm tar upp frågan om en kommission behöver tillsättas. Jag gör den bedömningen att någon kommission inte behövs. Jag vet faktiskt inte vad miljöministern har sagt i tidigare sammanhang. Jag är tveksam till att han skulle ha utlovat en kommission. Det är möjligt att han har sagt att man kan överväga en i framtiden. Det kan man naturligtvis göra och se om det kan var lämpligt i ett framtida sammanhang.

Men regeringskansliet arbetar med dessa frågor. Vi har även Miljövärdberedningen inom regeringskansliet som har till uppgift att fungera som idéspruta – som det efterlystes här – för att stimulera utvecklingen. Vad som framför allt är viktigt är att man stimulerar arbetet med lokala Agenda 21. Det har regeringen lagt stor vikt vid. Det är viktigt när det gäller miljöfrågor att få miljötänkandet att tränga igenom. Miljöfrågorna är till sin karaktär rätt speciella. De slår igenom i hela samhället. Därför kan man inte bara behandla dem som en ren sektorsfråga.

Jag tror att det egentligen råder rätt stor enighet om riktlinjerna i propositionen. Jag uppfattar egentligen många av reservationerna som onödiga, reservationer för reserverandets egen skull. Vi närmar oss ett val, och då markerar man med reservationer.

Jag vill också erinra om att regeringen i alla sammanhang framhållit att miljöfrågorna är en av regeringens fyra huvudfrågor. Vid sidan av frågorna om ekonomin, välfärden och Sveriges Europapolitik är miljön alltså en huvudfråga för regeringen. Detta har till konsekvens att den slår igenom i olika sammanhang och kommer upp till diskussion i många olika utskott.

Miljöfrågorna är alltför viktiga för att drabbas av partitaktiska manövrer inför valet. Jag hoppas att vi kan diskutera miljöpolitiken på ett sakligt sätt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 141 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om miljöavgifter vill jag säga att det naturligtvis är självklart för oss socialdemokrater att särskilt observera den mot bakgrund av vad de borgerliga partierna sade i oppositionsställning och när de gick in i valet. Då skulle det bli marknadsekonomi i miljöpolitiken. Man skulle införa miljöavgifter och miljöskatter.

Sedan har vi kunnat observera att regeringen inte på en enda punkt kunnat samla sig förrän nu i slutskedet, precis som Lennart Fremling erkänner, om att tillsätta en utredning. Egentligen är frågan ganska väl utredd sedan tidigare. Ni har i stället sänkt avgifter på olika punkter – koldioxidskatten, prisregleringsavgiften på bekämpningsmedel. Regeringen för en politik som går precis tvärtemot vad man sade tidigare. Då måste man kunna ställa frågan: Kan man lita på en regering som säger en sak och handlar på ett annat sätt? Vad har vi nu för garantier för att det kommer att hända någonting med utredningen? Den frågan måste jag få lov att ställa till Fremling.

I frågan om kommissionen svävar även majoriteten hela tiden på målet hur man skall hantera den. Miljöministern gör det. Nu ser jag i betänkandet att utskottet gör det. Det står i betänkandet som svar på det socialdemokratiska kravet: "Senare, när arbetet fortskridit ytterligare, kan det finnas anledning att överväga tillskapandet av en särskild kommission för det fortsatta uppföljningsarbetet."

Det är tredje eller fjärde gången detta sägs. Kan ni inte i de borgerliga partierna någon gång bestämma hur ni vill ha det. Det är bättre att ni säger rakt nej, då vet vi det, i stället för att hela tiden glida på det här sättet. Jag kan inte annat än fråga: Kan man lita på er? Det verkar inte så.

När det gäller att diskutera miljöpolitik på ett sakligt sätt tycker jag knappast att vi socialdemokrater kan beskyllas för att inte göra det. Däremot måste man rikta en och annan fråga till den borgerliga regeringen. Jag glömmmer aldrig när Dan Ericsson från kds – ett av regeringspartierna – sade att man ville ha samverkan i miljöpolitiken. Men vi har inte sett tillstymmelse till samverkan, trots att vi på olika sätt har markerat vikten av gemensamma tag i miljöpolitiken. Regeringen har hela tiden puttats bort oss. Kommissionen är ett exempel, men det finns fler.

Anf. 142 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Berndt Ekholm säger att det inte skett några höjningar på miljöavgiftssidan. Då vill jag erinra om att trafiken naturligtvis ger stora miljöskador. Vi hade ett förslag om att indexera bensinskatten. Där ställde inte socialdemokraterna upp för att rösta för regeringens förslag. Det fick till följd att förslaget inte kunde genomföras. Det här är ett exempel på att regeringen hade velat gå längre än vad sedan riksdagen ville göra med hjälp av socialdemokrater, Vänsterpartiet och Ny demokrati gemensamt.

Berndt Ekholm frågade mig om ifall jag kan lämna garantier. Garantier är ett starkt ord, och jag kan personligen inte lämna några garantier för vad som skall ske. Vi strävar efter att genomföra den miljöpolitik som läggs fram i den här propositionen. Det är fråga om att fastställa en inriktning. Det vore naturligt om vi kunde enas om en sådan inriktning och sedan ha den som bas och jobba vidare.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Med sikte på
hållbar utveckling*

Det som Berndt Ekholm sade om Dan Ericsson från kds kan jag tyvärr över huvud taget inte kommentera.

Anf. 143 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Eftersom Lennart Fremling återigen tar upp detta med karaktären på propositionen, väljer jag att något ytterligare beröra denna fråga. Regeringen sade i sin skrivelse 1992 att man skulle återkomma med en proposition med konkreta åtgärder. Jag kräver inte att regeringen skall lägga fram alla förslag i den här propositionen, utan det är naturligt att det kommer en hel del speciella propositioner, vilket det också har gjort. Men man sade inte att man bara skulle lägga fram en principproposition med en mängd utredningsförslag.

Senare har det kommit fram att miljöministern hade åsikten att propositionen skulle innehålla principer. Lennart Daléus hade en annan åsikt som jag kanske får anledning att återkomma till. Han ville att propositionen skulle innehålla förslag om konkreta åtgärder. Jag frågade då miljöministern om det åtminstone kunde tänkas bli konkreta principer, varpå jag fick ett leende tillbaka.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen inte står fast vid sitt löfte att utforma en proposition som är tillräckligt konkret för att den skall kunna bli en bra vägledning. Denna proposition är en väldigt bra redovisning av miljöpolitiken, och den har en del ansatser till bedömningar och inriktningar. Men det är inte tillfyllest för att vi socialdemokrater skulle kunna ställa oss bakom propositionen. Det kan vi inte göra.

Anf. 144 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde tidigare en fråga till Berndt Ekholm om han i sitt internationella arbete hade stött på några länder som har fler miljöavgifter och miljöskatter än vad Sverige har. Den frågan fick jag inget svar på. Jag vågar därför konstatera att Sverige i dag har infört fler miljöavgifter och miljöskatter än något annat land. Jag vill notera detta.

Sedan är det klart att det vore värdefullt om vi kunde komma med som medlemmar i EU och på det sättet kunde föra ut dessa synpunkter i Europa och vara pådrivande, så att vi kan använda marknadsekonomins spelregler och nyttja marknadsekonomins krafter för att åstadkomma en bättre resurshushållning över ett större geografiskt område än bara Sverige.

Anf. 145 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Det känns litet onödigt att anta Berndt Ekholms utmaning om en allmän miljöpolitisk debatt med anledning av den här propositionen och det här betänkandet. Jag skall koncentrera mig på det som debatten egentligen skall handla om, dvs. UNCED-processen.

Innan konferensen i Rio ägde rum pågick ett kraftfullt uppladningsarbete i Sverige både i statlig regi och i regi av de icke-statliga organisationerna. Det var ett värdefullt, viktigt och bra arbete som då genomfördes. Det fanns ju möjligheter för inte minst socialdemokraterna att delta i arbetet genom de referensgrupper som fanns. De hade kunnat ge sina synpunkter och hade kunnat medverka till en rejäl svensk insats i Rio. Försiktigt uttryckt så var

det väl inte alltid som det kraftfulla agerandet och den tydliga inspirationen visade sig från det hållet.

Trots detta blev Riokonferensen en rejäl framgång på många olika sätt. Den resulterade i konventioner och i ansatser till ett gemensamt internationellt arbete. Detta har på flera olika sätt gett efterklang i Sverige. Det som är viktigast är kanske det omfattande arbete som pågår ute i kommunerna med lokala Agenda 21. Detta arbete är inspirerat, påknuffat och stimulerat av den här regeringen som på olika sätt har sett till att resurser, material och kunskap har spritts till kommunerna.

Ett annat utslag av händelseförloppet i Rio är naturligtvis – åtminstone till en del – regeringens kretsloppsproposition som antogs av riksdagen för snart ett år sedan. Där återfinns mycket av tankarna från Rioproccessen. Detta är synbara och tydliga resultat av Riokonferensen.

Att mot denna bakgrund säga att det bara är ord och att det inte händer någonting, är att göra debatten en otjänst. Jag respekterar Berndt Ekholms sätt att engagera sig och följa med i arbetet efter Riokonferensen. Han har bl.a. visat ett internationellt engagemang. Men att säga att det inte har hänt någonting, att det bara är fråga om ord och att regeringen inte gör någonting är orättvist, för att uttrycka det litet försiktigt. Det är inte på det viset, och det vet ju dess bättre också Berndt Ekholm.

Det skall komma flera konkreta saker från regeringen. Men att tillsätta en kommission är nästan som att gå över ån efter vatten. Det stimulerar väl inte det här arbetet. Socialdemokraterna säger i sin reservation att denna kommission skall vara en inspirationskälla och en idéspruta. Med tanke på hur mycket inspiration och idéer som socialdemokraterna bidrog med före Rioproccessen är det väl inte säkert att kommissionsvägen är den riktiga.

Berndt Ekholm uppehåller sig – med rätta, eftersom det är viktigt i miljöarbetet – vid användandet av miljöavgifter. Han säger också att frågan om ekonomiska styrmedel i miljöarbetet är väl utredd. Jag instämmer gärna i den bedömningen. Men detta har inte riktigt den bakgrund som Berndt Ekholm vill låta påskina.

Herr talman! Det var inte många år sedan som socialdemokrater aktivt i miljöutredningar reserverade sig mot användandet av ekonomiska styrmedel i miljöarbetet. Med den inställningen är det klart att det har tagit litet tid för oss andra att få genomslag för tanken på att ekonomiska styrmedel skall vara viktiga instrument i miljöarbetet. Nu tycks det finnas en uppslutning, men det är inte tack vare socialdemokraterna utan snarare trots dem, åtminstone när det gäller det inledande arbetet.

Herr talman! Man kan ställa många frågor till varandra för att väcka debatt och provocera fram en diskussion. Jag måste säga att det känns litet onödigt, eftersom reservationerna är ganska tama. Det är uppenbart att man i grunden instämmer i det arbete som regeringen skisserar och fortsättningsvis vill bedriva när det gäller uppföljningen av Rioproccessen.

Eftersom Berndt Ekholm efterfrågar mer handling än ord skulle jag ändå vilja fråga honom var den samlade socialdemokratiska visionen och strategin när det gäller uppföljningen av Riokonferensen finns någonstans. I motionen finns det uppenbarligen ingenting av detta, liksom inte heller i några samlade konkreta förslag.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Med sikte på
hållbar utveckling*

När det gäller att sprida myter och att väcka onödiga debatter säger Berndt Ekholm angående kretsloppsarbetet som regeringen har drivit med kraft: Många kommuner protesterar mot kretsloppsarbetet. Jag skulle bara i all enkelhet vilja veta vilka kommuner det rör sig om. Jag håller så gott jag kan nära kontakt med kretsloppsarbetet.

Om Berndt Ekholm har en konkret lista över de många kommuner som protesterar mot kretsloppsarbetet skulle jag vara ohyggligt tacksam om jag kunde få tillgång till denna.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 146 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Lennart Daléus öste ur sig ganska många och svepande påståenden, vilket han ofta gör. Jag lär inte hinna kommentera alla, men jag skall i alla fall besvara några.

Vi socialdemokrater inledde vårt arbete med att söka samarbete. Det gjorde vi faktiskt redan under regeringstiden, då vi ansåg att miljön var värd ett bättre öde än denna blockpolitik. Men vi fick inget gehör. Vi markerade detta även efter regeringsskiftet, och vi har också gjort det tydligt i förslaget om en kommission. Men regeringssidan ville inte ha någon sådan. Man kunde väl inte enas.

Man skall komma ihåg att socialdemokratin faktiskt har stått för hela Rioprocessens uppläggning, som den borgerliga regeringen sedan har fått ta över. Jag står för den kritik som jag har riktat när det gäller ord och handling. Med utgångspunkt från vad man har läst i skrivelsen från UNCED och i propositionen kan man rikta kritik mot regeringen. Det är en omfattande redovisning av läget och en mängd utredningsförslag. Men det är väldigt litet av det som utlovats i form av konkreta åtgärder.

När man ser på de frågor som jag menar faktiskt hör till Rioprocessen, vilka jag tidigare nämnde, kan man se att regeringens politik inte hänger ihop. Det är vackert tal, men förslagen genomförs inte i någon större utsträckning.

Kommissionsförslaget bygger egentligen just på idén med Agenda 21, att man skall låta den svenska befolkningen vara med och forma miljöpolitiken. Det regeringen har gjort som har varit bra är att den initierat ett aktivt arbete i kommunerna. Det är bra gjort av regeringen. Men på det nationella planet har man valt strid i stället för samarbete. Det är inte den enda politiska punkt där regeringen har agerat på det sättet.

Förslaget om en bred sammansatt kommission låg väl i linje med tankarna i Rioprocessen. Det överensstämmer med vad också många andra länder har valt att göra.

Lennart Daléus tvingades att gå mer än tio år tillbaka i tiden för att finna att Socialdemokraterna inte har stött ekonomiska styrmedel. Men tiden står faktiskt inte stilla, inte ens i det socialdemokratiska partiet. Jag vet inte om den står stilla i Centerpartiet. Det är möjligt.

Vi har faktiskt ändrat oss i fråga om ekonomiska styrmedel. Det är väl känt, och det är många år sedan vi gjorde det. Vi vill nu också att den metoden skall användas.

Herr talman! Jag respekterar att Socialdemokraterna har ändrat sig som Berndt Ekholm så riktigt konstaterar. Men det är en väldig skillnad på att nu hålla med om att man har ändrat sig – att man i någon mening har vänt under galgen – och att som tidigare påskina att det är Socialdemokraterna som varit pådrivande vid införandet av ekonomiska styrmedel. Det är en väldig skillnad som inte bara har en viss betydelse i ett tioårsperspektiv.

Herr talman! Det finns en del magstarkt i det som Berndt Ekholm säger. Han sade att Socialdemokraterna har stått för hela Rioprocessens uppbyggnad. Om man ringer till Maurice Strong och berättar detta föreställer jag mig att man får någon form av reaktion. Att internationella samfundet, inklusive Sverige, medverkade i Rioprocessen är knappast något som den svenska socialdemokratin skall ha kredit för.

Herr talman! Jag blev litet förvånad när Berndt Ekholm i sin replik dels resonerade om ifall han kan lita på regeringen eller inte – det har jag förstått att han inte kan, så det behöver vi inte orda så mycket om – dels talade om att ingenting har hänt. Han pekade tidigare på kretsloppspropositionen, där han ansåg att inget hade hänt.

Herr talman! I dag på förmiddagen fick jag reda på att skogsindustrierna i Sverige upprört går till storms mot inslag i beslut som är följderna av kretsloppspropositionen. Berndt Ekholm tycker inte att någonting har hänt, och skogsindustrierna tycker att alltför mycket har hänt. Det är svårt att ta Berndt Ekholms kritik på allvar.

Jag tycker att det är angeläget med samverkan på detta område. Men att, som Socialdemokraterna, vilja klä alla frågor i kommissionsformen är inte nödvändigtvis det rätta sättet att hantera dem. Vi upplever i dag från Centerns och regeringens sida en stor glädje ute i kommunerna över att få arbeta med uppföljningen av Riokonferensen. Vi upplever också en stor glädje hos statliga myndigheter och rent av i enskilda företag när det gäller att ta till sig tankar som väckts i Rio och som förts fram i kretsloppsarbetet. Att säga att det bara är ord och ingen handling är fortfarande orättvist, Berndt Ekholm.

Herr talman! Jag sade i mitt anförande att det finns en hel del positivt att peka på. Men vad jag ville rikta kritik mot låg på det nationella planet. Jag har själv sett att inte minst regeringens insatser på det lokala planet har varit värdefulla och viktiga. Men på det nationella planet finns det anledning att rikta kritik på många punkter. Jag skall inte upprepa dem, eftersom jag tog upp dem i mitt anförande. Jag tycker att jag hade stort fog för min kritik.

Jag skall återgå till frågan om miljöskatter. Det är inte fel att säga att vi, när vi väl ändrade uppfattning, var väldigt drivande. Vi har infört en hel del olika skatter som har fungerat som miljöskatter på energiområdet. De är relativt många. Lennart Fremling sade här att Sverige ligger väl framme. Det sammanhänger med den socialdemokratiska politiken och inte alls med den borgerliga politiken. Det som har hänt på området genom den borgerliga regeringens politik är att det har blivit tvärstopp. Det enda man har kunnat komma fram till, tydligen efter mycket rabalder, är en utredning. Den skall presenteras alldeles före valrörelsen. Sanningen är att detta är vad man har

orkat med, Lennart Daléus. Det har hänt för litet på det nationella planet. När det gäller idéer, upplägg, begrepp och ord har ni varit rika. Det har kommit fram en hel del som är bra. Men när det gäller genomförandet i verkligheten – de ekonomiska styrmedlen är ett typexempel för den borgerliga regeringen – är det märkligt att inte mer har hänt.

På samma sätt vidgar Lennart Daléus felaktigt vår kritik mot kretslopps-
betänkandet till en allmän stor kritik av hela kretsloppsidén. Det finns anledning till kritik på vissa punkter. Det är väl känt att många har varit kritiska till regeringens genomförande av exempelvis glasinsamlingar etc., där det råder oklarhet om hur insamlingarna skall gå till. Kommunerna har skött sin uppgift på ett alldeles utmärkt sätt, men ändå har regeringen velat införa förändringar. Det kanske hade varit bättre och klokare att satsa på insamling av andra material där insamling inte alls sker. Det är ju väl bekant att många kommuner har varit kritiska, vilket man har kunnat läsa i pressen. Detta behöver vi inte föra någon lång debatt om. Listan behöver kanske inte göras alltför lång, men att kritiken har varit tillräckligt stark för att uppmärksammas är helt klart.

Det är klart att vi är överens om mycket av inriktningen i politiken. Mot bakgrund av att vi socialdemokrater kräver en mycket konkret uppläggning av den fortsatta utvecklingen är det väl magstarkt att kräva att vi i oppositionsställning, med de små resurser som vi har, skall kunna lägga fram ett sådant förslag. Regeringen har alla resurser men orkar ändå inte längre fram än till bedömningar.

Anf. 149 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Man blir litet förtvivlad när man deltar i miljödebatterna här i kammaren med socialdemokratiska företrädare. Uppläggningsen tycks vara att inledningsanförandet skall innehålla kraftfull kritik mot regeringens miljöpolitik. Men i replikerna backar man. Då har Socialdemokraterna ändrat sig och tycker att kretsloppsarbetet nog är ganska bra och att det naturligtvis händer saker som en uppföljning av UNCED. I inledningen riktas våldsamt kritik, men i replikerna backar man. Det är i och för sig bra att man nalkas sanningen successivt under debatten.

Herr talman! Jag trodde att vi hade klarat av frågorna om styrmedlen och verksamheten i kretsloppspropositionen. Därför blir jag litet förvånad när Berndt Ekholm nu gör sig till tolk för en åsikt som innebär att det inte är så. Glasinsamlingen – denna tydligen så futtiga glasinsamling – skulle flyttas från kommunerna till andra aktörer.

Berndt Ekholm redovisade i dag en annan uppfattning. Det hade varit tilltalande om den uppfattningen hade kommit fram i ett tidigare skede som en kraftfull socialdemokratisk protest mot regeringens förslag.

Ja, det är bra att man driver på, att man går före, att man tar till sig och att man sedan blir ledande. En annan följd av Riokonferensen var hanteringen av den biologiska mångfalden och biotekniken. Vi från Centern har slagits ihärdigt ut och är in för att försöka få till stånd en sammanhållen lagstiftning kring biotekniken. Socialdemokraterna har hela tiden gått emot. Men när det gällde Miljöskyddskommittén, vars betänkande ligger till grund för miljöbalken, så vände Socialdemokraterna och ställde upp bakom försla-

gen precis innan vi var klara med arbetet. Vi tackar för det, men vi har svårt att se detta som att Socialdemokraterna driver på frågan.

Det finns trots allt en rejäl samstämmighet kring dessa frågor och även när det gäller uppföljningen av UNCED. Dess bättre finns den samstämmigheten också ute i kommunerna och i företagen bland de människor som har att syssla med det konkreta miljöarbetet.

Huvudbudskapet i Berndt Ekholms samlade inlägg i kväll är ju frågan: Kan man lita på regeringen – eller kanske litet enklare – kan Berndt Ekholm lita på regeringen? Förmodligen inte, men det är inte nödvändigtvis regeringens fel.

Anf. 150 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Lennart Daléus har alltid en benägenhet att generalisera utifrån något som är sagt. Jag backar inte alls i mina repliker. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att allt inte är nattsvalt. Sedan pekade jag på en serie problem. Det är alldeles riktigt.

Nu är det likadant. Lennart Daléus hårdrar i sina repliker vad jag har sagt. Men jag har inte sagt att vi inte skall fullfölja glasinsamlingen med kretsloppsprincipen. Jag har sagt att regeringen måste välja rätt turordning på sina åtgärder. Att kritiken har varit så stor just på den punkten tyder på att detta har gått för fort och inte är tillräckligt genomarbetat. Det hade varit bättre att starta med något annat först och komma med detta sedan. Glasinsamlingen i kommunerna fungerar ganska bra. Därmed är det inte sagt att man inte på sikt skall genomföra ett annat upplägg.

Jag skall inte förlänga debatten, men jag skulle bra gärna ha velat ta upp frågan om den biologiska mångfalden. Jag vill bara instämma i vad Lennart Daléus sade på slutet. Vad jag har velat få fram är att man inte kan lita på regeringen. Orden säger en sak och handlingen en annan. Jag tror inte att jag är ensam om denna åsikt. Jag tror inte ens att socialdemokraterna är ensamma om den åsikten. Detta är något som är ganska vitt utbredd i det svenska samhället. Regeringssidan får väl själv söka svaret på frågan varför det har blivit så här.

Anf. 151 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Det är glädjande att Berndt Ekholm liksom söker samförstånd i denna fråga. Jag tror att det är klokt. Det kanske var en freudiansk felsägning, när Berndt Ekholm beträffande glasinsamlingen sade att man "på sikt" kan tänka sig en annan lösning. Det är nästan identiskt samma formulering som finns i utskottets skrivning när det gäller diskussionen kring en kommission, som Berndt Ekholm förfasade sig över i inledningen av debatten. "På sikt" kan Berndt Ekholm alltså tänka sig en annan lösning när det gäller glasinsamlingen.

Berndt Ekholm tycker inte om att jag drar generella slutsatser av ett resonemang kring enskildheter. Men det är väl just det som är det nödvändiga och viktiga i miljödebatten, att vi kan passa in enskildheter i ett större sammanhang och, om vi så vill, i en sammanhållen strategi som alltså skall vara generellt tillämpbar. Jag tycker att detta är viktigt.

Jag är naturligtvis också fascinerad av detaljer. Det brukar talas om rätt-

tanden i pizzan. Det är en modern af Klintbergare, en modern vandringssången, en myt eller en skröna. Berndt Ekholm förvandlar nästan hanteringen av kretsloppsarbetet till något sådant. Han vidhåller att många kommuner protesterar – han använde ett annat ord – mot kretsloppsarbetet. Det var Berndt Ekholms budskap tidigare. Det är en myt och en skröna. Det är det samma som talet om rått-tanden i pizzan. Det är ju inte på det sättet, utan de svenska kommunerna ställer upp bakom kretsloppsarbetet med stor entusiasm. Jag tror och hoppas att den entusiasmen trots Berndt Ekholms resonemang finns också i socialdemokratin.

Anf. 152 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Det som vi diskuterar här i dag är alltså om vi skall godkänna den inriktning som finns i propositionen. Jag tycker att debatten visar att även ni på den socialdemokratiska sidan kan ställa er bakom den inriktningen. Den socialdemokratiska kritiken riktas ju egentligen inte mot inriktningen utan framför allt mot att det saknas förslag, som bör komma i nästa skede. Vi är tydligen överens om mycket. Vi är överens om inriktningen. Låt oss då i enighet ställa oss bakom jordbruksutskottets betänkande och arbeta vidare.

Det gläder mig att Berndt Ekholm så många gånger talade om samverkan. Det är nämligen väldigt viktigt i miljöpolitiken att de beslut som fattas fattas på ett långsiktigt sätt och att näringslivet och andra kan lita på att besluten också står sig över en lång tidsperiod. Då är vi åter inne på detta med ekonomiska styrmedel. När det gäller ekonomiska styrmedel bör vi i Sverige ligga lagom långt före andra länder. Det kan möjligen vara en förklaring till att det inte har tillkommit så många nya – om det nu är så; jag har inte kontrollerat siffror och belopp. Men det gäller ju att anpassa sig och ligga lagom långt före andra länder.

Jag kan konstatera att Berndt Ekholms kritik mot regeringen går ut på att inga förändringar görs. Men samtidigt konstaterar Berndt Ekholm att det finns kritik ute i kommunerna. Tydligt är den kritiken riktad just mot förändringar, som kanske går för snabbt enligt kritikernas mening. Det kan hända att kritiken är litet blandad. Ibland tycker man att det går för snabbt, och ibland anser man att det inte händer någonting.

Ställ er bakom regeringens förslag, som återkommer i jordbruksutskottets betänkande, och låt oss samverka så att vi kan föra en långsiktig politik, där ekonomiska styrmedel kommer till användning, så att vi i samhället får en så bra resurshushållning som möjligt.

Anf. 153 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag vill helt kort beröra de ekonomiska styrmedlen och meningen med att ligga lagom långt före. Lennart Fremling tolkade i sitt inlägg förmodligen hur regeringen resonerar, dvs. att den anser sig ligga tillräckligt långt före, och då i praktiken med de socialdemokratiska förslagen. Men vi socialdemokrater är otåligare. Vi vill ligga så långt fram som det över huvud taget låter sig göra när det gäller dessa frågor. Det är möjligt att vissa upplever att man går för snabbt fram i detta fall. Men jag tycker att det är anmärkningsvärt när man går tillbaka, som den borgerliga regeringen i praktiken

har gjort. Det är en alldeles för passiv hållning. Vi vill se en aktivare hållning när det gäller användandet av ekonomiska styrmedel. Vi är förvånade över att den borgerliga regeringen, som predikar marknadens väsignelser, har varit så passiv i detta sammanhang.

Att vi inte ställer oss bakom inriktningen i propositionen, de två förslag som finns, beror helt enkelt på att vi hela tiden har krävt konkretare åtaganden, konkreta mål samt konkreta strategier och tidsplaner. Sådana finns inte i propositionen, som är väldigt allmänt hållen. Vi finner ingen anledning att ställa oss bakom något som vi inte tycker är bra.

När det gäller talet om att vi skall samverka om detta vill jag säga att samverkan bygger på ömsesidighet. Då är det väldigt bra om man kommer överens om frågorna i förväg, innan propositionerna skrivs.

Anf. 154 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Ja, Berndt Ekholm, men det blir ju lättare för regeringen att utarbeta de konkreta förslagen om man har en gemensam grund i inriktningen att stå på.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 21 april.)

15 § Ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1993/94:AU16 Ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl. (prop. 1993/94:65).

Anf. 155 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlar utskottet regeringens förslag om en ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl. I propositionen finns det ett förslag till en ny lag om offentlig anställning, LOA. Den föreslagna lagen skall ersätta nuvarande lag, som har samma namn och som vi har sedan 1976.

Förslaget innebär bl.a. att den nya lagen i huvudsak skall omfatta statsanställda och försäkringskasseanställda. Detta innebär att den nya lagen – i likhet med nuvarande lag – också gäller anställda vid de statliga affärsverken, så länge dessa drivs i myndighetsform.

Vi socialdemokrater ställer oss i huvudsak bakom de förändringar i lagen om offentlig anställning som föreslås. Inriktningen i förändringsarbetet har varit att så långt som möjligt anpassa offentliganställdas villkor till, och likställa dem med, de villkor som gäller för andra anställda. Av detta följer också att det offentliga som arbetsgivare inte skall ha rättigheter som andra arbetsgivare inte har.

Det kan emellertid ibland finnas behov av specialregler för de offentligt anställda. Det demokratiska samhället ställer krav på öppenhet och lika behandling i utövandet av den statliga verksamheten. Medborgarnas rättssäkerhet måste beaktas.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Ändrad lagstiftning
för statsanställda
m.fl.*

Inriktningen mot likartade förhållanden för anställda i offentlig och annan verksamhet samt hänsynen till allmänintresset kan skapa svåra avvägningsproblem som nogsamst måste övervägas.

Ett sådant problem uppstår om 39 § LAS, lagen om anställningsskydd, skall – som regeringen föreslår – tillämpas när det gäller de offentligt anställda.

Enligt denna paragraf kan en arbetsgivare sätta sig över domstols beslut om att ogiltigförklara en uppsägning eller ett avskedande och inte tvingas återta den anställde. I stället får arbetsgivaren betala ett skadestånd. Enligt regeringens förslag skall nu en offentlig arbetsgivare kunna agera på samma sätt.

Enligt regeringsformen skall den offentliga makten utövas under lagarna. Domstolar och myndigheter skall beakta allas likhet inför lagen. Saklighet och opartiskhet skall iaktas. Hur rimmar detta med att en myndighet ges möjlighet att i ett fall underkänna en domstols dom och i ett annat godta bedömningen?

Denna fråga har enligt vår uppfattning inte blivit tillräckligt belyst. Det är därför olämpligt att nu införa denna regel utan att ordentligt diskutera sambandet med regeringsformens regler.

Det finns också andra inslag i regeringens förslag som det finns anledning att vara kritisk mot.

Återanställningsrätten i LAS är ett nödvändigt och viktigt komplement till lagens regler om uppsägning och turordning. På den privata arbetsmarknaden kan den som sägs upp på grund av arbetsbrist utnyttja återanställningsrätten när arbetsgivaren tänker nyrekrytera personal. Om en arbetstagare inte får denna anställning kan han eller hon få skadestånd från arbetsgivaren.

Denna återanställningsrätt enligt LAS gäller även för statligt anställda. Men någon rätt till skadestånd finns inte om den statlige arbetsgivaren bryter mot återanställningsreglerna.

I förhållande till arbetslivet i övrigt är detta en avvikelse som inte är motiverad av den offentliga verksamhetens speciella krav. Här ges staten som arbetsgivare en förmån som den privata arbetsgivaren inte har. Man kan fråga sig varför.

När det gäller propositionens förslag om periodiska hälsoundersökningar är också underlaget otillfredsställande. Det finns förvisso fall där det i högsta grad är rimligt att arbetstagare måste underkasta sig hälsoundersökningar. Detta gäller t.ex. för bussförare, flygtrafikledare och piloter. För dessa kategorier finns det också en speciallagstiftning som reglerar deras skyldigheter att underkasta sig läkarundersökningar.

Men nu skall stora grupper tvångsvis kunna underkastas läkarundersökning utan att man redovisar vilka brister som finns med den ordning som nu gäller.

Herr talman! Med hänsyn till kammarens arbetssituation yrkar jag bifall till reservationerna nr 3 och 5. Men det innebär inte att vi socialdemokrater inte stöder övriga reservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 16. Jag yrkar dock avslag på reservation nr 10.

Anf. 156 PETER KLING (nyd):

Herr talman! I det här betänkandet finns det tre reservationer från Ny demokrati. Som jag ser saken handlar betänkandet i stort sett om trovärdigheten när det gäller politiker och tjänstemän i samhället.

Tjänstemän har höga löner och får automatiskt löneökningar. Dessutom har tjänstemän inte något ämbetsmannaansvar. Samtidigt som man låter tjänstemän i kommunen och staten få höga, feta löner dras stora resurser inom vårdsektorn in. Det gäller då skolor, barnomsorg och förskolor. Sjuksköterskor, undersköterskor, hembiträden och personal inom skolan avskedas, samtidigt som tjänstemännens löner höjs.

Ja, jag bara undrar: Hur skall ni i denna kammare kunna skapa trovärdighet hos folket när det går till på det här viset?

Jag skall anföra ett exempel. En kommundelschef i en viss kommun i landet sökte en annan tjänst. Han ombads stanna kvar. Han krävde då 5 000 kr i månatligt löneflyft. Det fick han också. Den här tjänstemannen stannade då kvar på sitt arbete, med 5 000 kr mera i månadslön. Detta skedde mitt under en avtalsperiod. Detta utlöste en, skulle jag vilja säga, dominoeffekt. Tjänstemännens överordnade chefer fick per automatik – hör och häpna! – också 5 000 kr i månatligt löneflyft. Det rörde sig om fyra fem chefer.

Sedan kommer förvaltningscheferna, ungefär 15 stycken, när löneavtalsperioden blir aktuell. Vad tror ni att de här 15 personerna säger när det gäller avtalen? De vill väl också höja lönen.

Hur skall kommunen klara sådant här när man hela tiden gång på gång höjer tjänstemännens löner? Jo, man får fortsätta med neddragningar inom vård, skolor och barnomsorg. I denna kammare talas det om politikerföraktet. Men är det så konstigt att folk reagerar med politikerförakt?

Många tjänstemän inom den kategori som jag talar om har löner på 30 000–35 000 och upp till 40 000 kr. Det finns t.o.m. de som tjänar 45 000 kr i månaden.

Jag skall nu tala om en film som visats på TV. Jag kommer alltså in på ett annat ämne. Filmen heter Läckan. Jag poängterar att det rör sig om en TV-film för att ni inte skall tro att det handlar om verkligheten.

Filmen handlade om hur två människor inom Finansdepartementet läckte ut kommande politiska beslut till vissa personer inom näringslivet, som i sin tur förskansade sig med ekonomiska medel tack vare att de kände till kommande beslut.

Hur ser det ut i verkligheten, i den här kammaren och i det politiska livet? Ja, se bara på affären med Per-Richard Molén, som mer eller mindre säljer politisk information till olika bolag.

Anf. 157 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar Peter Kling om att vi nu behandlar AU16 om ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.

Anf. 158 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Men betänkandet handlar om ämbetsmannaansvar och det handlar om löneökningar och ansvarsfrihet. Det har faktiskt med detta att

göra. Jag har tittat mycket noga på detta. Men får jag inte fortsätta gör jag inte det.

Per-Richard Molén säljer mer eller mindre information till olika bolag mot ersättning upp mot 100 000 kr. Nu har det kommit en stämningsansökan från Regionåklagarmyndigheten i Härnösand mot Per-Richard Molén.

Anf. 159 ANDRE VICE TALMANNEN:

Detta har inte med detta betänkande att göra, Peter Kling.

Anf. 160 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag kommer in på varför jag tar upp detta.

Vi har även en annan medlem. Han är styrelseledamot i Skanska och lyfter 116 000 kr per år. Det är givetvis fel signaler till samhället. Detta har en koppling till det här betänkandet.

Till sist, herr talman, vill jag nämna något om ämbetsmannaansvaret. Betänkandet behandlar faktiskt det också. Om man ser till tjänstemännen i kommunerna – inget ämbetsmannaansvar. Titta på näringslivet! Jag kan ta mig själv som exempel. Jag är egenföretagare, elektriker, med en liten egen firma. Jag har ett ämbetsmannaansvar. Jag har nämligen installationsbehörighet. Skulle jag koppla fel eller göra något sådant åker min installationsbehörighet och mitt levebröd. Jag kan dessutom bli stämd, åtalad och satt i fängelse om jag inte gör ett riktigt jobb. Men i samhället har vi inget ämbetsmannaansvar alls för dessa tjänstemän som sitter med sina höga löner. Det vill vi här i riksdagen säga är en lokal angelägenhet samtidigt som vi öser pengar över kommunerna. Då måste vi rimligtvis ställa krav.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1 i mom. 1 och till reservation 2 i mom. 2.

Anf. 161 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag är inte så överraskad om det uppkommer en smula politikerförakt med tanke på en del anföranden som hålls här och en del partier som finns företrädade här i kammaren.

Låt mig kort beröra några frågor. Det här betänkandet, som handlar om ändrad lagstiftning för statsanställda, bygger på LOA-utredningen. Det finns en del målsättningar i den och i regeringens proposition. De handlar om att utforma en lagstiftning som är anpassad till en modern offentlig sektor. Det handlar om att respektera demokratisk styrning, insyn och rättssäkerhet.

I propositionen nämns det att detta är ett exempel på regeringens allmänna strävan att ta bort all onödigt reglering på olika områden i det svenska samhället. Det är klart, vem är inte för att ta bort all onödigt reglering? Men frågan är om vilken avreglering som helst är rimlig. Det finns en trend i dag som handlar om att mjuka upp samhällsstrukturen, framför allt att mjuka upp juridiken. Den som skall vara ett skydd när andra intressen är för starka, som bl.a. skall skydda den enskilde. Rättssäkerheten kan man inte ge avkall på genom att hänvisa till att saker måste gå fort och vara smidiga av effektivitetsskäl.

Vi tycker att mycket av det som har skett i den här förändrade lagstift-

ningen för statsanställda är bra. Vi skulle vilja att man hade så likartade förhållanden som möjligt på arbetsmarknaden, oavsett arbetsgivare. Vi tycker att det är bra om man har enkla regler, och vi tycker att det är avgörande att vi håller rättssäkerheten högt. Vi noterar att man inte i alla delar håller rättssäkerheten högt i regeringens förslag. Vi noterar att man med sin avreglering också försämrar situationen på ett allvarligt sätt för många statsanställda, som ibland hade en bättre situation än den som finns i den privata sektorn.

Jag skall nämna några saker som vi har tagit upp i motioner och som finns omnämnda i en serie reservationer som vi har anslutit oss till eller tagit upp i vår meningsyttring.

Först och främst har vi frågan om information om lediga anställningar. Vi tycker att det är viktigt och rimligt att offentliga anställningar alltid offentliggörs på sådant sätt att man känner till vilka anställningar som finns att ta. Jag noterar att utskottet säger: Jamen, offentlighetsprincipen gäller ju, och varje medborgare har rätt att ta del av ansökningshandlingarna om man känner sig förbigången. Därmed avstyrker man vår motion. Men det handlar i det fallet, när det gäller att bekantgöra att det finns fria anställningar, inte om att man är förbigången. Det handlar om att få information om att det finns någonting att söka, en rekrytering som sker. Senare har jag möjlighet att bli förbigången, om jag väl har sökt jobbet.

Jag har mycket svårt att förstå varför majoriteten avstyrker vårt yrkande när det gäller information om lediga anställningar.

När det gäller bisysslor finns det en reservation, nr 2, från nydemokraterna som innebär att man ansluter sig till vår motion A37. Jag tycker att detta är något mycket viktigt. Det är många saker som är inblandade där.

Det är ett samhällsintresse att man håller kontroll på bisysslor. Man kan som Peter Kling antydde inom den offentliga sektorn ibland apa efter löneläget på den privata sektorn. Man är avundsjuk och man vill ha pengar. Det gör att många högre offentliga tjänstemän tar extraknäck på arbetstid där man utnyttjar sin kunskap. Man ger information, deltar i seminarier osv. Vi ser dagligen en provkarta på den typen av verksamhet. Vi anser att det faktiskt bör ligga inom det ordinarie arbetet att man måste vara restriktiv mot den här typen av lukrativa extraknäck.

Men framför allt tycker vi att det är en besvärande situation när höga jurister genom att ta uppdrag som skiljemän, genom att göra en mängd juridiska utredningar för företag, inte sedan utan jäv kan yttra sig om betydelsefulla juridiska aspekter av svenska samhällsförhållanden. Ett exempel som vi har åberopat i en motion är just fallet Volvo–Renault, där inte någon av tre svenska juridiska experter kunde uttala sig därför att de var jäviga. Det finns en hel serie skäl till varför vi skulle vilja skärpa lagstiftningen när det gäller bisysslor.

Vi har en punkt som gäller åtalsanmälan. Där föreslår man en försvagning. Man säger att man vill ta bort en del anmälningsplikter för bagatellartade brott. Men problemet är att man går ifrån ett läge där man kunde slå upp i lagboken och titta hur det såg ut i straffskalan. Om t.ex. fängelse förelåg var det någonting som skulle anmälas. Nu skall man i stället göra en bedömning och fundera på om det kan antas föranleda någon annan påföljd än

böter. Det är utomordentligt svårt för den juridiskt oskolade, men jag tror också för många juridiskt skolade, att bedöma straffpåföljden. Vi menar att det leder till ett slags rättsosäkerhet i samhället att vi får mjukare regler i det här fallet.

Lahja Exner tog upp frågan om periodiska hälsoundersökningar. Jag delar hennes uppfattning. Det finns flera exempel. Senast såg jag exemplet Telia. Det finns många andra exempel där det kommer upp fullständigt obefogade krav på hälsoundersökningar. Det kan gälla både fysiska och psykiska aspekter på människan.

Detta leder till godtycke. Det krävs en helt annan precisering i lagen för att man skall kunna godkänna regler av denna typ.

Lahja Exner nämnde att en arbetsgivare kan köpa sig fri enligt 39 § LAS. Tidigare har här gällt 7 kap. 1 § LOA, som man nu slopar, och nu kommer 39 § LAS att gälla för statligt anställda. Vi i Vänsterpartiet har ett flertal gånger motionerat om att reglerna i LOA skulle gälla över hela arbetsmarknaden.

Det är rent generellt omrimligt att makt skall gå före rätt. Situationen är naturligtvis än värre, som Lahja Exner påpekar, när det är staten som ignorerar ett domstolsutslag. Vi anser att man inte skall göra den förändring som här föreslås.

På samma sätt menar vi att den ogiltighetsförklaring vid brott mot turordningsreglerna som har funnits är viktig att ha. Men även där försämras situationen för de statligt anställda. Utskottet säger i sin argumentation att man av hänsyn till den arbetstagare som felaktigt har fått gå kvar – dvs. om man bryter mot lagen och får domstolsutslaget emot sig – inte kan låta personen ha kvar jobbet.

Därmed får så att säga fel person rätt. Den som har fel får rätt. I och för sig är det synd om den person som förlorar sin anställning. Men vi anser att argumentationen är orimlig.

Det finns flera aspekter i lagstiftningen som bygger på att staten som arbetsgivare kan reglera i särskild författning och sätta LAS åt sidan. Kommer man inte överens och kan avtalsreglera en fråga kan staten författningsreglera frågan. Det är en stor nackdel för de anställda och fackföreningarna.

Utskottet säger följande: "Teoretiskt är det i och för sig riktigt som motionen beskriver det att staten om förhandlingsvägen inte är framkomlig skulle kunna besluta om avvikelser från LAS." Utskottet säger att avsikten inte är att det skall bli det normala.

Det är inte så juridiken fungerar. Juridiken skall vara ett skyddsnät som är alldeles klart och tydligt och som man kan åberopa när man blir utsatt för rättsövergrepp. Jag säger inte att juridiken skall täcka alla fall som är vanliga. Det är mycket ovanligt att människor blir mördade. Desto viktigare är det att ha ett bra juridiskt regelverk som täcker mord.

Det finns flera frågor av den här typen – t.ex. återanställningsrätten och skadeståndsmöjligheter vid disciplinansvar – som vi har argumenterat för i motionen och som berörs i vår meningsyttring och i de reservationer som vi har ställt oss bakom.

Jag står naturligtvis bakom den meningsyttring jag har avgett. Men för att det skall bli enklare för kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reser-

vation 2, som avser bisysslor, reservation 3, som avser 39 § LAS, meningsyttringen vad avser mom. 6 om åtalsanmälan, reservation 6 om periodiska hälsoundersökningar och reservation 8 om författningsreglering.

Jag tar också tillfället att yrka avslag på reservation 10 och bifall till utskottets hemställan vad gäller mom. 19, eftersom jag är osäker på Kent Olssons position i frågan, när han snart skall tala.

Anf. 162 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara ställa två korta frågor till Hans Andersson.

1. Tycker Hans Andersson att man skall införa fullt ämbetsmannaansvar för tjänstemän?

2. Vi talar om bisysslor. När politiker sitter i styrelser och kan påverka, tycker inte Hans Andersson att det är en bisyssla som en politiker inte borde syssla med?

En politiker borde syssla med politik och skapa förutsättningar för näringsliv, vård, m.m. och se till att det fungerar och inte sitta i styrelser samtidigt som man är politiker. Dessa två frågor vill jag, om det går, få ett ja eller nej på.

Anf. 163 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är inte alldeles lätt att svara på de frågorna. Jag vet inte riktigt vad Peter Kling avser med begreppet ämbetsmannaansvar. Det som sades i talarstolen fick mig att vara tveksam inför tolkningen.

Jag menade att det finns ämbetsmän på alla nivåer som jag inte anser tar tillräckligt ansvar. Men det kan vi diskutera utanför kammaren.

Så till frågan om bisysslor. Det är självklart att det måste finnas möjlighet för människor som sitter i styrelser, är aktiva i näringslivet eller på annat sätt, eller sitter i offentliga styrelser, att även engagera sig politiskt. Det finns enligt min uppfattning också jävssituationer och situationer där det är klart olämpligt med bisysslor.

Detta är en sak som mer har att göra med hur man ser på sin situation. Det finns inte några absolut klara regler. Men det är inte Peter Kling obekant att det inom hans eget parti är mycket vanligt att man sitter i styrelser och ändå åtminstone tror sig fungera i riksdagen.

Anf. 164 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Det nya förslaget till LOA ersätter den nästan 20 år gamla LOA. Bakgrunden till det nya förslaget är de förändringar som har skett inom den svenska offentliga verksamheten och förvaltningen de senaste 20–30 åren.

Denna lag kan ses som en anpassning till ett mer modernt tänkande och de regler som gäller för icke-offentligt anställda. Det blir färre specialregler, mindre reglering, mindre detaljstyrning, och ett mer markerat arbetsgivaransvar införs.

En utgångspunkt för denna lagstiftning har varit att begränsa den särskilda författningsreglering som funnits i gamla LOA. Vissa särskilda regleringar är dock nödvändiga för att tillgodose det allmänintresse som finns vid utövande av statlig verksamhet.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Ändrad lagstiftning
för statsanställda
m.fl.*

I korthet kan man säga att LOA minskas från ca 100 paragrafer till 42 och att i många fall tidigare speciella LOA-regler ersätts med regler i LAS. En del regler behålls dock oförändrade. Det gäller regler om behörighet, befordringsgrunder, disciplinansvar, osv.

I stort sett kan man alltså konstatera, vilket vi också har hört här i kammaren, att samtliga partier sluter upp bakom den modernisering av LOA som regeringen föreslår. Men naturligtvis kan Ny demokrati, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet inte godta allt vad regeringen föreslår.

Låt oss till att börja med titta litet grand på Ny demokratis förslag. Man föreslår tidsbegränsning av anställning till fyra år samt erbjudande av arbete till den med lägst löneanspråk.

Ny demokrati anser sig ju stå för förändringar i svensk politik, vilket vi tidigare i dag har upplevt på ett närmast otroligt sätt, då man utan att se till konsekvenser av sitt handlande hoppar hit och dit i husläkarfrågan. Folk frågar sig vad riksdagen sysslar med.

Att förändringen skulle innebära att partiet ändrar inställning till samma fråga efter ett par månader var det få som röstade på Ny demokrati som visste. Men det är tydligen detta som förändringen står för.

Att ändra de principer som vi i Sverige har för lönesättning på detta sätt skulle medföra både ökad byråkrati och oro för människor. Varför skall man utlysa en tjänst efter fyra år om den behövs? Är inte detta byråkrati? Vilken trygghet ger det den människa som har tjänsten, och varför skall man i detta fall skilja på statlig och privat anställning? Det är för mig en gåta.

Låt oss sedan gå över och titta litet grand på vad som sägs om information om lediga anställningar. I dag kungörs lediga anställningar i Post- och Inrikes Tidningar. Jag är ganska övertygad om att de människor som läser Post- och Inrikes Tidningar är en försvinnande minoritet.

Det som föreslås i propositionen är att varje myndighet själv skall få bestämma hur man vill annonsera. Detta är en förenkling och anpassning. Jag har litet svårt att förstå att man från Vänsterpartiets sida anser att detta utgör ett problem. Detta är en decentralisering som vi genomför. Dessutom kvarstår ju tryggheten, om man anser att platsen skall anmälas till arbetsförmedlingen.

Hans Andersson var inne på frågan om bisysslor. Man kan konstatera, som man gör i betänkandet, att det inte visat sig vara speciellt vanligt med bisysslor, enligt riksdagens revisorer. Det har också visats att få missförhållanden förekommer. Det gör att man från regeringens sida och från utskottets majoritets sida inte ser behov av några förändringar.

Lahja Exner talade om tillämpningen av 39 § LAS, vilket hon såg ett visst bekymmer i. Med LAS-regeln reglerar det vad som skall gälla om en arbetsgivare vägrar att rätta sig efter en dom. I propositionen säger man att det faktiskt finns ett skadestånd som skall betalas till arbetstagaren, och det skall bestämmas efter arbetstagarens anställningstid. Skadeståndet kan variera mellan minst 6 och högst 48 månadslöner. Med detta kan man säga att man åstadkommer en ordning som ger ett ekonomiskt tryck på arbetsgivaren för att förmå honom att respektera domen. Dessutom sägs det att en uppföljning skall ske. Det borde vara till fyllest.

Disciplinansvaret behålls i stort sett oförändrat i befintlig lag. Lagreglerna

behålls inte framför allt för att man skall kunna ingripa mot myndigheternas förseelser, utan man tillgodoser den enskildes rättssäkerhet genom de skadeståndssanktionerade handläggningsregler och genom de möjligheter som finns när det gäller att överklaga beslut. Det är de möjligheter man har.

Vad gäller periodiska hälsoundersökningar uppfattade jag att det rent allmänt fanns ett visst bekymmer kring dessa. Men jag kan inte riktigt begripa det. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet säger ju att de är positiva till förslaget när det gäller vissa grupper, men att de ställer sig tveksamma till en utökning. Man medger alltså att de behövs, men är litet allmänt tveksam. Jag skulle vilja att Lahja Exner uttryckte litet närmare på vilket sätt man i det här fallet är missnöjd.

Låt mig gå över till att tala om den moderata reservation som gäller arbetsrättsliga mål. Vi moderater anser att Arbetsdomstolen skall återfå sin ursprungliga roll, som är att tolka kollektivavtal, och att mål som rör enskilda förhållanden på arbetsplatsen skall föras i allmän domstol. Det är för oss en främmande tanke att organisationsföreträdare skall utöva ett dömmande. Ibland kan man komma i den situationen att en intressekollision uppstår. Det gemensamma intresse som man har från organisationernas sida kan i många fall visa sig stå i strid med den enskilda partens intresse. Det är en av de stora anledningarna till att vi anser att man skall rösta på den moderata reservationen.

Att arbetsmarknadens parter har uttalat ett stöd för att Arbetsdomstolen inte skall förändras anser vi inte vara skäl för att inte förändra. Att parterna vill ha kvar Arbetsdomstolen är en litet underlig motivering. Det skulle innebära att Arbetsdomstolen skall vara kvar. Det är faktiskt regering och riksdag som stiftar lagar i Sverige. En arbetsdomstol bör inte ha som argument att parterna vill ha kvar den. Det är riksdag och regering som är överordnade parternas tyckande.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till utskottets hemställan, utom vad gäller mom. 19. Jag yrkar bifall till reservation 10. I övrigt yrkar jag avslag på de övriga reservationerna.

Anf. 165 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag sade, Kent Olsson, att jag och Vänsterpartiet är positivt inställda till att man moderniserar regelsystemet och arbetsrätten. Inte minst det statliga regelsystemet har varit mycket detaljreglerat och är delvis från en annan tid. Men man skall inte marknadsanpassa den offentliga arbetsmarknaden och tro att den är som den privata. Vi har särskilda krav på objektivitet och rättstrygghet inom den offentliga sektorn.

Jag nämnde tidigare det jag såg hos Telia när det gäller hälsoundersökningar. Det vimlar av fall med orimliga uppsägningar, det är påsar över huvuden, och det drar en iskall vind över svensk arbetsmarknad, inte minst inom det statliga området. Och man har anledning att se upp, inte minst om man är riksdagsman och sitter i arbetsmarknadsutskottet.

Låt mig exemplifiera resonemanget, den slappa juridiska tolkningen som utskottsmajoriteten gör. Kent Olsson säger att vi i utskottsmajoriteten inte tycker att det är så märkvärdigt med bisysslor. Han säger att det inte är särskilt vanligt med bisysslor. Det är dessutom konstaterat i en utredning. Jag

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Ändrad lagstiftning
för statsanställda
m.fl.*

bryr mig inte om huruvida det är vanligt eller ej. Det föranleder en situation där offentliga respresentanter kommer att vara jäviga och inte kan göra sin plikt enligt sina uppdrag. Det säger även utskottet. I det exempel som vi åberopat med domare som skiljeman säger man att detta är något som man i en utredning skall titta på. Man säger inte alls att man inte bryr sig om det. Men det finns många andra fall – vi har ju åberopat det fall som gällde i företagsvärlden i samband med Volvo.

På s. 13 säger utskottet när det gäller 39 § LAS om möjlighet till utköp: "Utskottet saknar inte förståelse för de i motionerna framförda betänkligheterna mot att en myndighet skall kunna sätta sig över domstols dom. Utskottet utgår emellertid från att det endast i ytterst sällsynta fall blir fråga om att en statlig arbetsgivare inte anser sig kunna följa ett domstolsutslag." Detta är inte juridik. Juridik handlar om vad som gäller när vissa kriterier är uppfyllda. Om det är vanligt eller inte vanligt hör inte hit. Jag är mycket rädd för denna utsmetning av juridiskt tänkande. Jag tror att den redan har fått effekter i det svenska samhället. Dessa effekter kallar jag rättsotrygghet för enskilda människor och anställda.

Anf. 166 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! En av utgångspunkterna i denna reform har bl.a. varit att man skall anpassa reglerna till samma regler som gäller på den privata marknaden.

Hans Andersson tar upp det faktum att han anser att bisysslor utgör ett problem. I utskottets betänkande har man bl.a. hänvisat till att riksdagens revisorer har gjort en undersökning. I denna undersökning har man konstaterat att bisysslor inte utgör något större problem. Det är viktigt att kunna konstatera det. Man kan ju ha bisysslor i den privata verksamheten, och då bör man också kunna ha bisysslor i den statliga verksamheten. Givetvis får man inte ha bisysslor så att man hamnar i en situation där det ämbete man utövar kan komma i konflikt med bisysslan. Men jag utgår från att de flesta människor begriper när man kan komma i sådana konfliktssituationer. Den anpassning man gjort tillgodoser detta. Men det är framför allt viktigt att konstatera att det, i den undersökning som gjorts av riksdagens revisorer, för det första visar sig att det inte rör sig om är speciellt många fall. För det andra visar det sig att man inte ser detta som något större problem.

Anf. 167 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig bara stryka under att det återigen förs ett resone-mang om att de flesta människor inser ditt och datt, att det i de flesta fall inte är något problem. Jag yttrade mig inte om det. Jag yttrade mig om det regelverk med vilket vi skall avgöra samtliga fall. Jag hoppas att det är mycket få fall där det förekommer överträdelser. Vi har pekat på ett flertal sådana fall, men vi får inget svar. Vi har pekat på någonting som verkligen är ett problem, och det borde politiker uppmärksamma – det är just vår roll när vi ser på lagstiftningen.

Det hade varit fullt möjligt att följa vårt modesta krav att skärpa skrivningarna med avseende på bisysslor eller att tillsätta en utredning och be rege-ringen komma tillbaka. Det är så det formuleras i reservation 2.

De fall som jag åberopade i mitt huvudanförande gällde ogiltigförklaring av felaktiga turordningar, av felaktiga uppsägningar osv. Då skall man diskutera att det skall finnas rättssäkerhet för den enskilde och likställighet på arbetsmarknaden. Vi har inget uppdrag att anpassa all statlig verksamhet till situationen på den privata arbetsmarknaden, men det vore bra om vi kom fram till en likformighet.

Jag har argumenterat för att vi skall förstärka skyddet för de anställda. Men Kent Olsson talar – för övrigt helt i enlighet med hans partisyn – för att det inte finns någon anledning att göra detta. Trots att vi kan acceptera långa stycken i propositionen, finns det ett tiotal viktiga punkter där man inte har tillmötesgått våra krav på demokratisk insyn, på likställdhet inför lagen och på rättssäkerhet för de enskilda. Dessutom försvagas den fackliga positionen. Därför är skillnaderna mellan oss betydande, Kent Olsson, även om de inte är totala.

Anf. 168 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! För att återgå till detta med bisysslor, är det faktiskt så att förbud mot bisysslor regleras i vissa kollektivavtal. Det är sådana som inverkar hindrande på tjänsteutövningen och som ekonomiskt kan konkurrera med myndigheten.

Det skulle vara mycket överraskande om Hans Andersson och jag var överens på samtliga punkter i fråga om förändringarna. Jag kan dock med nöje konstatera att Hans Andersson godtar huvudprinciperna i betänkandet. Vi har olika synpunkter i en del frågor, och det är bara att konstatera att så är fallet. Jag lär inte övertyga Hans Andersson genom min argumentering – jag har inte lyckats göra det tidigare – men jag är ändå nöjd med att Hans Andersson ser den nya LOA-lag som vi nu antar som en förbättring.

Anf. 169 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Låt mig först göra en rättelse av mitt inledningsanförande. Med anledning av det rättelseblad som har delats ut i kammaren, där reservationerna har numrerats om, yrkar jag nu bifall till reservationerna 3, 4, 5 och 10, och avslag på reservation 11.

Det var ju den socialdemokratiska regeringen som på sin tid tillsatte den utredning som sedan lade fram det betänkande som ligger som underlag för den här propositionen. Det innebär inte, som framgår av reservationerna, att vi är tillfreds med alla delar i den. För att vinna tid vill jag bara instämma i vad kollegan Hans Andersson sade om tillämpningen av 39 § i LAS. Det duger som kort motivering för att vi har reserverat oss.

När det gäller periodiska hälsoundersökningar, förefaller den nu föreslagna, mycket ingripande lagstiftningen inte vara motiverad. Den öppnar ju möjlighet att använda läkarundersökningar när det gäller den psykiska hälsan även i helt ovidkommande syfte. Det är en tendens i samhället i dag – det finns många vittnesmål om detta – att man gallrar på ett helt ovidkommande sätt. Därigenom är det en växande grupp i samhället som ställs utanför arbetslivet. Det gäller bl.a. Telia, som nämndes, där det har gjorts försök att genomföra undersökningar, t.ex. av tandstatus, antalet barn, sjukfrånvaro under de senaste åren m.m. Det är det här som vi vill mota.

Anf. 170 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är litet förvånad över att Socialdemokraterna och Vänstern så ofta ser svårigheter när något nytt införs. De säger att det inte kommer att gå, att det kommer att bli bekymmer.

När det gäller 39 §, vill man inte införa några särregler i den här delen. Man säger också att det enbart kan bli fråga om sällsynta fall. Man talar om att det finns skadeståndsmöjligheter, med lön mellan 6 och 48 månader.

Trots detta ser Socialdemokraterna alltså enbart att det kan bli bekymmer. Jag förstår inte att de inte försöker se lagen som något positivt, att det här är en anpassning till hela arbetsmarknaden. De ser enbart svårigheterna, att det eventuellt kan hända någonting och att man därför skall ha de speciella reglerna kvar.

Jag tycker att det är en bra anpassning som har gjorts genom det skadeståndsansvar som finns. Dessutom kan man räkna med att detta sker i ett fåtal fall. Jag ser inte alls de bekymmer som Lahja Exner ser i det fallet.

Anf. 171 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Vi är naturligtvis tillfredsställda med att man ganska långt har sammanjämkat de offentliganställdas villkor i arbetslivet. Men just när det gäller tillämpningen av 39 § LAS har vissa händelser – även om de hittills har varit ganska sällsynta – gjort att vi slår vakt om detta.

Det finns alltså med den föreslagna nyordningen en risk för att anställda som utnyttjar t.ex. den grundlagsfästa yttrandefriheten kan förlora sina jobb. Arbetsgivaren kan göra sig av med arbetstagaren genom att förklara att han, oavsett domstolsdom, inte ämnar återanställa denne. Det här är inte vilka småfrågor som helst, utan det gäller en mycket viktig grundläggande frihet och rättighet i det svenska samhället. Vi brukar gemensamt försöka slå vakt om den grundlagsfästa yttrandefriheten, och jag trodde att även Moderaterna fortfarande ställde sig bakom den. Vi får naturligtvis fortsätta att följa upp den här frågan.

Jag yrkar bifall till reservationen i det här fallet.

Anf. 172 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! Lahja Exner säger att hon trodde att Moderaterna fortfarande stod bakom den grundlagsskyddade yttrandefriheten. Det är klart att vi gör det, och det vet Lahja Exner mycket väl. Det är litet tveksamt om man skall gå in i en debatt med sådana argument. Det är ett slag under bältet.

Ett exempel som tas fram i utskottets betänkande är det fallet där en arbetsgivare har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och inte återanställer en person. Det är ett typexempel på ett argument som håller ganska långt.

I övrigt tror jag nog att både Lahja Exner och jag skall följa tillämpningen av den här lagen, och skulle det visa sig att de bekymmer som Lahja Exner befarar uppstår kommer vi säkert att ändra den. Jag tror dock inte att den kommer att medföra tillnärmelsevis sådana bekymmer som Lahja Exner antalar. Jag ser det här som en bra anpassning till arbetslivet i övrigt.

Anf. 173 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Man blir litet bekymrad när man hör diskussionerna här. Jag skulle faktiskt vilja ge er ett ord med på vägen. Det kommer från den råa

verkligheten där ute, som vi alla tycks glömma bort. Det är ord från en stålverksarbetare från Halmstad som blev arbetslös – jag tycker att det passar alldeles utmärkt in här. Han ringde mig häromdagen och sade: Hör du, John, nu när du sitter där uppe och kanske kan påverka – kan du inte föra fram följande.

När borgarna kom till makten – vad gjorde de då, i och för sig med Ny demokratis hjälp? De sade upp alla avtal med de människor som hade det sämst ställt – de arbetslösa, de sjuka, och den ena kategorin med den tredje. Men vi glömde de rika. Jag tycker att det är ganska beklämmande.

Här ser vi nu löneutvecklingen både i kommunerna och på andra håll, som Peter Kling talade om. Det finns en fråga som borde diskuteras allmänt här i kammaren, nämligen ramfrågan – den har ni aldrig hört talas om, för den ligger så långt bort från ert tänkande. Det stavas R, A, M, -frågan. R står för rättvisa, A står för ansvar, M står för moral. Jag tycker att det saknas massor av detta här i kammaren.

Bisysslor var vi också inne på. Vi måste väl titta litet närmare på oss själva. Jag har aldrig i hela mitt liv varit på en arbetsplats där det aldrig begås fel. Kent Olsson surrade om att Ny demokrati hade ändrat sig i och med det som hände i förmiddags. Tänk, vad skönt att det finns människor som vi, som talar om i klartext att vi har begått fel! Vi hade ett avtal med regeringen, och alltefter resans gång såg vi att det inte var bra. Därför sade vi klart och tydligt upp detta avtal. Vi kan inte fortsätta med det här, sade vi. Det är ärlighet, vill jag påstå! Men här i kammaren är det ingen som begår misstag, och det bekymrar mig oerhört.

Detta var ett litet ord som jag ville skicka med er i denna kammare på vägen. Nu är det ju inte många här, men ni kan ju förmedla det.

Jag kommer att tänka på det gamla talesättet om att se grandet i sin broders öga men inte bjälken i sitt eget. Jag vill påstå: I denna kammare finns det nästan bara bjälkar. – Det är någonting att tänka på!

Jag ser att Hans Andersson begär ordet. Han ger då mig möjlighet till en replik. Då kan jag ju tacka för mig nu och stå kvar här i talarstolen och ta den direkt sedan.

(Förste vice talmannen inpass: Vi tar replikerna i bänken.)

Det kan jag väl göra.

Anf. 174 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! John Bouvin lät så glad för att han skulle få en replik. Det finns de som tycker att man inte skall bemöta sådana anföranden som John Bouvins nyss. Men jag tycker att man har rätt att säga ifrån till herrarna från Ny demokrati.

Rättvisa, ansvar och moral! John Bouvin pratade om att vårdbiträden får gå från sina anställningar hos kommunerna. Titta på era egna motioner! Om de förslagen genomfördes skulle det behöva gå tio gånger så många vårdbiträden från anställningar i landsting och kommuner – ni vill ju plocka pengar av landsting och kommuner.

Ansvar har ni inte visat något, ens för era egna beslut. Moral tycker jag inte heller att ni har visat, minst av allt i ert interna partiliv.

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

*Ändrad lagstiftning
för statsanställda
m.fl.*

Enligt reservation nr 1 av Laila Strid-Jansson kan man sänka lönerna för dem som jobbar inom den offentliga sektorn. Hon går där förbi alla avtal och all annan reglering som vi har på den offentliga sektorn. Hon skriver att effektiviteten och kvaliteten i den offentliga verksamheten kanske kunde bli bättre om man kunde byta ut litet folk. Ja, om vi som har förtroendeposter i Sveriges riksdag ser oss själva som en del av den offentliga verksamheten! Tänk litet självkritiskt och fundera över hur ni själva på bästa sätt skulle kunna höja effektiviteten och kvaliteten i riksdagen! Jag tror faktiskt att det är ni som individer som har bollen.

Jag tänker inte begära replik på John Bouvins eventuella replik. Tack.

Anf. 175 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Om herr Bouvin vill ha replik får han tydliggöra att han begär ordet.

Anf. 176 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att herr talmannen inte observerade att jag ställde mig upp! Det tycker jag är ganska så ynkligt!

Hans Andersson pratade om rättvisa och det ena med det tredje. Det är helt otroligt. På en generation har vi kört ekonomin i botten. Är det ansvar? Det är Sveriges riksdag som har gjort att vi lånar en miljard per dygn. Är det ansvar, herr Andersson? Tycker herr Andersson att riksdagen sköter sig då – ja eller nej? Och kom ihåg att samtliga partier som har suttit i denna riksdag är skyldiga till detta. Är det vår uppgift att se till att vi begår en sådan vansinnighet att vi måste låna 1 miljard kronor per dygn? Det skulle jag gärna vilja höra Hans Anderssons svar på, om han nu kan svara på det.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1993/94:209 Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen

Skrivelse

1993/94:241 Redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1992/93

Förslag

1993/94:RfK4 Riksdagens förvaltningskontors förslag till ersättningslag för riksdagens ledamöter

Motionerna

med anledning av prop. 1993/94:185 Förvaltningsmyndigheternas ledning
1993/94:K64 av Thage G Peterson m.fl. (s)

1993/94:K65 av Bengt Hurtig m.fl. (v)

med anledning av prop. 1993/94:196 Ändringar i aktiebolagslagen
(1975:1385) m.m.
1993/94:L15 av Sten Svensson (m)

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

med anledning av prop. 1993/94:201 Ränteskillnadsersättning vid förtids-
uppsägning av konsumentkrediter
1993/94:L16 av Elisabeth Persson m.fl. (v)
1993/94:L17 av Lars Biörck (m)

med anledning av prop. 1993/94:203 Ändringar av avtalet om Europeiska
ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) m.m.
1993/94:U11 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

med anledning av prop. 1993/94:214 En ny organisation för lantmäteri- och
fastighetsdataverksamhet m.m.
1993/94:Bo32 av Axel Andersson m.fl. (s)
1993/94:Bo33 av Hans Stenberg m.fl. (s)
1993/94:Bo34 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1993/94:Bo35 av Lennart Rohdin (fp)
1993/94:Bo36 av Lisbeth Staaf-Igelström (s)
1993/94:Bo37 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m)
1993/94:Bo38 av Carl-Johan Wilson och Ulla Orring (fp)
1993/94:Bo39 av Harriet Colliander m.fl. (nyd)

med anledning av prop. 1993/94:215 Handlingsplan mot buller
1993/94:Jo69 av Leo Persson m.fl. (s)
1993/94:Jo70 av Jan Jennehag m.fl. (v)
1993/94:Jo71 av Lennart Fridén (m)
1993/94:Jo72 av Sören Norrby (fp)

med anledning av prop. 1993/94:220 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.
1993/94:Sf40 av Hans Hjortzberg-Nordlund och Elisabeth Fleetwood (m)
1993/94:Sf41 av Agne Hansson och Stina Gustavsson (c)
1993/94:Sf42 av Hans Karlsson (s)
1993/94:Sf43 av Håkan Strömberg (s)
1993/94:Sf44 av Arne Jansson (nyd)

med anledning av prop. 1993/94:225 Vissa mervärdesskattefrågor
1993/94:Sk43 av Gullan Lindblad (m)
1993/94:Sk44 av Marianne Andersson (c)

med anledning av prop. 1993/94:227 Frågor om offentlig upphandling
1993/94:Fi20 av Johan Lönnroth m.fl. (v)
1993/94:Fi21 av Göran Persson m.fl. (s)
1993/94:Fi22 av Birgitta Hambræus (c)

med anledning av prop. 1993/94:228 Ombildning av Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB
1993/94:Bo40 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

Utrikesutskottets betänkanden
1993/94:UU15 Internationellt utvecklingssamarbete
1993/94:UU20 Sverige och Europeiska unionen

17 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 20 april

1993/94:135 av *Lars Björck* (m) till miljöministern om destruktion av lysrör:

Bestämmelserna för tillvaratagande av miljöfarligt avfall kan ibland få oönskade effekter som snarare försämrar än förbättrar miljövärden i Sverige och Europa.

Så är det t.ex. beträffande tillvaratagande och destruktion av uttjänta lysrör. Dessa innehåller kvicksilver, ett ämne som enligt gällande normer inte bör återanvändas utan förvaras i evig deponi.

Kasserade lysrör får ej blandas med annat avfall och sändas till soptippar. Därför förekommer insamling av dessa rör, och vidare bearbetning kan ske enligt två metoder.

Den ena metoden innebär att rören krossas, glaset blir "vanligt" avfall och kvicksilvret kan återvinnas. Denna insamling sker redan i Sverige, och här finns även resurser för att ur krosset destillera fram kvicksilvret. Metoder för den fortsatta återvinningen saknas emellertid i Sverige; kvicksilvret sänds därför till företag i annat land inom EU för raffinering och vidareförsäljning.

Vid de svenska destruktionsanläggningarna mottas även lysrör från de nordiska grannländerna.

Den andra metoden innebär att rören insamlas i Sverige och skulle kunna sändas till en anläggning i annat EU-land. Här skall glaset i rören tillvaratas och ingå som råvara vid nyttillverkning av lysrör. Kviksilveret däremot deponeras för slutförvaring i en f.d. kalisaltgruva. Metoden och förvaringen är godkänd av de nationella myndigheterna.

Eftersom kasserade lysrör betraktas som miljöfarligt avfall känner Naturvårdsverket tveksamhet inför tanken på att bevilja exporttillstånd för insamlade rör. Tills vidare förvaras därför rören i Sverige.

Det vid den förstnämnda metoden tillvaratagna kvicksilvret betraktas däremot som en råvara, och speciellt exporttillstånd är inte erforderligt. Ej heller har verket några invändningar mot den tidigare nämnda importen av kasserade lysrör, liksom uppenbart inga problem med exporttillstånd från respektive land tycks föreligga.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta så att destruktion av lysrör kan ske i former som i ett europeiskt perspektiv är de bästa ur miljösynpunkt?

Prot. 1993/94:92
20 april 1994

18 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 19 april

1993/94:462 av *Jan Erik Ågren* (kds) till statsrådet Alf Svensson om Turkiet och de mänskliga rättigheterna:

Turkiet är kanske det land i Europarådet som kritiserats starkast för brott mot mänskliga rättigheter. Sverige har också vid flera tillfällen framfört sådan kritik. Men inga förbättringar tycks vara i sikte; tvärtom har situationen avsevärt försämrats under senare tid.

Turkiet är i dag ett spittat land. Visserligen har val hållits, och samhälls-ekonomin växer med stor fart, men i sydöstra Turkiet råder en svår konflikt med inslag av inbördeskrig där upprepade kränkningar av de mest grundläggande mänskliga rättigheterna sker. Vittnesmål om det sistnämnda gavs vid flera tillfällen vid den resa som en svensk parlamentarikerdelegation nyligen företog i Turkiet. Bl.a. framkom det att från slutet av 1992 till slutet av 1993 inträffade 135 dokumenterade avrättningar utan föregående rättegångar. Bara i år försvann 11 personer under januari, och 16 dödades då de bevakades av polis under februari månad.

Med anledning av detta frågar jag bistandsministern vad regeringen gör för att påminna den turkiska regeringen om dess ansvar för att mänskliga rättigheter respekteras.

den 20 april

1993/94:463 av *Bengt Silfverstrand* (s) till statsrådet Reidunn Laurén om friköp av historiska arrenden:

Den 30 november 1989 beslutade riksdagen att brukare av s.k. historiska arrenden skulle beviljas rätten att friköpa den mark de i generationer röjt, brukat, bebyggt och bebott. I oktober 1991 framlade 1990 års arrendekommitté (SOU 1991:85) enhälligt det av riksdagen beställda lagförslaget om sådan friköpsrätt.

Därefter har riksdagen vid två tillfällen och senast den 10 november 1993 (den gången med de knappa röstsiffrorna 126 mot 124, medan 13 ledamöter avstod från att rösta) avslagit motioner från s och c med krav på fullföljande av 1989 års riksdagsbeslut med motiveringen att "frågorna för närvarande bereds inom regeringskansliet". Detta beredningsarbete har nu pågått i två och ett halvt år.

Som svar på fråga av undertecknad meddelade statsrådet den 11 januari i riksdagen att förslag till friköpslag skulle läggas fram under vårriksdagen.

LRF och Sveriges Jordägareförbund har uppvaktat regeringen med krav på upphävande av 1989 års riksdagsbeslut om friköpslag. Samtidigt har berörda arrendatorer vid kontakter med departementet på senare tid fått motsägelsefulla besked om friköpslag över huvud taget skulle framläggas.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet om proposition om friköpslag kommer att föreligga i sådan tid att frågan hinner behandlas av vårriksdagen.

19 § Kammarén åtskildes kl. 21.37.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 15 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 40 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 84 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 109 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.56,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 161 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Onsdagen den 20 april

1 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet	1
2 § Val av suppleant i konstitutionsutskottet	1
3 § Justering av protokoll	1
4 § Anmälan om inkommen skrivelse om begäran om tillstånd till åtal mot riksdagsman	1
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
6 § Förnyad bordläggning	3
7 § Socialpolitik – inriktning och anslag	3
Socialutskottets betänkande SoU20	
Debatt	
Bo Holmberg (s)	
Förste vice talmannen (om taletiden)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Sten Svensson (m)	
Ulla Orring (fp)	
Rosa Östh (c)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Hans Karlsson (s)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Göte Jonsson (m)	
Tredje vice talmannen (om taletiden)	
Harriet Colliander (nyd)	
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Barbro Westerholm (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Pontus Wiklund (kds)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Ulrica Messing (s)	
Jan Andersson (s)	
Jan Jennehag (v)	
Ulla Tillander (c)	
Fanny Rizell (kds)	
Bert Karlsson (nyd)	
Beslut	106
8 § Riktlinjer för ett nytt tillståndssystem för import, export, tillverk- ning och partihandel med alkoholdrycker, m.m.	112
Socialutskottets betänkande SoU22	
Debatt	
Peter Kling (nyd)	

	Karin Israelsson (c)	
	Berndt Ekholm (s)	
	Sten Svensson (m)	
Beslut		118
9 § Lag om Allmänna arvsfonden		119
Socialutskottets betänkande SoU23		
Beslut		119
Beslut om uppskjuten votering		119
10 § Barn och ungdom		119
Socialutskottets betänkande SoU30		
Debatt		
Eva Zetterberg (v)		
Lennart Rohdin (fp)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		
11 § Konsumentpolitiska frågor m.m.		122
Lagutskottets betänkande LU21		
Debatt		
Bengt Kronblad (s)		
Lars Andersson (nyd)		
Margareta Gard (m)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		
Ajournering		127
Återupptagna förhandlingar		127
12 § Livsmedelskontroll m.m.		127
Lagutskottets betänkande LU22		
Debatt		
Inger Hestvik (s)		
Bengt Kindbom (c)		
Lars Andersson (nyd)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		
13 § Anslag till domstolsväsendet		130
Justitieutskottets betänkande JuU21		
Debatt		
Göran Magnusson (s)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		
Anders Svärd (c)		
Carl-Johan Wilson (fp)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		
14 § Med sikte på hållbar utveckling		137
Jordbruksutskottets betänkande JoU19		
Debatt		
Berndt Ekholm (s)		
Lennart Fremling (fp)		
Lennart Daléus (c)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		

15 § Ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.	151	Prot. 1993/94:92 20 april 1994
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU16		
Debatt		
Lahja Exner (s)		
Peter Kling (nyd)		
Andre vice talmannen (om debattreglerna)		
Hans Andersson (v)		
Kent Olsson (m)		
John Bouvin (nyd)		
Förste vice talmannen (om debattreglerna)		
<i>Beslut skulle fattas den 21 april</i>		
16 § Bordläggning	164	
17 § Anmälan om interpellation		
1993/94:135 av Lars Biörck (m) om destruktion av lysrör ...	166	
18 § Anmälan om frågor		
1993/94:462 av Jan Erik Ågren (kds) om Turkiet och de mänsk-		
liga rättigheterna	167	
1993/94:463 av Bengt Silfverstrand (s) om friköp av historiska		
arrenden	167	

